

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1980. JANUÁR—MÁRCIUS

MAGYAR NEMZETI KÖNYVTÁR
KÖZLÖNYV
1952. évi 1. kötet

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Kállay György

80.4427 Esztergomi Nyomda

198

IRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE KERÜLT
EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit
is ez évben a gólyák védelméért, máris felbecsülhetetlen
segítséget kapott a magyar állomány!

KIVONAT

a Hazafias Népfront Országos Titkársága és az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal „ORSZÁGOS KÖRNYEZETVÉDELMI AKCIÓSorozAT PROGRAMJA”-ból

A HNF Országos Tanácsa 1979. szeptember 2-án felhívásban fordult az ország lakosságához, a tanácsokhoz és a társadalmi szervekhez, hogy az MSZMP XII. kongresszusa és fészabadulásunk 35. évfordulója tiszteletére városaink-községeink fejlesztésére indítsanak társadalmimunka-mozgalmat.

A felhívás a lakóhely fejlesztésének, a meglévő intézmények fenntartásának támogatása mellett a települések szépítését, a rend és a tisztaság megőrzését is szorgalmazta. A felhívásnak széles visszhangja támadt.

Az akciósorozat első szakasza 1980. december 31-ig tart és kiértékelése a kongresszusi településfejlesztési társadalmimunka-mozgalom keretében történik.

Az akciókban ki kell alakítani az állami és társadalmi szervek együttműködési rendjét, meghatározva az állami szervek kezdeményező és feltételeket biztosító feladatait és a különböző társadalmi szervek környezetvédelmi tevékenységének összehangolását. Mindezt úgy, hogy minden településen a legidőszerűbb és reálisan megvalósítható, a környezetet zavaró kérdésekben viszonylag rövid idő (1-2 év) alatt lényeges és tartós javulást érjenek el.

I. AZ AKCIÓSorozAT CÉLJA ÉS MEGSZERVEZÉSE

Az állami és társadalmi szervek a lakosság bevonásával törekedjenek a rend és a tisztaság megteremtésére a lakóterületeken, munkahelyeken, intézményekben, üdülőkörzetekben és környékükön. Számolják fel a gondatlanságból származó szeméttelpeket és gyűjtsék össze a hulladékanyagokat. Szélesítsék a fásítási, parkosítási, virágosítási, városépítési mozgalmakat, szervezzék a **természeti értékek védelmét**.

A társadalmi és tömegszervezetek nevelő-felvilágosító munkájuk fokozásával erősítsék a közvéleményben a szocialista céljainkhoz méltó környezeti kultúra iránti igényt, a negatív jelenségekkel szembeni aktív fellépést.

Az érdekelt állami, gazdasági és társadalmi szervezetek or-

szágos, területi és helyi szinten összehangolt közös program alapján biztosítsák az együttes cselekvést. Ehhez az alábbi munkamegosztásra van szükség:

a) A helyi tanácsok az üzemek, a termelőszövetkezetek és intézmények vezetői biztosítsák a környezetvédelmi társadalmi akciók tárgyi feltételeit (járművek, szerszámok).

b) Az állami szervek – a helyi tanácsok és a gazdasági egységek vezetői útján – fokozottabban szerezzenek érvényt a környezetvédelmi törvényben és más jogszabályokban lefektetett követelményeknek.

c) A társadalmi és tömegszervezetek, valamint az állami szervek az együttes tevékenységen belül többek között a következő munkamegosztásban szervezzék és mozgósítsák a dolgozókat és aktíváikat:

- oktatási intézményekben: KISZ-szervezetek, úttörőcsapatok, szülői munkaközösségek;
- a természeti környezetben: természetbarátok, vadászok, horgászok, állat- és **madárvédő egyesületek**, szövetségek;
- a környezetvédelmi propagandában és agitációban: Magyar Újságírók Országos Szövetsége, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége.

II. ORSZÁGOS AKCIÓK

A következő országos akciók indítását javasoljuk:

Község-városszépítési akció március hónapban. Lakóházak, udvarok, utcák, terek, parkok tavaszi nagytakarítása.

Községfásítási és -parkosítási akció tavasszal és ősszel.

Javasoljuk továbbá, hogy az akciók sikeres megvalósítása érdekében folytassák az eddig jól bevált környezetvédelmi rendezvényeket, amelyek alkalmasak a programok meghirdetésére és az elvégzett munka értékelésére. Ilyenek:

- a „Madarak és fák napja”,
- környezet- és természetvédelmi táborok.

Felkérjük az illetékes állami és társadalmi szerveket, hogy az iskolai oktatásban és az iskolán kívüli nevelésben fokozottabban kapcsolódjanak be az ifjúság környezetvédelmi szemléletének formálásába. Nyújtsanak egyéni és kollektív segítséget, erkölcsi, anyagi és tárgyi támogatást az ifjúság környezetvédelmi tevékenységének kibontakoztatásához.

III. EGYÉB INTÉZKEDÉSEK

Meg kell erősíteni a környezet- és természetvédelmi társadalmi őrskéket és az akciósorozat feladatainak segítségével kell őket megbízni!

A környezetvédelmi propaganda és agitáció (kiadványok, rendezvények stb.) összehangolását a célszerűség és hatékonyság, valamint a takarékoság jegyében az állami és társadalmi szerveknél a HNF OT és az OKTH végzi. Támogatásra felkérjük az MT Tájékoztatási Hivatalát és a Magyar Újságírók Országos Szövetségét.
(Felelősek: HNF OT, OKTH)

IV.

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal és a Hazafias Népfront Országos Titkársága 1979. október 17-én összehívta az akciósorozatban leginkább érintett állami és társadalmi szervek képviselőit. Az egyeztető megbeszéléseken elfogadták a fenti programot. Kérjük, hogy juttassák el a programot területi és helyi szerveikhez. Határozzák meg saját területükön azokat a konkrét feladatokat, amelyekkel hozzájárulnak közös elhatározásaink sikeréhez. Együttel kérjük más állami és társadalmi szervezetek csatlakozását is. Kérjük, hogy a részletkérdésekben országosan és helyileg a továbbiak folyamán is cseréljük ki tapasztalatainkat, egyeztessük tevékenységünket, hogy ezúton is elősegíthessük az akciósorozat sikerét.

Egyesületünk elnöksége csatlakozni kíván a fenti akcióhoz, ezért felkéri valamennyi helyi csoport vezetőségét és tagságát, hogy saját működési területén tevékenyen vegyen részt az ismertetett program munkájában.

Az MME Elnöksége

A PILISI PARKERDŐGAZDASÁG MADÁRVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE

A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság 10 éves működése óta szellemi és anyagi támogatója a magyarországi madárvédelmi, természetvédelmi nevelési törekvéseknek. Jómagam is azóta végzem főállásban a madárvédelmi gyakorlati és szervezési munkát a Parkerdőgazdaságnál. Tevékenységünk kezdettől fogva jóval túlmutatott a Pilis határain s munkánk

vonzatának széles határait, kiemelten nevelési téren, büszkén tekintünk vissza.

A Pilisben már 1972-73-ban szerveződött az a mag, ami – az OTvH felhívására – egyik alapját képezte az annak idején alakult Egyesületünknek. Az innen kirajzott emberek képezik Egyesületünk jelenlegi vezető gárdájának, legaktívabb tagjainak egy jelentős részét jelenleg is.

Természetvédelmi és madárvédelmi táborokat már 1973-ban indítottunk, melyekből az „Akció Hungaria”, az Ipolyszög, a TOT, tehát lassan már az egész országot behálózó táborok rendszere épült ki, s aminek jelenleg már az MME a fő szervezője.

Az első valóban egzakt méréseken alapuló kvantitatív és kvalitatív ragadozómadár-felmérés is nálunk kezdődött, mely ma már szintén az MME szervezésével folyik. A gyakorlati védelem terén is sok új, eddig még nem alkalmazott módszert vezetünk be. A természetvédelmi-madárvédelmi szemléletre való nevelés terén figyelmünket mindig a minél szélesebb, átfogóbb és főleg a fiatalokat érintő tevékenységre összpontosítottuk. Így nemcsak a területünkre eső iskolákkal építettünk ki élő kapcsolatot, hanem az úttörő vándortáborokon, az országsszerte tartott előadásorozatokon keresztül szinte az ország minden tájára kiterjesztettük tevékenységünket. E törekvésünk legnagyobb eredményének tekintjük a most szerveződő jurtatáboros „erdei iskolánkat”. Ez – több szerv támogató összefogásaként – lehetővé teszi majd, hogy szinte az ország valamennyi felsőtagozatos általános iskolásához eljuttassuk a természettel való helyes kapcsolatokról alkotott gondolatainkat.

Munkánkat a mostani ősztől már hárman végezzük, szervezzük hivatásból – számítva sok természetvédelmi szemléletű kolléga, erdész, vadász támogatására is –, így bízunk benne, hogy az eddiginél még hathatósabban!

Mindezeket az évforduló adta alkalmon kívül azért mondom el, mert a jövőben a fenti cím alatt kollégáimmal rendszeresen szeretnék beszámolni tevékenységünk érdekesebb részéről, ezzel respektálva Schmidt Egon mindenkihez szóló felhívását is.

Egyben megragadom az alkalmat, hogy – főleg az országos vonzatú törekvéseinkhez – ezúton is kérjem minden kedves tagtársam odaadó támogatását.

Szentendrey Géza

TERMÉSZETVÉDELMI TÁBOR A HORTOBÁGYON

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága és az MME Debreceni Csoportja természetvédelmi tábort szervezett 1979. augusztus 1–12. között amatőr természetvédők részére.

A tábor fő programja – hasonlóan az Ipolyözögön kialakult gyakorlathoz – a természetvédelmi társadalmi munka: a Szálkahalom elburjánzott tájidegen növényzetének átalakítása annak érdekében, hogy a nevezetes kunhalom mint történelmi emlék, tájjellegzetesség, idegenforgalmi érdekesség a látogatók, turisták számára „látható” legyen, épségben maradjon.

A munka elvégzése mellett a másik cél a HNP szigorúan védett területének, a Nyírölapos növény- és állatvilágának megismerése volt. Többször bejártuk a területet, gyalogtúránk során növényeket és rovarokat gyűjtöttünk (melyeket a táborban preparáltunk és meghatároztunk), és gondos megfigyeléssel rögzítettük a gazdag madárvilág mennyiségi és faji összetételét.

Kifejezetten madárszámlálási céllal kerestük fel több ízben a Hortobágy-Halastó tavait, ahol lenyűgöző látványban volt részünk. A VI. sz. tóból a vizet leengedték, a sekély tocsgókat ellepték a madarak. A tófenékből kiálló karókon kárókatonák ültek, s az idegesebb nyárilúd-csapatok egymást zavarták fel óriási zsvajjal, amikor egy halászsas mélyrepüléssel ijesztgette még a kárókatonákat is. Megfogyatkoztak a szürkegémek, viszonylag több volt a vörösgém, feltűnően kevés a parti madár. Az V. tavon napközben mintegy 150 000 tókésréce pihent.

Ismét bebizonyosodott, hogy a halgazdaság vándjai, melyek a vízimadarak óriási kártételét bizonygatják, nem kellően megalapozottak, ugyanis a gémfélék és sirályok 90%-a a leeresztett tó fenekén kereste táplálékát, a többi a külső csatornákon volt látható. A récék a vízfelületen pihentek, este a mezőgazdasági területekre húztak ki táplálkozni.

A védett területek zavartalansága következtében egyre több madár érzi otthon magát a nemzeti parkban, úgy tűnik, évről évre növekszik védett, értékes madaraink mennyisége. Sajnálatos és szerencsére nem jellemző eset tanúi is voltunk: a Kónyai halastávon (a HNP területén kívül esik, de határos a Nyírölappal) egy olasz vendégvadász rápuskázott minden madárra, amit elérhetőnek vélt, szerencsére sok

kárt nem tett bennük. Megtaláltuk azonban egy söréttel lött kormos szerkő tetemét a töltényhüvelyek között a csónakban, aminek alapján eljárást kezdeményeztünk. Remélhető, hogy az ügy kimenetele tanulságos lesz a kísérő magyar vadászok számára is és a jövőben elejét veszik a külföldi fizetővendég féktelen lövöldözésének.

Hasonló jellegű táborokat minden nyáron szervezünk a jövőben is, és a mozgás megkönnyítésére, távolabbi területek megismerése érdekében kerékpár is fog szerepelni a résztvevők kötelező felszereléseinek listáján.

Mindazok az érdeklődők, akik szívesen részt vennének következő táborunkon, minél előbb jelentkezzenek írásban a HNP igazgatóságán.

Pathó György

táborvezető

A KISKUNSAGI NEMZETI PARK TERÜLETÉN KÖLTŐ FONTOSABB MADÁRFAJOK ÁLLOMÁNYA 1979-BEN

Szürkegém (*Ardea cinerea*)

Izsák, Kolon-tó, 46 pár.

Vörösgém (*Ardea purpurea*)

Szabadszállás, Kis-rét, kb. 60 pár; Fülöpháza, Kondortó, 5 pár; Izsák, Kolon-tó, kb. 5 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, kb. 30 pár.

Nagykócsag (*Egretta alba*)

Szabadszállás, Kis-rét, kb. 25 pár; Fülöpháza, Kondortó, 3 pár; Izsák, Kolon-tó, 15 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 2 pár.

Kiskócsag (*Egretta garzetta*)

Izsák, Kolon-tó, 3 pár.

Üstökös gém (*Ardeola ralloides*)

Pálmonostora, Péteri-tó, kb. 35 pár; Izsák, Kolon-tó, kb. 25 pár.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*)

Izsák, Kolon-tó, kb. 70 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 25 pár.

Bölömbika (*Botaurus stellaris*)

Alpár (Tőserdő közelében), 1 pár; Szabadszállás, Kis-rét, 3 pár; Szabadszállás, Zab-szék, 1 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 2 pár; Fülöpháza, Kondortó, 1 pár;

- Izsák, Kolon-tó, kb. 4 pár; Pálmonostora, Péteri tó, 2 pár; Harta, Mikla-puszta (Szelidi-tó közelében) 5 pár.
- Kanalasgém** (*Platalea leucorodia*)
Szabadszállás, Kis-rét, 15 pár; Izsák, Kolon-tó, 15 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 30 pár.
- Nyári lúd** (*Anser anser*)
Szabadszállás, Kis-rét, 15 pár; Szabadszállás, Zab-szék, 10 pár; Szabadszállás, Pipás-rét, 5 pár; Fülöpháza, Kondor-tó 2 pár; Izsák, Kolon-tó, 5 pár.
- Nyíl farkú réce** (*Anas acuta*)
Bócsa, Szappanos-tó, 1 pár.
- Kanalas réce** (*Spatula clypeata*)
Szabadszállás, Kis-rét, kb. 10 pár; Szabadszállás, Zab-szék, 10 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 3 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 5 pár.
- Túzok** (*Otis tarda*)
Kunszentmiklós határa, kb. 140 pld.; KNP III. számú területtől D-re eső Akasztói-puszta 10 pld.; Harta, Mikla-puszta, kb. 20 pld.
- Széki lile** (*Charadrius alexandrinus*)
Szabadszállás, Zab-szék, 3 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 5 pár; Bócsa, Szappanos-tó, 1 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 3 pár.
- Kislile** (*Charadrius dubius*)
Apajpuszta, 3 pár.
- Nagygoda** (*Limosa limosa*)
Apajpuszta, 10 pár; Szabadszállás, 10 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 25 pár; Fülöpháza, 5 pár; Izsák, Kolon-tó, 2 pár; Bócsa, Szappanos-tó, 5 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 5 pár.
- Piros lábú cankó** (*Tringa totanus*)
Szabadszállás, Kis-rét, 8 pár; Szabadszállás, Zab-szék, 8 pár; Szabadszállás, Pipás-rét, 4 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, kb. 10 pár; Fülöpháza, Kondor-tó, 5 pár; Fülöpháza, Szívós-szék, 6 pár; Bócsa, Szappanos-tó, 7 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 8 pár.
- Gulipán** (*Recurvirostra avosetta*)
Szabadszállás, Zab-szék, 30 pár; Szabadszállás, Pipás-rét, 2 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 6 pár; Fülöpháza, Szívós-szék, 1 pár; Fülöpháza, Szappan-szék, 20 pár (sikertelen költés); Fülöpháza, Hattyú-szék, 10 pár; Bócsa, Szappanos-tó, 12 pár; Orgovány, Csárda-

szék (nem védett), 10 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 8 pár.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*)

Szabadszállás, Zab-szék (védett területen kívül), 1 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 2 pár.

Székicsér (*Glareola pratincola*)

Apajpuszta, 3 pár; Szabadszállás, Zab-szék, 2 pár.

Ugartyúk (*Burhinus oedicephalus*)

Fülöpháza, IV. sz. terület, 4 pár.

Dankasirály (*Larus ridibundus*)

Szabadszállás, Pipás-rét, 900 pár; Szabadszállás, Zab-szék, 1 000 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 3 000 pár; Fülöpháza, Szívós-szék, 400 pár; Bócsa, Szappanos-tó, 400 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 10 pár.

Küszvágó csér (*Sterna hirundo*)

Szabadszállás, Pipás-rét, 10 pár; Fülöpszállás, Kelemen-szék, 35 pár.

Fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*)

Tőserdő (területen kívül), 15 pár.

Kuvik (*Athene noctua*)

Apajpuszta, 4 pár; Kunszentmiklós határa, 3 pár; Szabadszállás határa, 3 pár; Fülöpszállás határa, 1 pár; Fülöpháza, 2 pár; Bugac, 3 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 2 pár.

Szalakóta (*Coracias garrulus*)

Tőserdő (védett területen kívül), 1 pár; Fülöpháza határa, 6 pár; Izsák határa, 5 pár; Páhi határa, 3 pár; Bugac határa, 3 pár; Bócsa határa 2 pár; Pálmonostora, Péteri-tó, 4 pár.

Szürke küllő (*Picus canus*):

Tőserdő, kb. 3 pár.

Feketeharkály (*Dryocopus martius*)

Tőserdő, 1 pár; Páhi, Kolon-tó, 1 pár; Bugac, 2 pár.

Vetési varjú (*Corvus frugileus*)

Apajpuszta, 400 pár (telep).

Bankovics Attila

A HAVASI LILE (*Eudromias morinellus*) HORTOBÁGYI VONULÁSA

Közel egy évtizede rendelkezünk rendszeres adatokkal a havasi lile őszi hortobágyi vonulásáról. A megfigyelések nagy része augusztus vége és október vége közé esik. Tavaszi adat nagyon kevés van, saját megfigyeléseim során mindössze egyszer láttam tavaszi vonuláson (1976. máj. 2.). A Hortobágyi Nemzeti Park területén három jelentős előfordulási helye van, ahol minden évben megjelenik. E helyeket rendszeresen figyelemmel kísértem.

1. Pentezug. A Libalapos–Kutas fenék–Ártézikút környékén, a rendkívül erősen legeltetett Festucetum gyepen és a szikfok-növényzeten egyaránt láthatjuk táplálkozó csoportjait. Pihenő- és alvóhelyei a mély keréknyomokban, elhagyott pusztai utak mentén vannak. Az elmúlt évek átlagában 1974-ben és 1975-ben figyeltem meg itt a legtöbb példányt, 22, illetve 27 egyedet. Innen származik a legkorábbi nyári végi adat is, 1976. aug. 18. 1978-ban nem láttam őket megszokott helyükön és 1979-ben is csak alig fele mutatkozott a szokásos mennyiségnek.

2. Szelencés puszta. Hasonlóan a Pentezughoz, a Szelencésen is elsősorban a kapárra legeltetett juhlegelőn táplálkoznak, legnagyobbbrészt az úgynevezett Deszkás-hodály és a Nagygágér-halom környékén. Megfigyeltük azonban számos esetben a felhagyott rizsesek helyén, gulyaálláson és marhalegelőn is. A vizsgált években ez a puszta volt a legrendszeresebb, legkiegyensúlyozottabb vonulási helyük. Az átlagos mennyiség 30-35 példány, de míg 1978-ban jóval gyengébb volt a vonulás, 1979. októberére már 40 fölé emelkedett a számuk. Gyakori jelenség, hogy a havasi lilék csoportja összekeveredik az ugyancsak Szelencésen átvonuló aranylilék (*Pluvialis apricaria*) csapatával. Mintegy kéthónapos itt tartózkodásuk során szeptember közepére teljesen átvedlenek, felöltik téli tollzatukat. Kiszínezett idős példányokat inkább csak augusztus végén, szeptember elején láttunk.

3. Kunmadarasi puszta. A vizsgált évek során legállandóbb megfigyelési helynek a Gyúrókút környékének nagy, kopár Puccinellietum szikfokja és maga a kút környéki gulyaállás bizonyult. Itt pihennek leggyakrabban a marhajárásos, kopár szik gödreiben. Ezekre a helyekre érkeztek meg legha-

marabb a madarak, általában szeptember elejére. Az augusztus végi adat ritka (pl. 1976). Október közepéig tartó fokozatos létszámgyarapodásuk során mind több helyen fordulnak elő, különösen a Döghalom környékén, az erősen szikes birkalegelőn a Nagy-Füveshalomnál, de esetenként az eredetileg magas fűvű, de a gulya által teljesen lerágott, -taposott, kiszáradt réteken is (Ökörfenék, Halas környéke). Ilyen helyen figyeltem meg, hogy sarkantyús sármányok (*Calcarius lapponicus*) csapata szegődött a havasi lilékhez, jöllehet, a lilék zavarták és üldözték őket.

Az évek során nagyon változó számban jelentek itt meg. 1977-ben és 1978-ban szinte nem is beszélhetünk vonulásról. Az ezt megelőző években viszont feltűnően sokat is látunk. 1979-ben ismét nagyobb mennyiségben fordultak elő. Szeptember 12-én láttam őket először, 14 példányt, ez az állomány október közepére már 44-re növekedett.

Az 1979. októberi szinkron során a három pusztán összesen 95 példányt számláltam. A felsoroltakon kívül vannak még szórványos adataink a Hortobágy más pusztáiról is (Darassa, Kékes, Nyári járás, Borzas), de rendszeresen visszatérőket nem észleltünk. Rendszeresen járom a HNP más pusztáit is, ahol a pentezugihoz vagy a szelencésihez hasonló biotópok szép számmal vannak, de eddig még nem figyeltem meg rajtuk havasi liléket.

A hortobágyitól teljesen eltérő szikesen (szoloncsák) a bihari Sándoros mellett 1975. ápr. 4-én láttam 6 példányt.

Dr. Kovács Gábor

természetvédelmi területkezelő
(HNP)

(A cikk leadása után érkezett dr. Kovács Gábor újabb levele, mely szerint 1979. november 9-én 6, 19-én pedig 2 havasi lilét figyelt meg a nagyiváni ill. kunmadarasi pusztán. Ezek az eddigi legkésőbbi adatok a Hortobágyról.)

NÉHÁNY ADAT A KÖZÉP-TISZAI TÁJVÉDELMI KÖRZET MADÁRVILÁGÁRÓL

1979-ben a tájvédelmi körzet szigorúan védett területeinek fészektelepein többek közt az alábbi fajok költöttek:

PÉLYI MADÁRREZERVÁTUM		ÓBALLAI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET	
Kiskócsag	30-40 pár	Kiskócsag	25-30 pár
Bakcsó	140-150 pár	Bakcsó	40-50 pár
Szürkegém	70-80 pár	Szürkegém	30-35 pár
Kárókatona	16 pár		
VEZSENYI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET		TISZAKÉCSKEI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET	
Kiskócsag	26-30 pár	Partifecske	4500-5000 pár
Bakcsó	170-180 pár	Gyurgyalag	1 pár
Üstökös gém	6 pár		
Szürkegém	1 pár		

Lőrincz István

BATLA (*Plegadis falcinellus*) FÉSZKELESE A TISZAFÜREDI GÉMTELEPEN

A Tisza II. északi részén levő ártéri gémtelepet már ismerttettem a „Madártani Tájékoztató” 1978. XI–XII.-i számában. A fészektelep környezete, megközelítése a fakitermelések és a duzzasztás miatt megváltozott. A telep fűzerdeje egész évben 1,5–2 m-es vízben áll, így a telep környékén a halászatot kivéve nem jár senki. Megközelítési nehézségek miatt az idén (1979) csak augusztus 5-én sikerült bejutni a fészektelepre dr. Harka Ákos és neje, valamint dr. Simai Attila társaságában. Megfigyeléseink szerint a telep állandó fészkelői a bakcsó, kiskócsag, szürkegém, üstökös-gém, kormorán és a nagykócsag, az idén is sikeresen költöttek. Meglepetésünkre egy öreg batlát, majd a fűzfakoronában cca. 12. m magasan levő fészek mellett egy fiókat is megfigyeltünk. Augusztus 7-én átkutattuk az egész telepet, de több költő párt nem találtunk. Megfigyeltük viszont az öreg madarat és három fiókat a fészeknél, etetés közben. Egy hét múlva a fiókok sikeresen kirepültek.

Lipcsey Imre

A TOKAJI NAGYKOPASZ MADÁRVILÁGA

Több mint egy évtizede járom a Tokaji-hegyet és figyelem elővilágát. A Nagykopasz szinte átmenet nélkül emelkedik ki az Alföldből, mint sziget a tengerből. A lábainál ömlik a Bodrog a Tiszába. A hegy másik oldalán a Takta és a hozzá tartozó mocsarak teszik igen változatossá a tájat. Mi jellemzné jobban ezt a változatosságot, mint egy kiragadott példa: a nádasban fészkelő üstökösgémeektől alig kilométernyire már a kövirigó fészkel. E kis bevezető után bemutatom a Nagykopasz madarait, a ritka fajokat, az átvonulókat és a kóborlókat. Nem lenne teljes a kép, ha nem említeném meg a gyakoribb fajokat. Remélem, hogy a Madártani Tájékoztató egyik következő számában lehetőségem lesz arra, hogy a Tokaji-hegy után a Tarcali-rét és a Bodrogzug madárvilágát is bemutatthassam.

Egerészölyv: 1979. 04. 30-án egy pár nászrepülését néztem végig.

Karvaly: 1978-ban egész éven át gyakran láttam egy párt az „Árnyékvölgyben” egy kiszáradt nyárfán ülni.

Kabasólyom: 1979. 07. 10-én 3 fióka volt a fészekben.

Vörös vércse: a leggyakoribb ragadozó, több pár is fészkel. Számuk emelkedőben.

Réti sas: 1978. 01. 15-én egy öreg példány jött a Bodrogköz felől, átrepült a hegy fölött.

Szirti sas: 1977. 07. 11-én láttam meg először, 07. 18-án láttam utoljára, rendszerint a hegy déli oldala fölött keringett.

Kígyászölyv: először 1979. 05. 01-én láttam a Nyavalya-tető fölött egy példányt, majd 06. 29-én a TOT alatt párban a Kopasz fölött körözött.

Darázsölyv: 1977. 06. 10-én a Csepegő völgyben vadméhfészkek bontása közben láttam először, azóta költési időben is rendszeresen megfigyeltem (pl. 79. 04. 20.).

Uráli bagoly: 1977. 02. 20-án a Hársashegyen egy példányt láttam, amely hetekig vadászott a területen.

Erdei fülesbagoly: kis számban költ a Szilvölgyben, télen nagyobb csapatokba verődve (25-30) látható.

Macskabagoly: fészkelő faj, elég ritkán látni, inkább a lakott területek közelében mozog.

Kuvik: gyakori, 1979. 06. 29-én a Szarvas dűlőben elhagyott préházon 2 öreget és 4 fiatalot láttam.

- Kövirigó: elhagyott kőbányákban több pár költött 1979-ben. Gyurgyalag: számuk felénk is csökkenőben, a nyári számláláskor 121 pár költött. Augusztus végéig maradnak a területen.
- Lappantyú: jellegzetes „pirregő” hangját június elejétől július közepéig hallom. Ez évben 6 helyen szólt rendszeresen.
- Balkáni hantmadár: 1979. 04. 04-én láttam egy hímet, szőlőkarón ült a Kövesd-dűlőben.
- Nagy fülemüle: vonuláson fordul elő kisebb számban, először 1978. 04. 30-án fogtuk meg. 1979. augusztus 25-én láttam.
- Erdei pityer: gyakori fészkelő.
- Erdei pacsirta: a fészket 1978. 05. 14-én találtam meg 5 tojással. év közben három helyen hallottam énekelni.
- Erdei szürkebegy: novembertől április elejéig kis számban, de rendszeresen előfordul (4-5 egy csapatban).
- Szőlőrigó: 1979. 04. elején 3, ősszel, 10. 12-én 8 példányt láttam. Rendszeretlenül fordul elő felénk.
- Örvös rigó: 1979. 03. 31-én figyeltem meg egy tojót a Mestervölgyben.
- Sarlósfecske: nagyobb számban 1979. 06. hóban láttam a tv-állomás tornya alatt, 07. 03-án 100-as csapatban vonult a hegy fölé.
- Fenyőrigó: nagy csapatban járják a szőlőhegyet október végétől február végéig.
- Meggyvágó: gyakori madár, számuk télen többszörösére nő, de előfordult az is, pl. 1977. telén, hogy egyetlen példányt sem láttam. Fészket vörös tölgyön találtam meg.
- Feketególya: csak átvonul a hegy fölé tavasszal és ősszel. A legtöbb, amit egy csapatban láttam, 15 volt. Vonulásuk egybeesik a fehérgólyáéval.
- Daru: rendszeres átvonuló. Őszi vonulása november elejére, míg a tavaszi március végére, április elejére esik. Adatok: 1977. 02. 07-én 50 pld.; 1979. 04. 04-én 500 pld. vonult át fölöttünk.
- Holló: egyetlen kőborló példány fordult elő 1976. 12. 09-én.
- Havasi varjú: 1979. 01. 07-én 4 példányt láttunk átrepülni.
- Csonttollú: megjelenésük rendszeretlen, 1979. 01. 02-án 50 példányt láttam.
- Csíz: rendszeres téli vendég a területen, 1979-ben 09. 23-án láttam az első csapatot.

Kerti rozsdafarkú: egy-két pár található a területen, erős mozgása május elejére esik, egyébként elég ritka.

Házi rozsdafarkú: gyakori költőfaj, elhagyott kőbányák leggyakoribb madara, az utóbbi években a fészkelők száma megnőtt a lakott területen is. Április elején érkeznek, a zöm október elején vonul el. Egy-két példány kitart november közepéig is.

Vörösbegy: gyakori fészkelő, főleg a Verébárokban és az Árnyékvölgyben. Áprilisban gyakori átvonuló. Az őszi vonulás rejtettebb, gyakori áttelelő. Gyűrűztem januárban is 1979. 01. 06-án, 10-én és 16-án.

Karvalyposzáta: a meleg déli oldal bokorerdeiben költ. Szereti az elhagyott kőbányák bokros meddőhányóit.

Gyakori fajok a területen:

fülemüle, kispozzáta, barátk, kerti poszáta, mezei poszáta, szén-, kék-, barátcinege, őszapó, ökörszem, szürke légykapó, hantmadár, feketerigó, citromsármány, balkáni- nagy fakopáncs, seregély, csuszka, tövisszúró gébics, nyaktekeres, búbosbanka, barázdabillegető, rozsdás csuk, kenderike, mezei pacsirta, szajkó, csóka, szarka, örvös galamb, vadgerle, csilpcsalp- sisegő füzike, énekes rigó, zöldike, csicsörke, sárgarigó, kakukk.

Mercsák J. Lászlóné—Mercsák J. László

ADATOK MEZŐKÖVESD KÖRNYÉKÉNEK MADÁRFAUNÁJÁHOZ

A mezőkövesdi úttörőház madarász-túra klubjának keretében évek óta végzünk madártani megfigyeléseket. Télen rendszeresen etetjük a madarakat. Megfigyeléseinkről már egyszer küldtünk be összesítő adatokat. Most környékünk másik részéről közlünk megfigyeléseket.

1979. júl. 20-án Mezőkövesdtől délre –25 km-re – a Szili-erdőben meglepve tapasztaltuk, hogy a korábbi évekkel szemben a többezer vetési varjú fészkek helyett alig néhány száz volt az erdőben. Ennek oka a nagyarányú fakitermelés és a mesterséges pusztítás volt. A fészkek többsége nem a nyárfákon, hanem az akácokban volt. A kolóniában vörösvércsék és erdei fülesbaglyok is tanyáztak. Számukat csak becsülhetjük. Az erdő melletti nádasban 3-4 bakcsót és 3-4

szürkegémét láttunk. Az erdő fölött pedig egy keringő barna rétihéját figyeltünk meg.

Borsodivánka mellett a Margit-tanya melletti laposban – kb. 3 hektár – a következő madarakat láttuk ugyancsak július 20-án:

csóka 15-20 pld.; sárgarigó 5 pld.; szürkegém 2 pld.; vörösgém 1 pld.; bakcsó 1 pld.; kiskócsag 1 pld.; billegető cankó 8 pld.; szárcsa 1 pld.; búbos vöcsök 1 pld.; kiskócsag 2 pld.; tőkésréce 10 pld.; barna rétihéja 1 pld.; egerészölyv 2 pld.; vízityúk 1 pld.; búbos 3 pld.

Ettől a lapostól kb. 300 méterre egy elhagyott homokbánya meredek löszös falában partifecske-telepet fedeztünk föl. Kb. 200 bejáratot láttunk, nem volt ebben az időben nagy mozgás. Mezőkövesdtől kb. 10 km-re az egerlövői erdősáv mellett és az erdősávban az alábbi madarakat láttuk:

a szántáson kb. 150–200 dankasirályt, ezenkívül 10 szalakótát, 3 tövisszúró gébicset, 4 kis őrgébicset, 4 cigánycsukot, 25–30 fehérgólyát.

A megfigyeléseket Harangi Istvánnal és Répászky Zoltán biológiai tanárral (klubunk vezetőjével) végeztük.

Varga Zoltán–Kaló István

HOGYAN ARÁNYLANAK A KAKUKKOK (*Cuculus canorus*) A VÖRÖSBEGYEK (*Erithacus rubecula*) FÉSZKEIHEZ

Az Aquila 1977-es kötetében fenti cím alatt megjelent írásom mellékleteként beküldött táblázat (évenkénti felsorolás) sajnálatos módon nem került közlésre. Az 1978-as kötetből is kimaradt, ezért a táblázatot az 1978–79-es évekkel kiegészítve a Madártani Tájékoztatóban közlöm. Az általam talált vörösbegy-fészkekről külön naplót vezetek. A talált fészkeket minden évben számokkal jelöltem és 2-4 naponként ellenőriztem, így a változásokat (több tojás, tojáscsökkentés, kakukktojás) is följegyeztem. Ezek közlését itt mellőzöm, csupán az 1965-ös évtől kezdődően általam talált vörösbegy-fészkek évenkénti számát, illetve a kakukkos aljak szám szerinti adatait ismertetem.

év	talált vörösbegy- fészkek száma	ebből kakukkos
1965	39	11
1966	76	25
1967	84	25
1968	70	30
1969	89	34
1970	161	68
1971	94	39
1972	78	26
1973	65	24
1974	73	29
1975	101	33
1976	193	78
1977	162	62
1978	130	36
1979	81	20
összesen: 1496		540

Varga Ferenc

A BAJSZOS SÁRMÁNY KÖLTÉSE A BÖRZSÖNYBEN

A hazánkban oly ritkán megfigyelt bajszos sármányról (Emberiza cia) az utóbbi években (1970-től) egyre többet halunk. A Magyar Madártani Egyesület megalakulása óta újabb és újabb területek kerülnek rendszeres ellenőrzésre, de bajszos sármány fészkeléséről csak igen szórványosan érkeznek adatok, annak ellenére, hogy több költési időben megfigyelés is történt. Ennek oka részben az is lehet, hogy nem ismerjük kellőképpen az óvatos madár fészkelési szokásait, költésre utaló megnyilvánulásait. Az elmúlt évek – 1970-től – közölt adatainak áttekintése és saját megfigyeléseim alapján arra következtettem, hogy a bajszos sármány lényegesen több helyen fészkelhet hazánkban, mint amiről jelenleg tudunk.

Magam elsősorban a Börzsönyben és Vác környékén, a Naszály, a Csóvári-hegy, s ezek környékét kutattam át bajszos sármányok után. A Börzsönyben 1977-1979 közötti időszakban több párt találtam fészkelve, a Naszályban egy-két pár jelenlétét állapítottam meg. A Csóvári-hegyen és kör-

nyékén nem találtam, ami az ottani sziklás részek kopárságával, a vegetáció hiányával lehet összefüggésben.

A Börzsönyből mindeddig ismeretlen volt a bajszos sármány fészkelése, ezért jelen írásomban ismertetem az adatokat, a fészkeléssel kapcsolatos megfigyeléseimmel együtt. A területek, ahol bajszos sármányokkal találkoztam, sok hasonlatosságot mutatnak. Többnyire délre néző sziklás hegyoldalakon lévő füves tisztások, ahol kis sziklakibúvások láthatók. A szétszórtan növe cser-tölgyes helyenként sűrű állományú. A völgyekben vegyes tölgyes, a hegygerinctől kezdődően a túlsó oldalon zárt, kevert állományú gyertyános erdő van. Megfigyeléseim szerint a bajszos sármány hímei, amíg semmi gyanúsat nem észlelnek, a fészektől 15-30 méteren belül, mindig valami jó kilátást biztosító helyen, általában egy kiszáradt bokor, vagy fiatal tölgyfa csúcsán énekelnek. A tojót ritkán lehet látni, inkább csak a fészeknél jelenik meg, vagy a kirepült fiatalok etetése közben vehető észre. Gyakran felzavartam a fűben vagy egész alacsony, sűrű bokrosban tartózkodó, még repülni alig tudó fiatalokat, amelyeket az öregek még sokáig etetnek. A fészkek után ott kutattam, ahol a hímek már többször láttam énekelni, s az esetek többségében meg is találtam azokat, mindig tojásokkal. Ennek az a magyarázata, hogy amikor olyan fészkek közelében járok, amelyben fiókák vannak, az öregek mindig megjelennek és megszakítás nélkül „ci-ci” hangot hallatnak, egész addig, amíg túl közel nem kerülök a fészkekhez, mert amikor ez bekövetkezik, összefolyt „cicicii, cicicii” hanggal 3-4 méterre is megközelítenek. Ilyenkor a már erősen tokosodó fiókák meglapulva, ugrásra készen ülnek a fészkekben, s a legkisebb zavarásra szétugrálnak. Az öregek mindjárt a közelükbe repülnek és „ci-ci” hangokkal csalogatják őket. A szétugrált fiatalok egyszerű „cscip, cip” hangot adnak. Azoknál a fészkeknél, amelyekben tojások vannak, az öregek nem viselkednek ilyen feltűnően, esetleg a tojó hangját lehet hallani a sűrűből, de a hím tovább énekel. Néha azért előfordult, hogy bejöttek az öregek és riasztottak.

A fészket minden esetben szikla tövében, fűcsomó alá vagy közé rejtve találtam. Volt olyan fészkek, amely a füves tisztáson egészen kis sziklatörmelék tövébe épült, de akadt olyan is, amely a sziklafal repedésében 2-3 méter magasan megtelepedett növényzet közé volt rejtve.

A fészkelés megkezdésének időpontja április vége, május

eleje, legalábbis ezt látszanak bizonyítani a május közepén megfigyelt kirepült fiatalok és a talált fészkek. Június első hetében minden megfigyelési évben találkoztam repülő fiatalokkal.

Az öregek táplálkozásáról nem sokat sikerült megtudnom, de a fiatalokat (akár kirepült, akár fészken ülő) mindig zöld színű hernyóval etették. Végezetül, ha a sziklás hegyoldalon május végén–június elején bajszos sármányt látunk, kutassuk át jól a területet, mert a fűből már repülő fiatal zavarhatunk föl vagy fészkére bukkanhatunk, segítve a hazai költő állomány felmérését.

Bajszos sármány adatok:

1977. VI. 3.: Börzsöny, Szent Mihály hegy:

1 fészek 4 fiókával+1 juv.

1977. VI. 4. Börzsöny, Szent Mihály hegy:

1 fészek 2 db tojással (VI. 21. 4 fióka)

1977. VI. 21. Börzsöny, Szent Mihály hegy:

1 fészek 5 fiókával

1978. V. 14. Börzsöny, Szent Mihály hegy:

2 fészek 5-5 db tojással+1 juv. példány
(Gyarmati K.-val és Bányavári P.-vel)

1978. V. 30. Naszály:

Egy etető pár megfigyelése

1979. V. 19. Szent Mihály hegy:

1 fészek 5 fiókával+2 etető pár (Gyarmati K.-val)

1979. V. 21. Szent Mihály hegy:

Újabb 2 etető pár megfigyelése

1979. VI. 2. Szent Mihály hegy:

1 etető pár+1 juv. példány

Dénes János

GYURGYALAG (Merops apiaster) ÚJABB TELEPE

1978. októberében jártam Ond községben, és a tőle 1 km-re levő elhagyott agyagbánya partfalában gyurgyalagra utaló üregeket találtam.

1979. július 27-én újra elmentem, és kb. 50-60 db gyurgyalagot észleltem, amelyek nagy része etetett.

Augusztus 7-én Barta Zoltánnal meglátogattuk a telepet, ahol már 90-nél is több madár volt. A délelőtti folyamán 23 madarat gyűrtünk meg, köztük fiatalokat is.

Érdekes, hogy ezek a fiatal gyurgyalagok már jól repülnek nagyobb távolságokra is, de a földről még nem képesek felszállni.

Horváth Ferenc

ADATOK A MAGAS-BAKONY ÉS A BAKONY-ALJA MADÁRVILÁGÁHOZ

A jelzett területen 5 éve foglalkozom a madárvilággal. Eddig 78 fajt határoztam meg a területen. Megfigyeléseimet a bakonybéli és az ugodi erdészet, valamint az ugodi tévesz területein végeztem. Néhány említésre méltó fajjal kapcsolatos megfigyeléseimet az alábbiakban adom közre.

Egerészölyv (*Buteo buteo*): ezen a területen szerintem az ország egyik leggazdagabb állománya él. Megfigyeltem már a mezőgazdasági földek fölött egyszerre 12 keringő példányát is.

Héja (*Accipiter gentilis*): szórványosan előforduló faj, száma az utóbbi években nagyon lecsökkent.

Macskabagoly (*Strix aluco*): a környező települések templomtornyosaiban rendszeresen költ.

Gyöngybagoly (*Tyto alba*): 1979. áprilisában találtam meg fészket egy elhagyott erdei épületben, de később sajnos kifosztották.

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*): főleg Pénzesgyőr határában fordul elő gyakrabban, másutt szórványosan.

Réti cankó (*Tringa glareola*): először 1978. nyarán a homokbödögei téglagyári tavaknál figyeltem meg.

Fürj (*Coturnix coturnix*): közepes állománysűrűséggel – főleg az ugodi részeken – fordul elő.

Gyurgyalag (*Merops apiaster*): a bakonykoppányi telepen az idén már nem költöttek, eddig néhány pár mindig fészelt.

Jégmadár (*Alcedo atthis*): a homokbödögei tavaknál korábban költési időben is tartózkodott 2-3 pár, 1979-ben már nem láttam őket.

Cigánycsuk (*Saxicola torquata*): eddig csak Homokbödögénél sikerült néhányszor megfigyelni.

Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*): a havazások kezdetével mindig megjelenik az etetőkön.

Süvöltő (Pyrrhula pyrrhula): telente rendszeresen megjelenik az erdők környékén.

Pap Zoltán

PARTIFECSCKE-TELEPEK A KÖZÉP-TISZÁN 1979-BEN

Tiszaroff határa, a Tisza balpartján:	100-150 pár
Kőtelek határa, a Tisza jobbpartján:	100-120 pár
Vezseny határa, a Tisza jobbpartján:	250-300 pár
Tizsakécske határa (védett terület), a Tisza jobbpartján:	(két telep összesen) 4500-5000 pár
Tizsahas térségében a Tisza jobbpartján:	1500-2000 pár

Lőrincz István

TÜZESFEJŰ KIRÁLYKÁK A BÖRZSÖNYBEN

1979. IV. 17-én és 22-én tüzesfejű királyka-párral találkoztam a Hosszú-bérc és Özberek közötti fiatalabb lucfenyő-vörösfenyő állományban. V. 14-én és 27-én csak az éneklő hímet láttam. Szabályos időközönként elhagyta ezt a fenyvest, és a szomszédos, idősebb, vörösfenyővel és egy-két lucfenyővel kevert bükkösbe szállt át. Valószínűleg itt volt a fészke, de a kis madarat – mivel csak 2-3 perces időközönként kezdett éneklésbe – nem tudtam távcsővel követni a magas lombok között. Ebben az erdőrészben aznap alkonyat felé még két helyen hallottam tüzesfejű királykát énekelni. VII. 7-én Királyházánál láttam éneklő hímet, szintén fiatalabb lucosban.

A jelek szerint tehát a tüzesfejű királyka a Börzsöny telepített fenyveseiben is megtalálható mint fészkelő faj.

Varga Zsolt

KISLILE, JÉGMADÁR ÉS FEKETEHERKÁLY KÖLTÉSE NAGYTÉTÉNYNÉL

1979. V. 11-én a nagytétényi Dunaparton, törmeléklerakóhelyen a már elterített és leülepedett sitten egy kislile-pár

mozgott. V. 22-én egy harmadik példány is csatlakozott hozzájuk. Mivel júliusban egy fiatal madarat is láttam, költésük biztosra vehető.

Közvetlenül a Duna mellett, alacsony partfalnál IV. 4-én egy jégmadár-pár röpködött. V. 11-én már etetni jártak be a fészkelő üregükbe. A fiókák azonban – fiatal horgászok háborgatása miatt – nem hiszem, hogy ki tudtak repülni. Nagytéténynél, a Háros-szigeten évek óta költ feketeharkály. Idén délebbre, a disznóhizlalda melletti kisebb ártéri erdőben is költött egy pár.

Varga Zsolt

ERDŐBEN KÖLTŐ JÉGMADÁR (*Alcedo atthis*)

Ismeretes, hogy a jégmadár folyó vagy tó közvetlenül a vízzel érintkező függőleges, szakadékos partoldalába készíti költőüregét. Ezért tartottam érdemesnek leírni az általam rendellenes helyen talált költését.

A fészek 1979. VI. 27-én a Zagyaróna közelében lévő mesterséges tótól kb. 20 méternyire a fiatal vegyes erdőben levő kis szakadékszerű mélyedés oldalában volt.

A bejárati nyílás 140 cm-re volt a talajtól, mélysége fél méter. 5 tokosodó fióka volt ekkor az üregben, melyek sikeresen ki is repültek. Ez a fészkelés azért is érdekes, mert az apró halakban gazdag tó mentén nem volt költésre alkalmas partszakasz, továbbá a tó horgászoktól eléggé zaklatott. Ezért készítette fészkelőüregét a víztől távolabb lévő kevésbé zaklatott sűrű fiatal erdőben.

Varga Ferenc

ERDEI SZALONKA (*Scolopax rusticola*) FÉSZKELÉSE A MEDVES HEGYSÉGBEN

Az erdei szalonka Medves hegység erdeiben történő fészkeléseiről, költéseiről több írást közöltem az *Aquila* kötetekben. Ezekben az 1975-ig talált fészkeket, illetve azok adatait ismertettem. Az 1976-77-78-as években nem találtam és tudomást sem szereztem fészkeléséről.

Az 1979-es évben ismét találtam egy erdei szalonka fészket. IV. 23-án enyhén lejtős akácós hegyoldalban egy sza-

lonka repült fel előttem. A felrepülés helyén, akácfa tövében volt a fészek 4 tojással. Említést érdemel, hogy az akácost sűrű bodza aljnövényzet borítja. Másnap, 24-én egyik ismerősömmel fényképezés céljából ismét felkerestük a fészket, amelyben ezúttal 2 üres tojáshéjat találtunk. Kissé távolabb még 2 üres tojáshéj árulkodott arról, hogy sün fosztotta ki a fészket és itta ki a tojások tartalmát.

Varga Ferenc

GÓLYÁK (*Ciconia ciconia*) ÚJRATELEPULÉSE A DUNAKANYARBAN 1976-TÓL

1. **Tótfalu.** 1976. július 1-én kezdett építeni a gólyapár egy ún. sarokoszlopra. A fészek 1977 óta folyamatosan lakott. A költségek eredménye megfigyeléseim szerint:

1977-ben	2 kirepült fióka
1978-ban	3 kirepült fióka
1979-ben	4 kirepült fióka

2. **Dunabogdány.** 1976. májusában kezdtek építeni a község kívül (kb. 200 m-re a helységjelző táblától), a Visegrád felé vezető út baloldalán egy beton villanyoszlopon, de a félig rakott fészket június elején elhagyták.

3. **Pilismarót.** A hajóállomásra vezető út jobboldalán beton villanyoszlopra fészkeltek a gólyák 1979-ben. A költségek eredményt nem ismerem.

4. **Kisoroszi.** 1979-ben beton villanyoszlopon épült a fészek a község közepén. Költsérről nincs tudomásom. Feltételezem, hogy a fészek a nyár közepén készült.

Nagy Imre

SARLÓSFECSKÉ (*Apus apus*) FÉSZKELESE A BÜKKBEN

Barta Zoltánnal többször is láttunk 20-30 db sarlósfecskét, a lillafüredi Szt. István-lápa nevű hegy környékén. Itt láttunk 1979. június 30-án a bükkös szélén a kb. 12 m magasan levő odúba beszállni 1 db sarlósfecskét. A madár 11 percet töltött benn, és közben etetési hangokat is hallottunk. Később kiült az odúnyílás peremére. Néhány másodperc múlva kidobta magát, és mikor a föld közelébe ért, hirtelen fel-

vágott és elrepült. Ugyanezt figyeltük meg augusztus 1-én. A környéken még néhány bükkfán találtunk ilyen sajátos odút, ezek nyílásának alsó pereme ferdén le van koptatva. Ezt valószínűleg az etető madarak okozzák, mivel alulról repülnek az odú szájához. Az említett odúkba nem láttunk be-
repülni semmilyen madarat.

Horváth Róbert

ADATOK A VARBAI-TÓ MADÁRVILÁGÁHOZ

A kb. 8 ha-os tó Varbó község szélén található. 1979 elején völgyzárógát építésével létesítették. A Varbó-patak táplálja, legelőnek használt füves, fátlan, bokortalan dombok, távolabb erdős hegyek veszik körül. A vízi, vízparti növényzet még nem alakult ki, mindössze néhány kisebb sásfolt nyújt menedéket a szárcsáknak, vízityúkoknak. Eddig csupán egyetlen fajt, a szárcsát találtam fészkelve, 1979 nyarán a tojót fiókáival együtt figyeltem meg. Júniustól gyakran lehetett látni szárcsákat, vízityúkokat, néhányzor kisvöcsköt és tőkésrécéket is. Az első szürkegémét július 3-án láttam a tavon, ezt követően időnként felbukkant egy-két példány. Július 10–16-ig 3 szürkegém társaságában 4 kiskócsag tartózkodott a tónak az úttól legtávolabb eső partján, ahol néhány bokor áll a vízparton. A tó a Bükkalja Mgtsz kezelésében áll, nyáron halakkal telepítették be. Madárfaunájának fejlődését a jövőben is figyelemmel kísérem.

Kakszi Károly

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Északi búvár (*Gavia stellata*): Szeged-Fehértó, 1979. 2. 4. 1 pld. (Széll A.)

Sarki búvár (*Gavia arctica*): Verőcemasaros (Duna), 1979. 10. 10. 2 pld. nyári tollazatban (Muray R.); Dunabogdány (Duna), 1979. 10. 7. 1 pld. (Nagy I.)

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*): Káposztásmegyer (Duna), 1979. 2. 14. 1 téli tollazatú pld. a Term. Tud. Múzeum részére gyűjtve (Muray R.)

- Vörösnyakú vöcsök** (*Podiceps griseigena*): Szeged-Fehértó, 1979. 9. 1. 1 pld. (Széll A.)
- Rózsás gödény** (*Pelecanus onocrotalus*): Hortobágyi halastavak, 1979. 6. 17–30. között 2 imm. pld. (Dr. Kovács G.)
- Batla** (*Plegadis falcinellus*): Csaj-tó, 1979. 8. 22. 1 pld. (Dr. Bod P.)
- Bütykös hattyú** (*Cygnus olor*): Fertő-tó, Virágosmajor közelében 1979-ben 2 pár költött. A nyár folyamán 5 ad. és 9 juv. az öbölben (Kárpáti L.)
- Hegyi réce** (*Aythya marila*): Csaj-tó, 1979. 11. 4. 8 pld.; 11. 18. 10 pld. (Dr. Bod P.)
- Jegesréce** (*Clangula hyemalis*): Sződliget (Duna), 1979. 3. 11. 5 pld. (Gyéressy A.); Csaj-tó, 1979. 11. 4.–11. 18. között 2 pld. (Dr. Bod P.)
- Kisbukó** (*Mergus albellus*): Szeged-Fehértó, 1979. 11. 8. 1 hím és 8 tojó (első őszi megf.) (Zsótér L.); Csaj-tó, 1979. 11. 18. 3 hím és 24 tojó (Dr. Bod P.)
- Barnakánya** (*Milvus migrans*): Bakonytamási, 1979. 8. 24. 1 pld. (Erdélyi Gy.)
- Rétisas** (*Haliaetus albicilla*): Gyoma, 1979. 9. 26. 1 ad. pld. (Nagy I.); Fertő-tó, Madárvárta öböl, 1979. 10. 27. 1 imm. pld. (Kárpáti L., Szalczer A., Varga L.)
- Halászsas** (*Pandion haliaetus*): Szeged-Fehértó, 1979. 8. 27. 1 pld., 8. 29. 1 pld., 9. 1. 2 pld., 9. 5. 1 pld., 9. 7. 1 pld., 9. 8. 1 pld. (Széll A.); Csaj-tó, 1979. 9. 30. 2 pld. (Dr. Bod P.); Tarcal, 1979. 9. 30. 1 pld. (Mericsák L. és L.-né); Nyíregyháza, Nagyszik-tó, 1979. 9. 14. 1 pld. (Petri A.)
- Fürj** (*Coturnix coturnix*): Püspökszilágy, 1979. 5. 14. 3 pld. szől (Dénes J., Gyarmati K.)
- Daru** (*Grus grus*): Békéscsaba, 1979. 10. 9. 40 pld. kering (Keszár A.)
- Pártásdaru** (*Anthropoides virgo*): Nagyiván, Mérges mocsár (elárasztva), 1979. 8. 26.–9. 8. között többször 1 pld. (Dr. Kovács G.)
- Csigaforgató** (*Haematopus ostralegus*): Csaj-tó, 1979. 9. 2. 3 pld. (Dr. Bod P.)

- Havasi lile** (*Charadrius morinellus*): Csongrád-Kónyaszék, 1979. 9. 22. 1 pld. (Dr. Bod P.)
- Kisgoda** (*Limosa lapponica*): Csaj-tó, 1979. 10. 14. 1 pld. (Dr. Bod P.)
- Tavi cankó** (*Tringa stagnatilis*): Szeged-Fehértó, 1979. 7. 31. 1 pld. (Széll A.)
- Nagy sárszalonna** (*Gallinago media*): Szeged-Fehértó, 1979. 8. 18. 1 pld., 9. 7. 2 pld. (Széll A.)
- Fenyérfutó** (*Crocethia alba*): Nagyiván, Sárosér-csatorna, 1979. 9. 11. 1 pld. (Dr. Kovács G.); Csaj-tó, 1979. 10. 7. 3 pld. (Dr. Bod P.)
- Sarki partfutó** (*Calidris canutus*): Döröske, 1979. 10. 3. 1 pld. (Csaba J.)
- Gólyatöcs** (*Himantopus himantopus*): Szabadszállás, Kistrét és Zabszék között, 1979. 5. 5. 2 pld. (Gyéressy A.)
- Székicsér** (*Glareola pratincola*): Szarvas-Káka, 1979. 7. 30. 2 ad. és 1 juv. (Dr. Bod P.)
- Ékfarkú halfarkas** (*Stercorarius parasiticus*): Szeged-Fehértó, 1979. 9. 20. 1 pld. (Széll A.); Csaj-tó, 1979. 9. 30. 2 pld. (Dr. Bod P.)
- Dolmányos sirály** (*Larus marinus*): Hortobágy-halastavak, 1979. 11. 18. 1 ad. (Fintha I.)
- Ezüstsirály** (*Larus argentatus*): Szeged-Fehértó, 1979. 1979. 11. 4. 525 pld. (Széll A.)
- Szerecsensirály** (*Larus melanocephalus*): Szeged-Fehértó, 1979. 4. 20. 1 pld. (Széll A.)
- Kis sirály** (*Larus minutus*): Szeged-Fehértó, 1979. 4. 10. 1 pld., 5. 18. 4 pld., 7. 11. 2 pld., 8. 25. 1 pld., 10. 1. 1 pld., 10. 20. 2 pld., 10. 21. 2 pld. (Büki J., Kocsis Cs., Széll A., Tajti L., Zsótér L.)
- Fehérszárnyú szerkő** (*Chlidonias leucopterus*): Felsőmarác, 1979. 9. 27. 4 pld. (Csaba J.)
- Lócsér** (*Hydroprogne caspia*): Sándorfalva, Nádas-tó, 1979. 4. 12. 7 pld. (Juhász J.); ugyanott 4. 9. 2 pld., 4. 10. 4 pld., 4. 12. 2 pld., 4. 20. 1 pld., 7. 24. 3 pld., 7. 26. 2 pld., 7. 28. 2 pld., 8. 26. 1 pld. (Széll A.); Pusztaszer, 1979. 8. 10. 1 pld. (Molnár L., Széll. A.)

- Kis csér** (*Sterna minuta*): Szeged-Fehértó, 1979. 7. 31. 1 pld. (Széll A.)
- Gyurgyalag** (*Merops apiaster*): 1979. évi fészkelőhelyek: Bp. Rákoscsaba, Micsurin úti sóderbánya, 3 pár; Nagytarcsa, 8-9 pár; Szentendrei sziget, 2+2+2-3 pár (Nagy I.); Tihany, Csúcshegy déli oldala, 2 pár (Taba A.); Fülöpösdaróc, 41 pár (repített 34 pár) (Kónya J.); Abádszalók, 3 pár; Kunmadaras, 1 pár (Dr. Endes M.); Vonulási megfigyelés: Tiszanagyfalu és Tiszaeszlár között 1979. 9. 6-án 100-120 pld. (Plavec J.)
- Szalakóta** (*Coracias garrulus*): Mór, 1979. 8. 22. 1 pld. (Erdélyi Gy.)
- Szürke küllő** (*Picus canus*): Komádi és Mezősás között, Sassi-lapos, 1979. 11. 11. 1 pld. (Dr. Nagy Domokos I.)
- Erdei pacsirta** (*Lullula arborea*): Sárísáp-Annayölgy, 1979. 10. 17. 35-40 vonuló pld. (Lenner J.)
- Holló** (*Corvus corax*): Szársomlyó, 1979. 10. 18. 2 pld. (Kárpáti L., Papp K.)
- Kormosfejű cinege** (*Parus montanus*): Zagyvaróna, Hársas, 1979. 10. 1. 1 pld. (Varga F.)
- Fenyőrigó** (*Turdus pilaris*): Dinnyés, 1979. 11. 15. 100-150 pld. (Dr. Malonyi A.-né)
- Szőlőrigó** (*Turdus iliacus*): Tornyospálca, 1979. 11. 8. 40 pld. (Danku I., Kocsis S.); Békéscsaba, Dénesmajor, 1979. 10. 28. 8 pld. (Marik P., Tirják L.); Csaj-tó, 1979. 11. 4. 25 pld. (Dr. Bod P.)
- Örvös rigó** (*Turdus torquatus*): Tornyospálca, 1979. 11. 5. 1 hím (Danku I., Kocsis S.)
- Balkáni hantmadár** (*Oenanthe leucomela*): Tokod, Ebszönybánya 1 hím 1979. 8. 17. (Lenner J.)
- Cigánycsuk** (*Saxicola torquata*): Bük, 1979. 6. 23. 1 pár (Gyurácz J.)
- Házi rozsdafarkú** (*Phoenicurus ochruros*): Dinnyés, 1979. 11. 17. 1 pld. (Dr. Malonyi A.-né)
- Réti tücsökmadár** (*Locustella naevia*): Brennbergbánya, Magas-bérc (557 m), 1979. júniusában állandóan énekelt bükkös helyére telepített 2 éves lucfenyő erdősítésben

- (Kárpáti L.); Bodrozug, 1979. 7. 7. 2 pld. énekel (Mercecsák L. és L.-né)
- Havasi szürkebegy** (*Prunella collaris*): Királyháza (Börzsöny), 1979. 11. 7. 4 pld. (Gyéressy A.)
- Barázdabillegető** (*Motacilla alba*): Szigetszentmiklós, 1979. 9. 28. 30-35 pld. lucernatarlón (Szabó S.)
- Sárga billegető** (*Motacilla flava*): Szigetszentmiklós, 1979. 9. 28. 15-20 pld. lucernatarlón fenti barázdabillegetőkkel (Szabó S.)
- Kucsmás billegető** (*Motacilla flava feldeggii*): Tarcali-rét, 1979. 9. 15. 1 pld. (fotózva is) (Mercecsák L. és L.-né)
- Csonttollú** (*Bombycilla garrulus*): Hajdúsámson, 1979. 9. 9. 6 pld. (Dr. Bozskó Sz.)
- Nagy örgébics** (*Lanius excubitor*): Füzesgyarmat, 1979. 9. 22. 1 pld., Szeghalom, 1979. 9. 25. 1 pld. (Nagy I.); Dinnyés, 1979. 11. 8. 1 pld. (Dr. Malonyi A.-né)
- Téli kenderike** (*Carduelis flavirostris*): Szeged-Fehértó, 1979. 2. 11. 3 pld. (Széll A.)
- Karmazsin pírók** (*Carpodacus erythrinus*): Visegrád, Apátkúti vadászház kertje, 1979. 7. 4. 1 pld. (Ambrus A., Bese L.)
- Keresztcső** (*Loxia curvirostra*): Brennbergbánya, 1979. nyáron süvöltőkkel együtt állandóan látható (Kárpáti L.)

21 TOJÁSOS SZÉNCINEGE-FÉSZEK

Az erdészet által kihelyezett fészekodúkat ellenőriztük Barta Zoltánnal és Horváth Istvánnal 1979. május 13-án a Csanyik-völgyben. Az odúk 70⁰/₀-ában mezei veréb fészelt, de az egyikben széncinegét találtunk, alatta 21 tojással. A tőle nem messze levő odúban 2 darab tojást és néhány szál mohát leltünk.

Kikelésük után Barta Zoltán a fiókákat átrakta egy másik odúba. Erre azért volt szükség, mert több fióka elpusztult és tetemük oszlásnak indult. Május 30-án az odú alján ismét elpusztult madarakat találtunk, amiket eltávolítottunk az odúból. Legközelebb már az üres odút találtuk 3 elpusztult fiókával. Tehát a 21 kis cinegéből csak 5-6 db repült ki.

Először mi is azt hittük, hogy ez a 21 tojás összetojás eredménye, de megfigyelésünk szerint csak 2 madár etetett.

Horváth Róbert

AZ 1979. ÉVI GYŰRÜZŐ TÁBOR A KISKUNSAGI MADÁRVÁRTÁN

Szokásos nyári gyűrűző táborunkat július 16-tól szeptember 17-ig rendeztük a madárvártán. Igen nagy előrelépést jelentett, hogy a KNP anyagi támogatásával tagjaink elkészítették a hálók mindkét oldalán húzódó pallórendszer, aminek segítségével száraz lábbal ellenőrizhetőkké váltak a hálók. Munkánk eredménye 52 fajba tartozó 6414 meggyűrűzött madár. Az abszolút szám megegyezik a korábbi évek eredményével (1977: 6582 pld.; 1978: 6395 pld.), az egyes fajok mennyiségi viszonyai azonban jelentősen megváltoztak. Igen jelentős a füsti fecske előretörése.

A leggyakoribb 12 faj mennyiségi megoszlása:

Füsti fecske (<i>H. rustica</i>)	2750 pld.
Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	2023 pld.
Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	892 pld.
Nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	243 pld.
Nádi tücsökmadár (<i>L. luscinioides</i>)	137 pld.
Sitke (<i>A. melanopogon</i>)	80 pld.
Guvat (<i>R. aquaticus</i>)	65 pld.
Függőcinege (<i>R. pendulinus</i>)	58 pld.
Barkós cinege (<i>P. biarmicus</i>)	65 pld.
Nádisármány (<i>E. schoeniclus</i>)	48 pld.
Kékbegy (<i>L. svecica</i>)	43 pld.
Szárcsa (<i>F. atra</i>)	40 pld.

Igen szembeötlő az 1978. évi eredményekhez képest (Mad. Táj. 1978. szept.–okt. 32. old.) az énekes nádiposzáta csökkenése (15 pld.). Valamennyiünk számára nagy öröm volt a 65 guvat fogása. Nagy számuk részint a vízszint csökkenésével magyarázható, aminek következtében megnövekedett a számukra alkalmas terület, és így nagyobb számban voltak jelen, másrészt a fogásukra felállított varsáknak köszönhető.

A szárcsákat 100 m hosszú terelőjű, a vízben felállított varssával sikerült megfogni.

A tábor ideje alatt két külföldi gyűrűs madarat is fogtunk: egy finn gyűrűs foltos nádiposzáta, és egy radolfzelli gyűrűs cserregő nádiposzáta.

Haraszthy László

BESZÁMOLÓ A III. HANSÁGI ORNITOLÓGIAI TÁBOR MUNKÁJÁRÓL (1979)

Az előző évek hagyományához híven a III. hansági madárgyűrűző tábor a Tájvédelmi Körzet Fehér-tó szigorúan védett területén végezte munkáját az MME és az OKTH Észak-Dunántúli Term.v. Felügyelősége szervezésében 1979. július 23-tól augusztus 2-ig. Elsődleges célunk a nádi énekesmadarak gyűrűzése és mérése volt, de emellett egyéb fajok jelölését is végeztük. A tábor időtartama alatt 28 fajhoz tartozó 723 egyedet sikerült jelzőgyűrűvel ellátni, ami csaknem ezerrel kevesebb az 1978-as év ugyanolyan és azonos mennyiségű fogóeszközzel dolgozó táborának eredményénél. (90 m függönyháló és 5 db kandli)

A madarak számszerű csökkenésének okait még pontosan nem tudjuk, a feltevések igazolása pedig az elkövetkezendő évek táborainak egyik feladata is lesz. Valószínűleg szerepet játszik az időjárási tényezők alakulása is, bár a madármenyiség a költési szezonban is kevesebb volt, mint 1978-ban.

Az idén legnagyobb számban szerepelt fajok:

füsti fecske	188 pld.
foltos nádiposzáta	179 pld.
cserregő nádiposzáta	138 pld.
zöldike	42 pld.
nádirigó	31 pld.
függőcinege	26 pld.

Érdekesebb jelölt fajok a vörös gém, a lappantyú, a karvalyposzáta és a réti tücsökmadár.

A tábor ideje alatt egyéb zoológiai és botanikai vonatkozású kutatásokat is végeztünk: faunisztikai felméréseket, le-
vélmolyok és egyéb rovarok meghatározását (érdekesség a négyfoltos hangyaleső), a hüllők és kételtűek fajösszetételét vizsgáltuk, kisméltós-kutatási kísérleteket végeztünk élvefogó csapdákkal. Közel 100 növényfajt azonosítottunk.

A résztvevő gárda az ország különböző pontjairól érkezett

ill. a helyi MME-szervezet tagjaiból tevődött össze; naponta átlagosan 25 fő. A Hansági Ornitológiai Táborba számos vendég is ellátogatott; többek közt dr. Keve András, a biológiai tudományok kandidátusa, ornitológus, dr. Láng István, az MTA főtítkárhelyettese, Király Iván ny. tanár, Tóth Ferenc, term.v. felügyelőség-vezető.

A tábor vállalt feladatait a lehetőségekhez mérten elvégezték és munkája a fegyelmetlenségéből adódó problémákat leszámítva – melyeket a jövőben a részvétel szigorúbb feltételei alapján korrigálni kell – eredményesnek mondható. A feladatukat becsülettel ellátó résztvevőknek ezúton mondok köszönetet és a jövőben is számítunk pozitív hozzáállásukra. Viszont kénytelenek leszünk mellőzni a rendbontó elemeket, részvételükre nem tartunk igényt, mert ez csak rontja a tábor tekintélyét, eredményességét.

Fülöp Tibor

táborvezető

HAZAI GYÜRÜS MADARAK VISSZAFOGÁSI EREDMÉNYEINEK NÉHÁNY STATISZTIKAI ADATA

A hazai madárjelölési munkák az utóbbi években, elsősorban a Magyar Madártani Egyesület tagjainak aktív részvételével és a gyűrűzőtáborok üzemeltetésével, jelentős lépést tettek előre és számos szakmailag is rendkívül érdekes vizszojajentés érkezett a Madártani Intézethez. Bár az Aquila hasábjain ezek az eredmények folyamatosan napvilágot látnak, mégis úgy vélem, hogy különösen a gyűrűzést végző tagtársak jobb tájékoztatása érdekében szükséges lenne elsősorban azokról a fajokról, amelyekkel kapcsolatban nagyobb számú megkerüléssel rendelkezünk, rövid, összefoglaló statisztikai adatokat közreadni. Miután a Madártani Tájékoztatóban grafikonok vagy térképek közlése sajnos nehézségekbe ütközik, ezért az információnyújtást, mindig csak egy-egy kiválasztott fajjal kapcsolatban, az alábbiak szerint próbálom megoldani.

1. Csíz (*Carduelis spinus*)

118 rendelkezésre álló külföldi megkerülés adatai alapján az alábbi statisztikai adatokat lehet összeállítani:

Megkerülések hónapok szerinti megoszlásban

I.	—		VII.	1 pld.	0,5 ⁰ / ₀
II.	1 pld.	0,5 ⁰ / ₀	VIII.	3 pld.	3,0 ⁰ / ₀
III.	1 pld.	0,5 ⁰ / ₀	IX.	14 pld.	12,0 ⁰ / ₀
IV.	—		X.	76 pld.	64,0 ⁰ / ₀
V.	1 pld.	0,5 ⁰ / ₀	XI.	19 pld.	16,0 ⁰ / ₀
VI.	—		XII.	3 pld.	3,0 ⁰ / ₀

Megkerülések országok szerint

Olaszország	87 pld.	74,0 ⁰ / ₀
Jugoszlávia	7	6,0 ⁰ / ₀
Szovjetunió	5	4,0 ⁰ / ₀
Ausztria	4	3,0 ⁰ / ₀
Belgium	3	3,0 ⁰ / ₀
Csehszlovákia	3	3,0 ⁰ / ₀
Görögország	3	3,0 ⁰ / ₀
NDK	2	2,0 ⁰ / ₀

Bulgária, Ciprus, Franciaország és Portugália 1–1 pld. (0,5-0,5⁰/₀)

A csízeket nálunk elsősorban az őszi vonulás idején jelölik. A fővonulás ideje szeptember-októberre esik. Mint a megkerülések mutatják, a Magyarországon átvonuló csízek elsősorban délnek vonulnak tovább, bár az olaszországi megkerülések gyakoriságában kétségtelenül közrejátszik az ott élő rendkívül nagy arányú énekesmadár-pusztítás is. A kiemelkedően magas októberi visszafogási adatok mindenestre azt bizonyítják, hogy a csízek folyamatosan vonulnak dél felé és a nálunk megjelölt példányok rövidesen Dél-Európában bukkannak fel.

S. E.

MADÁRJELÖLÉSI ADATOK EURÓPÁBÓL

A madárgyűrűzések kapcsán nyert sok tudományos adat mellett napjainkban egyre inkább előtérbe kerül az adatok természetvédelmi, madárvédelmi kiértékelése is. Rájöttek ugyanis a kutatók arra, hogy azoknál a madárfajknál, melyeket rendszeresen jelölnek, éppen a fogások során mutatkozik meg elsősorban, ha az állományok mennyiségi viszonyaiban akár pozitív, akár negatív jellegű változás áll be. A nemzetközi gyűrűzőmunka évről évre erőteljesen fejlődik,

és most, hogy hazánk is teljes jogú tagja lett az EURING szervezetnek, a Madártani Intézethez megküldött statisztikai adatok révén módunkban áll bepillantani más országok jelölő munkájába is. A Madártani Tájékoztatóban folyamatosan ismertetni kívánjuk az egyes tagországokban folyó gyűrűző munka számszerű adatait az EURING 1975. évtől e célra rendszeresített kiadványai alapján. Az egyes éveknél csak az ezernél nagyobb mennyiségű jelöléseket tüntetjük fel, az adatokhoz kommentárt nem fűzünk. Legfeljebb annyit jegyezhetünk meg, hogy a listán szereplő fajok jelenlegi állományaik alapján nem tartoznak a veszélyeztetett madárfajok közé.

1. Arnhem (Holland gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978
Szürkegém	1385	1402	—	1079
Csörgőréce	2244	—	—	—
Pehelyréce	—	—	1125	1659
Vörös vércse	2953	2847	3849	2699
Csigaforgató	2767	1825	2936	2452
Bíbic	3280	5856	5012	3983
Aranylile	—	—	1797	1767
Nagygoda	—	1558	1798	1324
Havasi partfutó	1624	1015	1226	1702
Viharsirály	2493	1638	1300	—
Ezüstsirály	5931	6315	4162	3033
Heringsirály	1558	1237	—	—
Dankásirály	6348	7287	5445	8203
Küszvágó csér	2912	2821	2446	1282
Kenti csér	1190	—	—	—
Mezei pacsirta	2317	3849	3957	4644
Füstifecske	10005	10619	12825	10599
Partifecske	3643	3585	2213	1336
Csóka	1061	1026	—	—
Szécinege	10755	10571	12842	11720
Kékcinege	5925	5302	7436	6168
Fenyves cinege	1521	1496	1614	1742
Kormosfejű cinege	—	1052	—	—
Barkós cinege	2150	2377	2078	1745
Ökörszem	2539	1959	2486	2062
Vörösbegy	3654	4624	4109	2204
Kerti rozsdafarkú	—	1428	1305	—

	1975	1976	1977	1978
Feketerigó	6080	6086	6226	6198
Szólórigó	2765	1110	1462	2074
Énekes rigó	1995	3089	2196	2397
Cserregő nádiposzáta	7379	12117	6931	4516
Foltos nádiposzáta	1165	1939	1156	—
Barátposzáta	1836	2637	2906	2130
Kerti poszáta	1392	1358	1271	—
Fitisz füzike	5005	6133	5380	3405
Csilpcsalp füzike	1855	1530	2788	3327
Sárgafejű királyka	9246	1317	—	—
Kormos légykapó	6191	6303	5813	6429
Erdei szürkebegy	2840	2468	2584	2271
Réti pityer	3966	3865	5573	3620
Seregély	12548	15001	13421	16968
Mezei veréb	4265	4600	5110	3464
Zöldike	4531	4598	3045	3190
Csíz	3446	—	1331	1498
Kenderike	2774	2980	2819	2116
Sárgacsőrű kenderike	—	—	1495	—
Zsezse	2126	—	1322	—
Erdei pinty	5280	7364	6486	8099
Fenyőpinty	5064	3185	1833	3504
Nádisármány	2198	2876	2179	1625
Összes jelölés	199920	202298	193620	176562

S. E.

A VIHARSIRÁLY (*Larus canus*) KÜLÖNLEGES TÁPLÁLKOZÁSÁRÓL

A szegedi Fehér-tó X. sz. lehalászott taváról kaptam négy viharsirály példányt 1979. X. 27-én Zsibók Andrástól. A halgazdaság azt állította, hogy a viharsirályok „kieszik” az öreg halak szemét, s 1-2 éves 5-10 dkg-os halakat fogyasztanak. A megvizsgált 4 példány testsúlya: tojó immat.: 290,60; tojó immat.: 318,60; hím immat.: 286,60; hím immat.: 245,70 g. Felboncolva ugyanilyen sorrendben a következő táplálékot találtam a begy- és zúzógyomorban: 79 db *Helianthus annuus* (=4,69 g); 64 db *Helianthus annuus* (=4,27 g); 3 db törött *Zea mays*, 2 db *Geotrupes* sp., 3 db *Curculi* sp., 2 db *Tanymecus dilaticollis* (=0,48 g); 2 db *Geotrupes* sp., 4 db *Tanymecus dilaticollis* (=0,05 g).

Két viharsirályban csak napraforgót, a harmadikban a kukorica mellett káros rovarokat, s a negyedik példányban csak káros rovarokat találtam. Egyetlen halpikkely, vagy hal-csonttöredék sem volt a mintának küldött példányokban. A testsúlyokat is megadtam, mivel az AVES a viharsirály esetében nem ad testsúly-adatokat.

A lehalászott tavakon 60-70 ezer sirály tartózkodott a lelövés idején. Nem kaptam adatot, hogy ezen nagy mennyiségű sirályból mennyi a viharsirály.

Dr. Rékási József

A MIKROBIOTÓPOK JELENTŐSÉGE A FAUNISZTIKAI KUTATÁSOKBAN

A madártani faunisztikai munka fontosságára hazai viszonylatban legutóbb a Magyar Madártani Egyesület által 1979-ben kezdeményezett és szervezett ponttérképes felmérés mutatott rá. A 10×10 km-es négyzetekben végzett faunisztikai felmérő munka célját tekintve elméletileg minden ott fészkelő faj feltérképezésére irányul. Éppen ezért kell megkülönböztetett figyelmet fordítanunk azokra az élőhelyekre, melyek kiterjedése talán jelentéktelen, de amelyek ennek ellenére speciális fajok költőhelyei lehetnek. Ismeretes, hogy egyes madárfajok elterjedése legfeljebb nagyobb területek viszonylatában, Európában, vagy esetleg Közép-Európában nevezhető egyenletesnek, de azon belül, néha tekintélyes nagyságú területeken, teljesen az adott speciális élőhelyek függvénye. Az orfeuszposzáta (dolos poszáta) például kifejezetten déli, mediterrán elterjedésű, de 1973-ban Észak-Tirolban (Oberinntal) számára kedvező ökológiai adottságokat kínáló élőhelyen több párban is megtalálták (Wüst, 1973, Monticola, Bd. 3. Nr. 36. p. 78–81.). Hazai viszonylatban éppen a közelmúltban voltunk tanúi egy ugyancsak déli elterjedésű madárfaj, a sövényhármány hirtelen előrenyomulásának, ami egy esetleges későbbi terjeszkedés előjele is ehet. Nagyon érdekes és jellemző volt viszont, hogy csupán két, mediterrán jelleget felmutató területen, Villányban illetve Budaörsön jelentkeztek fészkelő példányai (Jánossy D. és L., 1977., Aquila 83. p. 179–181., Budaörs vonatkozásában Varga Zsolt lábjegyzetével.)

De találunk hasonló példákat egyéb vonatkozásban is. A kékbegy vörös csillagos alfaja (*Luscinia s. svecica*) Európa északi felén és Szibériában él. 1975. júniusában azonban J. Grinnel asszony Salzburg környékén, Ausztriában talált egy nagyon csekély kiterjedésű speciális biotópban fészkelő mikropopulációt mindössze 10-12 párral (Berichte aus dem Haus der Natur in Salzburg; 1977-1978. VIII. Folge, p. 96–98.). A madarak a vizsgálatok és a környéken élők elbeszélése szerint mindig ott költöttek és valószínűleg jégkori maradványnak tekinthetők. Ezt a terület botanikai vizsgálata is igazolta. Grinnel asszony előtt azonban nem járt ott senki, aki erre a faunisztikai érdekességre felfigyelt volna. Jellemző egyébként a terület jellegére, hogy ugyanott zseze

is fészkel. Aki figyelő szemmel járja a hazai madár-élőhelyeket, erdőket, bokrosokat, réteket, vizek környékét vagy a mezőgazdasági kultúrterületeket, maga is tapasztalhatta, hogy néha milyen váratlanul bukkan fel egy-egy madárfaj valamelyik véletlenül felfedezett mikrobiotópban. Elég a nagy mezőgazdasági táblák között egy hajdani vizesárok meghagyott, gazzal benőtt maradványa, vagy egy mélyedésben felburjánzó szobányi nádoltocska, hogy ott az énekes ill. a foltos nádiposzáta megtelepedjen. A kecskeméti E 5-ös út Bugyi község felé való elágazása közelében szintén mezőgazdasági földek között húzódik egy futballpályánál kisebb, homokbuckás terület, régi, felhagyott és befűvesedett homokbánya, ahol évről évre költ egy pár hantmadár és nagy valószínűséggel egy pár parlagi pityer is (minden évben ott látom őket). A hajdani rövidfűvű legelők emlékeit őrzik az ugyanott tanyázó ürgék és homoki gyíkok is.

Mindezeket azért tartottam szükségesnek elmondani, hogy az idén remélhetőleg még nagyobb lendülettel folyó ponttérképes munka során a korábbinál nagyobb figyelmet szenteljünk a területünkön „meglapuló” mikrobiotópoknak. A felmérés során, mint azt mindnyájan tudjuk, az egyes fészkelő fajok egyedszámtól függetlenül kapnak helyet a térképen, ezért rendkívül fontos, hogy az esetleg néhány vagy egyetlen párban előforduló fajok se kerüljék el a figyelmet. Nyílt területeken, mezőgazdasági földek között, elsősorban az ott helyenként felbukkanó mezsgyéket, keskeny bokorsávokat, gazonokat kell megvizsgáljunk, ahol többek között mezei- és karvalyposzátával, cigánycsukkal találkozhatunk. Erdőterületeken fokozott figyelmet kell szentelnünk az öreg állományoknak, ahol számos odúlakó faj fészkelése várható, de ugyanilyen jelentősek a tisztások és a vágások, mert ezek környéke ismét más fajoknak kedvelt költőhelye. Bár a madarak szempontjából nem nevezhetjük még mikrobiotópnak sem, nem szabad elmulasztanunk a magányosan álló öreg fák, tanyaromok stb. átvizsgálását, ahol kuvikot, szalakótát, búbos bankát, seregélyt stb. találhatunk fészkelve. Hasonlóképpen kell eljárunk a lakott területeken is, ahol a temető bokrosai, egy-egy élősvény-kerítés vagy néhány öreg fa kínál jó fészkelési lehetőségeket egyes madárfajoknak.

Röviden összefoglalva az elmondottakat, a kiválasztott négyzetben csakis úgy végezhetünk alapos, mindenre kiterjedő

munkát, ha a 100 km²-es területnek nemcsak általános karakterét, de az attól ökológiailag eltérő, rendszerint csekély kiterjedésű mikrobiotópjait is jól ismerjük. Ezekben a területeken tudatosan kell keresnünk az ott elméletileg várható madárfajokat.

Végül a ponttérképező munka gyakorlatát illetően három lényeges szempontot szeretnék megemlíteni: a költési szezon február végétől augusztus derekáig tart! Nem célszerű tehát májusra halasztani az első bejárást, mert bár akkor valóban már minden faj megérkezett, de a korán fészkelők költését esetleg már csak nehezen vagy egyáltalán nem lehet bizonyítani; – a megfigyelésekre a legalkalmasabbak a hajnali és a reggeli, egyes fajok esetében az esti (éjszakai) órák, amikor nagy hasznát vehetjük madárhangismertünknek is; – a választott négyzeten kívül jártunkban is pontosan jegyezzünk fel minden adatot, mert ezzel társaink munkáját és annak egészét segítjük elő.

Schmidt Egon

MADÁRVÉDELMI VETÉLKEDŐ

Az „Állatvilág napok” alkalmából természetvédelmi-madár-tani vetélkedőt tartottam – előadóteremben – előre nem látható összetételű közönség számára. Arra számíthattam, hogy a közönség érdeklődési köre érinti a témát, ezért a program összeállításánál a következő szempontokat vettem figyelembe: 1. A hallgatóság minél nagyobb részét vonjam be a játékba. 2. Vizuális, manuális és elméleti egységek is szerepeljenek, lehetőleg egymással egyensúlyban. 3. A hangsúly ne a versenyzők tudásának lemérésén, hanem a játékon legyen. 4. Alkalmam legyen pármondatos ismeretterjesztésre a játék során. 5. „Peregjenek” az események, az egész ne tartson tovább 40-50 percnél.

Bevezetőként megmutattam a fődíjat, az Európa madarai c. könyvet, és megkérdeztem, hogy kinek adjam. Mivel több jelentkező akadt, a közönséggel együtt úgy határoztunk, hogy verseny döntse el a sorsát. (Ez alatt a hangulat kötetlenebbé vált.)

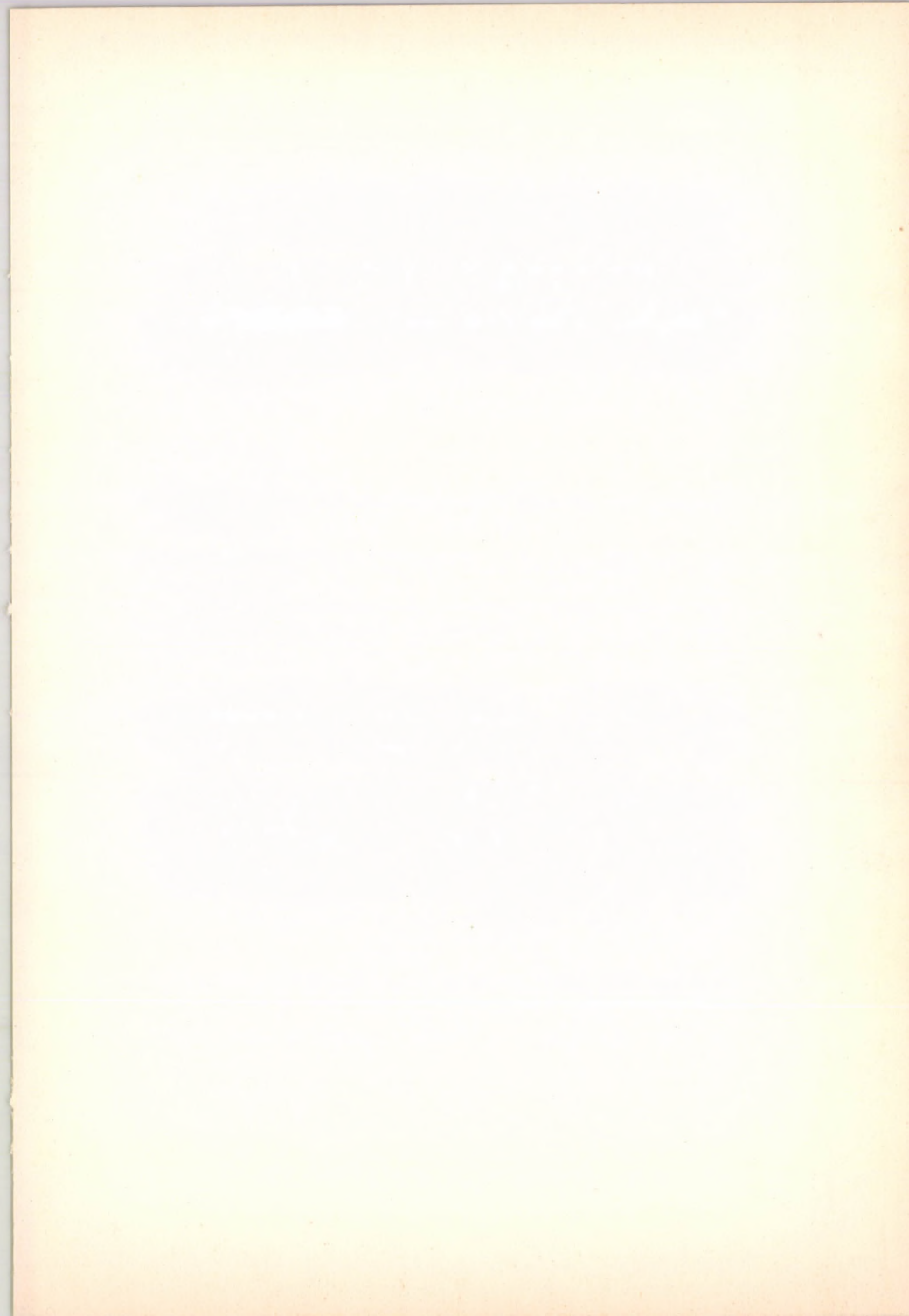
A táblára felírtam az általam – kissé önkényesen – fabrikált természetvédelmi kategóriákat: gyéríthető, vadászható, védett (300,- Ft), kiemelten védett (1000-3000,- Ft), kipusztulással fenyegetett védett (10 000-50 000,- Ft) madarak. Közben beszéltem a törvényes érték fogalmáról, a káros-hasznos csoportosítás elavultságáról, és példát is mondtam az egyes kategóriákra a gerincesek közül (pocok, nyúl, béka, denevér, nyuszt). A táblázat elkészítése után madarak nevét soroltam, és kértem a közönséget, hogy tegyék a helyükre – írják a megfelelő oszlopba. Aki jól válaszolt, azt kihívtam a pódiumra, ők játszhattak tovább. Húsz versenyzőt választottam így ki, ügyelve arra, hogy azokat szólítsam, akiken látszott az igyekezet, minden korosztály képviselve legyen – fiúk, lányok vegyesen – és köztük legyen a közönség kedvence (egy aprócska gyerek, egy közismert ember . . .) A húsz „győztesnek” ajándékot – szórólapot – adtam, majd 12 találós kérdést tettem fel nekik. Ezek a kérdések tulajdonképpen egy-egy közismert állat leírásai voltak, amelyeket úgy állítottam össze, hogy először valami semmitmondó tulajdonsága – színe, súlya – derüljön ki, és csak később olyan, amiről biztosan felismerik. Néhány beugratást is megkockáztattam, pl. a szarvasnál az elején kijelentem, hogy nincs szarva, később elárulom, hogy van agancsa, vagy a

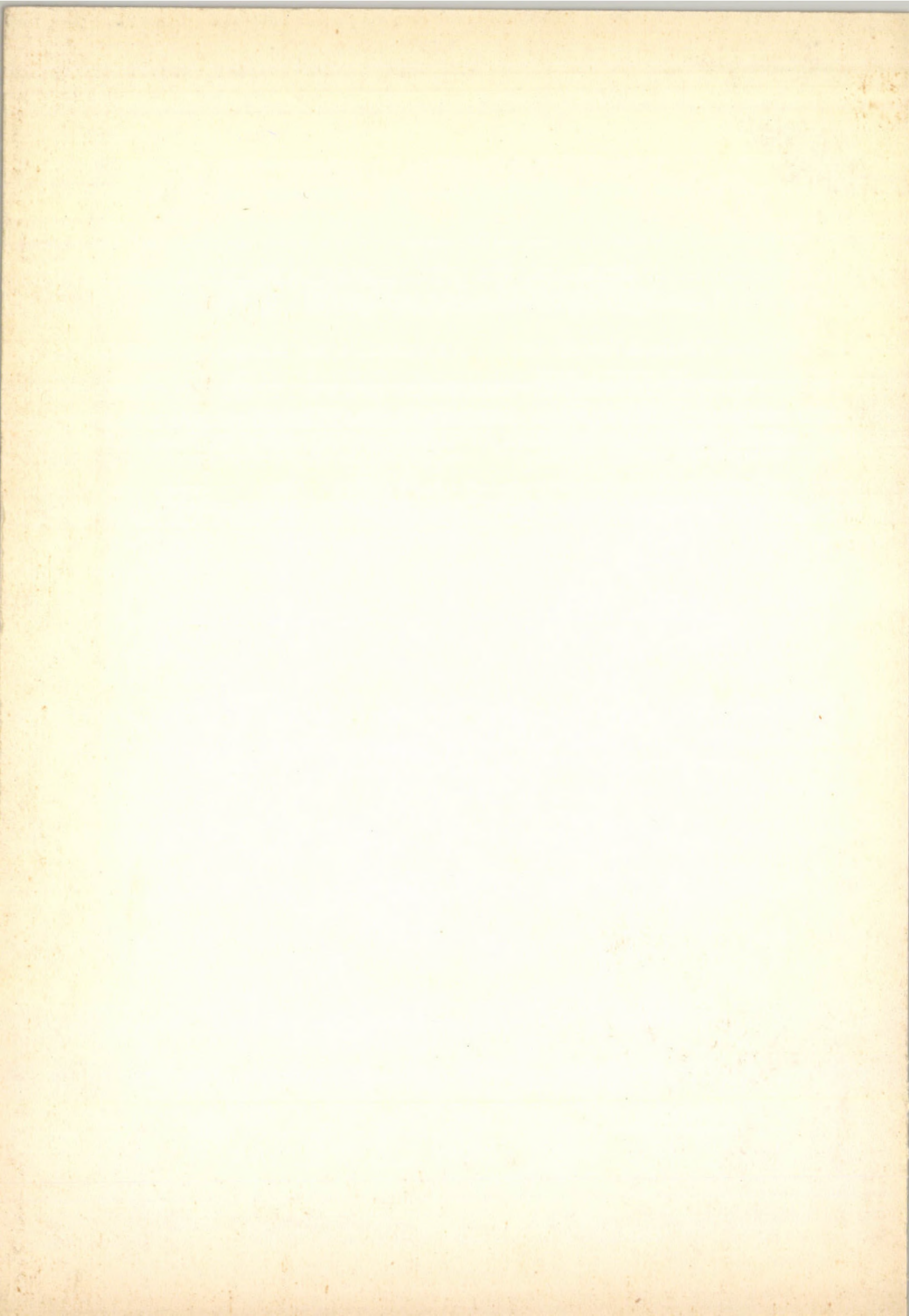
siklónál megemlítem a 10-15 tojását, a hosszát és a táplálékát, de csak a végén azt, hogy hüllő. Aki kitalálta egy állat nevét, az nyert egy madaras képeslapot és továbbjutott. Ezután a 12 megmaradt versenyzőt három csoportra, négyfős csapatokra osztottam. A csapatok azt a feladatot kapták, hogy egy-egy „Védett madaraink eszmei értéke” című plakáton színes korongokkal jelöljék meg azokat a madarakat, amelyek 150-200 évvel ezelőtt még költöttek Magyarországon, de ma már nem. Célszerű a plakátokat vaslemezre ragasztani és mágneses korongokat használni, így a közönség is látja és bekiabálásokkal segítheti a versenyzőket. Közben beszéltem a nagy természetátalakításokról, a mocsarak lecsapolásáról, erdőségek kiirtásáról stb. Az eredményt egy előre elkészített ablakos sablon segítségével ellenőriztem: letakartam vele a plakátot és ahány korong látszott, annyi találat volt. A győztes csapat négy tagja jutott tovább, őket a Tájékoztató különkiadásával jutalmaztam meg. Az utolsó forduló ügyességi játék volt. Minden versenyző kapott egy halom, fa-csapokkal és lyukkakkal ellátott deszkát, amiből valamilyen madárvédelmi berendezést lehetett összerakni (önetető és három műodú). A csapok a szögeket helyettesítik. Az elkészítésnél arra vigyáztam, hogy a csapok minden darabon egyenlő távolságra legyenek egymástól, de az egyes éleken párosával lejjebb-följebb kerüljenek, ez nehezíti az összerakást. A „döntő” győztese az lett, akinek előbb sikerült az összeállítás. Remélem, hogy a vetélkedő leírásával ötlet adhatok azoknak, akiknek alkalmuk van ilyen vagy ehhez hasonló játékkal felkelteni az érdeklődést felnőttekben-gyerekekben a természet és a természetvédelem iránt.

Ifj. Homoki-Nagy István

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1980. ÁPRILIS–JÚNIUS

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

80.4850 Esztergomi Nyomda

Felelős kiadó: Kállay György

1980

IRJON, AGÍTALJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE KERÜLT
EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit
is ez évben a gólyák védelméért, máris felbecsülhetetlen
segítséget kapott a magyar állomány!

HERMAN OTTÓ EMLÉKÜNNEPÉLY

A **Herman Ottó Emlékbizottság** az utolsó magyar polihisztor halálának 65. évfordulója alkalmából 1979. december 28-án emlékünnepséget rendezett Budán, a Magyar jakobinusok tere 1. sz. ház erre az alkalomra feldíszített és rendezett aulájában. Itt márványtábla hirdeti, hogy ebben a házban lakott utoljára Herman Ottó.

Az ünnepséget Baracskey Béla mg. mérnök, az Emlékbizottság főttkára, az MME tagja rendezte Herman Ottó utolsó, akkor még élt legközelebbi leszármazottja: **Sárospataky Józsefné** vasdiplomás tanárnő, az MME egyik alapító tagja, a Nemzetközi Vöröskereszt kitüntetettje segítségével és patronálásával.

A Himnusz közös eléneklése után Baracskey Béla tartott bevezetőt, majd elszavalta Sárospataky Józsefnének erre az alkalomra írt ünnepi ódáját. Ezt követően Radetzky Jenő, az MME választmányi tagja, az Emlékbizottság tudományos tanácsadója mondotta el emlékező beszédét.

Az ünneplők sorában többek között ott volt **Szombathy Viktor** is, aki Herman Ottó volt lakásában él. Ő is megemlékezett a nagy tudósról. Eljött Miskolcra a Herman Ottó-ház gondnoknője is, valamint Csornáról **Kálmán Gyula** tanár, az MME tagja, az Emlékbizottság krónikása. A bajai Herman Ottó Diákotthon egy tanulója szalagos koszorút helyezett el az emléktábla elé, melynek két oldalán Herman Ottóról szóló dokumentumok voltak kiállítva. Megemlékezés hangzott el a ház lakóinak képviselőitől is.

Különös véletlen, hogy Sárospataky Józsefné két héttel később Herman Ottóhoz hasonló körülmények között hunyt el: lábtörést szenvedett, melyből már nem tudott kilábolni és 1980. január 12-én kórházban halt meg, 88 éves korában. Még megérte sokéves harcának eredményét: Herman Ottó alsóhámori (Miskolc) sírkertjét rendezték a korábbinál sokkal méltóbb formában.

Radetzky Jenő

A TÁBOROKRÓL

Az Egyesület szervezésében csak azok a táborok működhetnek, melyeknek a főtítkár által jóváhagyott tervezetük van. Erre az átgondolt, összehangolt munkavégzés érdekében van szükség.

Ebben az évben ún. országos méretű, központi irányelvek alapján dolgozó és helyi szervezésű, helyicsoport-táborokat szervezünk.

1980-ban az „országos” táborok sorában a TOT (június 26–július 3.), és az „AH” táborok (Fülöpháza, július 12–augusztus 31.; Hanság–Fehértó, július 18–július 31.; Budakeszi, augusztus 11–szeptember 13.) dolgoznak.

A „helyi” táborok nem működhetnek az országos táborok rovására (résztevők elosztása, felszerelés stb.)

A táborokba az MME központjában lehet jelentkezni. A központi szervezésű táborokban csak visszaigazolt meghívás alapján lehet részt venni. Ezt nagyon kihangsúlyozzuk a későbbi kellemetlenségek elkerülése végett.

Látogatót csak maximum egy napra fogadhat a táborvezető. Ennek betartását mindenkitől saját érdekében kérjük.

Szentendrey Géza

„AKCIÓ HUNGARIA”

1973 tavaszán a Pilisi Parkerdőgazdaságban összehívtunk az ország különböző részeiből néhány fiatal, lelkes madárvédőt, jó értelemben vett „madarászt”, azzal a céllal, hogy kidolgozzunk egy formát a madárvédelmi-madártani munka koncentrált végzésére. Az összejövetel során határoztuk el, hogy még azév nyarán megszervezzük az első magyarországi Természet- és Madárvédelmi Tábort. Valóban ettől az évtől vette kezdetét az a mozgalom, aminek eredménye a ma már különböző szervek által támogatott, az egész országot behálózó környezet-, természet- és madárvédelmi táborok sora. Ennek a tábornak a mintájára alakult ki az Egyesületünk által szervezett számos tábor is, melyek ma már szintén országos hálózatot képeznek, s természetesen elsősorban

madártani-madárvédelmi jellegűek (AH, TOT, Ipolyszög, Hortobágy stb.).

„AH”, azaz „Akcio Hungaria” névellettük azokat a táborokat, amelyek a hazai madárvonulás-kutatás új fejezetét jelentik. Itt tulajdonképpen a hagyományos egyéni gyűrés koncentrált, folyamatos formáját egészítettük ki a madarak biometriai (a fajokon belüli méretek mennyiségi változásai) adatainak gyűjtésével. Mindezt lengyel mintára építettük ki, a Balti Akció módszereit véve alapul és ezt 1974 őszétől, az első kisoroszi tábor kezdetétől számoljuk.

Ennek az „AH” jelzésű magyarországi madárvonulás-kutató munkának azóta lassan az egész országot behálózó formája alakult ki. Egy-egy feltételezett vonulási utat, jellemző tájegységet véve alapul, az „AH”-t ún. „programokra” bontjuk (Dunai, Kiskunsági, Tiszai, Velencei tavi, Balatonji, Kisalföldi Program). A programokon belül működtetünk táborokat, melyek helyét a megfelelő adottságú terep-helyektől, a résztvevők számától, a felszerelési ellátottságtól stb. teszszük függővé. Ezeknek még egy speciális formája volt Kisoroszi, mivel itt még a kiképzést, az utánpótlás nevelését is kellett biztosítani.

Kezdetben úgy gondoltuk, hogy az ilyen táborok a természetvédelem és madárvédelem ügyét is szolgálhatják, s ez annak idején úgy is volt. Ma már más a helyzet, s tudjuk, a munka színvonala azt kívánja, hogy a gyűrés táborokban csak a feladatok jó elvégzéséhez feltétlenül szükséges szakértő személyek, valamint egy-két tanuló tartózkodhat.

Más madárvédelmi feladatok elvégzésére, természetvédelmi nevelésre külön táborokat kell szervezni.

Ezt az elvet 1980-tól nyomatékosan szeretnénk érvényesíteni, ezért ezúton is felkérünk mindenkit, hogy ebben segítségünkre legyen, felülemelkedve az esetleges személyes problémákon.

A továbbiakban 1974-től táblázatos áttekintést szeretnénk adni az „AH” táborok működéséről.

Az 1979-es táborokat kissé részletesebben, a táborszervezők összefoglalói alapján mutatjuk be.

Szentendrey Géza

Az „AH”-táborok fogási eredményei

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
TISZAI P. Szolnok	30 pld. 8 faj	66 pld. 41 faj 11 ret	—	—	—
Szandaszőlős	T: 127 pld. 15 faj 4 ret	T: 12 pld. 8 faj Ö: 264 pld. 19 faj 33 ret	398 pld. 40 faj	808 pld. 38 faj 195 ret	—
Pélyi Madár- rezervátum	—	—	—	—	431 pld. 29 faj 40 ret
Algyő	90 pld. 15 faj 8 ret	—	—	—	—
Tiszalök	—	—	129 pld. 17 faj 4 ret	—	—
DUNAI P. Kisoroszi	Ö: 1105 pld. 69 faj	T: 711 pld. 43 faj Ö: 3008 pld. 57 faj	T: 590 pld. 41 faj Ö: 2614 pld. 31 faj	T: 508 pld. 46 faj	—
Tahi Budakeszi	— —	— —	339 pld. —	— 603 pld. 39 faj 94 ret	— 1506 pld. 53 faj 370 ret
HORTOBÁGYI P. Hortobágy	364 pld. 36 faj	—	—	—	—
Vakonya	—	203 pld. 34 faj 21 ret	—	—	88 pld. 14 faj 8 ret
KISKUNSAGI P. Kelemenszék	—	203 pld. 34 faj	—	—	6395 pld. 50 faj 1492 ret
Fülöpháza	—	—	1545 pld.	6213 pld. 17 faj 1048 ret	—

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
VELENCEI P. Dinnyés	—	—	768 pld. 29 faj 29 ret	732 pld. 41 faj 34 ret	2926 pld. 32 faj 97 ret
BÜKKI P. Cserépfalu— Kisrét	—	—	155 pld. 24 faj 19 ret	—	—
Eger—Les-rét	—	—	—	490 pld. 29 faj 99 ret	451 pld. 21 faj 148 ret Ö: 586 pld. 24 faj 95 ret
HANSÁGI P. Fehértó	—	—	—	802 pld. 24 faj 28 ret	1718 pld. 31 faj 64 ret
BALATONI P. Balaton- berény I.	—	—	—	451 pld. 18 faj 228 ret	—
Balaton- berény II.	—	—	—	799 pld. 17 faj 128 ret	993 pld. 12 faj 165 ret
ret=retrap (visszafogás)		T=tavasz		Ö=össz	
I.=június hónap		II.=július hónap			

A Dunai Programban itt szereplő három táborhelyen kívül még az ipolyszögi Madárvédelmi Tábor is az „AH” részeként indult 1975-ben. Gyűrűzési eredményei jelentősek is, de mivel elsősorban madárvédelmi profilú, összegezését külön dolgozatban tesszük közzé.

Ezenkívül rövid felmérési jelleggel dolgoztunk Makádon (Csepel-sziget) egy szezomban (1975. IV. 25–28.) és Esztergom-Fárikúton (1977. IX. 6–8.; 1979. X. 26–29.).

A Kiskunsági Program fülöpházi táborhelyének munkája keretében 1977 tavaszán és 1978 tavaszán (III. 31–IV. 9) is folyt munka, de ez elsősorban a nyári tábor előkészítését szolgálta. Gyűrűzési eredményeire itt nem térünk ki.

Az „AH”-táborok működési ideje

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
TISZAI P. Szolnok	III. 02–03.	IV. 19–20.	—	—	—
	III. 16–17.	IV. 26–27.	—	—	—
	III. 24.				
Szandaszőlős	IX. 15.	III. 14–16.	IX. 03–12.	VIII. 23–X. 05.	—
	IX. 22.	III. 22–30.	IX. 17–19.	—	—
	IX. 28–29.	IX. 27–28.	IX. 23–26.	—	—
	X. 12–13.	X. 04–06.	X. 02–04.	—	—
	X. 19–20.	X. 10–12.	X. 08–10.	—	—
		X. 17–19.	X. 13.	—	—
		X. 24–28.	X. 15–17.	—	—
		XI. 01–02.	X. 22–24.	—	—
			X. 30–31.		
Pélyi Madár- rezervátum Algyő	—	—	—	—	VIII. 22–X. 01.
	IX. 21–22.	—	—	—	—
	IX. 28–29.				
Tiszalök	X. 05–06.				
	—	—	IX. 11–12. IX. 25–26. X. 03–06.	—	—
DUNAI P. Kisoroszi	VIII. 24–IX. 18.	IV. 02–20.	III. 28–IV. 25.	III. 26–V. 04.	

Az „AH”-táborok működési ideje

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
DUNAI P. Kisoroszi	—	VIII. 17–X. 30.	VIII. 20–X. 30.	—	—
Tahi	—	—	VIII. 23–IX. 5.	—	—
Budakeszi	—	—	—	VIII. 24–IX. 02.	VIII. 09–IX. 02.
HORTOBÁGYI P. Hortobágy	VII. 06–20.	—	—	—	—
Vokonya	—	VIII. 08–17.	—	—	VII. 16–VIII. 26.
KISKUNSAGI P. Kelemenszék	—	VIII. 09–17.	—	—	—
Fülöpháza	—	—	VIII. 07–15.	VII. 18–VIII. 13.	VII. 17–IX. 14.
VELENCEI P. Dinnyés	—	—	VIII. 08–22.	VIII. 01–30.	VII. 25–VIII. 19.
BÜKKI P. Cserépfalu–Kisrét	—	—	VII. 24–31.	—	—
Eger–Lesrét	—	—	—	IX. 17–26.	III. 25–IV. 15. IX. 09–X. 01.
HANSÁGI P. Fehértó	—	—	—	VII. 23–31.	VII. 24–VIII. 31.
BALATONI P. Balatonberény	—	—	—	VI. 10–19. VII. 10–19.	VII. 01–10.

Az „AH”-táborok leggyakoribb fajai

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
TISZAI P. Szolnok	P. maior 8 T. troglodytes 8 P. montanus 3 P. coeruleus 3	A. schoenobaenus 20 L. luscinioides 10 L. megarhynchos 3 —	— — — —	— — — —	— — — —
Szandaszőlős	P. maior 36 P. coeruleus 32 E. rubecula 14	T/P. modularis 20 E. rubecula 16 R. regulus 6 Ö/Ph. collybita 94 E. rubecula 56 P. montanus 56 P. maior 39	E. rubecula 70 S. atricapilla 43 P. maior 52	Ph. trochilus 168 S. atricapilla 119 H. rustica 94 E. rubecula 75	— — — —
Pélyi Madár- rezervátum	—	—	—	—	E. rubecula 168 S. atricapilla 85 F. coelebs 29 Ph. collybita 21
Algyő	P. maior 17 P. coeruleus 13 E. rubecula 13 Ph. trochilus 13 Ph. collybita 10	—	—	—	—
Tiszalök	—	—	E. rubecula 36 Ph. trochilus 17 A. schoenobaenus 15	—	—

Az „AH”-táborok leggyakoribb fajai

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
DUNAI P. Kisoroszi	S. atricapilla 128 E. rubecula 118 P. coeruleus 111 Ph. collybita 105	T/S. curruca 144 E. rubecula 138 Ph. collybita 105 Ó/P. montanus 664 Ph. collybita 435 E. rubecula 364 P. coeruleus 294	T/E. rubecula 156 S. atricapilla 76 P. modularis 54 Ó/E. rubecula 373 Ph. collybita 245 S. atricapilla 200	S. curruca 101 E. rubecula 100 P. modularis 40	—
Tahi	—	—	P. maior 63 F. coelebs 42 S. atricapilla 40 E. rubecula 36 E. citrinella 35	—	—
Budakeszi	—	—	—	S. atricapilla 190 S. communis 100 S. curruca 59	S. atricapilla 399 S. communis 190 S. curruca 122
HORTOBÁGYI P. Hortobágy	A. arundinaceus 74 N. nycticorax 60 H. rustica 44	—	—	—	—
Vokonya	—	A. scirpaceus 43 A. arundinaceus 26 A. schoenobaenus 24	—	—	N. nycticorax 25 A. arundinaceus 14 A. scirpaceus 10

Az „AH”-táborok leggyakoribb fajai

PROGRAM TÁBORHELY	1974	1975	1976	1977	1978
KISKUNSAGI P. Kelemenszék	—	L. ridibundus 34 Ch. alexandrinus 30 T. glareola 25 Ch. niger 23	—	—	—
Fülöpháza	—	—	A. schoenobaenus 519 A. scirpaceus 452 A. arundinaceus 103	A. schoenobaenus 3556 A. scirpaceus 1254 A. arundinaceus 630	A. schoenobaenus 6 A. scirpaceus 191 E. schoeniclus 43
VELENCEI P. Dinnyés	—	—	A. schoenobaenus 328 A. scirpaceus 139 L. luscinioides 56	A. schoenobaenus 160 A. scirpaceus 152 A. arundinaceus 39	A. schoenobaenus 1268 A. scirpaceus 381 L. luscinioides 196 D. urbica 333 R. riparia 254
BUKKI P. Cserépfalu–Kisrét	—	—	E. rubecula 41 P. maior 21 S. atricapilla 20	—	—
Eger–Lesrét	—	—	—	E. rubecula 212 S. atricapilla 51 Ph. collybita 30	E. rubecula 186 P. modularis 47 C. coccothraustes 47 F. coelebs 34
HANSÁGI P. Fehértó	—	—	—	H. rustica 329 A. schoenobaenus 157 A. scirpaceus 101	A. schoenobaenus 591 A. scirpaceus 411 A. arundinaceus 160
BALATONI P. Balatonbény	—	—	—	I/A. schoenobaenus 223 A. scirpaceus 113 L. luscinioides 34 II/A. schoenobaenus 366 A. scirpaceus 259 P. biarmicus 46	— A. schoenobaenus 669 A. scirpaceus 191 E. schoeniclus 43

BESZÁMOLÓ A PILISI HCS. SÜTTŐI TAGJAINAK ELMÚLT IDŐSZAKBAN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGÉRŐL

1975 telén részt vettem a HCs. közgyűlésén, melyen konkrét feladatként határozták meg az iskolások körében folytatandó ismeretterjesztő, felvilágosító tevékenységet. A konkrét feladatok ismeretében megalakítottam a helyi iskolában a „Madárvédő és természetbarát” szakkört, két csoportban, 30-30 tanulóval, az alsó és a felső tagozatban.

Szakkörünk feladataiból és eredményeiből:

Rendszeres madárvédelmet folytatunk (téli madáretetés, odúk kihelyezése és gondozása, küzdelem a légpuskások ellen). Kihelyeztünk a határba 50 odút, ezeket évente kétszer tisztítjuk, sajnos a 3 év alatt a felét ellopták. A megmaradt odúkból első évben főleg cinegék (kétszeri költés), később fokozatosan elszaporodó mezei verebek költöttek.

A határban, a „Rákóczi”-hársnál elhelyezett etetőnél mindig igen sok volt a madár, elsősorban cinegék, de később farketerigókat is láttunk, barát- és kékcinegéket kisebb számban, és igen sok tengelicet, erdei pintyét, zöldikét. A rendszeres etetés hatására megszorodott községünkben a madarak száma. A télen etetett madarak közül igen sok a falu határában fészkel, és még a fiókáit is elhozta az etetőre, mintegy megmutatva nekik a téli táplálékszerzés helyét.

Sajnos, községünkben igen sok a kóbor macska, és miután a gyerekeknek megtiltottam a macskák kínzását (lelkesedésükben ui. macskairtó hadjáratokat indítottak a madarak védelmében, persze túlkapásokkal), elég sok madár esik az éhes ellenség zsákmányául. Tehetetlenek vagyunk a légpuskásokkal szemben is, bár gátlástalan vadászatuk – a környezetvédelmi törvény ismertetése, a tanács által 1976. február 24-én stencilezett és a légpuskásoknak szétküldött, ill. forgalmasabb helyeken kiragasztott hirdetmény hatására, mely a madarak értékét is feltüntette – némileg mérséklődött. A tanács azonban csak tanúk biztosítása után lenne

hajlandó eljárást indítani, és ez – gyermekkorú észlelőkről lévén szó – szinte lehetetlen.

Szakkörünk számára a tanácsadást dr. Sággy Antal és Szentendrey Géza biztosították, a helyi csoporttól kaptuk minden évben az eleséget, és az odúkat, önetetőket is.

Kéthetenként 2 órában összejevetelt tartottunk, melyen az elméleti anyaggal foglalkoztunk, az Európa madarai, valamint az Urania állatvilág Madarak c. kötete és Schmidt Egon könyvei alapján igyekeztünk madárismeretünket gyarapítani. Jártunk az Állatkertben, a Természettudományi Múzeumban, a zirci, kámoni, szarvasi arborétumokban. Diafilmekről a madarak, hangszalagról hangjaik felismerését gyakoroltuk.

Környezetvédelmi őrzáratainkon tapasztalatakról beszámoltunk a község illetékeseinek, és kértük a szennyezések megszüntetését. Sajnos azonban az intézkedések többnyire elmaradtak, a szennyezések csak szórványosan voltak megszüntethetők. Egy alkalommal összeszedtük a falu egész területén a szemetet, melyet a tanács elszállíttatott. Két hét múlva munkánknak már nyoma sem látszott.

1977. szeptember 17-én a helyi erdészetnek 7,5 kg bükkmakkot gyűjtöttünk, munkánk ellenértékéért kapott pénzből diafilmeket és szakkönyveket vettünk. Szakkörünk tagjai 85 Európa madarai c. könyvet vettek meg.

Felavattuk a „Rákóczi-hárs” védett fa emléktábláját.

Madarak és fák napján előadtuk Tarbay Ede „Ó természet” című szívhöz és értelemhez szóló művét és a későbbiekben más műveket, ill. az egész iskolára kiterjesztett madár- és természetvédelmi vetélkedőt rendeztünk előzetes kutatómunkával.

Évek óta részt veszünk a szakkör képviselőivel a természetbarát úttörők országos találkozóin, a második találkozón a pajtások a vetélkedőn országos II. helyezést értek el.

2 év alatt elültettünk 100 ezüstjuhart, 100 vadgesztenye-, 20 hársfát, 150 tamariszkuszt, 75 egyéb díszcserjét, ezzel megalapoztuk az úttörő-parkot, melyet az idők során madárvédelmi mintaterületté kívánunk tenni. Az elültetett fákat a száraz időben (1979. május) hetenként locsoltuk, folyamatosan ellátjuk a gyomirtást is a csemeték (suhángok) körül. A Természettud. Múzeum állattárába az alábbi madarakat küldtük be az elmúlt 4 évben: vörösbegy, széncinege, mezei veréb, tengelic, jégmadár, kakukk, csuszka, töviszúró gé-

bics, vetési varjú, csóka, kenderike, citromsármány, fülesbagoly, seregély, balkáni gerle, fülemüle, királyka, csicsörke, zöldike, füstifecske, molnárfecske, barázdabillegető, nyaktekercs, énekes rigó.

A madarak nagy része a forgalom áldozata volt, de volt köztük lőtt példány is és permetezés után mérgezett. Az elütött madarak többségét a 10-es főút és a Bikoli utca mellől hozták a gyerekek.

Mérgezéseket a házikertek permetezése után fogyasztott rovarok, ill. az utak menti gyomtalanítás okoztak. A légpuskások pedig újabban fecskéket (!) is lőnek, amit példátlanak tartok!

1978 júniusában Ajkán szakkörünk megkapta a Széchenyi-emléklakettet. A szakköri tagok kiselőadásokat tartottak a szakköri foglalkozásokon, mindenki beszámolt megfigyeléseiről. Igen sok társadalmi munkát végeztünk.

A süttői tagok közül ketten több alkalommal részt vettek gyűrűző táborok munkájában, kezdetben Kisoroszin (igaz, csak néhány napig), idén már egy hétig. Számunkra a tábor rendkívül tanulságos volt, olyan madarakkal kerültünk „testközelbe”, melyeket másképp csak képről ismertünk. A táborozási lehetőségekért külön hálás köszönet helyi csoportnak és az MME-nek.

A megyei szakfelügyelő kérésére a szakfelügyelők részére 1980. tavaszán bemutató szakköri foglalkozást és tájékoztatást tervezek tartani.

1979 szeptemberében az alsó tagozatos nevelők továbbképzésén, Dorogon, módot kaptam arra, hogy 240 alsós nevelő előtt ismertessem a környezetvédelemre, és ezen belül a madárvédelemre nevelés lehetőségeit az általános iskolák alsó tagozatán. Igen sok könyvet, folyóiratot, plakátunkat stb. vittem a beszámolóra, az érdeklődés azonban később mérsékelte volt, ill. akik szóróanyagot kértek tőlem, azokat kénytelen voltam ígéretekkel kifizetni. Tapasztalatom szerint fontos lenne a tájékoztatást írásos anyaggal is kiegészíteni, mert konkrét feladatok és program nélkül nem tudnak mihez kezdeni, még ha lelkesedés és kevés idő lenne is. Arra ui. a jelenlegi oktató-nevelői munka és oktatási reform hátszójában és tájékozatlanságában, az állandó hivatalos (azaz szervezett) és önkéntes, de kényszerű továbbképzések mellett nincs arra sem ideje, sem energiája a nevelőknek,

hogy biológiai szakmai önképzést is végezzenek. Tehát kidolgozott program (a tiszavasváriak 3 fokozatú próbarendszere kiegészítéssel nagyon jó lenne!) és tematika kellene, írásos irodalomajánlással és beszerezhető könyvekkel.

Sürgetni kell ismeretterjesztő, színes képanyag forgalomba hozását madarokról, egyéb védett állatokról, növényekről, rovarokról stb. Szakkörünk eddig is használta munkájához a Búvár cikkeit, 1979 októberétől azonban fokozottan foglalkozunk „búvárkodással”, és bekapcsolódtunk az országos „Búvár”-mozgalomba.

A Szülők Akadémiája helyi előadásainak egyikén módot kapok arra, hogy a felnőttek körében környezet- és madárvédelmi propagandát folytassak.

Benke Emília

tanítónő, a Pilisi HCs tagja,

Fábián Enikő

tanuló

BESZÁMOLÓ A TOLNA M. HELYI CSOPORT NYÁRI TÁBORÁRÓL

Csoportunk az idén nyáron harmadik alkalommal rendezett tagjai számára nyári táborát. Időtartamát tekintve ez volt a legrövidebb, mindössze 3 napos, de ezideig ez volt a legnépesebb. 11 tagtársunk vett részt benne, s volt néhány érdeklődő látogatónk is. Augusztus 18–20-ig táboroztunk Szekszárd határában, a Sió egykori holtágából alakult, főleg nádassal és rekettyefüzzel borított területén. Táborhelyünktől nem messze húzódott az a rekettye-sor, mely elég jelentős bakcsó-fészektelepet rejt magában. Az idén június végén kb. 300-350 lakott fészket számláltam ott, s a bakcsók között 4 kiskócsag-fészket is felfedeztem, melyben szintén voltak fiókák.

Táborozásunk célja elsősorban madárgyűrés volt, melyet Jaszenovics Tibor irányításával végeztünk, de egyúttal a madarak meghatározását is gyakoroltuk, s ifjú tagtársaink fajismeretét is gazdagítottuk.

A hálókát részben bokros, részben nádas helyen állítottuk fel, de volt egy varsánk, amivel a guvatot fogtuk, továbbá néhány csapóhálónk.

A 3 nap alatt a következő fajokat fogtuk, s gyűrűztük meg:

Bakcsó (fészektelepen)	14 db
Guvat	1 db
Molnárfecske	16 db
Partifecske	1 db
Fülemüle	1 db
Berki tücsökmadár	1 db
Nádi tücsökmadár	1 db
Nádirigó	5 db
Cserregő nádiposzáta	18 db
Foltos nádiposzáta	15 db
Barátposzáta	3 db
Karvalyposzáta	1 db
Kerti poszáta	4 db
Mezei poszáta	6 db
Kisposzáta	2 db
Fitisz füzike	1 db
Sisegő füzike	1 db
Tövisszúró gébics	2 db
Zöldike	3 db
<hr/>	
Összesen:	96 db

Süle Ágnes

RÖVID JELENTÉS A GÓLYA-KÖLTŐPÁROK SZÁMÁNAK ALAKULÁSÁRÓL

**Magyarországon az 1958–1979-es években
a postakézbesítők, az MME tagjai és a vadászok
adatai alapján**

	1958	1963	1968	1974	1979	Magános gólyák lakta fészkek sz. 1979-ben
Bács-Kiskun	546	381	293	270	251	5
Pest	312	142	142	97	157	3
Csongrád	218	108	109	123	170	4
Békés	267	187	218	185	200	1
Szolnok	551	386	376	295	324	2
Hajdú-Bihar	835	715	424	452	549	11
Szabolcs-Szatmár	860	680	464	400	529	5
Borsod-A.-Z.	916	707	512	471	715	6
Heves	210	216	184	86	142	1
Nógrád	141	135	86	77	87	1
Komárom	55	40	35	24	30	1
Fejér	225	124	103	100	109	3
Tolna	252	208	163	149	239	12
Baranya	403	340	236	156	193	2
Somogy	549	482	293	335	254	3
Zala	337	330	206	194	253	3
Veszprém	367	282	225	201	181	10
Győr-Sopron	214	224	172	170	150	4
Vas	214	221	212	220	227	7
Összesen:	7473	5908	4453	4005	4760	84

Költőpárok és magányos gólyák lakta fészkek 1979-ben
összesen: 4844

A lakott fészkek tartóaljzat szerinti megoszlásának adatai
országosan:

Épületen	2005
Fán	905
Vill.oszlopon	1651
Egyéb helyen	283
Összesen:	4844

Jakab Béla

„AH” DUNAI PROGRAM, BUDAKESZI '79

Ebben az évben is folytattuk Budakeszin az „Akcio Hungaria” keretében három évvel ezelőtt megkezdett vonuláskutató munkát. Az ideális kezdési időpont az előző évek során már kialakult, s így a bodza érését is figyelembe véve augusztus 7-én fogtunk hozzá a táborelőkészítés helyszíni munkáihoz. A szakmai munka augusztus 9-én – a nemzetközi pentádrendszernek megfelelően – indult.

Miután manapság már az „AH” táborok elsősorban szakmai munka jellegűek, s csak másodsorban szolgálják a szakmai tapasztalatcserét, az utánpótlás nevelését, táborlétszámunk átlag 6 fő volt. A munka hét pentádon keresztül, tehát szeptember 12-ig tartott. Ezen időszak alatt négy új ember tanulta ki a „szakmát”, növelte fajismeretét. 47 érdeklődő fordult meg hosszabb-rövidebb ideig a táborban, s cserélte ki tapasztalatait a törzsgárdát képező 23 emberrel.

A tábor költségei 10256,- Ft-ot tettek ki. Ebből 2440,- Ft-ot a résztvevők napi 20,- Ft-os hozzájárulással adtak össze, 9440,- Ft-ot a Pilisi Parkerdőgazdaság – mint a Dunai Program fő támogatója – adott. Az egy főre eső napi élelmiszerköltség így 38,- Ft lett. Fogási biotópus a Budai-hegység budakeszi magas fennsíkján keresztülfolyó patak két oldalán kb. 2 km hosszan húzódó 2-3 m széles bodzasor, valamint az ezt kísérő jobbparti kisebb nádas szolgált.

Fogóeszköznek 20 db 12 m-es japán hálót (240 m, 720 m²) használtunk. A hálókat kampókkal alumínium rudakra erősítettük. Ezzel biztosítottuk, hogy éjszakára könnyen leszedhetők legyenek, védekezve ezzel az előző években tapasztalt lopások ellen. Természetesen ez többletmunkát jelentett, aminek eredményeként a napi munkaidő 4-től 21 óráig tartott. A tábor fegyelmezett, pontos munkáját két táborvezető s a táborban állandó szolgálatot teljesítő tábor- és szakmai vezető biztosította, a résztvevők minden elismerést megérdemlő lelkes munkája mellett.

A tábor résztvevői a vonuláskutatáshoz szükséges adatgyűjtésen (gyűrűzés, fajokon belüli méretek mennyiségi változásainak felvétele) túl rendszeres faunisztikai munkát, botanikai felmérést is végeztek.

A fogási eredmény 55 fajból 2241 példány volt, a visszafogás 368 példányt tett ki, amiből 25 pld. nem 79-ben gyűrű-

zött madár volt. A gyűrűhiánnyal kapcsolatos intézeti utasításnak megfelelően szén- és kékcinegét és a két verébfajt gyűrű nélkül, vágott faroktollal engedték el.

A leggyakoribb fajok:

- Barátka 626 pld., 42 visszafogás
- Mezei poszáta 324 pld., 139 visszafogás
- Kisposzáta 248 pld., 45 visszafogás
- Kerti poszáta 119 pld., 15 visszafogás
- Füstifecske 115 pld., 2 visszafogás

Mivel a bodzasor gabonaföldekkel határos, nagyon kedvez a sármányoknak is. Így különös gondot fordítva erre a fajra, 128 példányt fogtunk. A nádasban való gyűrűzésnél 3 db varsát is alkalmaztunk, ami 8 guvatot és egy vízyútkot eredményezett.

A tábor egyik érdekessége, hogy nagy fülemüléből 14 példány került meg. Ez szinte a területen azon időszakban e fajból előforduló összes egyedét jelentette, ami Dandl József nagy szakértelmét is dicséri. Ugyanis a fülemüle-fogásokba ő kandiival aktívan besegített. Ezúton is szeretnénk megköszönni szakmai tudásának átadásán túl, hogy kitűnő szakács-tudományával és a táborban való szinte folyamatos részvételével már a kisoroszi táborok óta alapját biztosítja a „legénység” jó közérzetének, munkabírásának. Mivel sajnos csak nagyon kevés idős madarász kolléga segíti, támogatja munkánkat, őszintén reméljük, hogy még hosszú évekig érezhetjük kedves társaságát, s hallhatjuk hasznos tanácsait.

Szentendrey Géza

HAZAI GYÜRÜS MADARAK VISSZAFOGÁSI EREDMÉNYEINEK NÉHÁNY STATISZTIKAI ADATA

2. Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*)

Megkerülések országok szerint

Olaszország	61 pld.	85,0%
Jugoszlávia	5	7,0%
Franciaország	3	4,0%
Lengyelország	2	3,0%
Ausztria	1	1,0%

Megkerülések hónapok szerint

I.	1 pld	1,0%	VII.	– pld.	
II.	5	7,0%	VIII.	2	3,0%
III.	2	3,0%	IX.	1	1,0%
IV.	3	4,0%	X.	37	52,0%
V.	–	–	XI.	18	25,0%
VI.	–	–	XII.	3	4,0%

S. E.

EMBERSÉGBŐL ELÉGTELEN...

Bár az időjárás december tiszteletére még korántsem télies munkahelyem körül már megkezdtem az etetést.

Dolgozószobám ablakából szoktam figyelni az előtte elhelyezkedő kis fenyőcsoportra kitett etetőimen nyüzsgő szén- és barátcinegék csapatát. Kora reggeltől sötétedésig szorgalmasan fogyasztják a kihelyezett első osztályú napraforgót, amelyet a Hortobágyi Nemzeti Park bocsátott a debreceni helyi csoport rendelkezésére.

Kollégáim is sokat gyönyörködnek az étkező madársereg látványában, és sokat közülük sikerült is rávennem a madár-etetésre. A minap, amint éppen kitekintek az ablakon, igen szívfájdító látvány fogadott. Két húsz év körüli fiú éppen azal foglalatoskodott, hogy az etetőbe kihelyezett napraforgót megdézsmálja. Figyelmeztetésemre, hogy hagyják abba

tevékenységüket, durva, nyomdafestéket nem tűrő módon válaszoltak, de abbahagyták az etető fosztogatását.

Igen sajnálatos az a tény, hogy az emberekben ennyire nem fejlődött még ki a természetvédelmi szemlélet, s azzal sem áltathatom magam, hogy előítélettel vagyok az efféle dolgok iránt, mert nem ezen egy eset alapján általánosítok. A debreceni Nagyerdőben kihelyezett etetőimet összetörték vagy ellopták. Ha biztos lennék abban, hogy azért vitték el, hogy vele tovább etessenek otthon, még örülnék is neki, de leginkább eldobott állapotban találtam meg azokat.

Kétségtelen, hogy vandál emberek mindenütt előfordulnak – lásd a felhasogatott vonatüléseket, vagy az összetört padokat stb. – de véleményem szerint több gondot kellene fordítani Egyesületünknek a propagandára, több kommunikációs szervet kellene megnyernünk eszménk terjesztésére, s így talán hathatósabb lenne a természet és a madarak védelme.

Pathó György

A HORTOBÁGYI TÉLI MADÁRVILÁGA ÉS A NÁDARATÁS

A Hortobágyi Nemzeti Park területén levő természetes mocsarakban és a halastavak szegélyében együttvéve több ezer hektár nádas található, melynek hasznosításával az állami gazdaság nádüzeme, illetve a nagyiváni téesz nádüzeme foglalkozik. A gépesített, illetve az egyre ritkábban alkalmazott gyalog-brigádok minden télen sok százezer kéve nádat aratnak le.

Természetvédelmi szempontból nem közömbös, hogy a szigorúan védett mocsarak és a legfontosabb halastavi fészkelőhelyek területén mikor és milyen mértékben engedjük a nád vágását. Évek óta kialakult kezelési szabályokat tartunk be a nádaratókkal, hogy az elegyes nádasok, az avas gyékényfoltok egy része, illetve a kócsagok, kanalasgémek költőhelyét képező nádasrész megmaradjon.

Jelen összefoglalóban azokat a megfigyeléseimet közlöm, amelyeket a fenti természetvédelmi munka, a nádaratás ellenőrzése közben végeztem 1976–1980 között.

A mocsarak és a halastavak nádasaiban, gyékényeseiben áttelelő madárfajok közül minden télen jelentős mennyiségben találtam a bölömbikát és a guvatot, melyek tápláléka a leghidegebb időszakokban jórészt emlősökből áll. A leartott nádasokban, a magas tarló között szívesen keresgélnek a búvóhelyeiktől megfosztott kis rágszálókat.

Sokkal jelentősebb azonban a nádaratás szerepe a mocsárban, vagy a réteken telelő énekesmadarak esetében. Minden télen megfigyeltem, hogy a nádarató gép elvonulását alig várták meg, máris megjelentek a tarlón a nádisármányok, barkóscinegék, függőcinegék. Sok esetben vörösbegy ökörszem, réti pityer, kékcinege is szegődik hozzájuk. A letrött nádszálakban, illetve a levélhüvelyek alatt megbúvó rovarokat, petéket szedgetik. A barkóscinegéket viszont inkább a gépi munka után nagy mennyiségben kiverődött, elszóródott nádmag vonzza a tarlóra. Avas nádfoltok, gyékényesek helyén azonnal megszállják a jeget a vetési és dolmányos varjak, melyek az otthontalanná vált apró emlősöket szedgetik össze. A szarka is állandó tagja ennek az együttesnek. Esetenként, de a fentieknél jóval ritkábban, a fenyőrigó is megjelenik a nád tarlóján, kisebb-nagyobb laza csapatokban.

A felsorolt madárfajok mennyisége alkalmanként és területenként eléggé változó. Ha nagyságrend szerint nézzük, akkor az énekesek közül a nádisármány vezet. Idén januárban ezrekre menő csapatai is voltak a friss tarlón. Őt követi a kékcinege és a függőcinege. Az ideinél enyhébb teleken a barkóscinege állománya is jelentős, ezen a télen viszont nagyon kevés volt. Az ökörszem, vörösbegy, réti pityer jóval kevesebb, szétszórtabban fordul elő. A nádtarlón felszedhető táplálék elfogyása után a madarak újabb friss tarlót keresnek. Ugyanakkor folyik a nád szállítása is és az elhordott nádkúpok helyén rengeteg törmelék marad, melyet szintén átkutatnak a nádisármányok.

A jégen elég sok nádkévé elhagynak a gépek, melyek a kis sólyomnak kedvenc pihenő- és tépőhelyei. A nádasokban nagy csapatokba tömörülő énekesek állományát néhány kis sólyom rendszeresen tizedeli. A kékes rétihéják inkább a

még le nem aratott, illetve megmaradó nádat vadásszák végig. Tél vége felé egyre több egerészölyv és gatyászölyv is látható, melyek a nádkúpok hegyén üldögélnek. Gyakori a rágcsálókra vadászó vörös vércse is. Tél derekán ritkán, később többször is látható kerecsensólyom, de vándorsólyom a megfigyeléseim alatt ilyen helyen csak egyszer fordult elő. Igen rapszodikus a réti fülesbaglyok megjelenése. 1978 és 1979 januárjában a szertehagyott nádkévéken láttam őket üldögélni, más években egyet sem figyeltem meg a nádasban.

A megfigyelések során megállapítottam, hogy a hagyományos, tolókaszás nádatarítás vonzotta legjobban a madarakat. Az utóbbi években a csónakutat tisztogatom ilyen módszerrel és a nádisármányok, barkóscinegék, vörösbegyek alig 8-10 méterről követnek munka közben. A jégfelszínnel egyező tarlómagasság, illetve a korhadó kétéves pádtövekhez való könnyű hozzáférési lehetőség a magyarázata ennek.

A madárvédelmi szempontokat figyelembe véve a téli nagy nádatarítások egyik értékes hatása abban van, hogy sok ezer teelő aprómadarunk táplálékszerzését segíti elő. Hátránya inkább csak a válogatás nélküli, totális tarvágásoknak van, melyek tucatnyi hektáron egyetlen szál nádat, gyékényt sem hagynak. Ezeket megelőzendő, a Kunkápolnási mocsár területén a helyszíni ellenőrzéseken kívül körüljelöléssel sikerült meghagyatni még a tarvágásra ítélt nádasokban is sok elegyes foltot, gyékényest, melyek a teelő madarak számára búvóhelyet, a korán fészkelőknek (barkóscinege, fülemülesítke) költőhelyet jelentenek.

Dr. Kovács Gábor

természetvédelmi területkezelő
H N P

A MADARAK TOLLTETVEIRŐL

A toll- és szőrtetveket (Mallophaga) az állatrendszerben az ízeltlábúak törzsébe (Arthropoda), a rovarok osztályába (Insecta) és a Mallophaga rendbe sorolja. A Mallophaga szó gyapjúevőt (mallos=gyapjú, phagein=enni) jelent. Nincsenek pontos adataink arra, melyek szerint élne olyan faj, amely kizárólag csak gyapjúval táplálkozna, bár Ausztráliában a juhok összes gyapjúhozamának 10%-át (!) teszik tönkre ezen ektoparaziták.

A továbbiakban csak a madarakon élősködő tolltetvekkel foglalkozunk.

A legnagyobbak elérhetik a 6,0–10,0 mm-t is, de a legtöbbször csak 1-2 mm-es. Sárgásbarna, fehér vagy fekete színezetük elrejtí el őket a gazdaállat szőr- vagy tollruhájában, ez a védőszínezetük. Példaként említhetjük a szárcsán élősködő *Laemobothrion atrum* és *Fulicoffula lurida* sötét színű fajokat, a hattyún élő fehér *Ornithobius cygni*-t, vagy a sárgarigón tartózkodó sárga színű *Ricinus dolicocephalus*-t.

A tolltetvek erős rágóikkal és karmaikkal a tollat és a bőrt is felhasíthatják. Hámtörredékkel, levált hámpikkelyekkel táplálkoznak. Egyes fajaik vért is vesznek fel a sebből, amely sebek vagy megvannak már a gazdaállaton, vagy a tolltetvek ejtik ezeket. Néhány tolltetű „átmenetet” mutat a belső élősködő felé, vagyis a gazda szervezetén belül károsít. Pl. a pólingon élősködő *Actornithophilus patellatus* lyukakat fúr az evezőtollakba, bebújik a toll szárába és a toll velőállományával táplálkozik. A petéből kikelt lárvák is a toll szárában fejlődnek jó ideig. Ugyanígy pusztít a tyúkfélék tollszárának belsejében a *Menacanthus stramineus*, a ragadozó madarakéban a *Neocolpocephalum* nemnek több faja. Külön említést érdemel a pelikánok torokzacskójában és garatjában élő *Piagetiella* nemzetség. Ennek fajtái csak pete és lárva alakban tartózkodnak a torokzacskón kívül, a fej tollzatában. Az idősebb lárvák behatolnak a szájüregbe, itt először a csőr környékén tanyáznak, majd a belső orrnyílások környékére vonulnak, illetve a nyelőcső felső szakaszát is megszállják. Csoportokba verődnek és annyira felsértik a hámréteget, hogy vérzéseket is okoznak. A pázás után a nőtények elhagyják a pelikán szájüregét, s a petéket a fej tollai közé rakják. Kiss Botonddal közösen a dob-

rudzsi gödény és borzsgödény közös torok-Mallophaga-faunájának etológiai okait kutattuk.

A *Piagetiella* genusba tartozó tolltetű fajok a *Pelecanus onocrotalus* és *P. crispus* garatjában és a torokzacskó belső falán cseresznyéni fűrtökben igen erősen megtapadva találhatóak. Ha letépjük a tetveket, erős vérzés támad. A *Piagetiella titan* nevű torok-tetvek a gödényen és borzsgödényen egyaránt előfordulnak. A gazdafajok közös kolóniában fészkelnek. Megfigyeltük, hogyha a pelikánt megijeszti – akár öreg, akár fiatal – kiöklendezi a táplálékát, amelyet később ő vagy más példány újra elfogyaszt. A garatban és a torokzacskóban levő tetvek így a táplálékkal indirekt módon más fajú példányokba is bejutnak, nemcsak a szülők fertőzik meg etetés közben fiókaikat.

A tolltetvek a madarak tollában karmukkal jól meg tudnak kapaszkodni. A gazdaállat halála a parazitákra katasztrófát jelent. Az egyik alrend (*Ischnocera*) egyedei a tollak, szőrök között elrejtőzve pusztulnak el, a másik alrend (*Amblycera*) egyedei kimászhatnak a tollak, szőrök végére és ott gyülekezve várják a pusztulást vagy a menekülés lehetőségét. Ha a gazdaállat valamely ragadozónak esett áldozatul, akkor átmásznak a „gyilkosra”. A külső változások, pl. madarak vedlése nem maradnak hatástalanul az élősködők számarányára sem. Kiss Botonddal vizsgáltuk a vedlés és a tolltetvek jelenléte, valamint a tolltetű színe és a gazdaállat testszíne (fej–nyak) közötti összefüggést. A dankasirályok esetében megfigyeltük, hogy április közepe után, amikor a fejük barnává vedlett, a tolltetű lárvák is már erősen barnás színezetűek voltak. A fehér tollakon csak fehér színű tolltetűt találtunk. Április elején, amikor barnává vedlik a dankasirályok feje, a tolltetvek elmenekülnek erről a területről. Az ősszel begyűjtött példányokon kevés tolltetűt találtunk. A téli vedléskor vajon a fej melyik részére távoznak? Fejen, nyakon erősen vedlett szarkán, dolmányos varjún sem találtunk tolltetveket. Az olajszenyezett madarak fertőzöttségét is vizsgáltuk. Északi bűvár és két dankasirály toroktájéka és hasoldala kb. 40%-ban ásványolajjal szennyezett volt, egyetlen tolltetűt sem találtunk rajtuk. A beteg, lázas madarakról a tolltetvek leszaladnak. A halál után már 24 óra múlva a tolltetvek a tollak végére másznak ki, később elpusztulva leesnek.

A toll- és szőrtetvek kártétele sokféle lehet. Örökös mozgással viselkedést és nyugtalanságot okozhatnak, így a gazdaállat lesóványodik, fejlődésében visszamarad. A tollazat, szőrözet rágásával is nagy károkat okozhatnak. Ürüléküknek a bőrön, a petéiknek a tollak tövén való felhalmozódásával a gazdaállat bőrének élettani működését zavarják. A sértett bőrön a gazdaállat másodlagosan fertőződhet. Egyes fajaik mint vektorok bizonyos vírusos és bakteriális betegségek átvitelével is károsak. Általában a rosszul táplált madarakon, a homok-fürdő hiányában lépnek fel tömegesen. A nagyon fertőzött madarak (pl. tyúkalkatúak) visszamaradnak a fejlődésükben, tojáshozamuk csökken. A nőtény tolltetű általában 20–100 petét rak, s a tollakra ragasztja. Három lárvastádiumon mennek át a nimfák. A gazdaállat testen 3-4 hétig tart a fejlődés a petétől a kifejlett állapotig. Csaknem minden madárfajnak megvan a maga külön tolltetű faja, legtöbbször több is. Vizsgálataink szerint madárfajonként 1,7 tolltetű fajjal lehet számolnunk. Így hazánkban a kb. 340 madárfajon feltehetőleg kb. 500 tolltetű faj él, s eddig mintegy 240 fajt mutattunk ki. Egyes tolltetvek a gazdaállat egyes speciális testtájaira jellemzők, mint pl. a nyakra, a fejre, a szárnyakra. A tolltetvek fejlődése összefüggésben van a gazdaállat fejlődésével. Az állati elősködők és gazdáik közötti törzspejlődéstani paralellizmusra több tény mutat. Ezeket magyarázza az ún. Fahrenheit-, valamint a Szidat-féle szabály. Az előbbi szabályra jó példa a flamingó Mallophaga-faunája. Ez a szabály visz közelebb bennünket a vitatott kérdés megoldásához, mely szerint a flamingó „rokonság” dolgában a gólyaalkatúakhoz vagy pedig a lúdalkatúakhoz áll-e közelebb. Eichler professzor szerint az a körülmény, hogy a flamingónak 4 Mallophaga-genusa közül 3 az Anseriformes tipikus tolltetve, s ezzel szemben a flamingónak egyetlen Mallophaga-genusa sincs képviselve a Ciconiiformes Mallophaga-faunájában, valószínűvé tette, hogy a flamingó inkább az Anseriformes rokonsági köréhez tartozik, mint a gólyaalkatúakéhoz.

A jövőben a madárgyűrűzést a parazitológiával kívánjuk összekapcsolni. Nagy jelentőségű a madárgyűrűzés ebből a szempontból is, mert a különböző helyeken gyűrűzött, egy fajhoz tartozó gazdamadarak parazitáit összehasonlíthatjuk. Eddig kenti csérekén (Románia) végeztünk összehasonlító vizsgálatokat. A jövőben természetvédelmi okokból főleg élő

gazdaállatokról kívánjuk a tolltetveket begyűjteni. A Természettudományi Múzeum ennek elősegítésére az USA-ból meghozatott egy DRY-DIE nevű vegyszert. A hálóval befogott madarakat a fenti vegyszerrel kezeljük, azután műanyagzsákba tesszük őket, majd egy nagyobb, barna papírzacskóba. A sötétség megnyugtatja a madarakat (természetesen lazán kell a zacskókat lezárni!), kb. 15 percig így kell tartani őket, majd kivesszük, tollukat felborzoljuk, s így a paraziták kihullanak. Utána a madarat meggyűrözve elengedhetjük. E módszer különös előnye, hogy teljesen fertőzésmentesen engedjük el a madarat, egy újabb befogáskor tökéletesen megállapíthatjuk a fertőzési arányt, és mivel tudjuk az elengedés pontos helyét, a további fertőződésre (pl. afrikai téli szálláshelyén) kaphatunk adatokat.

Már most közlöm tájékoztatásul: nagyon fontos, hogy két különböző fajú madarat ne tegyünk egymás mellé pl. a vászonzacskóba, mert kölcsönösen fertőzhetik egymást, a tolltetvek átmásznak az egyik fajról a másikra, ami aztán az adatok helyességét kétségessé teheti. Ha a nem könnyű gyűjtési munkára vállalkoznak – amit ezúton is megköszönök –, úgy a legjobb, ha a madár fején, nyakán, mellén és a szárnyak külső-belső oldalán egy nagy fehér papiros fölé a tollakat felborzolgatják, s egy tollecset vagy finom csipesz segítségével kiszedik az élősködőket. Az így összegyűjtött tolltetveket egy kis gyógyszeres üvegcskébe lehet tenni, amelynek mindegyikébe kis cédulát helyezünk, ráírva a szükséges adatokat: 1. gazdaállat neve, 2. gyűjtés helye, 3. gyűjtés ideje, 4. gyűjtő neve. Külön lapra fel lehet írni egyéb ökológiai megfigyeléseinket is; pl. a tolltetű a madár mely testrészéről került elő, sérült volt-e a madár stb. Az élősködő fauna teljes feltárása érdekében is hasznos és szükséges lenne az élő madarak ektoparazitológiai vizsgálata. Az újonnan bevezetésre kerülő módszer nemcsak a magyar faunisztikát vinné előbbre, hanem nemzetközi viszonylatban is elsőrendű fontosságú.

Dr. Rékási József

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET ERDEI ÉNEKESMADARAK SZÁMÁRA A MEDVES HEGYSÉGBEN

Több mint két évtizede figyelem a Medves madárvilágát. Ezen idő alatt összehasonlításokat végeztem a környező hegyek költő madarait illetően, továbbá figyelemmel kísértem az északról érkező átvonuló, illetve itt telelő madarak kedveltebb tartózkodási helyeit.

Megfigyeléseim során kiderült, hogy a Medves madárvilága jóval gazdagabb, mint a szomszédos Karancs és Somlya hegységeké! Ennek talán az az oka, hogy a szóban forgó két hegységen több a zárt erdő, mint a Medvesen?

Ez utóbbi hegység oldalait több helyen ritkás vadkörtés, galagonyás, kökényes és iszalagos bozótosok borítják.

Emellett, mivel a Medves vulkanikus eredetű, több bazaltkibúvás (kis és nagy Salgó, kis és nagy Szilváskő) és elhagyott kőfejtő található. Az 550 méter tengerszint feletti átlagmagasságú, csaknem teljesen sík, közel 6 km²-es fennsíkon mezőgazdasági művelés folyik, de itt is vannak legelők és erdők.

A Medves költő fajainak száma meghaladja a 80-at, míg az őszi, téli és tavaszi vendégek száma közel 40. Ez utóbbiak között szerepelnek olyan ritka fajok is, mint a hajnalmadár, havasi szürkebegy, örvös rigó. A költő fajok között is akadnak olyan ritkaságok mint a császármadár, erdei szalonka, lép-, kövi- és vízrigó, szürke küllő és darázsölyv. Külön említést érdemelnek a Medves jellegzetes és gyakori költő fajai: énekes- és feketerigó, tövisszúró gébics, karvalybarát- és kis poszáta, csilpcsalp-, sisegő és fitisz füzike, meggyvágó, zöldike, kenderike, vörösbegy stb.

A Medves egyik nyúlványából kiemelkedő Salgó és környéke már régen természetvédelmi terület, mai nagysága 70 hektár. E terület madárvilágát a Megyei Természetvédelmi Tanács kérésére összeírtam, majd bejelentettem a Zagyaróna feletti vadkörtés, bokros hegyoldali legelőre egy védelmi javaslatot, felsorolva az itt költő és átvonuló (telelő) fajokat.

E terület szélén emelkedik a százados vén tölgyfákkal borított Zagyvafő várhegy, mellette egy kúp alakú idős fekete-fenyvessel borított hegy. E két hegyet is javasoltam védelem-

re, amit el is fogadtak és tájvédelmi körzetté, a másik hegyoldali legelő madárvédelmi területként lett védetté nyilvánítva.

A tájvédelmi körzet (két hegy) 59, míg a madárvédelmi körzet 62 hektár nagyságú.

A két terület összefüggő, így a kettő nagysága együtt 121 hektár. Ma már a „Természetvédelmi terület” feliratú táblák is ki vannak helyezve.

A Ceredvölgye Tsz továbbra is bárányokat legeltet a területen, azonban erre szükség is van, mert enélkül a bozotos előbb-utóbb teljesen beborítaná a még meglévő hegyoldali füves legelőket.

Varga Ferenc

A FORNAI-RÉT FÉSZKELŐ MADARAIRÓL

A Fornai-rét a Vértes hegység déli lábánál, Csákvár határában található, több jégkorszaki maradvány növény-, illetve állatfaj élőhelye, természetvédelméről most folynak tárgyalások. A nagy vízállásos réthez szervesen kapcsolódik a rajta keresztül húzódó öreg fűz-nyárfasor, a zombékosba illeszkedő bokorfüzes és a környékbeli kisebb erdőfoltok. A területen 1979-ben 59 madárfaj költését állapítottam meg. Ezek közül csak a jellemzőket, az érdekesebbeket említem meg.

A nedves rét és a szárazabb gyepek fészkelői:

- tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) 10-12 pár
- pettyes vízcicsibe (*P. porzana*) minimum 1 pár
- bibic (*V. vanellus*) 15-20 pár
- nagy póling (*Numenius arquata*) 2-3 pár
- goda (*L. limosa*) 4-5 pár
- piroslábú cankó (*Tringa totanus*) 3-4 pár
- sárszalónka (*G. gallinago*) 15-18 pár
- mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) 50-70 pár
- cigánycsuk (*Saxicola torquata*) 3-4 pár
- rozsdás csuk (*Saxicola rubetra*) 5-8 pár
- parlagi pityer (*Anthus campestris*) 1 pár
- sárga billegető (*Motacilla flava*) 15-20 pár
- régi tücsökmadár (*Locustella naevia*) 3 pár (biotópja: kiszáradó zombékoson kialakult magas kórós növényzet elszórt fűzbokrokkal)
- nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) 1 pár (kis nádfoltban)
- foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*) 25-30 pár (teljesen nyílt, nád nélküli réten is költ)
- nádisármány (*Emberiza schoeniclus*) 8-12 pár

A bokrosok, illetve a fás biotópok fészkelői:

- gólya (*C. ciconia*) 1 pár (öreg fűzfacsonkon)
- héja (*Accipiter gentilis*) 1 pár (a kőtő madarat lelőtték a fészkek közelében)

egerészölyv (*B. buteo*) 2 pár
vörös vércse (*Falco tinnunculus*) (6 megtalált tojásos fészekaljból csupán 1-ből repült ki 3 fióka)
kékgalamb (*Columba oenas*) 1 pár
örvös galamb (*Columba palumbus*) 15-20 pár
erdei füleşbagoly (*Asio otus*) 2 pár
búbosbanka (*Upupa epops*) 1 pár
szarka (*P. pica*) 5-6 pár
erdei pityer (*Anthus trivialis*) 1 pár
feketerigó (*Turdus merula*) 2-3 pár
kerti rozsdafarkú (*Ph. phoenicurus*) 1 pár
fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) 10-15 pár
berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*) 8-10 pár
énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*) 6-8 pár
barátka (*Sylvia atricapilla*) 5-8 pár
karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) 1 pár
mezei poszáta (*Sylvia communis*) 2-3 pár
kis poszáta (*Sylvia curruca*) 8-12 pár
tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) 5-6 pár
zöldike (*Chloris chloris*) 6-8 pár

A rét különleges értéke az öt lilealkatú madár és a három tücsökmadár-faj együttes költése.

A legfontosabb természetvédelmi feladatok:

- a lecsapolóárok lezárása a vízfolyás megakadályozására
- a most kialakuló intenzív gyepgazdálkodás helyett a hagyományos, legeltetési gazdálkodás visszaállítása
- a vadászat korlátozása

Remélem, a szükséges intézkedéseket még idejében megteszik és így fennmarad a Dunántúlnak ez az értékes darabja.

Mag László

ÚJABB ADATOK VÁC KÖRNYÉKE MADÁRVILÁGÁHOZ

Nagy érdeklődéssel figyeltem 1979 őszén a madármozgást, kíváncsi voltam, milyen lesz a barátka- és a csilpcsalpfüzike-mozgás. Ez izgatott leginkább! Mint arról a július–szeptemberi Tájékoztatóban hírt adtam, idén (1979) a Duna szélsője folytán költési időben többször víz alá kerültek az ártéri bokrosok, ami különösen az előbb említett gyakori fajokat érintette. Augusztus elejétől nap mint nap felkerestem a területet, ahol megfigyeléseket és madárgyűrzést végeztem. Fáradozásaim nem voltak hiábavalók, mert néhány fajnál igen érdekes vonulási és egyéb megfigyelést jegyeztem fel. A barátka mozgása a vártnak megfelelően gyengének bizonyult, mindössze 25 darab került a hálóba, és a bokrosokban is a szokottnál jóval kevesebb mutatkozott. Az igazi meglepetést a füzikék okozták, melyek már augusztus elején nagy számban mutatkoztak a füzesben. Ez azért is meglepett, mert a környéken ellenőrzött fészkek nagy része tönkrement – nemcsak elöntés miatt – s felmerült bennem a kérdés, hogy ezek a példányok a közeli hegyekből (Pilis, Börzsöny) húzódtak-e le, vagy esetleg már északabbról érkeztek hozzánk.

A következőkben az 1979. VIII. 1.–X. 31. közötti időszak érdekesebb vonulási adataiból közlök néhányat.

A zárójelben levő szám az aznap fogott madarakat jelenti. Kis vöcsök: a Ligetben halastavon tartózkodott IX. 7. 2 pld.

Idén a környéken nem tudtam fészkeléséről.

Szürkegém: a füzesben visszamaradó víztócsáknál és a Dunaparton figyeltem meg: VIII. 4. 3 pld.; VIII. 12. 5 pld.; VIII. 21. 13 pld.; VIII. 26. 13 pld.

Nagy kócsag: a szürkegémekkel mozgott VIII. 21. és 24. 1 példány.

Kis kócsag: a füzes tisztásain tartózkodott VIII. 24. és 26. 11 pld.; VIII. 26-án hozzájuk csatlakozott egy juv. kanalasgém is, melyet most láttam először Vác környékén.

Bakcsó: a szokottnál kevesebb jelent meg a területen, VIII. 24-én és IX. 3-án láttam egy-egy fiatal példányt. Korábban nem voltak ritkák a 20-30-as csapatok sem.

Kis lile: a Duna iszapos partján figyeltem meg IX. 13-án 6 példányt.

- Piroszlábú cankó: VIII. 21-én szintén a Dunaparton láttam 2 példányt.
- Erdei cankó: a füzes tisztásain a víztócsáknál figyeltem meg: VIII. 2. 1 pld.; VIII. 4. 3 pld.; VIII. 24. 1 pld.; VIII. 26. 1 pld.
- Billegető cankó: a Dunaparton és a füzes tisztásain mutatkozott VIII. 12. (4)+8 pld.; VIII. 20. (9)+7 pld.; VIII. 21. (6)+5 pld.; IX. 2. (3)+1 pld.
- Apró partfutó: szeptember 13-án láttam 1 példányt a Dunaparton.
- Örvös galamb: augusztus 12-én fészket építettek egy fűzfán, ezen két hétig ült az öreg, aztán elhagyták a fészket.
- Jégmadár: ennek a fajnak mozgalmáról először a kisoroszi gyűrűző tábor szolgált érdekes adatokkal, ahol pl. 1975 őszén 54 példányt fogtak, annak bizonyágául, hogy a Dunán nyár végén és ősszel sokfelé megfigyelhető jégmadarak nem időznek hosszasan egy helyen, hanem állományuk viszonylag gyorsan cserélődik. Ez a folyamat Vác környékén is tapasztalható. Néhány adat: VIII. 12. (4)+1 pld.; VIII. 20. (5)+2 pld.; IX. 2. (2)+1 pld.
- Gyurgyalag: nagy magasságban vonultak IX. 7-én, kétszer hallottam kb. 20-30-as csapat hangját.
- Énekes rigó: idén költött először a Ligetben egy pár, eddig csak vonulás idején mutatkozott.
- Kerti rozsdafarkú: a kedvező terület ellenére ritka madár, IX. 7-én 3 hímét láttam.
- Kerti geze: néhány példány többször elém került a füzesben. Megfigyelve: VIII. 12. (2)+1 pld.; VIII. 21. (1)+1 pld.; VIII. 24. (1); IX. 2. (3)+5 pld. Ezután már nem sikerült megfigyelnem a területen.
- Fitisz füzike: a legtöbb példányt augusztus végén és szeptember elején hallottam énekelni, de mozgalmáról némi képet alkothatunk a fogott madarak számából. Ugyanis meghatározásuk a terepen nem mindig könnyű és borús, hűvösebb időben kevésbé énekelnek, de hálóval ilyenkor is foghatók. A következőkben a fogott madarak adatait mutatom be: augusztus 6. 1 pld.; 20. 3 pld.; 21. 9 pld.; 24. 9 pld.; 26. 3 pld.; szeptem-

ber 1. 4 pld.; 2. 14 pld.; 3. 13 pld.; 7. 2 pld.;
9. 10 pld.

Csilpcsalp füzike: meglepően gyakori volt a füzesben. Szintén fogási adatokat közlök: augusztus 6. 21 pld.; 12. 25 pld.; 20. 8 pld.; 21. 4 pld.; 24. 9 pld.; 26. 1 pld.; szeptember 1. 10 pld.; 2. 13 pld.; 3. 11 pld.; 7. 1 pld.; 9. 21 pld.; 29. 9 pld.; 30. 13 pld.; október 1. 2 pld.; 5. 33 pld. A következő napokban hűvös, szeles volt az idő és csak imitt-amott mozgott egy-egy füzike, de más madarat sem nagyon lehetett látni. Csilpcsalp füzikéből a három hónap alatt közel 200 példányt jelöltem meg.

Kis légykapó: 1974-től járom távcsővel a területet, de ezzel a fajjal még nem találkoztam Vác környékén. Idén viszont IX. 7-én fogtam egy példányt és még kettőt megfigyeltem. Később, IX. 9-én 1 pld.-t észleltem a füzesben. Nagyon örültem a kis légykapó megfigyeléseknek, de meglepett, hogy az ágon ülő tojót vagy fiatalt milyen nehéz felismerni. A farktollak fehér foltjai alig vagy egyáltalán nem voltak láthatók, hangjukat nem lehetett hallani, emellett a lombkoronában üldögéltek, ahol rendkívül nehéz volt észrevenni őket.

Barázdabillegető: a füzes tisztásain és a Dunaparton néha 30-40 is összegyűlt. Sikerült egy kis nyíladékot találnom, ahol mintegy 30 példány került a hálába.

Hegyi billegető: az előbb említett helyeken többször megfigyeltem: VIII. 2. 7 pld.; IX. 1. (1) pld.; IX. 9. (1)+1 pld.; X. 1. 5 pld.

Csíz: először IX. 7-én láttam 1 példányt, később IX. 9-én 2-t, ezután rendszeresen húztak kisebb csapatok.

Dénes János

AZ ISASZEGI GYURGYALAG-ÁLLOMÁNY AZ UTÓBBI 5 ÉVBEN

Bár Isaszegen nem alkotnak egységes kolóniát a fészkelő gyurgyalagok, egyedszámuk mégis elérheti ill. elérte a Pákozdi környéki populációét. Isaszegen a költőpárok több, apró kolóniát alkotva (maximálisan 4-5 fészeklyuk egy helyen) viszonylag nagy területen oszlanak meg. Ez főként a község DK-i, D-i, DNy-i területeire esik (Szobordomb környéke, Kálvária domb, Ürgemajor-völgy stb.). 1974-ben júniustól augusztusig tartó megfigyelésem alapján 60-65, 1975-ben 58-62, 1976-ban 50-55, 1977-ben 45-50 pár fészkelte a területen. 1978 nyarán már csak 38-42, 1979 nyarán pedig 38-40 pár költött.

Az adatok önmagukért beszélnek. 5 év alatt legjobb esetben is több mint 30%-kal csökkent az állomány és ez arra int, hogy minél előbb tennünk kell – nemcsak Isaszegen – az érdekükben valamit! Még akkor is nagy a fogatkozás, ha figyelembe vesszük az utóbbi 5 év szeszélyes, néha extrém időjárását. Ma már nemcsak a kilövések, a fészekrablások veszélyeztetik őket, hanem a mezőgazdaságban alkalmazott kemikáliák is.

Papp László

A DUNAÚJVÁROSI VASMŰ MADÁRVILÁGA

A dunaújvárosi Dunai Vasmű madártani szempontból az erősen zavart területek közé tartozik, amely a várost övező parkerdővel, mezőgazdasági területekkel és más ipari létesítményekkel határolt; jellemzője a területnek a nagyfokú szennyezettség (por, korom, füstgáz) és mindezek meghatározóan az itt megtelepedett fauna összetételét is. Egyben érdekesen alátámasztják egyes fajok alkalmazkodóképességét. Fészkelési és élőhely szempontjából a Vasmű területén három ökológiai (biotóp-) egységet lehet megkülönböztetni:

1. Beépített területek (I-es biotóp)

többszintes lapos tetejű épületek, magas vasszerkezeti építmények, állványozott csőhidak

2. **Parkos jellegű területek** (II-es biotóp)

fasorok, gyepesített bokrosok, parkszerűen kiképzett területek

3. **Beépítetlen területek, parlagföldek** (III-as biotóp)

gyomos területek, nagyságuk egyre csökken

A megfigyelési adatok az 1975-ös évtől kezdődnek, ezévvél (1979) bezárólag.

Fogoly (*Perdix perdix*) III-as biotóp, 1979-ben nem fészkelte.
Fácán (*Phasianus colchicus*) III-as biotóp, 1979-ben két fészkelj.

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*) I-es biotóp, 1979-ben nem fészkelte.

Karvaly (*Accipiter gentilis*) kóborlóként jelenik meg.

Kis sólyom (*Falco columbarius*) kóborlóként jelenik meg.

Vadgerle (*Streptopelia turtur*) II-es biotóp, 1 pár fészkelte.

Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*) I-es és II-es biotóp, a fészkelő párok száma tízen felül.

Kuvik (*Athene noctua*) I-es biotóp, a fészkelő párok száma nem ismert.

Búbos pacsirta (*Galerida cristata*) I-es biotóp, 8-10 fészkelő pár.

Füsti fecske (*Hirundo rustica*) I-es biotóp, 4 fészkelő pár.

Molnárfecske (*Delichon urbica*) I-es biotóp, 15-20 fészkelő pár.

Sárgarigó (*Oriolus oriolus*) II-es biotóp, 2 fészkelő pár.

Széncinege (*Parus major*) I-es és II-es biotóp, 3 fészkelő pár.

Fekete rigó (*Turdus merula*) II-es biotóp, 10 fészkelő pár.

Énekes rigó (*Turdus philomelos*) II-es biotóp, 1 fészkelő pár.

Kerti rozsdafarkú (*Ph. phoenicurus*) I-es biotóp, 3 fészkelő pár.

Barátka (*Sylvia atricapilla*) II-es biotóp, 8 fészkelő pár.

Geze (*Hippolais icterina*) II-es biotóp, 2 fészkelő pár.

Barázdabillegető (*Motacilla alba*) I-es biotóp, 5 fészkelő pár.

Kis örgébics (*Lanius minor*) II-es biotóp, 7 fészkelő pár.

Tengelic (*Carduelis carduelis*) II-es biotóp, 5-6 fészkelő pár.
Csicsörke (*Serinus serinus*) II-es biotóp, 4 fészkelő pár.
Citromsármány (*Emberiza citrinella*) II-es biotóp, 3 fészkelő pár.
Seregély (*Sturnus vulgaris*) I-es biotóp, 10-15 fészkelő pár.
Mezei veréb (*Passer montanus*) I-es és II-es biotóp, tömegesen fészkelő.
Házi veréb (*Passer domesticus*) I-es biotóp, tömegesen fészkelő.

Baráth Lajos

ŐSZAPÓ (*Aegithalos caudatus*) FÉSZKELÉSI ADATOK ZAGYVARÓNA KÖRNYÉKÉRŐL

Zagyvaróna környékének (Medves) legkorábban fészkelő madara az őszapó. Fészket általában március közepén kezdi építeni. Ilyenkor az épülőfélben levő fészket könnyű megtalálni azért is, mert a fák, bokrok még lombtalanok, továbbá a fészekanyagot hordó őszapó-pár hallatja szí-szi, illetve cserregő hangjait. Együtt érkeznek és egyszerre távoznak miután beépítették a magukkal hozott fészekanyagot. A fészkepítést általában a reggeli, délelőtti órákban végzik, de több ízben találok a délutáni órákban is fészkepítő őszapókkal. Zárt, idős bükkösök kivételével mindenféle biotópban előfordulnak és költenek. Legkedveltebb fészkelőhelyeik a fiatal, sűrű erdőtelepítések (sarjerdők), bokros hegyoldali lejelők, iszalag és komlófolyondáros, bodzás akácosok. Az alacsonyan fészkelő fajok közé tartozik, de a talajtól kezdődően mindenféle magasságban találhatjuk fészket (20 m-ig). Az őszapó fészkekárosodása igen nagy, kb. 50%-ban sikerül csak a költés. A tojásos és fiókás aljakat leggyakrabban a szajkók fosztják ki, de több ízben találtam mogyorós pele által elfoglalt fészket is.

Legtöbb fészket, 30-at, 1974-ben találtam, de voltak olyan évek is, amikor csupán 2-4 fészket sikerült felfedeznem.

Az alábbi felsorolásban az általam 1979-ben talált 20 fészek adatait ismertetem. Ezek közül csupán 10 fészekben volt sikeres a költés, a másik 10-et kifosztva találtam a későbbi ellenőrzéseim során.

- III. 16. $\frac{1}{4}$ csésze akácós hegyoldal iszalag–komló indák közt, 1,30 m
- III. 19. $\frac{1}{2}$ csésze akácós hegyoldal iszalag indák közt, 1,30 m
- III. 21. $\frac{1}{4}$ csésze akácós hegyoldal komló indák közt, 0,90 m
- III. 21. $\frac{1}{2}$ csésze bozótos hegyoldal, iszalag indák között, 0,90 m
- III. 25. kész fészek akácós hegyoldal, 3-as ágvilla között, 4,00 m
- III. 28. $\frac{1}{4}$ csésze akácós hegyoldai, 3-as ágvilla közt, 6,00 m
- IV. 4. $\frac{3}{4}$ csésze cseres hegyen cserfán ágvilla közt, 10,00 m
- IV. 6. $\frac{1}{4}$ csésze fiatal feketefenyves hegyoldalon, borókán, 2,50 m
- IV. 6. tojások, nyárfás völgyben, iszalagos nyárfán indákon, 2,00 m
- IV. 10. 1 tojás, fiatal cseres hegyoldalon gyertyán sarjak között, 0,95 m
- IV. 10. 8 tojás nyárfás, bokros hegyoldali legelőn, borókán, 1,10 m
- IV. 10. tojások nyárfás, bokros hegyoldali legelőn, borókán, 1,30 m
- IV. 10. $\frac{1}{2}$ csésze bokros, vadkörtés hegyoldali legelőn, borókán, 1,10 m
- IV. 13. tojások bokros, vadkörtés hegyoldali legelőn, borókán, 2,50 m
- IV. 15. tojások fiatal cseres telepítésben, csersarjak között, 0,70 m
- IV. 16. tojások akácós hegytetőn, iszalag indák közt, 0,75 m
- IV. 17. 1 tojás, vegyes fiatalos, sűrű, fiatal bükkfán, 0,85 m
- V. 10. $\frac{1}{2}$ csésze akácós hegyoldalon, akácfán ágvilla között, 5,00 m
- V. 14. fiókák cseres szélén, akácfán ágvilla között, 5,00 m
- V. 14. fiókák cseres hegyoldalon, cserfán ágvilla közt, 6,00 m

Varga Ferenc

GULIPÁN FÉSZKELESI ADATOK

A balmazújvárosi Nagyszikre 1979 tavaszán 16 gulipán érkezett.

Az 1900-as évek elején földbányának használt terület elszikesedett, mivel a kb. 600 m-re levő Keleti Főcsatorna a talajvíz-szintet megemelte, a sót a felszínre dobta. A talaj azelőtt is szikes volt, de nem ilyen mértékben. Ezen a kb. 2 km² nagyságú területen keresztül folyik a Kadarcs egyik holtága, amely már nyár elején is gyakran kiszárad. A földbánya egyes részeinek mélysége megközelíti a 20 métert – csordakút a múlt században –, máshol viszont csak bokáig ér, több sziget, félsziget, földnyelv van benne, amelyen eddig is költöttek cigányrécék és tőkésrécék. Bibicék, dankasirályok, piroslábú cankók, pajzsos-, réti, erdei és kormos cankók vonuláskor fordulnak elő.

Az egyik szigeten egy pár gulipán költött, mind a négy tojásuk kikelt és a fiókák ki is repültek. A csordakút melletti kubikban is fészkeltek egy pár. Öt tojását kiszedték a falusi gyerekek, de a kondás figyelmeztetésére négyet visszatettek. A madár tovább kotlott, három fiókát szerencsésen fel is nevelt.

Tehát kirepült hét gulipán, hat pár gulipán fészke megsemmisült (kiszedték), de a költés időszakában itt tartózkodtak. A fiókák kirepülése után a mintegy három km-re levő Kerekfenék és Csóka laposokra jártak ki. Valószínűleg itt is költött néhány pár, de ez nem bizonyított. Június végén tűntek el ismét.

A költést megállapításom szerint nagyon zavarta Novák János 500 darab libája és a falusi gyerekek, akik ide járnak fürödni és horgászni. A terület őrzésével célszerű lenne megbízni Juhász Gábornét, aki naponta több órát tölt itt libáit legeltetve és az őrzést csekély juttatás fejében el is vállalná. Véleményem szerint a területet védetté nyilvánítással sem lehet hathatósan megvédeni a falu közelsége miatt.

A Nagyszikén fészkelő fajok: gulipán, széki lile, bibic, piroslábú cankó, kormos cankó, réti cankó, erdei cankó, billegető cankó, tőkés réce, böjti réce, cigány réce, búbos pacsirta, mezei pacsirta.

Rózsa Péter

MEGFIGYELÉSEK
FARKASGYEPŰ ÉS NÉMETBÁNYA KÖRNYÉKÉRŐL
(1979. december 15–16.)

Az említett területeken végeztünk madármegfigyeléseket a veszprémi Búvár szakkör ifjú tagjaival. Az első napon, a Farkasgyepű – Pereserdő – Csurgókút – Köves-patak útvonalat, a másodikon a Farkasgyepű – Németbánya – Pisztrángos-tó térséget jártuk be. Kiindulópontunk a Bo-roslán Motel volt.

Szécinege (*Parus major*): 15-én a motel mögötti lucosban 5 pld.; a Pereserdőn 3 pld.; 16-án Németbánya kul-csosháznál 1 pld.

Kékcinege (*Parus caeruleus*): 15-én Csurgókútnál 2 pld.; a Köves-patakot szegélyező égeresben 1 pld.

Citromsármány (*Emberiza citrinella*): 15-én a Pereserdőbe vezető út cserjéin-bokrain 25-30 pld.; 16-án a német-bányai faluszélen 3 pld.

Búbos pacsirta (*Galerida cristata*): 15-én Farkasgyepű bel-területén 7 pld.

Barátcinege (*Parus palustris*): 16-án a motel mögötti lucos-ban 1 pld.

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): 16-án a Pisztrángos-tó fölötti erdőben 3 pld.

Tengelic (*Carduelis carduelis*): 15-én a Pereserdő szegélyén 14 pld.; 16-án a Pisztrángos-tónál 3 pld.

Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*): 15-én a Csurgókút fö-lötti bokrosban 2 pld.

Csíz (*Carduelis spinus*): 16-án Németbánya erdő széle 1 pld.

Szarka (*Pica pica*): 15-én Farkasgyepű belterületén 2 pld.; a Pereserdőn 1 pld.

Đolmányos varjú (*Corvus cornix*): 15-én a farkasgyepűi fa-luszélen 7 pld.; a Pereserdőn 3 pld.; 16-án a Pisztr-ángos-tónál 1 pld.

Vetési varjú (*Corvus frugileus*): 15-én a Pereserdőbe vezető úton – az állami gazdaság gyümölcsösénél – 40-50 példány

Szajkó (*Garrulus glandarius*): 16-án a Pisztrángos-tó fölötti erdőben 2 pld.

Csuszka (*Sitta europaea*): 15-én a Csurgókútnál 2 pld.; a motel mögötti erdőben 1 pld.

Zöldike (*Carduelis chloris*): 16-án a németbányai faluszélen 9 pld.

Mezei veréb (*Passer montanus*): 15-én a pereserdei úton 15-18 pld. (citromsármányokkal együtt)

Fekete rigó (*Turdus merula*): 15-én a motel udvarán szedgetett 2 pld.

Zöld küllő (*Picus viridis*): 16-án a németbányai vadászvölgy felett repült át 1 pld.

Bali József

biológianár

ADATOK A FEKETE GÓLYA (*Ciconia nigra*) KÖRÖS-ARTÉRI ELŐFORDULÁSAIRÓL

Megfigyeléseimet az ártér gyomai és endrődi szakaszán végeztem. A fekete gólya az ártérnek ezen a szakaszán nem fészkel, de ez vonuláskor egyik állomáshelyük.

Tavaszi megfigyelésem 1978. IV. 3-án Gyomáról származik, amikor 23 példányt láttam a Körös folyásával ellentétes irányba repülni. Nyár végén azonban hosszabb ideig megpihennek csapatai.

Legkorábbi előfordulása Gyomáról, legkésőbbi Endrődről származik, 1979. VIII. 1-én 1 példány, ill. VIII. 31-én 13 példány. A legtöbbet 1976. VIII. 18-án figyeltem meg, egy csapatban 51 példányt. További előfordulások:

GYOMA:

1976. 8. 16.	24 pld.		
1977. 8. 26.	15 pld.	1977. 8. 28.	8 pld.
1977. 8. 30.	15 pld.		
1978. 8. 3.	2 pld.	1978. 8. 29.	2 pld.
1979. 8. 2.	1 pld.		

ENDRŐD:

1977. 8. 13.	1 pld.	1977. 8. 29.	29 pld.
1978. 8. 15.	4 pld.	1978. 8. 28.	4 pld.
1979. 8. 10.	9 pld.	1979. 8. 23.	27 pld.

Augusztusban a fekete gólyák különböző vonuló gémfélékkel együtt az ártér kubikgödreiből szerzik táplálékukat. Érdekes, hogy általában még augusztus elején kiválasztanak a madarak egy-egy kubikgödrt, ahová ezután szinte egész hónapban, annak kiszáradásáig járnak táplálkozni. Ilyen helyet találtam 1976-ban Gyoma határában, 1979-ben pedig Endrődön.

Endrődön 1979. VIII. 23-án ennél a kubikgödörnél 27 fekete gólyát, 1 nagy kócsagot, kb. 80 kis kócsagot, 30 szürke gémét és 50 bakcsót figyeltem meg. A legkisebb gyanús jelre a gémelek a környező fákra repültek, a fekete gólyák azonban az ártéren kívül, többnyire a szántóföldön kerestek biztonságos helyet.

Fekete gólyára vonatkozó egyéb megfigyelések: 1978. VIII. 27-én Mezőberény határában két repülő példány. 1979. VIII. 23-án Gyoma és Körösladány közötti rizsföldeken 10 példány, IX. 1-én 3 példány.

Érdekesség, hogy 23-án a tíz fekete gólyát éjszakázóhelyükön láttam és a csapattal együtt egy fehér gólya is berepült az alvófára.

Andrési Pál

ADATOK A RICSIKAI-ERDŐ MADÁRVILÁGÁHOZ

A Ricsikai-erdő (Tornyospálca) Szabolcs-Szatmár megye északkeleti részén, a Tiszától 3-4 km távolságra helyezkedik el. Nem öntésterület, bár az ártéri vegetáció számos flóraeleme megtalálható rajta. A kb. 76 előforduló madárfaj közül említést érdemel a fészkelőként csak az idei évben jelentkező sárgafejű királyka (*Regulus regulus*). Jelentős számban fészkel évek óta a lappantyú (*Caprimulgus europaeus*), a meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*), az örvös galamb (*Columba palumbus*). Figyelemre méltó a ragadozó madarak állománya is. Az őszi-téli kóborláskor gyakran keresik fel a területet az egerészölyvek, gatyásölyvek. Gyakori téli vendég a kis sólyom (*Falco columbarius*) is. Örvedetes, hogy néhány éve fészkel a holló (*Corvus corax*). 1979. évtől a védelmét is sikerült megszervezni az általam vezetett úttörő madártani szakkör tanulói segítségével. Ennek eredményeként 3 fióka kirepülését figyelhettem meg. Jelentős a pintyfélék téli mozgása is. Nagy csapatokban tanyáznak november végétől a süvöltők (*P. pyrrhula*), erdei és fenyőpintyek (*Fringilla coelebs*, *F. montifringilla*), meggyvágók (*C. coccothraustes*). Időszakosan találkozhatunk erdei szürkebeggyel (*Prunella modularis*) és csonttollúval (*Bombicilla garrulus*).

Az erdő avifaunája a közeljövőben várhatóan gazdagodni fog, ugyanis baglyok számára is helyeztünk ki odúkat, de egy elhagyott homokbányát is „átgazítottunk”, melynek eredményeként várható lesz a gyurgyalag és a partifecske megtelepedése is.

Agárdy Sándor

VÍZIRIGÓ (*Cinclus cinclus*) ÚJABB KÖLTÉSE A MEDVES VÖLGYÉBEN

Az 1979-es évben ismét költött a vízirigó a Medves egyik völgyében. A fészket, 5 tollasodó fiókával május elsején találtam meg. Ez ismét alacsonyan, mindössze 30 cm-re volt építve a patak szintjétől, az ugyancsak alacsony vízésés melletti földmélyedésben. Az öt, még röpképtelen fiókát meggyűrűztem. A költés sikeres volt, ezt igazolta az is, hogy a gyűrűzött 5 fióka közül egyet július 27-én Barta Zoltán a Bükk-hegységben a Garadna-völgy teknősi részén fogott vissza. Külön említést érdemel, hogy az itt kelt fiókák felnevelkedésük után szüleikkel együtt elhagyják a vidéket. Második költése még nem volt, mióta ezt a területet ellenőrzöm.

Varga Ferenc

RAGADOZÓMADÁR-FÉSZKELÉSEK ÉS -KÖLTÉSEK A MEDVES ÉS SOMLYA HEGYSÉGEK ERDEIBEN 1979-BEN

A Medves hegység oldalait, keleti és déli nyúlványait, valamint a szomszédos Somlya hegységet borító nagy kiterjedésű, összefüggő erdők ragadozómadár-állománya fajokban nem gazdag. Leggyakoribb az egerészölyv, a héja, ritkán a karvaly és a darázsölyv is költ. Az említett terület ragadozómadár-fészkeit, főleg a többéveseket jól ismerem, sőt a lakóhelyemhez közel eső fészkeket minden évben le szoktam ellenőrizni. Ellenőrzéseim során tapasztaltam, hogy az egerészölyv, de a héja is szép számmal költ a területen. Karvaly illetve a darázsölyv már a ritka költők közé sorolható. 1979 tavaszán két tagtársammal kb. 25 km²-es területen ellenőriztük le a már régebben talált fészkeket.

Az erdő még lombtalan volt, így könnyen megtaláltuk az újonnan épült fészkeket is.

Meglepetés volt számunkra, hogy az ellenőrzött 35 fészek közül 21 volt lakott. 14 fészekben egerészölyv, míg 7 fészekben héja költött. Megjegyzem, az átnézett területen sem találtunk meg minden fészket, így feltételezhetően ennél több is költött, mivel olyan helyeken is láttunk körözni olyveket, ahol nem tudtuk tüzetesebben átnézni az erdőt.

Karvalyt mindössze egyet, míg darázsölyvet egyet sem találtunk a későbbi ellenőrzés során sem.

Varga Ferenc

EGERÉSZÖLYVEK TÖMEGES ELŐFORDULÁSA GYŐR-SOPRON MEGYE NYUGATI RÉSZÉN

Tájékoztatónk 1979. évi április–júniusi számában Haraszthy László tollából megjelent cikk kapcsán és annak támogatásaként szeretném tél eleji tapasztalataimat elmondani.

1979. november 21-én Peresznye és Répcevis között egy kb. 100 ha körüli lucernatáblán mintegy 60 egerészölyvet figyeltem meg. Ugyanezen hónap 30-án Kapuvár és Beled között (10-15 km-es útszakaszon) lucerna- vagy vöröshere-táblákon ill. az utat szegélyező nemesnyáron 29 példányt észleltem. December 20-án Csepregnél 50 ha-os lucernatáblán 18 darabot figyeltem meg. December 30-án Kárpáti László Szombathely és Sopron között (kb. 60 km) 150 példány körül számolt. Újkér környékén a termelészövetkezet lucerna-, vöröshere-, füveskeverék-tábláin egész tél folyamán mintegy 35 példány tartózkodik és táplálkozik. December elején csatlakozott hozzájuk 3-4 gatyás ölyv (*Buteo lagopus*) is.

Ezt az ölyvmennyiséget a teletől és északról érkező madarak alkotják, s a pillangósok pocokállománya mint táplálékba- zis koncentrálna őket viszonylag kis területre. A pillangós- állományokban okozott pocokká csökkentése, a gradációk magába rokasztása, a vegyszerek alkalmazásának megelő- zése vagy csökkentése, s mindezek pénzügyi vonzatai miatt az egerészölyv további védelme nem lehet kétséges az ész- szerűen gondolkodó szakemberek szemében. Néhány – ta- tapasztalom szerint elsősorban beteg vagy rosszul elvadi- tott – fácáncsibe zsákmányolása nem lehet ok arra, hogy az agrár-ökoszisztémák táplálékáncainak egyik legfontosabb csúcsragadozóját, annak létszámát meggondolatlanul visz- szaszorítsuk.

Sőt, az említett lucernatáblákra való telepedését elő kell segítenünk. A nagy kiterjedésű táblák miatt útszéli fákat, szalmakazlakat használ lesfának és emésztő-köptetőfának. Ezek a vadászat szempontjából nagyon fontosak, ezért mes- terséges ülőalkalmatosságok kihelyezésével növelhetjük a vadászat hatékonyságát. Követendő példának ítélem az új- kéri általános iskola természetjáró szakkörének idén is el- végzett „T-fa”-kihelyezési akcióját. A gazdaságok növény- védelmi szakembereivel együtt határozzuk meg azon táblá- kat, melyek a legjobban rászorulnak tollas növényvédőink

segítségére. A „T-fa” elkészítéséhez egy 170-180 cm hosszú, 3-4 cm vastag karóra van szükségünk, melynek egyik végére T-alakban 50 cm hosszú lécet szegezünk, másik végét pedig kihegyezzük. Ezeket helyezzük ki egy vázlaton rögzített rendszerben, hogy a tavaszi kaszálások előtt pontosan összeszedve megakadályozzuk, hogy a kaszálógépekben kárt tegyenek.

Munkánk eredményét majd az jelzi, ha a szükséges téli ellenőrzések során a „T-fák” alatt szürke köpetcsomókra lelünk.

Faragó Sándor

RAGADOZÓMADÁR-PUSZTULÁSOK ÚJKÉR KÖRNYÉKÉN

Amúgy is megfogyott ragadozómadár-állományunkat csökkentő madárpusztulásokról kívánok beszámolni.

1978. december 28-án Lövő Alsó-majorban röpképtelen karvalyt (*Accipiter nisus*) fogtak az egyik magtárban az ott dolgozó emberek. A legyengült állaton ütődéstől származó nyomokat találtam, orrlyukából nedvesség szivárgott. Feltételezésem szerint verebek után repült az épületbe, s onnan nem talált ki. A sérülési nyomokat az erős drótüveg világítóablaknak ütközve szerezhette. A madarat gyógykezelés céljából magamhoz vettem, de hazaérkezésem előtt elpusztult. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Erdővédelemtani Tanszékének gerinces-gyűjteményébe került, a következőkben megemlített további madarakkal együtt.

Kísértetiesen emlékeztet az előbbiére annak a karvalynak a sorsa, melyet elpusztulva találtam Újkéren az épülő sertés-telep egyik félkész épületében 1979. szeptember 8-án. A környék az építkezések miatt gondozatlan, így nagy mennyiségben tenyészik rajt' a fehér libanaréj (*Chenopodium album* L.) és a szőrös disznóparéj (*Amaranthus retroflexus* L.). Így ez a terület a környék magevőinek eldorádója. Ezekre vadászhatott madarunk, s az előle menekülők után az épületbe repülve szintén az ablakon zúzhatta össze magát.

1979. november 1-én a Csepreg és Újkér községeket összekötő úton, Meggyespusztánál este egy elütött gyöngybagoly (*Tyto alba*) tetemét találtam, mely még meleg volt, így a szerencsétlenség nem sokkal előbb történhetett. A baglyok gyakran az útszéli jelzőoszlopokat használják „lesfának”, s az autók nagy veszélyt jelentenek számukra. Ez történt az az erdei fülesbagollyal (*Asio otus*) is, amelyet Fodor György talált 1979. december 11-én este Újkér és Nemeskér között a 84-es főközlekedési úton. A madár az úttesten gubbasztott, s engedte magát megfogni. Repedt, vérző csőre is az ütközésre utalt. Az otthoni kezelés során nem fogadott el táplálékot, sőt a belétömött húst is kiöklendezte. A következő nap reggelére belepusztult belső sérüléseibe.

Az említett esetek is arra kell, hogy serkentsenek bennünket, hogy fokozottan védjük nappali és éjszakai ragadozóinkat.

Faragó Sándor

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Északi búvár (*Gavia stellata*): Szeged-Fehértó, 1979. 11. 4. 1 pld. (Széll A.); Szeged, Tisza, 1980. 1. 16. 3 pld. (Kis E.)

Sarki búvár (*Gavia arctica*): Endrőd, 1979. 11. 6. 1 pld. (Andrési P.); Szentendrei Duna-ág, 1979. 1. 3. 1 pld. (Jusztusz Gy.)

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): Szeged-Fehértó, 1979. 10. 5. 1 pld. (Zsótér L.)

Batla (*Plegadis falcinellus*): Szeged-Fehértó, 1979. 11. 7. 1 pld. (Puskás L.); 11. 10. 2 pld. (Széll A.)

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): Császárszállás, Szelkó-tó, 1979. 11. 17. 1 pld. (Petrilla A. és Szép T.)

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): Hortobágy, Derzsi halastó, 1979. 11. 17. 2 pld. (Dr. Simay A.)

Kendermagos réce (*Anas streptera*): Szeged-Fehértó, 1979. 2. 18. 5 pld. (Puskás L.)

- Füstös réce** (*Melanitta fusca*): Gyoma, Hármaskörös, 1979. 11. 3. 1 pld. (Plavec J.); Vác, Duna, 1979. 12. 23. 12 pld. (Dénes J.); Gerjen, Duna, 1980. 1. 12. 1 pld. (Süle Á. és Zörényi J.); Nagymaros, Duna és Sződliget, Duna, 1980. 1. 23. 1 ill. 5 pld. (Muray R.)
- Rétisas** (*Haliaetus albicilla*): Szeged-Fehértó, 1979. 2. 18. 7 pld. (Puskás L.)
- Halászsas** (*Pandion haliaetus*): Szeged-Fehértó, 1979. 3. 16. 2 pld. (Zsótér L.); 1979. 2. 18. 3 pld. (Puskás L.)
- Guvat** (*Rallus aquaticus*): Vác, Liget, mocsaras rész, 1980. 1. 6. 2 pld. (Dénes J.)
- Vízityúk** (*Gallinula chloropus*): Vác, Liget, mocsaras rész, 1980. 1. 6. 2 pld. (Dénes J.)
- Nagy póling** (*Numenius arquata*): Rétszilasi halastavak, 1979. 9. 1. 50-55 pld. (Lendvai G.)
- Viharsirály** (*Larus canus*): Szeged-Fehértó, 1978. nov. 110-130, majd 250 pld. (Puskás L.)
- Kis sirály** (*Larus minutus*): Szeged-Fehértó, 1979. 10. 21. 2 pld. (Zsótér L.)
- Lócsér** (*Hydroprogne caspia*): Szeged-Fehértó, 1979. 4. 15. 1 pld. (Puskás L.); 4. 12. 28 pld., 4. 13. 20 pld., 4. 20. 2 pld., 4. 21. 1 pld. (Zsótér L.)
- Gyurgyalag** (*Merops apiaster*): Várpalota, Szőlőhegy, 1979-ben 5-6 fészkelő pár (Major I.); Csatka és Ácsteszer térségében 3 pár költött (Kerstner A.)
- Közép fakopáncs** (*Dendrocopos medius*): Bögöt, Váti-erdő, 1979. 12. 1. 1 pld. (Varga L.)
- Kis fakopáncs** (*Dendrocopos minor*): Bögöt, Váti-erdő, 1979. 12. 1. 1 pld.; Szombathely, Oladi-erdő, 1979. 12. 9. 1 pld. (Varga L.); Berhida, 1979-ben a közelben költött (Major I.)
- Léprigó** (*Turdus viscivorus*): Süttő, Bikoli út közelében 1 pár költ. Etetett 1979. 7. 5-én (Benke E. és Fábíán E.)
- Szőlőrigó** (*Turdus iliacus*): Szeged környéke, 1970. okt.-nov., 12-20 pld.; 1972. okt.-nov. 30-40 pld.; 1975. okt.-nov. 80-100 pld.; 1977. okt.-nov. 120-130 pld.; 1979. okt.-nov. 350-400 pld. (Puskás L.)

Kucsmás billegető (*Motacilla f. feldegyi*): Szeged-Fehértó, 1979. 4. 21. 3 hím, 4. 27. 2 hím (Zsótér L.)

Csontollú (*Bombycilla garrulus*): Miskolc, 1979. 12. 14. 1 pld. (Horváth R.); Bp. Ferihegyi gyorsforg. út melletti erdő, 1979. 12. 16. 50 pld. (Balázs E.); Mátraszentimre, 1979. 12. 19. 41 pld. (Medveczky I.); Sárísáp-Annavölgy, 1980. 1. 12. 15 pld. (Lenner J.); Verőcemasaros, 1980. 1. 16. 10 pld. (Kalecz S.); Bicske, 1980. 1. 7. 3 pld. (Haraszthy L.); Bp. Népliget, 1980. 1. 9. 2 pld. (Piricsi I.); Gödöllő, 1980. 1. 15. 40+50 pld. (Balázs E.); Vác, 1980. 1. 12. 15 pld.+1. 15. 2 pld. (Dénes J.); Szeged, Boszorkánysziget, 1980. 1. 12. 45-50 pld. (Albert A.); Balassagyarmat, 1980. 1. 28. 21 pld. (Csapó M.); Bp. Mátyás kir. u. 1980. 1. 31. 33 pld., 1980. 2. 11. 50 pld. (Haraszthy L.); Bp. Kakukhegy, 1980. 2. 3. 30 pld. (Bécsy L.); Nagykovácsi, 1980. 1. 8. 43 pld. (Kukurta J.); Bp. Újpalota, 1980. 1. 31. 3 pld. (Sztrehánszky S.); Bp. Mátyás kir. u. 1980. 2. 2. 120 pld. (Haraszthy L.); Pilisszentlászló, 1980. 2. 3. 18 pld. (Ziegner A.); Budakalász, 1980. 1. 2. 15-20 pld. (Steigerwald L.); Bp. Gellérthegy, 1980. 2. 1. 8 pld. (Steigerwald L.); Bp. Cinkota, 1980. 1. 11. 7 pld. (Sztrehánszky S.); Bp. Hűvösvölgy, 1980. 2. 3. 40-50 pld. (Szabó S.); Vác-rátót, 1980. 2. 2. 2 pld. (Dr. Keve A.); Bp. Vadaskerti u., 1980. 2. 7. 200 pld.; Sárísáp-Annavölgy, 1980. 2. 8. 30 pld. (Lenner J.); Tahi, 1980. 2. 9. hang (Kállay Gy.); Fácánkert, 1980. 2. 2. 9 pld. (Kalotás Zs.); Szigethalom, 1980. 1. 12. 8 pld. (Zsin G.); Vác-rátót, 1980. 2. 18. 19 pld. (Hajtó L.); Szeged-Öthalom, 1980. 2. 14. 18 pld. (Széll A.); Vác, 1980. 1. 16. 30+4+3 pld., 1. 17. 70 pld., 1. 19. 20 pld., 1. 21. 150 pld., 1. 22. 200 pld., 1. 25. 5 pld., 1. 27. 16 pld., 1. 29. 19 pld., 2. 3. 30 pld. (Dénes J.); Dorog, 1980. 1. 29. 5 pld., 1. 31. 10-12 pld., 2. 4. 45-50 pld. (Hopp F.); Bp. Fivér u., 1980. 3. 2. 50-60 pld. (Dr. Sterbetz I.); Bp. Római-part, 1980. 2. 20. 32 pld., 1980. 2. 29. 20 pld. (Palkó F.); Bp. Hűvösvölgy, 1980. 3. 15. 150 pld. fagyöngyön (Schmidt E.); Budakeszi, 1980. 3. 18. 25 pld. fagyöngyön (Schmidt E.); Zagyvaróza, 1980. 1. 6. 15 pld. (Varga F.); Salgótarján, Szilvaskő-pusztá, 1980. 1. 13. 1 pld.; Salgótarján, Rónabánya, 1980. 1. 14. 1 pld.; Eger, 1980. 1. 23. 25 pld. (Langa J.)

BÚVÁR, ÁLLATVILÁG

Tagjaink nagy része feltehetően ismeri ezeket a folyóiratokat. Azok számára írom e rövid ismertetést, akik kevésbé tájékozottak.

A BÚVÁR ez év januárjától nemcsak az OKTH, hanem a Hazafias Népfrent magazinja is. Megváltozott a mérete, jellege – sok a színes belső oldal –, ára 10 Ft. A „Tudósítóink jelentik” rovat helyet biztosít mindenkinek érdekes megfigyelések, friss hírek közlésére.

A Népfrent BÚVÁR-klubjai pedig lehetőséget nyújtanak a szervezett együttműködésre is.

Az ÁLLATVILÁG-nál formai változás nincs (nagyalakú, színes magazin, ára 13 Ft), de az évek során tartalma, formája egyre csiszolódik. Feladatának tekinti az állatvédelem aktuális kérdéseinek és a tudományos kutatás új eredményeinek közérthető ismertetését. Minden hónapban más-más témát tárgyal, példa erre a januári madárvédelmi szám.

Újabbban két zoológus tagtársunk is belső munkatársa a szerkesztőségnek: Bécsy László és Schmidt Egon, az ő szakértelmük és művészetük is jelentősen hozzájárul a magazin megbízható színvonalához.

A budapesti olvasók számára kedvező lehetőség az is, hogy a lap személyes tanácsadást is biztosít, az ún. Zoo-centrumon, minden szerdán 4–6-ig a szerkesztőségben.

Muray Róbert

KÖZLEMÉNY

A Börzsönyi Helyi Csoport (Szokolya, Királyrét, 2624) minden hónap első keddjén tartja összejöveteleit Verőcsmaroson a Klubkönyvtárban (Verőce, Árpád u. 21., a mozi mellett) 17 órai kezdettel.

Minden páros hónapban vetített képes előadás az alábbiak szerint:

ápr. 1. – Természeti értékek a Tisza mentén (Lőrincz I.)

jún. 3. – Természetvédelem az Ipoly mentén (Csapó M.)

aug. 5. – Természetvédelmi tapasztalatok Észak-Amerikában (Muray Róbert)

okt. 7. – Madarászélmények (Haraszthy László)

dec. 2. – Dánia, Svédország madárvilága (Réthy Zs.)

A páratlan hónapokban a soron levő időszak madarászfeladatainak megbeszélése, egyes megbeszélések.

Az előadásokon kívülállókat is szívesen látunk.

A HCs vezetősége

CHILEI FLAMINGÓ (*Phoenicopterus chilensis*)

DÖMSÖDNÉL

A dömsödi halastavakon 1979. november közepétől egy flamingó tartózkodott. Fehér István, a KNP területkezelője bejelentésére 1979. XI. 28-án megnéztem a madarat, mely chilei flamingónak bizonyult. A madár megfigyelésünk tíz perce alatt egy leeresztett vizű halastó aljzatán a 8-10 cm mély tocsogós vízből táplálkozott. Már 5 nappal előbb is ugyanebben a 30 m-es körzetben figyelték meg.

Tekintettel arra, hogy több megfigyelő is egyértelműen rózsás flamingónak nézte ezt a madarat, s ez a tévedés más esetekben is előfordult, mint Kárpáti (1979) azt a Fertő-tavon is kimutatta, pontosan ki kell vizsgálni a „rózsás flamingó” bejelentéseket.

Bankovics Attila

BIBLIOGRAPHIA ORNITHOLOGICA HUNGARICA 1702–1979

Rövidesen, a tervek szerint 1980 nyarán elhagyja a békéscsabai Dürer Nyomdát a Magyar Madártani Bibliográfia című kiadvány. Az elmúlt évszázadban készült már jónéhány hazai madártani bibliográfia, de azok csak egy-egy kisebb anyagot dolgoztak fel, másrészt ma már szinte hozzáférhetetlen könyvészeti ritkaságok. A most elkészült Magyar Madártani Bibliográfia Papp József több évtizedes gyűjtőmunkája eredményeként több mint 13000 címeírásával az eddigi (1979-ig) teljes madártani irodalmat igyekszik felölelni; bár tudjuk, hogy teljesen hiánytalanul feldolgozni reménytelen vállalkozás. Magyarországon a madártani megfigyelések és kutatásoknak újabb fellendülő szakasza kezdődött meg az 1970-es években. Ez összefüggésben van azzal a ténnyel, hogy jelenleg a hazai madártan tömegbázisát kétségtelenül a Magyar Madártani Egyesület biztosítja és szervezi. A várhatóan megújuló és korszerű ökológiai szemlélettel párosuló magyar madártani kutatások biztosításához a továbbiakban még inkább elengedhetetlen az eddigi szakmai irodalom ismerete. Ez különösen vonatkozik a fiatalabb korosztályokra, akiknek eddig nem volt lehetőségük madártani irodalmunk teljes áttekintésére. Ezt a tényt felismerve és támogatva adja ki e könyvet a Békés megyei Tanács VB megyei Környezet- és Természetvédelmi Bizottsága, bízva abban, hogy a környezetvédelmi és honismereti (lokálfau-nisztika stb.) kutatások egy részterületéhez is hozzájárul ezzel. Előreláthatólag önköltségi áron, utánvéttel lehet majd beszerezni a könyvet az év második felében. Előjegyzést postai levelezőlapon kérünk a következő címre: R. Zs., 5601 Békéscsaba, Múzeum, postafiók 46.

Miután a kiadvány csak 1500 példányban jelenik meg (kb. 650 oldal, 60 ív terjedelemben), kérjük az igények mielőbbi bejelentését.

Réthy Zsigmond

TÁJÉKOZTATÓ

a Kiskunsági Nemzeti Park látogatásáról

A Kiskunsági Nemzeti Park területeinek nagy részét 1979. július 23-i dátummal az UNESCO bioszféra-rezervátummá minősítette. A nemzetközi szintű védelem előírásai alapján a területre irányuló turistaforgalmat a kijelölt helyekre kell koncentrálni, s az egyéb irányú látogatásokat is csökkenteni kell. A KNP területére 1980. január 1-től ezért az alábbi madártani megfigyelési rend vonatkozik.

A Magyar Madártani Egyesület tagjai előzetes engedély nélkül megfigyeléseket csak az I. számú (Tőserdő) és a Madárvártára való bejelentkezés után a IV. számú (Fülöpháza) területeken végezhetnek. Megfigyeléseikről ez esetben is írásos jelentést kérünk a KNP Igazgatóság címére (Kecskemét, postafiók 186., 6001).

A KNP többi egységét, a II. számú (Apaj, Kunszentmiklós), III. számú (Szabadszállás, Fülöpszállás), V. számú (Kolon-tó) és VI. számú ((Bugac–Bócsa) területeket, valamint a Péteritavi természetvédelmi területet csak kivételesen indokolt esetben, a KNP Igazgatóság által kiadott előzetes írásos engedéllyel az illetékes természetvédelmi területkezelő kíséretében lehet látogatni.

Természetvédelmi szabálysértési eljárás megelőzése érdekében kérjük az MME tagságát a fenti előírások betartására.

Dr. Tóth Károly
igazgató

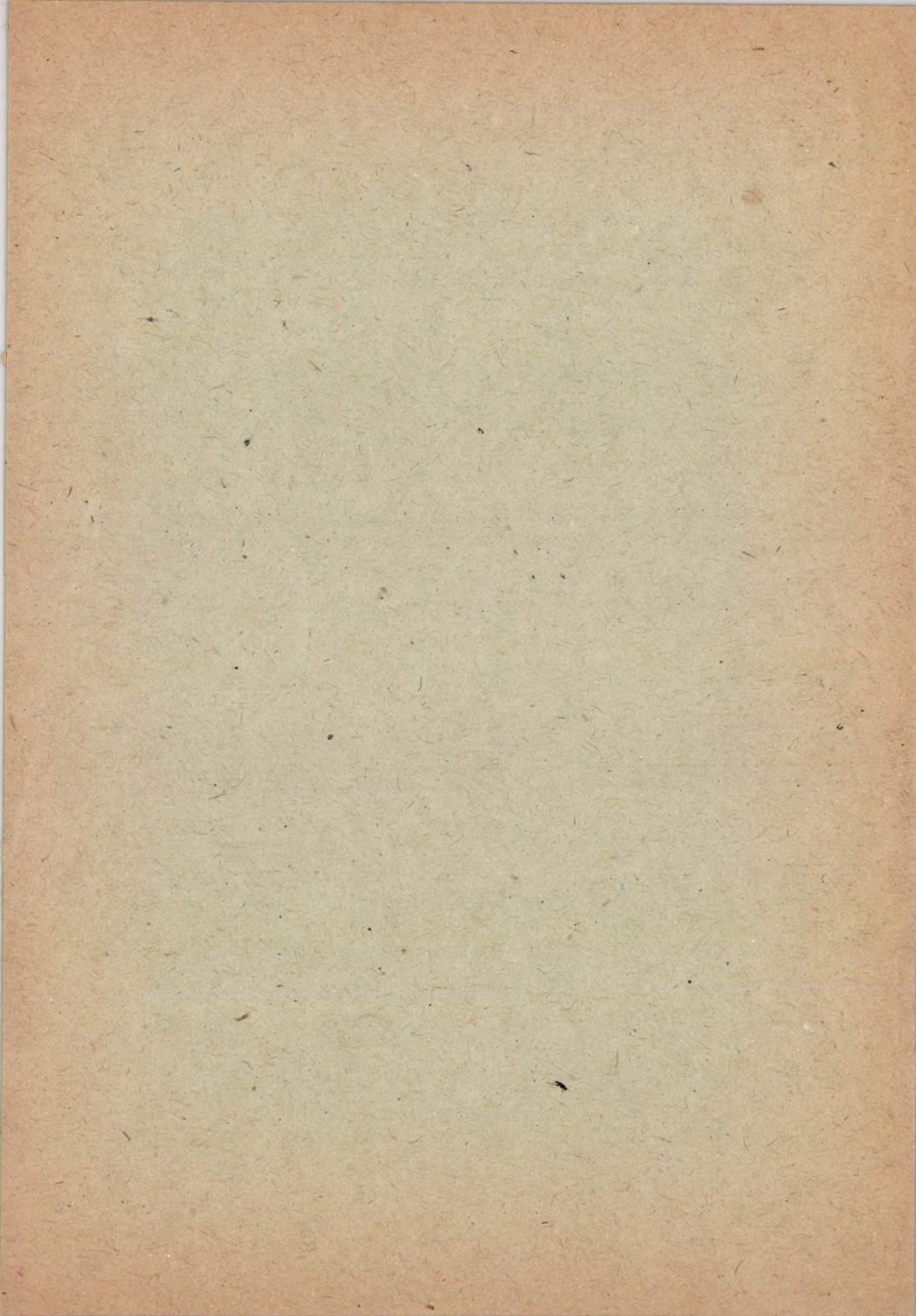
FIGYELEM! ÚJ MADÁRTANI KÖNYV!

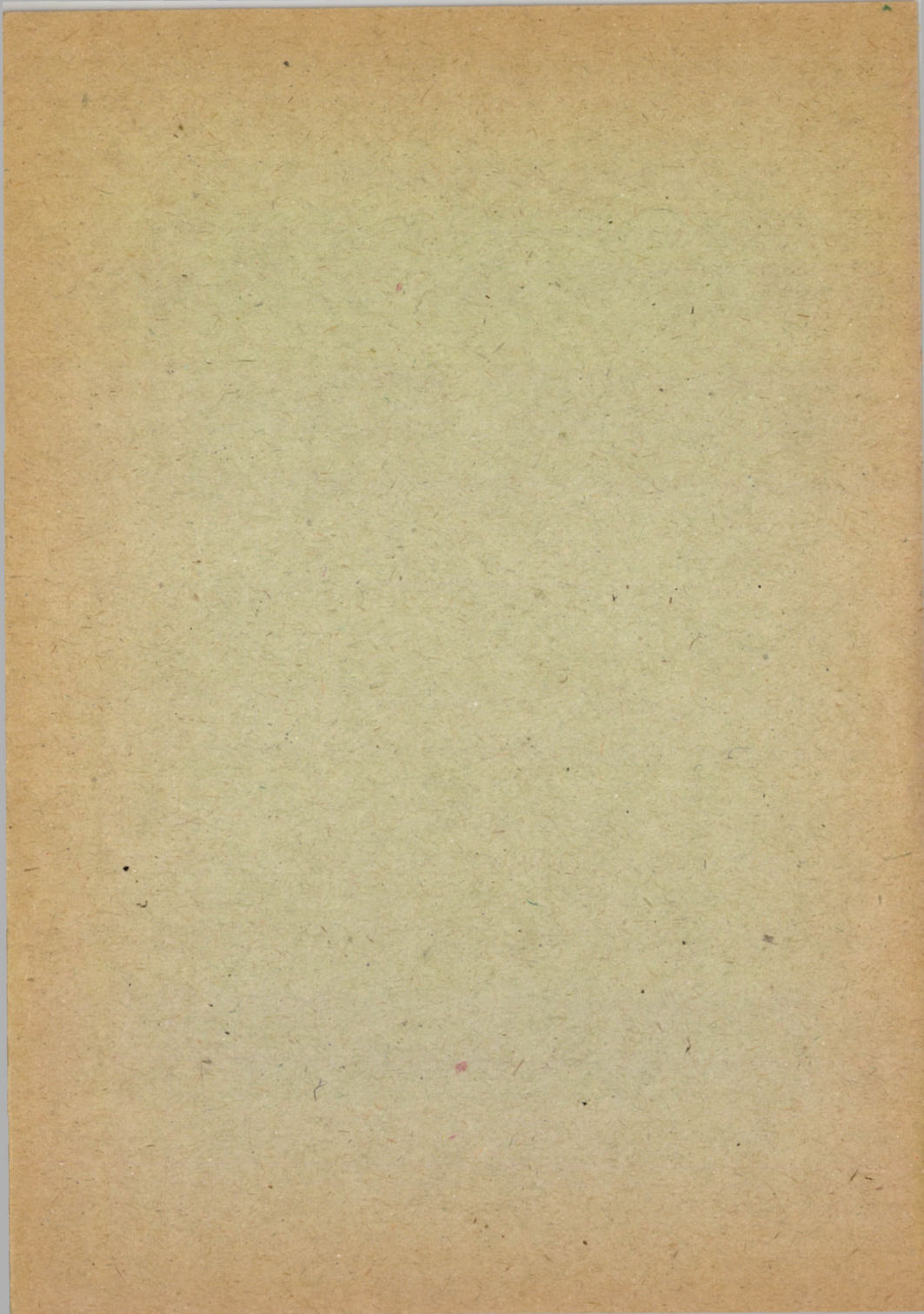
A Dél-Alföld madárvilága címen dr. Marián Miklós szerkesztésében hézagpótló madártani munka jelent meg, mely élőhelyek szerint tárgyalja a címben jelzett tájegység madárvilágát. A kötet a népes szerzőkollektíva sok évi munkájának eredményeit foglalja össze. A 258 oldalas, térképekkel és fotókkal illusztrált mű sajnos csak 1300 példányban jelent meg. Amikor ezeket a sorokat írjuk (március 11-én) még kapható és postai úton is beszerezhető a következő címen: Jakab Béla, Somogyi Könyvtár, Szeged, Roosevelttér 1-3. Miután azonban Tájékoztatónk ezévi második száma csak májusban, esetleg júniusban várható, célszerű előzőleg levélben érdeklődni a fent megadott címen.

FELHÍVÁS!

A Kiskunsági Nemzeti Park madárvilágának feldolgozása folyamatban van. A KNP Igazgatósága kéri ezért mindazokat az egyesületi tagokat, akik 1974. I. 1. és 1979. XII. 31. között a Nemzeti Park bármely területén madártani megfigyeléseket végeztek, s észleléseiket nem jelentették, azokat az alábbi címre küldjék meg: KNP Igazgatóság, Kecskemét, Liszt F. u. 19., Postafiók: 186., 6001.

Bankovics Attila

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET

1024 BUDAPEST

Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1980. JÚLIUS—SZEPTEMBER

ELŐZŐ SZÁMOK TARTALMA

1980. július—szeptember
TARTALOMJEGYZÉK
1980. július—szeptember

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Kállay György

80-2278 KmNyV., Komárom

Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

198

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYAINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE
KERÜLT EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz
valamit is ez évben a gólyák védelméért, máris
felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

A MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ SZERZŐIHEZ

Legutóbb „Közömbösség” címmel arról írtam, milyen nehéz megfelelő anyag híján egy-egy Tájékoztató szám összeállítása. Az írás beváltotta a hozzá fűzött reményeket, tagságunk örvendetes módon felkarolta az ügyet és még azok is tollat ragadtak, akiktől korábban soha egyetlen írást sem sikerült „kicsikarni”.

Amikor most megköszönöm tagságunk lelkes támogatását és kérem ugyanezt a jövőre nézve is, arra is fel kell hívnom a figyelmet, hogy a beküldött írások terjedelme, olyan indokolt esetektől eltekintve, mint például jelen számunk vetési varjú vagy fecske cikkei, ahol az eredményeket lehetetlen rövidebb formában bemutatni, lehetőleg ne haladja meg a két gépelt oldalt. Talán furcsának tűnik ez a kérelem éppen most, de Tájékoztatónk mégis csak szűkre szabott terjedelmű és szeretnénk, ha minél többen helyet kaphatnának írásaik megjelentetésére.

A beküldött adatok közül azokat, amelyek bármilyen okból nem kerülnek közlésre (pl. ritka ragadozók esetleges fészkelési adatai) a Faunisztikai Szakosztályhoz tesszük át, ahol megfelelő feldolgozást nyernek. Így egyetlen megfigyelés vagy adat sem megy veszendőbe.

Kérem fogadják szeretettel újabb füzetünket és a továbbiakban se feledkezzenek meg arról, hogy a Madártani Tájékoztatót alapvetően tagságunk készíti és zavartalan „üzemeltetése” csak megfelelő számú beküldött írás alapján lehetséges.

Schmidt Egon

MAGYARORSZÁG VETÉSI VARJÚ TELEPEINEK FELMÉRÉSE AZ 1979. évben

A vadásztársaságok, természetbarátok és az MME tagjai által végzett varjútelepek számlálása után 292 értékelhető adatlap került hozzám. Az adatok feldolgozása során képet kaptam a varjak élőhelyenkénti fészkeléséről, táplálkozásáról (részben), kártételéről, az állomány gyérítéséről, ennek eredményességéről.

A beérkezett 292 adatlap nem az ország teljes állományát tartalmazza, de a fészektelepek megoszlásának arányát híven tükrözi.

Élőhelyenkénti előfordulásuk:

Lakott területen:	140 telep	48 %
Mezőgazdasági területen:	82 telep	28 %
Ártéren:	26 telep	8,9 %
Zárt erdőben:	8 telep	2,7 %
Halastó mellett:	2 telep	0,6 %
Az adatlapokon fel nem tüntetett élőhelyek: 34 lap, 11,6%		

A leggyakoribb esetben a varjak lakott területen fészkelnek. Itt könnyen jutnak táplálékhoz, gondoljunk csak a települések szélein található szeméttelpekre, vagy a nyitott fedelű szemetes edényekre. A mezőgazdasági terület mint természetes fészkelőhely a második helyre szorul, ugyanis az intenzív szántóföldi művelés következtében a madarak nem találják meg a táplálékukat.

A varjak kártétele

A jelentősebb első helyen szerepel a vetés kicsipegetése, leggyakrabban a kukorica-, borsó- és a napraforgó-táblákban tesznek jelentős kárt. Hasonlóan előkelő helyet foglal el a közölt adatok között a fészekrablás. Fácán, fogoly, récefélék, bibic, goda és tuzok fészekaljakat pusztítottak el. Gyakori volt a jelentések között, különösen a vadászok részéről, hogy a földön fészkelő madarak mellett a fiatal mezei nyulakat is elpusztították. A lakott területeken háziсібét zsákmányolnak és az ürülékük okoz szennyezést. Egyetlen adatlapot találtam,

ahol a vadászok megvizsgálták a gyérités alkalmával lelőtt varjak begytartalmát. Ez cserebogár, cserebogárlárva (pajor), kukorica és tojás volt. A vizsgálatot a hatvani Lenin Vadásztársaság végezte.

A legtöbb varjútelep akácán található, ez tüskés ágai-val biztonságot is nyújt számukra. Az akác jellemző módon sok fészkelésre alkalmas ágvirllát hajt, de ez jellemző a nyár-, nyír- és tölgyfákra is.

A telepek megoszlása fafajonként:

Akácon:	80 telep	27,3 %
Vegyes faféléken:	77 telep	26,3 %
Nyáron:	67 telep	22,9 %
Platánon:	19 telep	6,5 %
Tölgyön:	12 telep	4,1 %
Égeren:	7 telep	2,3 %
Kőrísen:	2 telep	0,6 %
Nem jelentettek fafajokat:	28 lapon	9,5 %

Gyérités, gyéritési módszerek és a gyérités eredményei

A leggyakoribb gyéritési mód az adatok alapján a fészkelési időben történő zavarás, riasztó lövések vadászfegyverrel, karbidágyú alkalmazása és egyetlen adatlapon említik az ostorcsattogtatással történő riasztást. Gyakori és bevált módszer, amikor az öreg példányokat és a fészek szélén ülő fiókákat lelövöldözik. A fegyveres gyéritéssel egyszerre végzik a mérgezett tojások, húsokoloncok kirakását. Ezzel a módszerrel közepes vagy gyenge eredményeket értek el. Sajnos e gyéritési módszernek nagyon sok védett madarunk, emlősünk esik áldozatul! Az adatlapok közül csak egy tartalmaz erre vonatkozó szomorú adatot. Itt egy egerészölyv pusztult el injektált tojástól. Az adatközlő a Cuhagyöngye Vadásztársaság Bogyiszló vadőre volt.

Kevésbé ismert gyérítési módok

1. Fióka kiszedés étkezési célra.
2. Tűzoltó fecskendővel történő fészekeltávolítás (fiókákkal).
3. Fészkes fák kivágása
4. Csávázott vetőmagtól történő elhullás.

Végezetül egy elítélendő gyérítési módról írok, amit a Bács-Kiskun megyében lévő Tázlárrol jelentettek. Itt a lakosság rúdra erősített olajos ronggyal égette meg a fészket és a benne ülő fiókákat. Mindezt azért tették, mert az öreg varjak elhordták a lakók naposcsibéit. Az ilyen gyérítési mód embertelen, törvényellenes, hiszen állatkínzásnak minősül.

A varjúállomány gyérítését körültekintően kell végezni, mert az elhagyott varjúfészkekben védett madarak is fészkelhetnek.

Az elhagyott varjúfészkekben fészkelő fajok és gyakoriságuk: 292 telepen.

Erdei fülesbagoly:	86 telepen	29,4 ‰
Vörös vércse:	63 telepen	21,5 ‰
Kék vércse:	30 telepen	10,2 ‰
Gémtelep:	15 telepen	5,1 ‰
Macskabagoly:	7 telepen	2,3 ‰
Egerészölyv:	9 telepen	3,0 ‰
Kaba:	2 telepen	0,6 ‰
Héja:	1 telepen	0,3 ‰

Ezek az adatok nem a mennyiséget mutatják, hanem az előfordulásuk gyakoriságát a 292 telepen belül.

Az MME nevében megköszönöm a vadásztársaságok, természetbarátok és az Egyesületünk tagjainak az önzetlen segítségét.

Mercsák József László
(Tarcal)

A VETÉSI VARJAK FÉSZEKTELEPEINEK ÖSSZESÍTÉSE AZ 1979. ÉVRŐL

Hajdú-Bihar megye

A HNP területén

Kisszeg	1 600 pár
Kis vókonya	2 000 pár
Tégla-hát	1 500 pár
Fekete-rét	2 000 pár
Szeghatár	1 800 pár
Orpolya	600 pár
Koshodály	2 500 pár
Bagota	3 000 pár
Ohat	4 000 pár
Hortobágy—Vókonya	850 pár
Máta	300 pár
Hortobágy—	
Szálkahalom	160 pár
Hortobágy—	
Malomháza	1 500 pár
Nádudvar	2 000 pár
Balmazújváros	16 pár
Püspökladány	2 100 pár
Hajdúnánás	130 pár
Polgár	108 pár
Összesen:	26 164 pár

Borsod—Abaúj—Zemplén megye

Homrogd	50 pár
Hernádnémeti	70 pár
Szirmabesenyő	190 pár
Szerencs	200 pár
Bodrogkeresztúr	100 pár
Miskolc	14 pár
Sárospatak	328 pár
Sajóórs	46 pár

Girincs	53 pár
Tiszaluc	36 pár
Bőcs	100 pár
Kesznyéten	100 pár
Szakáld	500 pár
Megyaszó	800 pár
Nyékládháza	68 pár
Edelény	210 pár
Novajidrány	130 pár
Kenézlő	340 pár
Mezőcsát	1 236 pár
Szentistván	300 pár
Tornyosnémeti	300 pár
Ózd	120 pár
Borsodivánka	500 pár
Tiszavalk	2 000 pár
Leninváros	3 070 pár
Összesen:	10 861 pár

Győr-Sopron megye

Ravaszd	3 pár
Jánossomorja	26 pár
Mosonmagyaróvár	315 pár
Nagyecsk	1 628 pár
Szany-Marcaltó	850 pár
Szany	260 pár
Dunaszentpál	100 pár
Győr	800 pár
Fertőd	85 pár
Győrszentiván	300 pár
Barbacs—Bezi	30 pár
Veszvény	1 000 pár
Rábaújlak	380 pár
Bogyoszló	25 pár
Sobor	85 pár

Dunaszentpál	250 pár
Kimle	65 pár
Újkér	741 pár
Sopron	162 pár
Sarród	120 pár
Sopronkőhida	9 pár
Pereszteg	307 pár
Rábaújfalu	380 pár
Összesen:	7 921 pár

Tolna megye

Nagydorog	290 pár
Belecska	200 pár
Szakcs	500 pár
Medina	1 800 pár
Tolna	1 500 pár
Gyulaj	1 250 pár
Dombóvár	600 pár
Összesen:	6 140 pár

Vas megye

Ostffyasszonyfalva	250 pár
Nyőgéri	15 pár
Hosszúpereszteg	20 pár
Tanakajd	25 pár
Vasszécsény	134 pár
Sorkifalud	445 pár
Gutatöttő	20 pár
Sajtoskál	60 pár
Tormástál	140 pár
Nagygeresd	660 pár
Ják	15 pár
Győrvár	30 pár
Pácsony	120 pár
Csehi-Csehimindszt.	40 pár
Szentgotthárd	5 pár

Gasztony	8 pár
Tokorcs	1 050 pár
Vámoscsalád	200 pár
Nemeskolta	60 pár
Szombathely	228 pár
Kőszeg	10 pár
Csákánydoroszló	30 pár
Andrádfa	98 pár
Püspökmolnári	350 pár
Gyanógergye	70 pár
Nádasd	9 pár
Vasvár	95 pár
Csepreg	149 pár
Acsád	62 pár
Szergenye	160 pár
Nemesrempehollós	230 pár
Kám	200 pár
Alsóújlak	400 pár
Rábahídvég	220 pár
Halogy	150 pár
Vasalja	60 pár
Kemenestaródfa	40 pár
Ikervár	50 pár
Meggyeskovácsi	40 pár
Ölbő	70 pár
Vasegerszeg	50 pár
Hegyfalva	15 pár
Nick	25 pár
Összesen:	6 108 pár

Komárom megye

Lábatlan	20 pár
Nagyigmánd	1 000 pár
Süttő	400 pár
Nyergesújfalu	352 pár
Tata (M 1-út)	2 000 pár
Dorog	6 pár
Tatabánya	30 pár
Összesen:	3 808 pár

Szolnok megye

Fegyvernek	180 pár
Szolnok	195 pár
Alattyán	730 pár
Jászkisér	300 pár
Kunhegyes	50 pár
Tiszaörs	1 580 pár
Jászfelsősztygyörgy	150 pár
Tiszafüred	144 pár
Tiszafüred-Nagyiván	60 pár
Tiszabó-Tiszaroff	74 pár
Besenyszög	80 pár
Öcsöd	150 pár
Tiszaszentimre	45 pár
Cibakháza-Tiszasas	52 pár
Mezőtúr	251 pár
Szászberek	900 pár
Abádszalók	214 pár
Túrkeve	200 pár
Összesen:	5 355 pár

Fejér megye

Sárszentágota	200 pár
Csákvár	116 pár
Velence	18 pár
Bicske	120 pár
Mezőszilas	400 pár
Pákozd	200 pár
Szabadbattyán	200 pár
Sárbogárd	65 pár
Puszttaegres	350 pár
Székesfehérvár	140 pár
Moha	1 700 pár
Perkáta	8 pár
Lepsény	100 pár
Óbarokpuszta	80 pár
Vértesszőlős	40 pár
Aba	300 pár
Enying	54 pár
Összesen:	4 091 pár

Csongrád megye

Makó	60 pár
Királyhegyes	130 pár
Felgyő—Tömörkény	25 pár
Pitvaros	230 pár
Cserebökény	1 300 pár
Hódmezővásárhely	385 pár
Szeged	40 pár
Összesen:	2 170 pár

Bács-Kiskun megye

Dávod	14 pár
Kecskemét	200 pár
Hajós	228 pár
Fülöpháza	60 pár
Soltvadkert	80 pár
Szabadszállás	200 pár
Kiskőrös	80 pár
Tázlár	20 pár
Jánoshalma	80 pár
Homokmégy	274 pár
Dunavecse	1 790 pár
Balotaszállás	50 pár
Kiskunfélegyháza	193 pár
Összesen:	3 269 pár

Szabolcs-Szatmár megye

Tiszavasvári	260 pár
Tiszadob	160 pár
Rohod	190 pár
Demecser-Berkesz	450 pár
Ópáti	200 pár
Panyola	34 pár
Olcsvaapáti	750 pár
Tiszalök	203 pár

Vámosatya	80 pár
Beregsurány	500 pár
Szatmárcseke	400 pár
<hr/>	
Összesen:	3 232 pár

Heves megye

Hatvan-Nagyombos	170 pár
Hatvan—Csány	50 pár
Hatvan vá.	150 pár
Kömlő	560 pár
Heves	500 pár
Visznek	87 pár
Csány	320 pár
Lőrinci	160 pár
Eger-Hanyi tanya	70 pár
Hort	45 pár
Füzesabony (M3-út)	300 pár
Poroszló	500 pár
<hr/>	
Összesen:	2 912 pár

Békés megye

Gyulavári	500 pár
Orosháza	21 pár
Békés	170 pár
<hr/>	
Összesen:	691 pár

Veszprém megye

Noszlop	500 pár
Ábrahámhegy	30 pár
Boba	60 pár
Karakószörcsök	80 pár

Ajka	102 pár
Badacsonytördemic	150 pár
Bakonygyepes	3 pár
Berhida	71 pár
Várpalota	48 pár
Tapolca	120 pár
Mezőlak	450 pár
<hr/>	
Összesen:	1 614 pár

Baranya megye

Baranyaszentgyörgy	60 pár
Kökény	1 500 pár
Véménd	15 pár
<hr/>	
Összesen:	1 575 pár

Zala megye

Hévíz	410 pár
Magyarszentmiklós	453 pár
Zalaegerszeg	500 pár
Gellénháza	55 pár
<hr/>	
Összesen:	1 418 pár

Nógrád megye

Piliny	70 pár
Szécsény	540 pár
Dejtár	70 pár
Szalmatercs	152 pár
Órhalom	200 pár
<hr/>	
Összesen:	1 032 pár

Somogy megye

Balatonboglár	80 pár
Siófok	150 pár
Szenta	200 pár
Marcali—Boronka	250 pár
Öreglak	100 pár
Belecska—Pincehely	200 pár
<hr/>	
Összesen:	980 pár

Pest megye

Alsónémedi	250 pár
Abony	250 pár
Bp. XIX. ker.	8 pár
Biatorbágy	8 pár
Tápiógyörgye	40 pár
Szokolya	30 pár
Nagymaros	2 pár
Rákossztmihály	20 pár
Pécel	15 pár
<hr/>	
Összesen:	623 pár

A megyékben összesen: 89 964 pár.

Mercsák József László
(Tarcál)

ELŐZETES ADATOK EGY NYUGAT-MAGYARORSZÁGI — ÚJKÉR — FECSKEÁLLOMÁNYÁNAK VIZSGÁLATÁRÓL

A hazai és a közép-európai országok madártani irodalmát forgatva meglepett, hogy a kutatási szempontból oly kedvező feltételeket nyújtó madarokról, mint fecskéink, milyen kevés elemző tanulmány született, s azok közül is mily kevés a populációkat és azok ökológiai viszonyait kutató munka. Ez a hiányosság, talán szemlélet kérdése, madártani irodalmunkban és ismeretünkben nagy űrt jelent, hisz jobban ismerjük néhány rejtett életmódú vagy ritka madár életét, akár annak kisebb mozzanatait is, mint a füsti fecskéét (*Hirundo rustica*) vagy molnárfecskéét (*Delichon urbica*). Ez készítetett arra, hogy egy tipikus nyugat-dunántúli település fecskeállandóságát vizsgáljam az 1979. évi fészkelési periódusban. Itt csak néhány érdekes adatot említek meg, az egész munkát nagyobb tanulmány formájában kívánom közreadni.

A vizsgálat helye Újkér (47°28'—16°49') község, mely Soprontól mintegy 30 km-re található D—DK irányban.

A vizsgálat folyamán minden épületet végigjárva az alábbi adatokat figyeltem, mértem, kérdeztem, s jegyeztem fel.

1. Az épület kora	9. Fióka kora, kirepülés
2. Tenyésztett állatok	10. Fészekszám 1977
3. Fecskefaj	11. Fészekszám 1978
4. Fészek helye	12. Tönkrement fészkek
5. Fészkek magassága	13. Üres fészkek
6. 1. költés tojás-fiókaszám	14. Fészkelési kísérlet
7. A fióka kora	15. Utolsó költés éve
8. 2. költés tojás-fiókaszám	16. Megjegyzés

Helyszűke miatt itt a populációnagyságra és az állomány alakulására közlök néhány érdekes és tanulságos adatot. Megemlítem, hogy a tavaszi érkezés a populáció zömét illetően mintegy két hetet késett, s ennek eredményeként még szeptember közepén (utolsó kirepülések szeptember 14—15.) is voltak fiókák a fészkekben mindkét faj esetében.

Füsti fecske — *Hirundo rustica* L.

A költési periódusban 181 pár költött. Ez kevesebb, mint az előző évek során, hisz 1977-ben **194** pár, 1978-ban pedig **202** pár költött. Ez magyarázható a későbbi érkezéssel, a hideg időjárással, a fészeképítő anyag hiányával, ámbar a felmérés során 85 db üres fészket találtam. Ez a szám tehát inkább a vándorlási veszteség nagyságát mutatja. A vándorlás és megérkezés megkésésével, valamint a kedvezőtlen időjárással magyarázható, hogy **18** pár csak a második költéskor költött. Csak az 1. költés során költött **54** pár, kétszer költött, költésenként más-más fészekben **20** pár, kétszer egyazon fészekben **86** pár, s 3 alkalommal 3-as költés is előfordult. Összességében tehát 181 pár 362 adultus egyede 201 fészekben költött ki 293 fészekaljat, 1 195 kislecskét. A kirepülés során ezen felül elpusztult 40 (37+3) fióka ill. nem kelt ki 11 (7+4) tojás. A fészekaljankénti kirepített átlagos fiókaszám, azaz a produkció **4,08** kislecske, páronként átlagosan **6,60** egyed. A költés befejeztével az állomány: **362** öreg madár és 1 195 fiatal, összesen 1 557 füsti fecske.

Molnárfecske — *Delichon urbica* (L.)

A költési idő folyamán **42** pár költött, állománya tehát mintegy ötöde a füsti fecskéének. Az állomány, a költő párokat nézve három év alatt szinte nem változott. 1977-ben: **42** pár, 1978-ban: **37** pár költött. Komolyabb telepe nem tudott kialakulni, mert érthetetlen módon hasznát nem ismerik és üldözik. Ugyanakkor természeténél fogva vándorfészkelő (mint azt THÓBIÁS vizsgálatai kimutatták), így sok helyen fészkel már a községben, de piszkítása miatt sehol sem látják szívesen.

Csak egyszer költött első költés során **7** pár, egyszer második költés során **7** pár, kétszer költött **28** pár. Második költés előtt nem rakott új fészket egy pár sem. Összességében tehát **42** pár költött **42** fészekben 70 fészekaljat.

Ebből **266** kislecske repült ki, s ezen felül mindössze **3** fióka pusztult el. Az átlagos fészekaljszám — produkció: **3,80**, páronként **6,33**. A költés befejeztével az állomány: **84** öreg madár és **266** fiatal, összesen **350** molnárfecske.

E vizsgálatnak van néhány madárvédelmi tanulsága is. Több figyelmet kell fordítanunk a fecskeállományok vé-

delmére! Életterük leszükül, hisz falun is csökken azon házak száma, ahol állattartás folyik, s a füstifecske megtelepedése szoros összefüggésben van ezzel. A molnárfecske mostohagyermeksége ellen szintén tennünk kell, piszkításuk megakadályozására akár az egyes helyi csoportok is készíthetnek fa alátétpolcokat. A szélsőséges időjárás hatását sározóhelyek és itatók készítésével lehet és kell ellensúlyozni.

Így talán elérhetjük, hogy e kedves csivitelő madarak még sokáig a magyar falu (és város) emberének hű társai maradjanak.

Faragó Sándor

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Költési mód	Pár	%	Fészek	Ad.	Alj	Juv.	Össz.	Produkción alj. pár	Szapor. index	
1-szer költött első költéskor	54	29,83	54	108	54	199	307	3,69	3,69	1,84
1-szer költött második költéskor	18	9,95	18	36	18	75	111	4,17	4,17	2,08
2-szer költött, költsésként más-más fészekben	20	11,05	40	40	40	160	200	4,00	8,00	4,00
2-szer költött ugyanabban a fészekben	86	47,51	86	172	172	722	894	4,20	8,40	4,20
3-szor költött ugyanabban a fészekben	3	1,66	3	6	9	39	45	4,33	13,00	6,50
Összállomány	181	100,00	201	362	293	1 195	1 557	4,08	6,60	3,30

Füsti fecske (*Hirundo rustica*) költéseredménye 1979-ben.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Költési mód	Pár	%	Fészek	Ad.	Alj	Juv.	Össz.	Produkción alj. pár	Szapor. index	
1-szer költött első költéskor	7	16,67	7	14	7	19	33	2,71	2,71	1,36
1-szer költött második költéskor	7	16,67	7	14	7	28	42	4,00	4,00	2,00
2-szer költött (ismert)	26	61,90	26	52	52	207	259	3,98	7,96	3,98
2-szer költött (nem ismert)	2	4,76	2	4	4	12*	16	3,00	6,00	3,00
Összállomány	42	100,00	42	84	70	266	350	3,80	6,33	3,17

Molnárfecske (*Delichon urbica*) költéseredménye 1979-ben.
(*-gal jelölt elérhetetlen helyen, 3 tojássaljával számolva)

MAGYAR—OSZTRÁK SZINKRON TÚZOKSZÁMLÁLÁSOK 1977—1979

A világhírű magyar tűzokállomány egy izolált populációja a Hanság életterében összpontosul. Az I. világháborút követő békeszerződések következtében a terület s így a tűzokállomány egy része is Ausztriához került. Ez azonban a tűzokpopuláció egységét nem bontotta meg. Állományukról régebben csak tájékoztató és az érdekeknek megfelelő erősen túlzó létszámadatokat ismertünk. A szerző kezdeményezésére, osztrák természetvédelmi szakemberekkel karöltve, az idén immár negyedik alkalommal végzünk a dürgési időben szinkron számlálást. Kétévenként, azaz 1978-ban és az idén is a szlovák állományt is ekkor számolják. Így elfogadható adatokat kapunk a Kárpát-medence nyugati területének tűzokállományáról.

Ezúton is szeretném megköszönni KÁRPÁTI LÁSZLÓ és FÜLÖP TIBOR segítségét, valamint néhány alkalmi segítőtársét az Erdészeti és Faipari Egyetemről.

A szinkron számlálás elsősorban összehasonlító adatokat ad, nem teljes állományt mutat, hisz az egyszeri számlálásból kimaradhatnak egyedek. Jelentősége mégis nagy, mert mint esetünkben is, olyan tényeket világított meg, amiket más módon nem állapíthattunk volna meg.

Az első évben — mint az eredmények mutatják — kísérleti és tájékoztató adatokat kaptunk és sok tapasztalatot gyűjtöttünk. Későbbi években azt tapasztaltuk, hogy a dél-hansági részek állománya erősen megcsappant, s az összlétszám 15—20 madárral kevesebb a költő állomány-nál (80—90 egyed).

Az osztrák oldalon viszont ugyanennyivel meghaladja a létszám a mintegy 50—60 db-os költőállomány számát. Ez, s a dürgési időben megfigyelt mozgások azt látszanak alátámasztani, hogy az egynéhány egyedet számláló, szétszórt kis csapatok a dürgési időben osztrák oldalon találhatóak, s ez a beltenyésztettség elkerülése szempontjából rendkívül jelentős tényező.

Év	Ország	Egyed	Kakas	Tyúk	Fiatal	Ivararány
1977	Magyaro.	44	12	26	6	1:2,7
	Ausztria	30	10	20	—	1:2,1
	Összes	74	22	46	6	1:2,4
1978	Magyaro.	64	17	35	12	1:2,8
	Ausztria	83	19	55	9	1:3,4
	Összes	147	36	90	21	1:3,1
1979	Magyaro.	67	18	40	9	1:2,7
	Ausztria	74	13	61	—	1:4,7
	Összes	141	31	101	9	1:3,5

Ezek az adatok csak a Hanság és környéke területén élő egyedszámot tartalmazzák.

A vizsgálatok bizonyítják tehát, hogy a Hanság környékén élő mintegy 140—150 egyedet számláló állományt csak úgy védhetjük és menthetjük meg, ha a madarakhoz hasonlóan áthidaljuk a határokat és a cél érdekében együttműködünk továbbra is.

Faragó Sándor

GYURGYALAG-VÉDELEM

1979 tavaszán Szenna (Somogy) község határában kb. 30 pld-ból álló gyurgyalag-csoportra lettem figyelmes. Júliusban ismét felkerestem a telepet, amely közvetlenül az országút melletti 2 m mély partoldalban volt. Egy közeli bokor megfelelő leshelyet biztosított, ahonnét az egész telepet jól beláttam. A megfigyelés alatt 19 fészekben etettek, 4 fészekben a fiókák az üreg nyílásáig kijöttek. Táplálékukat az út túloldalán lévő legelő fölött szerezték be, amely lepkékből, szitakötőkből és bögölyökből állt.

Hazafelé a szeszfőzde mögötti időszakos művelésű homokbányában szintén találtam egy telepet. Itt 17 fészekben etettek és 4 fészekben jöttek ki a fiókák az üreg bejáratáig. Társfajként mezei verebet és kuvikot figyeltem meg.

Megfigyelésemet közöltem a Pécsi Természetvédelmi Felügyelőséggel és javaslatot tettem a védetté nyilvánításra. A terület védettséget megelőző helyszíni bejárása dec. 14-én történt meg. A megjelent érdekeltek a terület védetté nyilvánításával egyetértettek. A védetté nyilvánításban a Somogy megyei Tanács VB. illetékes. Remélem, a telep — a tábla kihelyezése után — nem fog a pátkozdi gyurgyalag-telep sorsára jutni.

Wagner László

(MME Pécsi Helyi Csoport)

RÉTI SASOK GYŰLEKEZÉSE A HNP DÉLI PUSZTÁIN

Ez év februárjában a réti sasok (*Haliaeetus albicilla*) a szokásosnál nagyobb számban jelentek meg a déli területeinken.

A tél folyamán egyet sem lehetett belőlük látni, jöhetnek etetésüket rendszeresen végezték a Mátá-Juháshát területen, tehát az általuk kedvelt északi pusztákon. Január hónapban nem mutatkoztak a Hortobágyon.

Február közepétől a Nagyiváni pusztán és a Csécsi halastavakon 8+12, összesen 20 példány tanyázott. Tizedelték a nagy tömegekben összegyűlt vadréceket és a vadludakat is rendszeresen zaklatták, de fő táplálékbázisuk a pusztai dög-gödörök környékén szétszórt elhullott juhok és a Csécsi tó 2-es és 4-es lecsapolt medencéjében heverő számos döglött hal volt.

Ebben az időszakban a Tarhos mocsárban, a Meggyes erdőnél és Borzas pusztán is megfigyeltem egy-egy réti sást.

A Kunmadarasi pusztán 2, a Kunkápolnási mocsárban 1, a Pentezugban és Ózesen 1—1 példányt láttam.

A megfigyelt összes egyed száma 28 példány.

Március elejére, amikor ismét nagy hideg köszöntött be, megritkultak a vadréce- és vadlúd-tömegek, a sasok is elhúzódtak a területről. Csak a Kunkápolnási mocsárban és a Fényes tavon tartott ki egy-egy öreg példány. Említést érdemel, hogy az eddigi megfigyelések során (1970 óta) déli területünkön még soha nem észleltünk ennyi réti sást.

Dr. Kovács Gábor
természetvédelmi területkezelő,

Nagyiván (HNP)

NÉHÁNY KORAI VONULÁSI ADAT

1980. január—márciusban

— Hortobágyi Nemzeti Park —

A január végén kezdődő és mintegy két hétig tartó rendkívüli enyhe idő hatására tömegesen érkeztek vissza vonuló madaraink, némelyik egész hónappal megelőzve érkezésének országos középnapját.

Az alábbiakban közlök néhányat a szokatlanul korai adatokból.

Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	— január 26.
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	— febr. 5.
Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	— febr. 4.
Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	— márc. 7.
Nyíl farkú réce (<i>Anas acuta</i>)	— febr. 5.
Fütyülő réce (<i>Anas penelope</i>)	— febr. 9.
Kanalas réce (<i>Spatula clypeata</i>)	— márc. 7.
Cigányréce (<i>Aythya nyroca</i>)	— márc. 7.
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	— febr. 5.
Szárca (<i>Fulica atra</i>)	— febr. 7.
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	— febr. 10.
Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>)	— márc. 2.
Pajzsoscankó (<i>Philomachus pugnax</i>)	— febr. 23.
Kék galamb (<i>Columba oenas</i>)	— febr. 8.
Pacsirta (<i>Alauda arvensis</i>)	— febr. 8.
Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>)	— febr. 29.
Seregély (<i>Sturnus vulgaris</i>)	— febr. 5.

Dr. Kovács Gábor

természetvédelmi területkezelő

NÉHÁNY ADAT A VÉRTES MADÁRVILÁGÁHOZ

(1978—79)

A területnek csak kis részét jártam még be, elsősorban Csákvár, Gánt, Kőhányás és Vérteskozma környékét.

Az erdők gyakori lakói: *Sturnus vulgaris*, *Passer montanus*, *Erythacus rubecula*, *Cuculus canorus*, *Parus major*, *Dendrocopus major*, *Turdus merula*, *Turdus philomelos*, *Fringilla coelebs*, *Emberiza citrinella*, *Streptopelia turtur*, *Columba palumbus*, *Sitta europaea*, *Carduelis chloris*. A karsztos mezőkön igen gyakori az *Anthus trivialis* és *Alauda arvensis*. Ritkábban, de sokfelé lehet még látni *Parus caeruleus*, *Parus palustris*, *Picus viridis*, *Lanius collurio*, *Phylloscopus trochilus*, *Sylvia atricapilla*, *Aegithalos caudatus*, *Certhia brachydactyla*, *Motacilla alba*, *Carduelis carduelis* példányait.

Erdekesebb, vagy ritkább fajok is akadnak:

Accipiter nisus — több ízben Kőhányás (Cseresznyefa hajtás) környékén láttam;

Buteo buteo — gyakori látvány, szinte mindenütt (10-nél több pár fészkelése valószínű a jelzett területeken);

Falco tinnunculus — szép számmal látni, inkább a Zámolyi-medence síkságán, fákon, vagy villanydróton;

Merops apiaster — 1—1 pár (Csákvár, Nagy hegy), Fáni völgyben is több példány hangját hallottam;

Caprimulgus europaeus — Kőhányás (Cseresznyefa hajtás) 1 pd. 1979. V. 10.

Ficedula albicollis — gyakori fészkelő (Kőhányás, Cser. hajtás);

Riparia riparia — 2 pd. Csákvár, 1978. IX.

Saxicola torquata — gyakori fészkelő a Csákvár környéki kopár sziklákön, akárcsak a hantmadár;

Sylvia curruca — több példány költ (Csákvár, Öreg hegy);

Acanthis cannabina — Csákvár, Nagy hegy megközelíthetetlen szikláin is költ;

Accipiter gentilis — többször láttam, zsákmánnyal is, a falu felől repült az Öreg hegy irányába (ott fészkelhet valahol);

Dendrocopos minor — hangját gyakran hallottam tavasszal (Kőhányás, Cser. hajtás);

Jynx torquilla — főképp a hegytetőkön levő öreg cserfákkal és az odvas molyhos tölgyekkel tarkított ritkás erdőkben található, elég szép számmal (Kőhányás, Fáni völgy környéke);

Milvus migrans — 1 pd. Csákvár, Öreg hegy, 1979. V. 11.; *Circaetus gallicus* — 1 pd. Kőhányás, Német völgy (1979. X. 12.); *Ficedula parva* — 1 pár fészelt 1979-ben Kápolnapuszta mellett.

Dr. Gergely Péter

MADÁRVONULÁS AZ ALFÖLDÖN

1979 őszén a Nagyalföld három pontján kísértem figyelemmel a madárvonulás időbeli lefolyását. Megfigyeléseim néhány közönséges fajra szorítkoznak. A rendelkezésre álló adatok nem elegendőek a mennyiségi elemzéshez, így csupán a vonulás jellemző dátumait közlöm. A lelőhelyek rövidítései: H — Hódmezővásárhely, N — Nagykőrös, Ö — Öttömös.

Elvonulók utolsó észlelései:

<i>Alauda arvensis</i>	XI. 16. (N)
<i>Hirundo rustica</i>	IX. 22. (H)
<i>Anthus trivialis</i>	X. 12. (Ö)
<i>Anthus pratensis</i>	XI. 16. (N)
<i>Motacilla alba</i>	X. 24. (Ö)
<i>Prunella modularis</i>	X. 10. (Ö)
<i>Phylloscopus collybita</i>	X. 13. (Ö)
<i>Ficedula hypoleuca</i>	IX. 13. (H)
<i>Muscicapa striata</i>	IX. 10. (H)
<i>Turdus philomelos</i>	X. 18. (Ö)
<i>Serinus serinus</i>	X. 24. (Ö)
<i>Fringilla coelebs</i>	X. 28. (Ö)

Téli vendégek első észlelései:

Anser albifrons	XI. 17. (H)
Turdus pilaris	X. 24. (Ö)
Carduelis spinus	IX. 27. (H)
Fringilla montifringilla	X. 12. (Ö)

Továbbá átvonuló Turdus iliacusokat észleltem X. 29. és XI. 5. között Öttömösön és Nagykőrösön.

X. 13-án Öttömösön 20 átrepülő Ansert ansert figyeltem meg.

1980. I. 2—3-án áttelelő Sturnus vulgaris csapatot (kb. 30 példány) láttam Hódmezővásárhelyen.

Györgypál Zoltán

ADATOK A FEJÉR MEGYEI SÁRRÉT MADÁRVILÁGAHOZ

A Fejér megyei Sárrét nagy kiterjedésű (120 km²), általában sík rétság, elszórt facsoportokkal, fasorokkal, kis nádfoltokkal. A terület Várpalota alatti (északi) része lassú süllyedésben van, ezért itt kisebb-nagyobb tavak jelentek meg a 60-as évek közepétől. E tavakon a Sárrétől teljesen idegen madárvilág alakult ki búbos vöcsökkel, szárcsákkal, kis vöcsökkel, kormos szerkőkkel. Ide irányított német ornitológusok vörösnyakú vöcsköt is megfigyeltek itt. Vadászok és „naiv” madarászok (Kenessey László, Szikla Gábor) már a múlt század végén jártak itt. Századunk első felében Nagy László, Máté László, Radetzky Dezső végeztek itt megfigyeléseket.

A Sárrét **rendszeres**, tudományos madártani vizsgálata az 1958—1970 közötti évekre esik, főként Radetzky Jenő, Tihanyi János munkássága révén, de többször járt a területen Dr. Tapfer Dezső és Máté László is. Ide számíthatók az agárdi madárvártárról kiinduló tanuló kutatóutak és német ornitológusok sárréti útjairól a madárvárta naplójában lerögzített bejegyzések azzal a nagy

jegyzetanyaggal együtt, mely Radetzky Jenő és Tihanyi János birtokában van.

A Sárrét madárvilágáról és természetvédelmi problémáiról eddig legrészletesebb tanulmányt az a pályázat képviseli, melyet ifj. és id. Radetzky Jenő, ill. Tihanyi János adatainak felhasználásával Szabó Csilla írt meg s amely tanulmány az 1966. évi országos középiskolai biológiai versenyen II. helyezést ért el. (A bíráló bizottság tagjai között ott volt Tildy Zoltán és Péntes Antal is.) De ide sorolható a Természet Világában pályázati dícsérettel illetett cikk (1968. 8. sz. 350. o.), valamint az Élet és Tudomány egy cikke „Bagoly a földön” címmel (1968. 13. sz. 386. o.).

A Sárrétnek 3 fő madártani érdekessége van: a túzok, a póling és a réti fülesbagoly. A túzokok létszáma az utóbbi években gyarapodásnak indult (kb. 70 db) az MME helyi csoportjának gondozása következtében. Viszont a pólingok száma erősen csökkent a Sárréten egyre terjedő mezőgazdasági tevékenység miatt. Egy időben (a 60-as évek elején) a Sárrét volt a legnagyobb hazai póling fészkelőhely (18—20 pár). A réti fülesbagoly csupán egyes években költ 1—2 párban. A kékvércse itteni fészkelése is biztos.

Az 1958—1970 közötti években a Sárréten a hazai madárfauna közel fele fészkel. Egyes részei védetté nyilvánítását a 70-es évek elején az akkori OTVH-nak, még korábban a Fejér megyei Természetvédelmi Bizottságnak indítványoztam.

Radetzky Jenő

NEHÁNY ADAT VESZPREM MADÁRFAUNÁJÁHOZ

1980. január — február

A jelölt időszak első felében összefüggő hótakaró borította a várost. Megfigyeléseim a munkahelyem és az otthonom közelében lévő területekre vonatkoznak.

- Léprigó (*Turdus viscivorus*): Lenin-liget, I. 14. 6 pld.; I. 17. 7 pld.; Fenyves-utca I. 15. 13 pld.; II. 10. 2 pld.
- Fenyőrigó (*Turdus pilaris*): Lenin-liget I. 17. 16 pld.; I. 19. 23 pld.; Felszabadulás úti sportpályát övező fákon I. 19. 27 pld.; I. 27. 13 pld.
- Fekete rigó (*Turdus merula*): Lenin-liget I. 14. 2 pld.; I. 17. 2 pld.; Színházkert I. 20. 3 pld.; Felszabadulás út I. 27. 8 pld.; Jutas-erdő II. 10. 1 pld.
- Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*): Lenin-liget I. 14. 30 pld., I. 17. 27 pld.; Fenyves-utca I. 15. 6 pld.; Jutas-erdő I. 20. 8 pld.; II. 10. 16 pld.
- Erdei pinty (*Fringilla coelebs*): Lenin-liget I. 14. 5 pld.; I. 17. 21 pld.; I. 20. 13 pld.; II. 12. 8 pld.
- Citromsármány (*Emberiza citrinella*): Fenyves-utca I. 15. 19 pld.; Felszabadulás úti sportpályát övező fákon I. 19. 13 pld.; Jutas-erdő II. 10. 23 pld.; II. 18. 7 pld.
- Tengelic (*Carduelis carduelis*): Felszabadulás út I. 4. 17 pld.; I. 6. 11 pld.; Haszkovó út I. 13. 5 pld.; Lenin-liget I. 14. 3 pld.; I. 17. 5 pld.; Jutas-erdő I. 19. 20 pld.; II. 3. 14 pld.; II. 10. 4 pld.; II. 18. 11 pld.
- Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): Felszabadulás úti óvoda kertjében I. 11. 2 pld.
- Zöldike (*Carduelis chloris*): Lenin-liget I. 14. 6 pld.; I. 17. 18 pld.; Felszabadulás úti emlékpark I. 19. 3 pld.; II. 10. 17 pld.
- Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*): Lenin-liget I. 19. 1 pld.; I. 17. 3 pld.; Jutas-erdő I. 19. 1 pld.
- Búbos pacsirta (*Galerida cristata*): Felszabadulás út I. 4. 3 pld.; I. 8. 5 pld.; I. 12. 7 pld.; I. 25. 13 pld.; II. 9. 4 pld.; II. 10. 1 pld.; II. 18. 3 pld.; Felszabadulás úti emlékpark I. 19. 3 pld.; II. 10. 7 pld.; Színházkert I. 17. 2 pld.; Fenyves utca I. 15. 2 pld.

- Szarka (*Pica pica*): Jutas-erdő I. 15. 3 pld.; I. 20. 1 pld.;
Fenyves utca II. 10. 4 pld.
- Fácán (*Phasianus colchicus*): Felszabadulás úti emlékpark
I. 19. 2 pld. (kakas); Jutas-erdő II. 10. 1 pld. (kakas)
- Nagy tarkaharkály (*Dendrocopos major*): Jutas-erdő
I. 15. 1 pld.
- Zöld küllő (*Picus viridis*): Lenin-liget I. 14. 1 pld.; Fenyves
utca I. 15. 1 pld.; II. 18. 1 pld.
- Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*): Jutas-erdő I. 15.
2 pld.; Fenyves utca, a Séd-patak zsilipjénél I. 19.
1 pld.
- Barátcinege (*Parus palustris*): Lenin-liget I. 17. 5 pld.;
Fenyves utca I. 19. 7 pld.; II. 10. 1 pld.
- Ószapó (*Aegithalos caudatus*): Jutas-erdő I. 19. 12 pld.
- Kék cinege (*Parus coeruleus*): Lenin-liget I. 14. 3 pld.;
I. 17. 2 pld.
- Függőcinege (*Remiz pendulinus*): Jutas-erdő I. 19. 5 pld.
- Széncinege (*Parus major*): Lenin-liget I. 4-től II. 29-ig
rendszeresen, a legnagyobb egyedszám I. 17. 34 pld.;
a legkisebb II. 12. 3 pld.; Fenyves utca I. 15. 3 pld.;
I. 19. 4 pld.; II. 10. 2 pld.; Felszabadulás úti sport-
pályát övező fákon I. 19. 3 pld.; Jutas-erdő I. 20.
8 pld.; II. 10. 4 pld.
- Csuszka (*Sitta europaea*): Lenin-liget I. 17. 2 pld.
- Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*): Lenin-liget I. 14.
28 pld.; Jutas-erdő I. 20. 2 pld.; II. 18. 10 pld.; II. 27.
9 pld.
- Dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*): Jutas-erdő
I. 20. 4 pld.
- Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): Lenin-liget I. 17. 5 pld.;
Felszabadulás út I. 23. 17 pld.; Felszabadulás úti
emlékpark I. 4-től rendszeresen, csapatosan, a leg-
nagyobb egyedszám I. 23. 60—70 pld., a legkisebb
II. 25. 2 pld.
- Szajkó (*Garrulus glandarius*): Jutas-erdő I. 19. 2 pld.
- Dankasirály (*Larus ridibundus*): Fenyves utca, Séd-patak
völgye I. 15. 40—45 pld.

Bali József

A TISZALUCI GÉMTELEP (1979)

Tiszaluc közelében, egy reketyéssel tarkított nádas mocsárban vegyes gémkolóniára bukkantunk.

A telep pár kilométernyire van a falutól, gyönyörű környezetben. A nádtenger zöld hullámain egy-egy reketyefűz sziget töri meg itt is, ott is. A távolban a Taktacsatornát kísérő galériaerdő zárja le a látóhatárt, hozzáillő keretet adva a képnek. A mocsár és növényzete oltalmazza féltett madaraink költőtelepét.

A gémtelep elrendezkedése és fajösszetétele megfigyeléseink szerint a következő: a nádasban van a bakcsófészkek tekintélyes része. 150—200 fészkek épült egymás közelében, 8—10-es csoportokban. Alapjuk általában nád, s a bélést apróbb gallyak képezik. A kolónia szélén vörösgémek 40 fészket számláló telepe szétszóródva, 3—4-es csoportokban épült. Magasabban vannak építve, s lényegesen nagyobbak is az előbbieknél, anyaguk nád. Valószínűleg a vörösgém kolónia nyújtotta biztonságérzet vonzotta ide azt a szürkegém párt is, mely szintén a nádasban költött. Közismert, hogy ezek a madarak csak akkor költenek nádasban, ha a biotóp megfelelő számukra, de nincs a közelben alkalmas öreg erdő, amelynek koronájában biztonságosan költhetnének. Már pedig az ártéri erdők ilyen helyekben bővelkednek, ezt bizonyítja, hogy 10—15 kilométeres körzeten belül két szürkegém telep is található. A nádas szélén álló reketyésben 200—250 pár bakcsó épített magának otthont. Fészkeik gallyakból épültek és a víz színétől mérve 50 cm-től 3 méter magasságig található. A madarak minden talpalatnyi helyet kihasználnak a fészkelésre. Ezt bizonyítja, hogy még a megüresedett szarkafészkek tetején is bakcsók költöttek. Társbérleők az üstökös gémekek és a kis kócsagok. Mindkét fajból kb. 30—30 pár fészkel a reketyésben.

Fiókanevelés idején színes igazán a telep. A még röpképtelen — de már ügyesen mászó — fiókák szétmászhatnak a fészkek-közeli ágakon s itt megkapaszkodva várják táplálékkal érkező szüleiket. Kis kócsag, üstökös-gém, bakcsó fiókák tarkállanak egymás közelében, „mekegésük”, „korrogásuk”, „kvakkogásuk” szinte zúgássá olvad egybe.

Megfigyelésünk szerint a teledőhelyükről érkező bakcsók a következő sorrendben népesítik be a telepet: a korábban érkezők a nádasban álló fészkeket foglalják el, s mikor ezek feltöltődtek, következnek a rekettyésnek a nádas felé eső fészkei, majd pedig a rekettyés többi fészkei. Hogy a bakcsók érkezése mennyire széthúzódo, jól tükrözi az a tény, hogy amikor a nádasban már röpképes fiókák is vannak, a rekettyésben még található nem teljes fészekaljok is. A telepen a rendkívül nehéz terepviszonyokat leküzdve sikerült meggyűrizni az alábbi madarakat:

bakcsó	— 632 példány,
kis kócsag	— 45 példány,
vörösgém	— 37 példány,
üstökösgém	— 28 példány

Aki már foglalkozott gémfélék gyűrzésével, az tudja, mennyire nehéz feladat, hiszen amikor a fiókák meghallják, illetve megpillantják a közelgő „ellenséget”, ügyesen kúszva, mászva menekülnek előle.

A gémtelepnek, s annak környékének, az árterület erdeinek madárvilága rendkívül érdekes. Bár már van róla sok adatunk, annak részletes leírásához még további megfigyelésekre van szükség. Ennek a szép madár-megfigyelő munkának az eredményeiről majd a későbbiekben adunk hírt.

Balogh Gyula — Zákány Albert

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK
BUDAPEST—HÁROS-SZIGET
MADÁRVILÁGÁRÓL 1979-BEN

Sorkatonai szolgálatom teljesítése közben kerültem Budapestre, a XXII. kerületbe, ahol megismerkedtem a Csepel szigettel párhuzamosan fekvő Háros-szigettel. Valójában ez nem is sziget, hanem inkább már csak félsziget. A több hektár területet jobb oldalt a Duna, bal oldalt két holt-ág mossa, csupán körülbelül 220 m széles sávon nem éri víz. A sziget nagy részét ártéri erdő borítja, melyet néhol szakítanak meg utak és kisebb nyílt területek. Növényzetére legjellemzőbb a hatalmas nyárfákra felkapaszkodott vadszőlő, melynek több éves venyigéje nyáron is feketének látszik és a fa törzséhez való jutást megakadályozza. E környezetben figyeltem meg a következőkben felsorolt madarakat.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*) a nyár folyamán alkonyatkor több példányt láttam, mely kvakkogva repdesett tápláléka után.

Szürke gém (*Ardea cinerea*): V. 6. 1 pld.; V. 15. 1 pld.; V. 24. 1 pld.; V. 30. 1 pld. A madár leginkább az erdő felett, valamint a Holt-ág vízbedőlő fáin tartózkodott.

Vetési lúd (*Anser fabalis*): november végén figyeltem meg esti húzásukat a Duna felett déli irányban.

Tökés réce (*Anas platyrhynchos*): V. 6. 1 pld. tojó, 2 pld. hím; V. 15. 1 pld. tojó 8 fiókával; V. 30. 1 pár. Augusztus végén nagyobb csapatokat láttam több napon át.

Héja (*Accipiter gentilis*): nagy ritkán figyeltem meg. Egyszer balkáni gerlét zsákmányoini láttam.

Karvaly (*Accipiter nisus*): leggyakrabban kora tavasszal és tél elején merészkedett nyíltabb területekre, ahol gyakorta szedte a vámot az ereszaljak verebeitől.

- Egerészölyv (*Buteo buteo*): talán két alkalommal került a szemem elé kora tavasszal.
- Vörös vércse (*Falco tinnunculus*): a szigeten két helyütt is fészkelte magas nyárfán. Alkonyatkor a villanvvezetékek oszlopain gyakorta megfigyeltem.
- Fácán (*Phasianus colchicus*): elég gyakori fészkelő, 5—7 fős csapatokban láttam.
- Kis vízcicsibe (*Porzana parva*): többször bukkant a szemem elé a mély kátyúk sűrű növényzete között.
- Szárca (*Fulica atra*): januárban volt látható a Dunán és a holtágakban rendszerint 12—15 fős csapatokban.
- Dankasirály (*Larus ridibundus*): A vizek felett egész éven át gyakori volt, a hidegebb idő beálltával számuk megnőtt.
- Örvös galamb (*Columba palumbus*): a szigeten több pár fészkelte. V. 15-én egy fészket találtam az erdő szélén, melyben két pelyhes fióka volt.
- Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*): leginkább az épületekben és színekben fészkelte nem túl nagy számban.
- Vadgerle (*Streptopelia turtur*): ritkán láttam, de 2—3 pár fészkelte a területen.
- Kakukk (*Cuculus canorus*): májusban 6—9 példányt láttam. Hangjuk utánzására néha 3 példány is megközelített.
- Erdei fülesbagoly (*Asio otus*): V. 15-én a Duna-parthoz közel egy elhagyott szarkafészkekben találtam meg fészket, melyben 4 naposcsibe nagyságú fióka és egy tojás volt. V. 24-én a két öreg madár is a fészkek melletti fán tartózkodott.
- Jégmadár (*Alcedo atthis*): IV. 11-én a Holt-ágban és V. 15-én a Holt-ág felől a Duna irányában láttam repülni egy-egy példányt.
- Búbos banka (*Upupa epops*): V. 6-án figyeltem meg egy példányt.
- Zöld küllő (*Picus viridis*): öreg nyárfákon és az avar között bogarászva láttam.

Nagy tarkaharkály (*Dendrocops major*): egy pár volt gyakori, többször egymás után kerültek a szemem elé.

Búbos pacsirta (*Galerida cristata*): a beépített területeken gyakran több példányt is láttam. Tél elején gyakori volt megjelenése.

Füsti fecske (*Hirundo rustica*): a színekben építette rendszerint a fészket, nem nagy számban költött.

Molnárfecske (*Delichon urbica*): leginkább raktárakban költött. Volt olyan fészkek, melyből augusztus végén repültek ki a fiókák.

Barázdabillegető (*Motacilla alba*): fészket régóta veszteglő tehergépkocsi biztos menedéket nyújtó zugában leltem.

Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*): az erdő és a tisztások találkozásánál került a szemem elé. Csak hímeket láttam V. 30-án.

Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*): hidegebb időjárás beköszöntésével volt sűrűbben észlelhető. Költési idejében fészket a vadszőlő sűrű indái közt találtam.

Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): V. 6-án találtam meg 5 tojásból álló fészket a szederindák között a földtől 40 cm-re.

Szürke légykapó (*Muscicapa striata*): a színek között mutatkozott. Fészket tehergépkocsi kitört lámpájába rakta.

Cigány-csaláncsúcs (*Saxicola torquata*): gyakran láttam a villamos vezetékeken. Fészkére nem sikerült rátalálnom.

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): legalább 5—6 pár fészkelte a területen. Első példányt, egy hímét IV. 12-én láttam. Fészket egy épület dilatációs hézagában találtam.

Vörösbegy (*Erithacus rubecula*): költési időben többször láttam hernyóval a csőrében több példányt. Télen még a konyhai szeméttárolóba is bemerészkedett élelem után.

- Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): V. 30-án a sziget területén 3 éneklő hímét is láttam.
- Fekete rigó (*Turdus merula*): leggyakoribb fészkelő és a legelterjedtebb madár. Másodszeri költésüket több fészekalj bizonyította.
- Fenyőrigó (*Turdus pilaris*): február végén még tucatszámra tartózkodtak a sziget területén, leginkább az épületek között.
- Őszapó (*Aegithalos caudatus*): V. 6-án két őszapót figyeltem meg fészeképítés közben. V. 15-én fészük már elkészült és a tojó már kotlott, de a fészüket V. 30-án elpusztítva találtam.
- Barátcinege (*Parus palustris*): alacsonyabb bokrokon láttam 4—5 példányt V. 6-án.
- Kék cinege (*Parus caeruleus*): fészket, mely már fiókákat tartalmazott V. 24-én egy földmunkagép hidraulikájában fedeztem fel.
- Szécincinege (*Parus major*): harkályok által vágott odúban és a kerítés csőoszlopaiban több helyütt bukktam fészkére. Júniusban már a fiatalok szüleikkel jártak csapatosan élelem után. Télen rendkívül gyakoriak voltak az ablakba kitett szalonna mellett.
- Erdei pinty (*Fringilla coelebs*): jelenlétét csak két alkalommal tapasztaltam a nyár elején.
- Tengelic (*Carduelis carduelis*): fészket kopaszra nyírt akácán találtam április 26-án.
- Házi veréb (*Passer domesticus*): a szigeten lévő épületek leggyakoribb lakója. Élelmét a konyha körüli szeméttárolókból szerzi be.
- Mezei veréb (*Passer montanus*): az ártér öreg fáinak odvaiban fészkel, némely fán 3—4 pár is talált költési lehetőséget magának.
- Seregély (*Sturnus vulgaris*): mint a mezei veréb, csoportosan költött az öreg nyárfák harkályvágtá odúiban. Nyáron gyakran láttam fekete rigókkal együtt a pocsolyákban fürdeni.

Sárgarigó (*Oriolus oriolus*): V. 6.; V. 15.; V. 24.; V. 30.
láttam több példányt.

Szarka (*Pica pica*): a sziget gyakori fészekpusztítója. Kb.
12—14 példány lakja a területet.

Csóka (*Corvus monedula*): kisebb csapatokban láttam.
A sziget belsejében két alkalommal.

Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): nyáron ritkán lehetett
látni egy-egy példányt. Ősz végén többezres csapat-
ban jelentek meg. A környék összes madara és az
északról ide költözött madarak kedvenc éjszakai pi-
henőhelye a sziget magas fái.
Némely fán annyi a fekete vendég, mint nyáron a
levél.

Dolmányos varjú (*Corvus cornix*): tavasszal és nyáron
volt gyakori a Duna és a Holt-ágak szélein, valamint a
szeméttárolók környékén. Három fészket fel is lel-
tem a fák koronájában.

Ébert János

MADARAKKAL KAPCSOLATOS MEGFIGYELÉSEIM — HA ÚGY TETSIK, EGY KIS ETOLÓGIA

Mindenekelőtt tudni kell, hogy nálam a madarak teljesen szabadon élnek a szobámban, igyekszem maximális mozgás és táplálkozási lehetőségeket biztosítani számukra. Tudni kell még, hogy a hozzám került madarak mind sérültek voltak (kivéve a két sirálykát, melyeket vettem fiókaként).

A két évvel ezelőtt lőtt szárnyal hozott tengelic két napig „feküdt”, alig evett, nem volt biztos, hogy kiheveri a lövést. A bal könyöke sérült, evezőtollai hiányoztak. Megitattam, majd eleséggel kínáltam, de csak másnap evett rendszeren. Néhány nap múlva már vígan evett, tollászkodott. Sajnos azonban hamarosan kiderült, hogy a szárnya a forradás miatt torzult, röpképtelen maradt. Az ablak elé bevitettem egy magas, ágas-bogas ágat (a kerti olajfűzről), cserépbe állítottam, azóta is ez biztosítja a tengelicnek a mozgáslehetőséget. Ágról-ágra ugrik, míg a legmagasabb ágat el nem éri. Onnét az ablakon is kilát, a téli hónapokban fél méterre van az ablaketetön evő társaitól. Igen szeret fürdeni. Békés természetű, nyugodt madár. Éjszakára behúzódik a függöny mellé, esetleg mögéje és ott alszik. Nagyon kedves, szép hangon énekel. Más madarakra féltékeny. A citromsármánnyal nagyon jól megvoltak, bár 10 cm-nél közelebb nem engedte. Szereti a reszelt trappista sajtot és a tyúkhúrt, az utóbbit leszorítja lábával és úgy csipkedi.

A citromsármány másfél évig volt nálam. Combtörése (autó üthette el) 1 hónap alatt beforrt. Nem mertem szabadon engedni, mert bár elég jól repült, a combjáról a ragtapasz leszedte a tollat, a kemény, hideg télben biztosan elpusztult volna. Kedves, búbajos madár. Mindent megszemlélt előrehajolva, fél szemmel, legszívesebben a karnison tartózkodott. Vízigénye rendkívüli. Mindig lucskosra fürödtte magát. A karnis belső felén, mindig ugyanazon a helyen aludt, amikor a léprigó elzavarta, ismételten megpróbálta elfoglalni megszokott alvóhelyét. Intelligenciája nem terjedt odáig, hogy leszorította volna a tyúkhúrt, hurcolta magával, míg le nem szakadt belőle

egy darab. 1979 nyarán már zuhanórepülésre és meredek emelkedésre is képes volt, ezért fájo szívvel, de elengedtem.

A törött szárnyú léprigót egy erdész hozta. Megittam, rövid idő után már reszelt almát evett. Sokáig nagyon félénk volt, a könyvszekrény alsó polcán tanyázott, ahol nem érezte magát szem előtt, és csak akkor jött elő enni, ha tisztes távolban voltam és nem mozogtam. Az első mozdulatra szaladt vissza fedezékébe. Egy-két hét után már fürdött, tollázkodott. Összeférhetetlen természetű madár volt, a tengelicet is, a sármányt is megkergette, nem engedte az eleséghez. Agresszivitása akkor domborodott ki igazán, amikor rájött, hogy az íróasztalról a könyvespolcra, onnét a szekrény tetejére, és a karnisra képes felugrálni. Megállás nélkül kergette a sármányt egyik helyről a másikra. Kb. két hónap múlva talált állandó alvóhelyet a karnison — a sármány kénytelen volt más-hová költözni — és felvette azt a bájos szokást, hogyha este olvastam, és ő már aludt volna, akkor kiült a karnis szélére, felháborodottan felborzolta tollait, megrázta magát és rám berregett, mint egy rossz motorkerékpár. Ha néhány ilyen ijesztésre nem reagáltam, akkor elkezdett jobbra-balra futkosni a karnison és ezt csinálta addig, amíg el nem oltottam a villanyt. Sajnáltam elengedni tavasszal, de nem maradhatott, mert rendkívül nyugtalan lett. Korlátozott röpképessége ellenére el kellett engednem. Még megemlíteném, hogy egy lőtt lábfejú balkáni gerlét is hoztak, amely nyugodt madárnak bizonyult, feltelepedett a karnis sarkára, ott ült volna naphosszat, ha a léprigó hagyja. De kiszemelte magának, mire a gerle rászánta magát a repülésre, a léprigó már véresre verte a fejét. Két hétre elszabadult a pokol. Úgy, hogy amikor a gerle sebe begyógyult, sürgősen elengedtem.

Kényszerűségből a padláson tartottam a távvezeték alatt talált törött szárnyú réti fülesbaglyot. Kiehezett és le-gyengült volt, nem igen forgattam, miután emelte a sérült szárnyát, reméltem, hogy ha sebe beforr, képes lesz repülni, s elengedhetem. Mohón evett, de csak langyos vízbe mártott hússzeleteket, reszelt trappista sajltba forgattat is. 2—3 óránként etettem. A húsdarabokat tollba forgattam a könnyebb emésztés végett, találtam is azután egy-egy köpetet. Egeret nem tudtam adni, tépni különben

is gyenge volt, nálunk egér nincs, másutt pedig esetleg mérgezik, nem mertem kérni, hogy hozzanak. Jellemző volt, hogy engem megszokott, megismert, más jelenlétében nem volt hajlandó enni, de ahogy egyedül voltunk, mohón evett. Rengeteg pajort szedtem fel a kertben, lecsiptem kemény rágójukat egy csipesszel, rengeteget evett belőlük, egy-egy évre 10—15-öt is. Két hét után vittem fel az állatkertbe, ahol sajnos elpusztult. Mint kiderült, nyílt törése volt, csontdarabok hiányoztak, nem volt megmenthető. Rettenetesen sajnáltam, mert bízott bennem.

A füstifecske két hetet töltött nálam ez év őszén. Lelőték, szárnya sérült könyökben, mint a tengelicnek. Már az iskolában megittam és etettem is. Intelligenciájára jellemző, hogy csak egyszer kellett kitátnom a csőrét gyengéd erőszakkal, a következő alkalommal önként nyitotta ki. Attól az időtől két hétig nem volt megállás. Fél óránként, később kicsit ritkábban etettem. Szombat-vasárnap a birka-istállóban fogtam a legyeket százsámra. A harmadik naptól áttértünk a mezei sáskára. A gyerekek több százat fogtak egyszerre, húszasával tették élve a gyufásdobozba és a fecske naponta 100—150 darabot evett, legyekkel felváltva. Megtanulta, hol az itató, odatopogott részeg matrózjárással, többnyire a virágcserep szélén, mert arról csak le kellett lépnie és önállóan ivott. Sőt később, amikor már sajnáltam az iskolába hurcolni, mert nem szerette a lezárt dobozt. Négy napig ugyanis a nevelői asztalon üldögélt a tanítás alatt és óra közben is etettem, megtanulta egyedül enni a halomba készített, combja tépett, összenyomott fejű sáskákat. A combokat merevségük miatt kellett letépnem, mert hányásra ingerelte, ha nem szedtem le. Attól kezdve, hogy „önkiszolgálóvá” vált, otthon hagytam fél napra az előkészített eleggyel és vízzel. Mindig üres tál várt. Nagyon hamar megismert, megszokott, áttipegett az ujjamra és ott várta az eleséget. Nem lehetett becsapni, ugyanis megpróbáltam hússal etetni. Pici darabokat vágtam, bevizeztem, kínáltam, úgy is, hogy alig látszott belőle valami, de meg sem kóstolta. Ha sáskaszárnyat ragasztottam rá kétoldalt és a hús nem látszott, bekapta, de undorral nyelte le. (ez nem beképzelés, látni lehetett rajta!). Sajnos ez lett a veszte, ugyanis beállt a hideg idő, eltűntek a sáskák, legyek, mást nem fogadott el, röpképtelen volt, el kellett alitat-

nom. Soha keservesebb dolgot, nagyon akart élni. Nem vártam meg, míg az éhezéstől legyengül és amikor az aetheres zacskóhoz tettem a fejét, menekült volna. Kénytelen voltam a tenyeremen beletenni és éreztem, hogy szorítja az ujjamat! Meg tudtam volna ölni, aki rálőtt!

Benke Emília

MADÁRTANI JEGYZETEK NORVÉGIÁBÓL

1978. július 10—1979. augusztus 5-ig dolgoztam Norvégiában. Mivel munkám végig megadott városokhoz kötött, így — legnagyobb sajnálatomra — nem juthattam el a madárhegyek tájára. Lakóhelyeim környékén azonban rendszeresen figyeltem a madárvilágot. A több mint egy év alatt kerekén 100 fajt figyeltem meg, melyek közül a legérdekesebbnek ítélt megfigyeléseket az alábbiakban írom le. Elverum, 1978. VII. 11 — VIII. 30. 19 fajt észleltem. Fészkelte a vörösbecge, fenyőrigó, sarlósfecske, parti fecske, molnárfecske. A sarlósfecskek még 22.30-kor szürkületben is repdesnek a városka felett. A főutca járdáján a barázdabillegetők a járókelők közt szaladgálnak.

Steinkjer, 1978. IX. 1 — IX. 30. Itt 31 fajt figyeltem meg. A Trendheim-fjord vizén pehelyécéket, hegyi récét, a partszegélyen csigaforgatót, billegető cankót, bibicet s a hónap végén már hósármánvt is láttam. A városban karvaly, fitisz- és csilp-csalp füzike, hantmadár, csóka és kék cinege is előfordult (utóbbi kettőnek legészakibb előfordulási helye).

Oslo, 1978. X. 1 — XII. 31. A három hónap alatt 32 fajt jegyeztem fel. A Fregner-park taván a szelid tőkés récét közt kanadai lúd, apácalúd, énekes hattyú volt látható. A városban sokfelé ezüst- és viharpirályók. A legforgalmasabb helyek közelében szarkafészek, alacsonyan is. A városszéli hegyek fenyveseiben: kis fakopáncs, fekete harkály, hegyi fakusz, barátcinege, fenyvescinege, királyka és a csuszka skandináv alfajának példányai. Egy este óriási felhő szürke varjú húzott a hegyek felé. 400-ig számoltam.

Elverum, 1979. I. 2 — II. 28. Csak 16 faj. Kemény tél, max.—32 °C. Az emberek igen sokfelé etetik a madarakat. Az etetők környékén van csak mozgás. Két seregély áttelelt az egyik dúcetetőnél, napraforgómagot fogyasztva. Egy karvaly házi verebet üldözve bevágódott egy órásüzlet ajtaján (szabadon engedték).

Aas, 1979. III. 1 — III. 31. 23 fajt számláltam. A dombok fenyveseiben — a fenti fajokon kívül — citromsármány, csíz, héja, süvöltő is előfordult. A közeli Dröbek fjordjának vizén vonulásban lévő vörösnyakú vöcsköt láttam.

Nordfjordeid, 1979. IV. 1 — IV. 30. Itt 39 faj került szem elé. A fjord vize és partszakasza kitűnő megfigyelési lehetőségeket nyújtott. Megindult a vonulás, jelentkeztek a bibicek, seregélyek, barázdabillegetők, örvös galambot és kis sólymot is észleltem. A fjord vizén a tőkés-, barát-, kercerécek mellett örvös bukó, bütykös ásólúd, pehelyréce, csigaforgató, szürkegém, nagy póling, piros lábú cankó is megfigyelhető volt. Nagyon érdekes volt a csigaforgatók és az örvös bukók nászát figyelni, csakúgy, mint a dolmányos sirályét is. A hegyi erdők tisztásain már énekeltek a szürkebegyek, vörösbegyek.

Elverum, 1979. V. 1 — V. 31. A megfigyelt fajok száma 47. Megérkezett a kerti és a kis poszáta, a geze, a kerti rozsdafarkú, a kakukk, a sárga billegető, az énekes rigó, az erdei pityer és darucsapat húzott át a város felett. A következő fajok fészkelését tudtam megállapítani: fenyőrigó (telepesen, nyíresben), süvöltő, nagy fakopáncs, fitisz füzike (mindkét nem építette a fészket), nyaktekeres, kormos légykapó, szőlőrigó. Ezen kívül élményt jelentett még a búbos cinege, a fekete harkály megfigyelése és a kormosfejű cinege odúépítése.

Farsund, 1979. VI. 1 — VI. 30. A városban és környékén összesen 52 faj került elő. A közeli tengerpart homokos-sziklás élőhelyén a réti pityer és a hantmadár volt a legjellemzőbb fészkelő faj. A 15 km-re lévő Fyr parti zónájában a csigaforgató fészket találtam, s repülő fiókat etetett itt a parti pityer (*Anthus spinoletta petrosus*), a homokos szakaszon a parti lile fészkel. A város körüli hegyek lejtőin mindenfelé a fitisz füzike és a mezei poszáta éneke hallatszott, s az egyik fjord öbléből többször hallottam a bölömbika hangját (az elterjedési térképek itt nem jelzik előfordulását).

Bergen, 1979. VII. 1 — VII. 31. 16 faj. A balkáni gerle gyakori. A városban a sirályok (ezüst-, vihar-, dolmányos-) a köztisztaság katonái. Éjszaka villanyfénynél takarítják el a nappali szemétmaradékot.

Az egész országban — különösen a települések környékén — igen gyakori a szürke varjú, a szarka, a barázdabillegető. Utóbbi közönséges, városi madárrá vált. A fitisz füzike is jóval gyakoribb, mint nálunk.

Bár különleges, Skandináviára jellemző fajt nem sikerült megfigyelnem, számomra mégis nagy élmény volt a „hétköznapi” madárvilág megfigyelése is.

Molnár Gyula

Fekete István

(1900—1970)

A gólya évében illik megemlékezni egy pillanatra a magyar természet 80 éve született és 10 éve elhunyt legnagyobb írójáról, aki utolérhetetlen emléket állított a gólyamadárnak Kele c. regényében és azonos című korábbi kisregényében. A gólya sorsa egyébként is szívügye volt. Tudományos értékű megfigyeléseit számos kisebb írásában örököltette meg. Órá és egyúttal a gólya évére emlékezünk ezzel a rövid írásával, mely először a NIMRÓD 1937-es évfolyamában jelent meg.

MIRE TANÍTTJA A GÓLYA FIAIT?

Egyik reggel a községi határ mellett kocsikáztam hazafelé. Bágyadt nyárutói reggel volt, amikor az ember lusta örömmel szemlélődik erre-arra, és nyomában — úgy érzi — már az ősz jár.

A zöld tengeritáblák között barna sávok nyújtózkodtak, melyeken ökrök ballagtak az eke előtt. Tarlót buktattak.

Az egyik ökörpár körül sok fehérség, melyeket libáknak néztem. Lám az okos gazda! — gondoltam. — Kihozta a libákat, s amíg ő szánt, azok összeszedik a széthullt szemet.

Amint haladunk, a libák túlságosan nagyok lettek, és közel érve alig hittem magamnak, mert tenyéryi kis földön

golyák bogarásztak. A föld hossza talán harminc méter, a szélessége sincs több tizenöt méternél — és **hét golya** jár az eke nyomában. Két öreg és öt fiatal. Egy fészekalja.

A gazda halkán biztatta ökreit, és látszott minden mozdulatán, hogy ő is élvezte a golyák közelségét. Nem akarta elriasztani őket, hiszen neki dolgoztak!

Bibliai kép.

A golyák a kis földön szinte körülvették a szántóvetőt, és néha négy-öt méternél sem voltak messzebb.

Utam mellettük vitt el. Megállni nem mertem, mert az én kocsimra a golyák már figyeltek. Bennem már nem bíztak. Mentem hát tovább, és keserűen gondoltam a fényképezőgépre, mely mindig ilyenkor hiányzik. Micsoda képet csinálhattam volna!

Hiába írom le ezt a képet, ezt látni kellett volna minden vadásznak.

Nyári reggelben ballagó két szelid ökör, mögöttük a nagy bajszú, idős gazda, aki rám nézett, s csak a szemével intett:

— Látod a madaraimat?

Visszahunyorogtam:

— Látom! Hogyne látnám! Bár látnának benneteket minden magyar vadászok! Itt talán megvilágosodna előttük, hogy a golya, piros lábú öreg madarunk, miért viszi fiait a szántóvetők kis barázdájára, és mért tanítja a fiatalokat egerészni, bogarászni. Itt talán megéreznék ennek a képek örök szimbólumát, mert ezen a képen az ember, a madár és a föld elválaszthatatlanul egyek és magyarok voltak.

NÉHÁNY KIEGÉSZÍTŐ SZÓ FEKETE ISTVÁN ÍRÁSÁHOZ

Harmincöt évvel később történt, szintén augusztusban. Veszprémből utaztam Budapest felé. A sínen dübörgött az M 61-es dizelmozdony vontatta vonat, a túloldalt a 8-as

főútvonal forgalma és az inotai alumíniumkohó szegélyezték. Közöttük egy tarló, melyen teljes hang- és vonóerővel egy traktor vontatta a tarlólántó ekét. **És mögötte öt gólya.** Két öreg és három fiatal. Szedegették az ekék által kifordított egeret, pockot, ezt-azt.

Viszonylag nem sokkal korábban fejeztem be Fekete István Rózsakunyhójának újraszerkesztését és élénken élt bennem minden sora. Azon pillanatban az előbbieken közöltre gondoltam, s arra, hogy ezt valahol meg kellene írni. Ez azonban megfelelő lehetőség hiányában nyolc évet késett.

Dr. Nagy Domokos Imre

100 ÉVE SZÜLETETT DR. DORNING HENRIK

Dr. Dorning Henrik neves ornitológusunk 1880. február 24-én született a Fejér megyei Polgárdin. Itt azonban csak kora gyermekéveit élte; középiskoláit Budapesten és Baján végezte. Jogi tanulmányai Budapesthez kötődtek. De átjárt a Tudományegyetemre is, ahol id. Entz-nél zoológiát hallgatott. Akkori szűkös viszonyai miatt a rendőrségen kényszerült állást vállalni. Főnökei csakhamar belátták, hogy a zoológia iránti ragaszkodása nem teszi képessé gyakorlati rendőri ügyekkel való foglalkozásra. Ezért jogi kutatási és nevelési feladatokat kapott és nyelvismerete miatt külföldi konferenciákra küldték.

A bizonyos fokú kötetlenséget kedvelt tudománya, a zoológia művelésére használta fel, ezen belül mindinkább az ornitológia felé fordult érdeklődésével. Első tudományos cikke az *Aquila* 1908. évi számában jelent meg, melyet számos más cikk és tanulmány követett a napilapok hasábjain is.

Ornitológiai munkásságának középpontjában a Budapest madárvilágával való foglalkozás állt. Az urbánus madár-

világ első hazai kutatói közé tartozott. Különösen a sarlósfecskék városi viszonyai érdekelték, valamint a búbos banka ökológiája.

1920-tól a Madártani Intézet „rendes megfigyelője”-ként dolgozott, 1930-ban pedig a Magyar Ornitológusok Szövetsége (MOSZ) „Herman Ottó” érem tulajdonosa lett. A Természettudományi Társulat 1949-ben tiszteletbeli tagjává választotta.

Nagy ismerője volt a magyar madártani szakirodalomnak is. Csömörrre költözve, nyugdíjas éveiben behatóan foglalkozott a magyar madárnevek regisztrálásával és pontosításával.

1960. február 16-án halt meg. Emléke a magyar ornitológusok körében úgy él, mint melegszívű, segítőkész, felvilágosult és nagyon művelt szakemberé, aki erős szóval hirdette a magyar ornitológusok közötti harmónia szükségességét.

(Dr. Keve A. nyomán)

Radetzky Jenő

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Északi búvár (*Gavia stellata*): Makád, 1979. 12. 16. 1 pd.; 1980. 1. 17. 1 pd.; Ráckeve, 1980. 1. 8. 1 pd.; Szigetbecse, 1980. 1. 11. 1 pd.; 1980. 1. 17. 1 pd.; Szigetszentmiklós, 1980. 1. 18. 1 pd.; Tököl, 1980. 1. 25. 1 pd. (Gyenes A. Zoltán, Hajtó L., Madocsai A.)

Batla (*Plegadis falcinellus*): Szakmár, 1980. 3. 30. 2 pd. (Büki J.); Szeged, Fehér-tó, 1979. 11. 4. 1 pd. (Széll A.); Szeged, Fehér-tó, 1979. 11. 10. és 13. 2—2 pd., 1979. 11. 25. 3 pd., 1979. 12. 2. 3 pd., 1979. 12. 15. 1 pd. (Csörgő T., Gyovai F., Kiss E., Puskás L., Széll A.)

Kis hattyú (*Cygnus bewicki*): Marcal folyó, 1980. 1. 7.

- 1 pd. valószínűleg sérült. Nehezen, szárnyaival csapkodva úszott. (Gyenge L.)
- Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): Balatonfüzfő, 1980. 2. 20—22. A strandon 1 juv. pd. Rendkívül szelid. (Bognár Z.)
- Kis lilik (*Anser erythropus*): Makád, 1979. 12. 16. 6 pd. (Hajtó L., Madocsai A.)
- Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): Szeged-Fehértó, 1979. 12. 15. 1 pd. (Széll A.)
- Hegyi réce (*Aythya marila*): Dorog, 1979. 12. 1—3. 1 pd. tőkés récékkel (Schalla E.)
- Jegesréce (*Clangula hyemalis*): Dorog, 1979. 11. 23. 1 pd. (Schalla E.)
- Pehelyréce (*Somateria mollissima*): Hajdúböszörmény, 1971. 9. 20. 1 pd. löve (Dr. Sóvágó M.) Megj.: Tájékoztatónkban általában csak friss faunisztikai adatokat közlünk. Jelen esetben ettől a gyakorlattól eltértünk, mert egy hazánkban ritkább faj most előkerült példányáról van szó.
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): Varbói-tó (Bükk hgys.), 1979. 12. 28. 1 tojó példány megfigyelve (Barta Z.)
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): Szigetcsép, 1980. 1. 15. 1 pd. (Hajtó L.); Szeged-Fehértó, 1979. 6. 27. és 8. 29. 1—1 pd.; 1979. 9. 1. 2 pd.; 1979. 9. 5. és 9. 7. 1—1 pd.; 1979. 9. 8. 1 pd. (Széll A.); Rétszilas, 1980. 3. 15. 1 pd. (Deme T., Farkas S., Zörényi J.); 1980. 3. 29. 2 pd. (Varga Zs.)
- Guvat (*Rallus aquaticus*): Szeged-Fehértó, 1980. 1. 20. 1 pd. (Széll A.) Csömör, 1980. 1. 3. 1 pd. (Hajtó L.)
- Vízityúk (*Gallinula chloropus*): Szigetszentmiklós, 1980. 1. 6. 1 pd., 1. 18. 1 pd.; Farnos, 1980. 1. 9. 3 pd.; Szigetcsép, 1980. 2. 6. 6 pd. (Hajtó L.)
- Csüllő (*Rissa tridactyla*): Makád, 1980. 2. 17. 1 juv. (Hajtó L.)
- Lócsér (*Hydroprogne caspia*): Kistormási víztározó, 1979. 4. 11—12. 2 pd. (Kalotás Zs.); Szeged-Fehértó, 1979.

4. 20. 1 pd., 1979. 7. 24. 3 pd., 1979. 7. 26. és 7. 28. 2—2 pd., 1979. 8. 26. 1 pd. (Széll A.); Sándorfalva, Nádas-tó, 1979. 4. 12. 7 pd. (Juhász J.); Pusztaszer, Büdösszék, 1979. 8. 10. 1 pd. (Molnár L., Széll A.)
- Közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*): Bögöt, Váti-erdő, 1979. 12. 30. 1 pd. (Varga L.)
- Kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*): Bögöt, Váti-erdő, 1979. 12. 30. 3 pd. (Varga L.)
- Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*): Isaszeg, 1980. 1. 4. 1 pd. (Bolla S.)
- Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*): Puszkaporosi szoros, Szinva, Bükk hgys. 1980. 2. 23. 1 pd. (Barta Z., Horváth R., Ott J.)
- Örvös rigó (*Turdus torquatus*): Budapest, Kossuth tér, 1980. 2. 2—3. és 3. 9. 1 pd. (Bartha E., Petrilla A.); Somhegypuszta, (Északi-Bakony), 1980. 3. 31. 2 hím pd. (Bartha Z.); Dorog, 1979. 12. 29. 2 pd. fenyőrigókkal (Vaskó F.); Nagykovácsi, Nagyszénás, 1980. 4. 12. 2 pd. (hím, tojó) (Nagy I.)
- Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): Szombathely, Hetény, Gencsapáti határában lévő erdő, 1980. 3. 16. 1 pd. (Varga L.)
- Havasi szürkebecg (Prunella collaris): Bp. Sashegy, 1980. 1. 27. (Dr. Simig L.); Dorog, 1979. 12. 19. 6—8 pd. (Vaskó F.); Hollókő, Börzsöny hgys. 1980. 4. 6. 1 pd., Nagyoros bérc, Börzsöny, 1980. 4. 7. 1 pd. (Varga Zs., Daványi L.)
- Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): Sárisáp—Annayölgy, 1980. 1. 15. 15 pd. (Lenner J.); Bp. Villányi u. 1980. 3. 28. 6 pd. (Szócs J.); Gödöllő, 1980. 2. 17. 11 pd. (Remsey A.); Barátságkert—Örvénykő (Bükk hgys.), 1980. 1. 21. 10 pd. (Kakszi K.); Nagykanizsa, 1980. 1. 12. 16 pd., 1980. 1. 19. 9 pd. (Dr. Tamás J.); Bp. Vadas kert u. 1980. 3. 1. 1 pd., 1980. 3. 2. 50 pd., 1980. 3. 3. 50 pd., 1980. 3. 4. 3 pd. (Király I.); Nagytétény, Háros sziget, 1980. 1. 28. 10 pd. (Varga Zs.); Vác, 1980. 4. 4. 60 pd. (Varga Zs.); Bánd, 1980. 1. 30. 23 pd. (Barta Z.)

Zsezse (*Carduelis flammea*): Szentendre, 1979. 12. 23.
15—20 pd. (Árkosi J.)

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): Tornyospálca, 1980. 3. 11. 2 pd. (Agárdy S.)

MADÁRTANI ADATOK SOMOGYBÓL

Phalacrocorax carbo: 1980. 3. 16. Rinyaszentkirály 27 pd.,
3. 23. Nagybajom 1 pd., 4. 1. Rinyaszentkirály 33 pd.
Kiszáradt fákon egy halastavi szigeten.

Ardea cinerea: 1980. 4. 2. du. Rinyaszentkirálynál a Rinya
mentén égererdőben kb. 100 fészekből álló telepre
akadtunk. A fészkek kb. 70 %^o-a lakott volt.

Egretta alba: Somogy halastavain februárban és márciusban
rendszeresen megfigyeltünk kócsagokat. 1980. 2.
8. Toponár Deseda 17 pd., 2. 17. Kivadár 60 pd.

Ciconia nigra: 3. 23. Nagybajom 1 pd., 3. 30. Mike 1 pd.,
4. Rinyaszentkirály 2 pd., 4. 7. Szentai-erdőben
öreg tölgyfán lévő fészeknél 1 pd.

Tadorna tadorna: 2. 8 — 3. 11-ig 1 ad. hím.

Mergus merganser: Kivadár 2. 17. 20 pd., 3. 16. 30 pd.

Pandion haliaetus: 3. 23. Nagybajom 1 pd., 3. 30. Mike 1
pd., 3. 31. Lábod 2 pd., 4. 1. Rinyaszentkirály 1 pd.

Dryocopus martius: Nagyobb tölgyesekben, égeresekben,
fenyvesekben gyakran hallottuk hangját február,
március hónapokban. 3. 2-án du. Hosszúvíznél néhány
öreg bükkben találtuk friss odút.
4. 7-én a Szentai-erdőben É—D irányba haladva
10 km-es szakaszon 4 párt láttunk.

Lullula arborea: 3. 2-án reggel 2+6 vonuló.

Parus cristatus: 2. 3. Hösszúvíz, 3 pd., 2. 24. Nagybajom, 2 pd., 3. 2. Nagybajom, 2 pd., Mésztegyő, 2 pd., 3. 31. Lábod, 2 pd., 4. 7. Szentai-erdő fenyveseiben 6 pár. Az egyik pár kiszáradt nyírfa odújába járt.
Motacilla cinerea: 3. 23. Nagybajom, 2 pd., 3. 30. Mike, Lábodi—Rinya, 1 pd., 4. 1. Rinyatamási 1 p.

Orbán Attila, Tömösváry Tibor

GYURGYALAGOK MEGTELEPEDÉSE A PACSAI HOMOKBÁNYÁBAN ÉS EGY HASZNÁLATON KÍVÜLI HÉVIZI KŐBÁNYÁBAN

Május közepétől figyelemmel kísértem a két — régebben is használt — költőhelyet. Korábbi adataim szerint a pacsai homokbányában kb. 15 éve költenek gyurgyalagok.

1979-ben Hévízen 22 pár, Pacsán kb. 30 pár költött sikeresen.

Leposa József

ÁTTELELŐ NAGY KÓCSAGOK

A néhány esztendeje védetté nyilvánított Barbacsi-tó és Csorna (Győr—Sopron m.) környékén 1979. december közepétől a hónap végéig legalább 300 nagy kócsag tanyázott. Ekkor a hirtelen jött erős havazás és nagy hideg miatt fölkerekedett a hatalmas csapat és elvonult. De ahogy enyhülni kezdett az idő — január közepe táján — újra megjelentek az említett terepen e szép madarak. Február 8-án 7 példányt figyeltem meg Csorna határában; egy lucernatáblában sétálgattak.

Éppen 5 esztendővel ezelőtt, amikor még a mostaninál is enyhébb volt a tél, február 9-én 42 darabot láttam itt.

Úgy vélem, hogy a tömeges áttelelést két tényezővel lehet megmagyarázni. A Barbacsi-tó védett s így háborítatlan szálláshelyet biztosított, a Csorna határát átszelő Keszeg-ér pedig télen sem fagy be, apróhalban gazdag patak.

Kálmán Gyula

FENYŐRIGÓ FÉSZKELES

1979. június 18-án etető fenyőrigó párt (*Turdus pilaris*) figyelttem meg a Marcal folyó gátja mellett Nemesgörzsöny határában. Fészküket — hozzáférhetetlenül — fűzuskók alá rejtették, így fiókáik számát és fejlettségüket nem tudtam megállapítani. Az etetést mintegy nyolcvan méterről távcsővel figyeltem. A délelőtti órákban a táplálékot a szülők 5—8 percenként hordták a fiókáiknak. A környező vizenyős, savanyúfüves rét egyébként a nagy pólingok (*Numenius arquata*) kedvelt fészkelőhelye. Évről—évre 10—15 pár költ itt.

Gyenge László

A RÉTI TÜCSÖKMADÁR (*Locustella naevia*) ELŐFORDULÁSA VÁRPALOTA KÖRNYÉKÉN

3 km-re Várpalotától D-re a Sárrét északi peremén magas növényzetű kaszálón, fűzfákkal és bokrokkal szórt területen, vízhez közel találtam a réti tücsökmadarat 1979. 7. 21-én. A madarak rovarokkal a csőrükben kis területen mozogtak sűrű növényzet között. Valószínűleg fiókáikat etették, de fészküket nem találtam meg.

Major István

KERESZTCSŐRŰ (*Loxia curvirostra*) ADATOK

1980. 2. 24-én a DK-i Bükk Szögcsék-tetői nagy kiterjedésű, ligetes erdei fenyveseinél min. 1 hím és 3 tojó tartózkodott. Hol a fenyőkön, azok tobozát, hajtását csipegetve, hol a talaj közelében 20—30 cm magasan, egy galagonyabokor közepében, a törzs ágazásánál. Innen Ny-ra mintegy 1 000 m-rel ismét észleltünk 1 párt, melyek az előző hely felől érkeztek, s leereszkedtek a bükkös erdő szélében egy-egy bükkfának a csúcsába. A hím énekelve jött, furcsa, kissé a csicsörke nászrepülésére emlékeztető röppel, s miután leereszkedett, úgy követte a tojó is. Innen a madarak rövid idő múltán ÉK-nek (Eresztő-hegyek) szálltak odébb. Mintegy 3 óra múltán a 2-3 km-rel Ny-abbra lévő, hasonló biotópú Teber-tetői oldalon ismét észleltük a hím keresztcsőrű hangját, s ez alapján ráakadtunk 1 hímre és közelében egy tojóra is. A madarak többször is elrepültek odébb, majd vissza, s mindig egyazon fenyőfa csúcsába jöttek meg.

Barta Zoltán—Horváth Róbert—Ott József

BAJSZOS SÁRMÁNYOK MEGVÁLTOZOTT KÖRNYEZETBEN

A Bükk-hegység K-i oldalán lévő Szinva-pataknak a Csanyik-völgyi bejárat alatt található ún. „Szinva-kanyar”-i részét 1978-ban (a miskolci építkezésektől kikerülő föld- és törmelékanyagokkal) tölteni kezdték. Ez a kb. 500x100 m-nyi terület, mely az országút szintje alatt feküdt több méterrel, 1979-re teljesen feltöltődött (kb. 4—5 m magasságban). A korábban a Szinva által rendszeresen elárasztott területen kialakult biotóp (fűzbokros és éger-újulatos) ezáltal gyakorlatilag megszűnt, s helyét egy sík, kopáros, gazos biotóp váltotta föl derékig érő libatop (*Chenopodium*), lórum (*Rumex*) és disznóparéj (*Amarantus*) elegyes állományából. Helyenként (valószínűleg a ta-

MADÁRJELÖLÉSI ADATOK EURÓPÁBÓL

2. Bologna (Olasz gyűrűzőközpont)

Az alábbiakban az EURING Adatbank összesítési anyagából csak az ezer példányon felüli tételleket ismertetjük.

	1975	1976	1977
Fürj	1113	1356	2555
Vörösbecg	9193	9320	1 2485
Kerti rozsdafarkú	2363	2501	1070
Feketerigó	8395	6480	7444
Fenyőrigó	7851	—	4013
Szőlőrigó	5970	1380	4882
Énekes rigó	8700	7783	7949
Barátka	3088	4603	3617
Kerti poszáta	2122	1452	—
Kormos légykapó	2820	3517	1673
Erdei szürkebecg	4817	4910	4265
Réti pityer	1289	1334	1094
Erdei pityer	2160	2280	2102
Sárga billegető	5032	5467	1408
Seregély	4953	4893	4815
Olasz veréb	1214	1431	1308
Mezei veréb	1024	1001	1398
Meggyvágó	—	—	1658
Zöldike	1789	1601	1916
Tengelic	2883	2389	2297
Csíz	16145	1512	11553
Kenderike	5288	6124	4657
Csicsörike	2324	2441	2216
Erdei pinyt	35682	19063	18892
Fenyőpinyt	15709	15992	36198
Összes jelölés	167750	124440	152877

3. Budapest

	1975	1976	1977	1978	1979
Dankasirály	—	1237	1153	1431	—
Füstifecske	1817	—	1391	1914	3969
Molnárfecske	4470	4394	3642	6001	1898
Partifecske	—	—	—	1658	—
Szécinege	6694	1428	—	—	—
Kék cinege	1459	—	—	—	—
Vörösbegy	1467	1455	1888	1707	1099
Feketerigó	1632	1009	1167	1292	—
Nádirigó	—	—	—	1587	—
Cserregő					
nádiposzáta	—	1278	2235	3029	1862
Foltos					
nádiposzáta	—	1575	4801	5706	3383
Barátka	—	1917	1806	1681	1416
Mezei veréb	1693	—	—	—	—
Zöldike	1819	1433	1407	1439	1387
Tengelic	2980	—	—	—	—
Csíz	5725	—	2763	—	1489
Csicsörke	1071	—	—	—	—
Süvöltő	1719	—	—	—	—
Citromsármány	1220	1121	—	—	—
Nádisármány	—	—	—	1305	—
Összes jelölés	46863	33277	41372	44235	16503

A bolognai jelölőállomás működési területén vonul keresztül a hazai fajok jelentős része, ezért ennek a központnak az eredményei számunkra különösen is érdekesek. A közölt számadatok önmagukért beszélnek, részletekbe belemélyedni már csak a helyhiány miatt sem érdemes. Néhány gondolat azonban mindenképpen idekiváncozik, amit elsősorban gyűrűző tagtársaink figyelmébe ajánlok. Az olaszok a fürj kivételével elsősorban énekesmadarakat fognak és jelölnek, de ezek között is kiemel-

kedő helyet foglalnak el a különböző rigófélék, ezenkívül a barátka, a kerti poszáta, az erdei szürkebegy, a csíz, végül az erdei-fenyőpinty. Ahhoz, hogy a hazai vagy a rajtunk átvonuló állomány adatainak tudományos feldolgozását elvégezhessük, feltétlenül szükségesnek látszik az említett fajok céltudatos és a korábbinál jóval nagyobb számban történő jelölése. Gondolok itt a rigófiókák gyűrűzésére, a nyár végi és az őszi eleji bodzások kihasználására a barátka, a többi poszátafaj szempontjából, de az októberi énekes rigó és erdei szürkebegy vonulása idején történő rendszeres hálózásokra. Az említett fajokból legalább három-háromezret, de inkább többet kellene megjelölnünk ahhoz évente, hogy a megfelelő számú vizszojajelentésre reális alapot teremthessünk. Ezeket az eredményeket a jövőben a gyűrűzési munka bizonyos fokú megreformálásával szeretnénk elérni.

A magyar adatokhoz csak annyit, hogy bár a végső számok még messze elmaradnak például az olasz eredményektől, de az eredményes és jó irányú fejlődés feltétlenül lemérhető. Gondolok itt a Kiskunsági Madárvárta révén fokozatosan emelkedő számú nádiposzáta jelölésekre, a Budakeszi gyűrűzőtábor jóvoltából a megemelkedett barátka fogásokra és a rendszeres és jelentős mennyiségeket felmutató fecskejelölésekre. A pintyfélékkel kapcsolatban érdekes a csízek periodikusnak tűnő nagyobb számú érkezése minden második évben, a zöldike fogások állandó volta és az örvendetesen megemelkedett nádisármány-jelölések száma. Éppen a fent említett adatokra visszatérve viszont feltűnő és sajnálatos, hogy a kenderike, erdei pinty és fenyőpinty gyűrűzések egyetlen esetben sem érték el az ezer darab feletti értéket.

S. E.

MEGJELENT AZ ELSŐ MAGYAR MADÁRHANGLEMEZ!

Dr. Ország Mihály neve szorosán összeforrt a hazai madárhangfelvételekkel kapcsolatos munkákkal, de hangbemutatókkal kapcsolatos számos értékes előadásán keresztül jól ismert tagtársaink előtt is. Számon tartják őt szakkörökben külföldön is. Néhány éve az angol rádió által rendezett versenyen, ahol 12 országból 250 versenyző vett részt önálló madárhangfelvételekkel, kirepült gyurgyalag fiókák hangját rögzítő felvételével az erős nemzetközi mezőnyben különösen értékes harmadik helyet szerzte meg. Számos felvétele kapott helyet az angol—svéd közös munkával készült 12 lemezből álló sorozaton is.

Április közepén a Hanglemezkiaadó Vállalat gondozásában jelent meg dr. Ország Mihály első magyar madárhanglemeze, mely az erdők és a nádasok 19 madárfajáról készült felvételeit mutatja be. A felvételekhez melléketként magyar és angol nyelvű szöveg ad részletes tájékoztatót.

Gratulálunk a szerzőnek a szép kezdeményezéshez és kívánunk még sok szép madárhanglemezt minden természetbarát igaz örömére.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET

Keleti Károly u. 48.

1024 BUDAPEST

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1980. OKTÓBER—NOVEMBER—DECEMBER

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Kállay György
80-3010 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

198

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE
KERÜLT EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz
valamit is ez évben a gólyák védelméért, máris
felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

RITKASÁGOK MEGFIGYELÉSÉNEK KÉRDÉSE

A „Peterson”-könyv („Európa madarai”) a terepornitológia új korszakát nyitotta meg. 1954-ben jelent meg az első angol nyelvű kiadása. Azóta számos angol és tíz más nyelvű kiadása hagyta el a sajtót. Megért eddig három magyar kiadást is, melyekben ugyan az eredeti angol szövegen lényeges rövidítések történtek és használatukat az egyénieskedő, bár többször találó nevezéktan nehezíti meg. A milliós példányszámú kiadás egyre népszerűbbé tette a madarak megfigyelését és igen sok hívet toborzott a madártannak. A nagy sikernek azonban mutatkozott nem kívánatos hatása is: itthon és külföldön egyaránt egyre több bejelentés érkezett „ritka” fajokról. Pedig a szerzők már a bevezetőben megírták, hogy könyvük célja nem a könyvszekrény polcának díszítése, hanem az, hogy zsebben magunkkal hordjuk a terepen, hogy segítsen, ha a megfigyelt madár meghatározásával kapcsolatban nehézségek merülnek fel.

A „ritkaság vadászattól” az elmúlt idők ornitológiája sem volt mentes. Valljuk be őszintén, mindnyájunknak örömet szerez, ha egy addig nem, vagy csak hébe-korba látott fajjal találkozunk. Ez az öröm azonban egymagában még nem felelhet meg komoly felméréseink céljainak, hanem csakis a pontos és rendszeres jegyzetelés.

Soha nem tudhatjuk, hogy mikor és milyen adatra lesz szükségünk a jövőben. Ezért fontos, hogy mindent a helyszínen jegyezzünk fel, és ne bizzuk magunkat jó emlékezőtehetségünkre. Mindent jól szemügyre kell venni, hiszen pl. a házi verébbel téveszthető össze a legtöbb faj. Saját gyakorlatomból csak egy példa:

Gönyűnél a Dunánál jártam, de igen gyenge egészségi állapotban és ezért kímélni akartam a szememet, így a mindennapos észlelésekre nem használtam távcsövet.

A zátonyon ülő szokott sirály-réce társaságot sem vettem jobban szemügyre. Mivel érdemleges megfigyelésem nem akadt, visszafelé jövet mégis csak megnéztem távcsővel a zátony madarait, és így láttam meg akkor még hazánkban csak harmadik ízben a lócséreket.

Csábító dolog kizárásos alapon következtetni a fajra, de ezt csak végső esetben alkalmazzuk. Az önkritika a leglé-

nyegesebb, és ne restelljük elővenni a „Peterson” sem, de szenzációt se akarjunk magunknak belemagyarázni. A megfigyelésekből eredő hibák miatt alapvető szabály volt Schenk elve (még nem Chernelé, 1918), hogy a névjegyzékbe csak olyan fajt vehetünk fel, melyből köz-, vagy magángyűjteményben egy bizonyító példány (Belegemplar) található. Hogy ezt az elvet mennyire szigorúan fogtuk fel, bizonyítja az apáca-, vagy balkáni hantmadár (*Oenanthe leucomela* v. *Oe. pleschanka*) esete. Koffán találta meg Budaörsön és azonnal jelentette is az Intézetnek, mire vele, Pátkaival, Szíjjal, Dandllal és Farkassal kimentünk a helyszínre. Hosszasan figyeltük a madarat, de a névjegyzékbe mégsem vettük fel addig, míg a bizonyító példány kézre nem került.

Az ilyen elkóborolt madarak esetében a begyűjtés elleni tiltakozás csak érzelgősség, annak sem biológiai, sem természetvédelmi alapja nincs, mivel az ilyen példányok annyira idegen környezetbe kerülnek, hogy alig van reményünk arra, hogy hazájukba visszajuthassanak.

De ez nem jogosít fel oktalan gyűjtésre sem. Jól fel kell ismerni a madarat és a begyűjtését alaposan meg kell hányni-vetni. A begyűjtésnek azért így sem kell szünetelnie. Gondoljunk csak arra, mennyi madarat ütnek el az autók az országutakon, csak le kell értük hajolni. A gyűrűzés sem megy minden áldozat nélkül. Semmit sem szabad lebecsülni, ma minden madárnak értéke van, és ha elpusztul, a kadávert lehetőleg sokoldalúan kell felhasználni. Miután az utóbbi években a gyűjtéssel kapcsolatban a két szélsőséges álláspont annyira kiéleződött a rendszertanban is, sorozatokra mindig lesz szükség.

Az apácahantmadár abszurd esete és néha a természetvédelmi intézkedések ma már indokolják, hogy a bizonyító például elvéből engedményt tegyünk. Az angoloknál ilyen problémák már régen felmerültek és ezért ők a következő módszert dolgozták ki: ha valaki ritkasággal találkozok, köteles azonnal két kollégáját a helyszínre kivinni — igaz ehhez gépjármű is kell — és csak hármuk egybehangzó véleménye alapján jelenthetik megfigyelésüket. Ezt azután a British Ornithologists' Union „ritkaság-bizottsága” bírálja el, és csak ezután vehető fei a névjegyzékbe.

Európa több országában ma már alakultak hasonló bizottságok. Munkájuk nem is könnyű és főleg háládatlan. Mi

is iparkodunk követni ezt a módszert, de a tárgyilagosság fokozott megőrzése végett a bizottságunk hármas tagozatú, melyek függetlenül attól, hogy tapasztalt vagy csak kezdő ornitológustól származik a bejelentés, azt elbírálják. Munkájukat megkönnyíti, ha színes fotó is áll rendelkezésre, de a három tanú még így sem mellőzhető. Akinek még így is kételye lenne, annak csak annyit, hogy ennek hiányában még Chernel István szibériai rigóját sem fogadták el. Tehát ha ma már nem is ragaszkodunk a bizonyító példányhoz, de a szakmai érdek megkívánja, hogy bizonyos megkötöttséget pontosan betartsunk.

Dr. Keve András

A MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET 50 ÉVES

lesz 2024-ben. Hány helyi csoportja, hány tagja lesz szerte az országban, ma legfeljebb csak találgathatjuk. A magam részéről mindenesetre remélem, hogy az Egyesület majdani többszintes székházában dolgozó titkárságon a tagnyilvántartás legfeljebb computer segítségével lesz megoldható és legalább hat számjegy kerül a papírra, ha történetesen a **taglétszám** kerül szóba. Egy mindenesetre bizonyos. A félévszázados fennállásról ünnepélyes keretek között **emlékeznek majd meg** és díszes kivitelű kötetben foglalják össze az Egyesület 50 éves történetét. Ez a történet az akkor már régmúltnak számító 1974-es évvel indul és — **itt jönnek majd a nehézségek**. Sokan közülünk, akik ott álltunk Egyesületünk bölcsőjénél, az élet nagyon józan törvényei szerint már nem leszünk alkalmasak arra, **hogy válaszokat adjunk** különböző kérdésekre, de a ma még fekete hajú és szakállú tizen- és huszonevűek, az akkori korelnökök, sem emlékezhetnek majd mindenre.

Eddig az előrepillantás és most vissza a jelenbe. Jó néhány alkalommal **szorgalmaztam** már, hogy össze kellene állítani, papírra **kellene vinni** a MME eddigi, talán rövidnek tűnő, de eseményekben mégis oly gazdag történetét. Naplószerűen kellett volna vezetnünk a kiemelkedőbb eseményeket a megalakulástól, 1974-től kezdve, de erre akkoriban sajnos nem gondoltunk. Hiba, mulasztás, volt, de ma még viszonylag könnyen jótételező. Hiszen ha együtt vannak a legfontosabb adatok, dátumok, akkor nem lesz különösebb gondja annak, aki egyszer majd megbízást kap arra, hogy Egyesületünk történetét megírja. Ma még nem késő pótolni a mulasztást, hiszen csupán 6 év adatait kell összefoglalni.

Kérem tehát Egyesületünk valamennyi Helyi Csoportját, elsősorban a vezetőket, állítsák össze és küldjék be a központi iroda címére a Csoport történetét rövid tömondatokban. Gondolok itt pl. a következőkre: a megalakulás helye és időpontja, az alapító tagok száma, az első vezetőség névsora, kiemelkedő madártani munkák, esetleges táborok, rendezvények stb. Mindez elfér egy oldalon és miután a szükséges dokumentumok rendelkezésre állnak, legfeljebb néhány órai munkát jelent egy-egy HCs-nál.

A kért adatok egy része persze a központi irattárból is kikereshető, de úgy gondolom kerekébb, egységesebb anyagot kaphatunk, ha azt a HCs készíti el önmagáról. A jelentéseket 1981. február 1-ig kérem beküldeni. Nem a magunk részére, hanem elsősorban azok számára, akiket ma még talán nem is ismerünk, de akik majd az Egyesület munkáját irányítják huszon-egynéhány évvel az ezredforduló után. Egy kicsit valamiféle vizsga is ez most, témája pedig Egyesületünk szeretete. Nagyon remélem, hogy minden HCs „jeles bizonyítványt” kap majd.

Schmidt Egon

ÚJBÓL A MADÁRPUSZTULÁSRÓL!

Az utóbbi hónapokban rendszeresen jártam a Tokaj-hegy szőlőtábláit, gyümölcsseit. Az itt élő madarak életét, szokásaikat vizsgáltam. Néhány sorban jellemzem a területet. Nagyüzemi szőlőtáblák, háztáji szőlőskertek, gyümölcsös-sel, elhagyott szőlők és parlagok váltogatják egymást. A szőlők növényvédelmét helikopterrel végzik, a nagy és háztáji táblákon egyaránt, de a hagyományos kézi permetezés is gyakori.

E munka környezetpusztításáról, hatásáról írok most is megdöbbentő adatokat!! Sajnos egyre gyakrabban talállok mérgezettől elpusztult madarakat. Különösen azok a madarak pusztulnak, amelyek a szőlők között szerzik be a táplálékukat illetve etetik a fiókáikat! A legszomorúbb amikor olyan ritka madarak mint a kövirigó pusztulásával kell kezdenem az adatok felsorolását!

1980. május 10—15 között végzett permetezés után Tokajban a Patkó bánya mellett két hím kövirigó esett áldozatul. A rigók itt közvetlenül a szőlőtáblák mellett fészkelnek, a vegyszerektől elkábult, vergődő rovarokat felszedik, ezzel a soruk megpecsételődik! Más fajokat is találtam a szőlők között: búbos bankát, kenderikét és citromsármányt. Bankapusztulásról a mezőőrök is tájékoztattak! A kijuttatott vegyszerek egy része kén és réz tartalmú, ezeket a gombabetegségek ellen alkalmazzák. A ro-

varkártevők ellen bórben jól felszívódó klór-, foszfor-származékokat használnak (Bi 58, Filibol, Phosdrin, Uni-fosz). Tapasztalatom szerint a kijuttatott rovarölőszerek sokszor feleslegesek, olyan rovarok ellen is permeteznek, amelyek soha nem veszélyeztetik a szőlőkultúrát! Megkérdeztem egyéni szőlőgazdákat, hogy most miért permetez amikor semmi veszély nincs? A válasz legtöbbször az volt: „lejárt a várakozási idő, csinálni kell!” Csinálják is rendületlenül, egészen a szüret kezdetéig, évente általában nyolcszor, de akad olyan gazda is aki tízszer! Azt hiszem nem kell magyaráznom, hogy olyan madarak mint a kenderike (köztudomású, hogy szívesen rakja a fészket a szőlőtökébe), már csak elvétele fészkel a területen.

A vegyszerek mellett veszélyt jelent a madarakra a helikopter forgó rotorja, illetve az azzal keltett légörvény! Megfigyeltem, hogy a madarak nem félnek a géptől, csak az utolsó pillanatban próbálnak menekülni. Ezt tapasztaltam a gyurgyalagoknál, de láttam, amikor vörös vércsét vágott szét a rotorlapát!!

A légörvény leveri a fészkeket, vele együtt a fiókákat. Ha a fészkek nem esik le, lepermeteződik a fióka és kirepülésük képtessé válik! Kisebb szél esetén a permetfelhő jelentős része az erdőre, erdei tisztásokra, vízfolyásokba, erdőszéli tócsákba hull. Madaraink a nyári melegben kevés vizet találnak, kénytelenek ezekből a mérgezett „ítatóktól” inni, vagy abban fürdeni!

Ha továbbra is így folytatódik a vegyszerek használata, végveszélybe kerül a hegyaljai szőlőskertek madárvilága! Óvatosan kellene bánni ezekkel a mérgekkel, körültekintően kell alkalmazni, csak akkor és olyan mennyiségben, hogy az ne jelentsen veszélyt az élővilágunkra! Nagyon várjuk az illetékesek intézkedéseit és hathatós segítségét!

Mercsak József László

VILLANYVEZETÉK OKOZTA MADÁRPUSZTULÁS A TARCALI—RÉTEN!

Rendszeresen járom a község határában található szikes rétet, mocsarakat, tavakat. Nagyon gazdag a madárvilága, különösen ősszel és tavasszal. A rétet mint az ország területét mindenütt távvezetékek hálózák be, nagyon sok madár halálát okozva. Legtöbbször testzárlattól, de vezetéknek ütközve is sok pusztul el. Ezért vizsgáltam végig e távvezetékek, oszlopok alját. Az eredmény szomorú és lehangoló.

Ilyen szomorú szívvel indultam haza a rét szélén haladó villamosított vasút mellett. Megdöbbsentem, még itt is találtam elpusztult madarakat! Tehát nem csak a magas távvezetékek veszélyesek, hanem az alacsonyban húzódó drótok is. Így kezdtem el vizsgálni a kisebb kapacitású távvezetékek környékét és a tapasztalataim sokkal szomorúbbak lettek.

Az elpusztult madarak felsorolása:

250 kilovoltos távvezeték hármás elágazásánál. Átvizsgált terület: 3000 m x 100 m = 30 ha. Egerészölyv 1 pd; vörös vércse 2 pd; szárcsa 1 pd; énekes madár 1 pd.

Villamosított vasútvonal.

25 000 volt. Átvizsgált terület: 2000 m x 10 m = 2 ha. Erdei fülesbagoly 1 pd; egerészölyv 1 pd.

Villamos távvezeték.

20 000 volt. Átvizsgált terület: 500 m x 100 m = 5 ha. Egerészölyv 6 pd; vörös vércse 1 pd; bíbic 1 pd.

Összesítés: 37 hektáron 15 elpusztult madarat találtam, ebből ragadozó 12 db; egyéb faj 3 db. Testzárlattól pusztult el 12 madár, vezetéknek ütközéstől 3 madár.

A nyáron ápoltam egy vörös vércsét, ami villanyvezeték-től sérült meg, szerencsére kiheverte, felépült. A télen, februárban került hozzám egy hasonló módon sérült gatyás ölyv. A felépülésére minden remény megvolt, sajnos tartani nem tudtam, ezért a Budapesti Állatkert vette gondozásba.

Mit tehetünk a pusztulás megelőzésére? Gondolom, ha megfelelő nagyságú és számú „T” fát állítanánk fel a ve-

szélyeztetett helyeken, csökkennének a ragadozó elhullások. Jól összehangolt munkával biztosan érnenk el eredményeket!

Mercsák József László

MADÁRPUSZTULÁS AZ UTAKON

1979. 8. 23-án Csupak és Balatonalmádi között és a bekötőutakon kb 35 km hosszú útszakaszon vizsgáltam az elhullva talált madarakat. A tetemek között akadt többnapos is, a felsorolás tehát nem egyetlen nap „eredménye”, de így is jól érzékelteti, milyen pusztulással kell számolnunk az utakon országszerte.

Mezei veréb	36 pd	Balkáni gerle	15 pd
Házi veréb	29 pd	Sordély	9 pd
Citromsármány	27 pd	Fogoly	7 pd
Mezei poszáta	19 pd	Fácán	3 pd
Tengelic	16 pd		

Ezenkívül 1—1 karvaly, füstifecske, partifecske, nádirigó, vadgerle, zöldike, továbbá 9 azonosíthatatlan madártetem.

Molnár István

TERMÉSZETVÉDELMI TÁBOR A HORTOBÁGYON

1980. június 29. — július 5. között került megrendezésre a Hortobágyi Nemzeti Park természetvédelmi tábora. Ez évben Angyalháza pusztán, az ún. Szoboszlói Várostanjánál táboroztak a résztvevők, akik a kisújszállási gimnázium biológia szakköréből, illetve karcagi, püspökladányi, biharnagybajomi érdeklődőkből szerveződtek. A tábor vezetője és egyben a botanikai szekció munkájának irányítója Tóth Albert kisújszállási biológiatanár volt.

A madártani szekció munkájában 9 fő vett részt, akikkel Szelencés, Angyalháza puszták, valamint a Hortobágy-Halastó, Kungyörgyi tó, Borsósi halastó területén végeztünk faunisztikai és ökológiai megfigyeléseket.

Különösen értékes adatokat gyűjtöttünk a Szelencésen fészkelő szikipacsirták (*Calandrella brachydactyla hungarica*) állományának felmérésével. Ebben az évben a rendkívül csapadékos időjárás sok fészket tönkretett, pedig a szokásosnál jóval több szikipacsirta tartózkodott a Szelencésen, közel 100 pár. (A HNP más pusztáin állományuk összesen sem érte el a 40 párt.)

Angyalháza pusztán fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*) fészektelepét találtuk a Nagyágér mocsarában. Az idei évben csak a Pentezug és Ágota pusztákon volt ezen kívül sikeres költésük. A madártani szekció résztvevői a helyszínen ismerkedhettek meg a szikes puszták jellemző fészkelő madártársulásaival, ökológiai igényükkel, viselkedésükkel. A sziki-pacsirtán kívül a székicsér (*Glareola pratincola*) angyalházi és szelencési állományát is felmértük. A halastavak vizsgálata során tömegesen láttunk nyári ludakat, kanalasgémeket, récéket. A Hortobágyi halastó 6-os medencéjében a fattyuszerkők (*Chlidonias hybrida*) nagy fészektelepében gyönyörködhattunk. Ugyanitt mind a négy hazai vöcsökfajunkat fiókáikkal együtt megfigyeltük.

A szekció tagjai egy helyszíni előadáson ismerkedtek meg a halastavak madárvilágával, annak évszakos ill. a halastavi termelőmunka fázisaitól függő változásaival.

Különösen gazdag madáréletet találtunk a félig feltöltött, valamint az elgyomosodott medencékben.

Angyalháza pusztán, a tábor közelében levő ún. Sőrehá-

ton a Hortobágy legnagyobb ürge-populációját tanulmányoztuk. Ezen a helyen közel 100 példány él, állományuk védelme szükséges.

A tábor minden szekciója — a rossz idő ellenére is — eredményes munkát végzett. Jövőre Nagyiván mellett lesz a következő tábor.

Dr. Kovács Gábor

SARLÓSFECSCKE — MENTÉS

1980. május 4-én hideg, szeles, esős — mondhatnám télies — időjárás uralkodott Vácon. Az autóbusz állomás közelében mintegy 40—50 sarlósfecske körözött a levegőben, egészen alacsonyan a háztetőktől alig 5—10 méterre, és többen a közeli emeletes házak falára kapaszkodtak.

Másnap ismét arra jártam és két sarlósfecskét láttam az emeletes házak magasságából a levegőbe emelkedni. Tekintetemmel követtem a madarakat, amikor az egyik emeletes ház ablakában megpillantottam egy kalitkát, benne két sarlósfecskét és egy idős bácsit, aki figyelte őket.

Becsengettem és Szimon Géza bácsi elmondta, hogy előző nap hideg időben 6 darab félig dermedt sarlósfecske hullott az erkélyére. Már alig mozogtak. Négy már elszállt közülük — az általam látott két példány is ezek közül való volt — és most várta, hogy ez a kettő is kirepüljön a kalitkából.

Elkértem a két madarat, megvizsgáltam és nem láttam különösebben gyengének őket. Valamelyest megenyhült az idő, s mivel a fecskék nem mutatták a gyengeség legkisebb jelét sem, gyűrűvel a csüdjükön engedtem szabadon őket.

Ez a hat sarlósfecske szerencsésen megmenekült a veszélytől, mert olyan ember kezébe került, aki segített rajtuk, de vajon a többiek sorsa mi lett? — A többségük valószínűleg idejében elvonult, de az sem kizárt, hogy még több is lehullott a környéken.

Azt hiszem, ez sikeres, értékes sarlósfecske-mentés volt, s ezért köszönet Szimon Gézának!

Dénes János

MADARAK ÉS FÁK NAPJA FELSŐTÁRKÁNYBAN.

Herman Ottó a sok tudományban kiváló, neves polihisztorunk, tudósunk kezdeményezésére került sor hazánkban először a madarak és fák napja megünneplésére. A nemes hagyomány felélesztői Heves megyében a Hazafias Népfront megyei Elnöksége mellett működő Környezet- és Természetvédelmi Munkabizottság, a Bükki Nemzeti Park, a Magyar Madártani Egyesület Egri Csoportja, Eger Város Tanácsa VB. Művelődésügyi Osztálya, Eger Város Úttörő Elnökség, Eger Városi Természetbarát Szövetség.

1980. május 18-án közel 400 egri úttörő pajtás, szülő és természetbarát ünnepelte a madarak és fák napját Felsőtárkányban, egy közeli erdei síkságon. Az ünnepséget Dr. Nagy Kálmán, a munkabizottság elnöke nyitotta meg. Fejes Dénes erdőmérnök, a felsőtárkányi erdészet vezetője ünnepi beszédében többek között a természet és a környezet megóvására hívta fel a gyerekek és felnőttek figyelmét. Műsoron volt a környezet- és természetvédelmi szellemi vetélkedő is. A győztesek könyvutalványokat, könyveket, tarisznyát, csokoládét kaptak. Közben szavatelatok, énekszámok, tréfás játékok tették változatossá a rendezvényt. A szereplőket megajándékozták.

Gyulai Istvánnak, az Egri Természetbarát Szövetség elnökének vezetésével a jelenlevő természetbarátok túrára viték a pajtásokat, hogy az erdőben való helyes viselkedésre neveljék őket. Kedves jelenete volt az ünnepségnek, amikor „Madarak és Fák Napja, 1980. Felsőtárkány” feliratú fészekodut Kovács István felsőtárkányi lakos természetbarát segítségével, az erdő egyik fájára kihelyezték a pajtások. A felejthetetlen élményekben részesült gyerekeket a kedvelt erdei vasút szállította ki és haza.

A Hazafias Népfront, a hivatalos és a társadalmi szervek szeretnék, hogy a jövőben minden iskola önállóan ünneplné meg a Madarak és Fák Napját.

Hortobágyi Ernő

MADÁRTANI KIRÁNDULÁS A TAPOLCAI-MEDENCÉBEN

Kirándulással egybekötött madármegfigyelést végzett helyi csoportunk a Tapolcai-medencében elhelyezkedő Szentgyörgy-hegyen és Keszthely város Természetvédelmi Parkjában 1980. 6. 1-én. Az egynapos kiránduláson a csoport 35 tagja vett részt. Kisebb csoportokban jártuk be a területeket, a tanulók és a kezdő tagok a kellő fajismerettel rendelkezőkkel mentek. A Tolna megyei Helyi Csoport (Szekszárdi) két vezetőségi tagja Palkó Sándor és Süle Ágnes is segítette munkánkat.

A kirándulás elérte célját: jó hangulatú, élményekben gazdag volt és ismereteket is bőven nyújtott.

A Szentgyörgy hegyen sok egyéb faj mellett egy kövirigó hímét láttunk, de érdekes megfigyeléseket végeztünk a Keszthelyi Természetvédelmi Parkban, a Balaton partján és a Zala torkolatvidékén is. Adatainkat megküldtük a MME Faunisztikai Szakosztálynak.

Nagy Sándor

MADÁRTANI CSOPORT ALAKULT DOMBÓVÁRON

A Magyar Madártani Egyesület hozzájárulásával 1980. április 11-én megalakult Tolna megye második és egyben az ország 28. madártani csoportja. A tagok száma 44, ezen belül az ifik 28 fővel képviseltek. Fő feladatunknak tartjuk a madárvédelem területén a téli etetést, oduk kihelyezését (ebben az évben 50 db-ot már kihelyeztünk), védett madaraink nyugodt élőhelyének biztosítását. Mivel sok törvénybe ütköző esetet tapasztaltunk, a helyi csoport a Járási Művelődési Osztály támogatásával 2 oldalas körözünyt juttatnak el minden iskolához. A körözüvény a legfontosabb madárvédelmi tudnivalókat tartalmazza. A ragadozómadarak, gólyák, baglyok és szalakótaalkatúak fokozottabb védelme érdekében felelősöket választottunk.

Az ő feladatuk a megfigyelő, felkutató és védelmi munka irányítása.

A Faunisztikai Szakosztály ponttérkép készítésében is feladatokat vállaltunk.

Az ifiknek havonta külön foglalkozást tartunk, hogy a legfontosabb ismereteket mihamarabb megszerezzék.

A csoport felnőtt tagjai madármegfigyeléssel egybekötött túrákat szerveznek havonta legalább két alkalommal.

Filmvetítésekkel, előadásokkal, madárhang-ismertetőkkel egészítjük ki a természetben végzett megfigyelő munkánkat.

A Szekszárdi Helyi Csoporttal élő és jó kapcsolatunk van. Legközelebbi közös terveink: kirándulás Keszthely-Szigliget-Szentgyörgy-hegyre és még júniusban 4—5 napos gyűrűzőtábor (Dombóvár Béka-tónál).

Nagy Sándor

PÁRTÁS DARVAK (ANTHROPOIDES VIRGO) CSAPATOS MEGJELENÉSE

A pártás daru areálatára nyugat felé nagyjából egybe esik a keleteurópai klimasztyeppéknak a Fekete-tenger régiójában végződő kiterjedésével. Vonulása során csak nagyon ritkán téved Középeurópába, Magyarországon mindössze néhány nyári, magányosan kóborló példány fordult még elő. Ilyen előzmények után különösen érdekes volt Békéssámsonban (Békés m., Tótkomlós közelében) 1980. április 15-én e faj csapatos megjelenése.

Mintegy 750—800 főnyi, megkésett vonuló darusereg gyülekezett késő délután az ún. Montág-legelön, és az erős cserebogárrajzást kihasználva, azokra vadásztak, fel s alá szaladgálva üldözték az alacsonyan repkedő Rhizotrogusokat. A szürke darvaktól kissé elkülönölve 22+11+4 pártás darut figyeltem meg, huszonkétszeres nagyítású távcsővel. Ezek is részt vettek a cserebogár vadászatban, majd később „táncoltak”, a szürke darvaknál jól ismert „darutánc” eltérő mozdulatokkal. Napszállta után a darusereg közvetlen közelében, de nem középük vegyülve

foglalták el a legelő közepén választott éjjelezőhelyüket. A magyar viszonylatban ezideig egyedülálló eseményt csak azzal magyarázhatjuk, hogy a pártás darvak még afrikai telelőhelyükön csatlakoztak a közönséges darvak csoportjához, és társaságukban sodródtak nyugat felé. A megfigyelés időpontjában Keleteurópában télies, zord időjárást jeleztek, a Kárpát-medencében azonban szokatlanul meleg, 25 C⁰ körüli, későtavaszi időt észleltünk. Elképzelhető, hogy a Fekete-tengeri daru-országútról tolódott ennek következtében nyugatabbra a Nilus völgyből északra húzó, vegyes darusereg. Megjegyezni kívánom még, hogy az 1960-as években végzett nemzetközi vizsgálatok szerint a Magyarországon átvonuló darvak zöme Tunéziában tel. Csak kisebb hányaduk kanyarodik el Délmagyarországon Dobrudzsa irányába, és ezek csatlakoznak a keleteurópai, Szudánban telelő vonulókhöz. Ez utóbbi útvonal játszhatott szerepet a pártás darvaknak eddig nem észlelt időpontban történő, csapatos megjelenésében.

Dr. Sterbetz István

KORAI DARUVONULÁS ÉSZAK—BÁCSKÁBAN

Bácsalmás-Mosztonga határában az ún. Kismosztongai nádas D-i végén levő réten 6 db darut láttam. 1980. VII. 25-től—28-ig. A húsz éves madártani megfigyelésem alatt ez a legkorábbi őszi daruvonulás. Okát két tényezőben látom. Egyrészt a hazai ÉNY-i, és hazánktól É, ÉNY-on levő hatalmas árvizek, másrészt a megfigyelés helyén hatalmas tarlótáblák jelenléte. Az idei évben a tarlókat csak augusztus elején kezdték égetni és felszántani, így a vonuló darvak a tarlókon terített asztalt találtak július végén. Kétszer is láttam a 6 darut tarlón táplálkozni. Az 500 ha-os búzatarló közepén jó és biztonságos táplálkozó helyet találtak négy napon át a vonuló darvak.

Dr. Rékási József

**FAUNISZTIKAI ADATOK A HORTOBÁGY
NYÁRI MADÁRVILÁGÁRÓL
1980**

Kis kárókatona — *Phalacrocorax pygmaeus*

Július 19-én Hortobágy-Halastó 6-os medencéjében 13 példányt figyeltem meg, nagyrészt az etetőkarokon üldögéltek. A halászok motorcsónakjától felriadva a szomszédos medencékre húztak át. Eddigi megfigyeléseim során (1971 óta) csak két ízben figyeltem meg: 1976. május 30-án ugyanitt, 1977. aug. 26-án pedig a 11-es medencében, egy-egy példányt. 1978-as kúnkápólnási előfordulásáról a Tájékoztatóban beszámoltam.

Nagy kócsag — *Egretta alba*

Ez évben 22 pár költött eredményesen a Kunkápólnási mocsár Juhos fenék nevű ágában, a számukra meghagyott avas nádban. A nagy júniusi esőzések után a kócsagok a szikes puszták sekély vízállásaiiban táplálkoztak, esetenként 45—50 példányt is lehetett látni a Kunmadarasi puszta szikfok-vízállásain. Nyár közepétől inkább a halastavakat látogatták, kedvenc helyük a Derzsi tó 10-es és H. Halastó 7-es medencéje, melyek csak félig vannak feltöltve és emiatt elgyomosodtak.

Batla — *Plegadis falcinellus*

A tavalyi sikertelen költési kísérlet után az idén 1 pár fészkelte a Borzas erdőben. Költési időben a Juhos fenéknél is rendszeresen mutatkozott 4 példány.

Nyári lúd — *Anser anser*

Sikeres fészkelés után az összeverődő csapatok mindenfelé mutatkoztak. Július 18-án Zám puszta száraz szikesén 400-as csapatát is láttuk már.

Pusztai ölyv — *Buteo rufinus*

Az első idei példányt július 3-án, Angyalháza pusztán figyeltem meg.

Kis lile — *Charadrius dubius*

Első bizonyított fészkelése a Hortobágyon: május 21. A bihari Sándoroson, szoloncsákos szikes tó zátonyán május 12-én találtam fészkelve. (Mindkét helyen 1—1 pár.)

Ugartyuk — *Burhinus oedicnemus*

Május 2-án Szelencés puszta DNY-i részén találtam meg egy pár fészket.

Jégmadár — *Alcedo atthis*

Július 14-én Ágotahalom mellett láttam egyet, a Németéri csatornában.

Csikosfejű nádiposzáta — *Acrocephalus paludicola*

A Kunkápolnási mocsarat övező réteken az idén kb. 60—65 pár költött. A május—júniusi nagy esőzések miatt a kaszálást teljesen elkerülte a terület, így a júliusi második költésük is sikeres volt. Az álmány felmérését az éneklő hímek, illetve az élelmet hordó példányok összeszámlálásával végeztem.

Kucsmás billegető — *Motacilla flava feldeggii*

A bihari Sándoroson május 12-én figyeltem meg, költése valószínű. Hortobágyon június 29-én Angyalházán láttam egyet az ún. Szoboszlói Nagyréten, 3 repülő fiókéval. A hím feldeggii, a tojó viszont flava volt.

Dr. Kovács Gábor

1980-AS FÉSZKELESI ADATOK A HORTOBÁGYRÓL

A költési időben lehullott szélsőségesen sok csapadék leg súlyosabban a sziki fészkelőket (székicsér, szikipacsirta) érintette. A felhőszakadások miatti elöntések a fészkelő aljak nagyrésztét tönkretették. A réti és a mocsári fajok, valamint az erdei fészkelők eredményesen költöttek.

Az alábbiakban közlöm néhány lényegesebb faj idej menyniségi adatait, a költőhelyek megjelölésével.

Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps griseigena</i>)		
	Kunkápolnási mocsár	20—25 pár
	Hortobágyi-Halastó 6-os tava	4—5 pár
	Csécsi tó	2 pár
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)		
	Kunkápolnási mocsár	22 pár
	(A juhos fenékben, a részükre meghagyott 10 hektáros avas nádban költöttek)	
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)		
	Ágotai vegyes gémtelep	20 pár
	Vajdalahosi erdő	2 pár
Üstökösgém (<i>Ardeola ralloides</i>)		
	Ágota	20—25 pár
Kanalgém (<i>Platalea leucorodia</i>)		
	H. Halastó 11-es tava	100—120 pár
	Juhos fenék	9 pár
Batla (<i>Plegadis falcinellus</i>)		
	Borzas erdő	1 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)		
	Kunkápolnási mocsár	40—45 pár
	Borzas	10—12 pár
	Ágota	3—4 pár
	H. Halastó	18—20 pár
	Csécsi tó	6—8 pár
	Angyalháza	15—20 pár
Nyilfarkú réce (<i>Anas acuta</i>)		
	Kunmadarasi puszta	1 pár

Kék vércse (<i>Falco vespertinus</i>)	
Borzas erdő	70 pár
Nagyiváni puszta	15—20 pár
Zám puszta erdői	8—10 pár
Ágotai erdők	40—45 pár
Angyalháza	30—40 pár
Kis vizicsibe (<i>Porzana parva</i>)	
Kunkápolnási mocsár	20—25 pár
Pentezug	3 pár
Borzas	4—5 pár
Széki lile (<i>Charadrius alexandrinus</i>)	
Nagyszik	10—12 pár
Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>)	
Angyalháza	8—10 pár
Szelencés	15—20 pár
Kunmadarasi puszta (3 telep)	35—40 pár
Nyíró-Nyári járás	12—15 pár
Karcag (Zádor)	15—18 pár
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)	
Szelencés	1 pár
Ágota	1 pár
Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>)	
Hármas	1 pár
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	
Nagyszik	4 pár
Akamédia tó	6 pár
H. Halastó 7-es száraz tava	2 pár
Tarhos lapos	3 pár
Fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>)	
Ágota puszta	18 pár
Pentezug (2 telep)	75—80 pár
Angyalháza	15—20 pár
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	
Kunkápolnási mocsár	80—100 pár
Fertőlapos	20—25 pár
Pentezug	50—60 pár
Fattyszerkő (<i>Chlidonias hybrida</i>)	
H. Halastó 6-os tava	100—120 pár
Kunkápolnási mocsár	150—170 pár

Szikipacsirta (<i>Calandrella brachydactyla</i>)	
Szelencs	80—100 pár
Angyalháza	8—10 pár
Kunmadarasi puszta	30— 35 pár
Magdolna—Nyári járás	4— 5 pár
Nagyiváni puszta	2 pár
Fülemülesitke (<i>Luscinola melanopogon</i>)	
Kunkápolnási mocsár	14 pár
Zám (Kajla lapos)	1 pár
H. Halastó 3-as tava	2 pár

Dr. Kovács Gábor

AZ 1980-AS NYÁRI VÉSZTÁROZÁS ÉS A MADÁRVILÁG A HORTOBÁGYON

Az idei, szokatlanul nagy mennyiségű csapadék a Tiszántúl jelentős részén árvizet és belvizeket idézett elő. A folyókon, csatornákon levonuló árhullám mérséklésére több esetben szükségessé vált a vésztározók igénybe vétele is.

A Nagyiván melletti vésztározóhoz tartozik a Kunkápolnási mocsár teljes területe, a környező rétek, továbbá a nagyiváni legelők déli-délkeleti része, illetve kisebb szikések a Kunmadarasi puszta, Borzas és a karcagi Ecsezug területéből.

A Tisza július—augusztusi nagy áradása miatt került sor a vésztározó részleges feltöltésére. Aug. 1—18 között a Sároséri főcsatorna felnyitott zsilipjein keresztül több mint 4 000 000 m³ víz került a vésztározóba, leginkább Nagyiván környékén borítva el a több száz hektár rétet és legelőt. (Az elmúlt évek során kétszer, 1977-ben és 1979-ben árasztottak a területen, mindkétszer február végén, tehát a kora tavaszi időszakban.)

Első ízben fordult most elő, hogy nyár közepe után áraszák el a területet. A vésztározóban költő madarak

augusztusra már felnevelték fiókáikat, így a hirtelen emelkedő víz nem okozott komolyabb problémákat.

Két-három nap alatt nagy madártömegek gyűltek össze a friss elöntéseken és létszámuk fokozatosan nőtt az árasztás befejeztéig.

Az első napokban a dankasirály és a bibic dominált, számuk elérte a 3000-et, illetve a 800-at.

Az árasztás harmadik napján jelentek meg a nagy kócsagok, ekkor kezdett gyarapodni az itt táplálkozó gólyák száma is.

A legnagyobb madárállományt augusztus 12-én számláltam. Ekkor az elöntött réten 104 nagy kócsag, 200 gólya, 40 kanalasgém, 6 fekete gólya, 460 bakcsó, 46 üstökös-gém, 25—30 kis kócsag és 1 batla tartózkodott.

Hirtelen nőtt a vadrécek száma is, mert a HNP-n kívül mindenütt intenzíven vadászták őket és a védett területre húzódtak. Tőkés réce mintegy 10—12 000, csörgő réce kb. 2 000, bőjti réce 7—800 mutatkozott.

A limikolák közül az árasztás végére 1 200—1 500 goda, 3—400 póling, 8—900 pajzscankó, kb. 400 réti cankó, 60—70 szürke cankó, kb. 300 füstös cankó gyűlt össze.

Az árasztással elöntött dűlőutak, gátak iszapján megjelent néhány apró partfutó, havasi partfutó, kis lile is.

Ritkább fajok is előkerültek, így pl. aug. 12—19 között egy gólyatölcs-család (1 tojó 3 idei fiatallal, valószínűleg a Hármason költött példány). 12-én egy vándorsólymot is láttam a **száraz akácon** üldögdélni.

Érdekes volt **estéknként** megfigyelni a madarak alvóhelyeiken való gyülekezését.

A gólyák és a kócsagok a vízben álló szénaboglyákat szállták meg. A száraz akácon 25—30 kis kócsag is aludt **éjszakánként**.

Az úgynevezett „Sárga gát” vízből kiálló hátán pedig a dankasirályok, bibicek, cankók tanyáztak.

Az árasztás kezdetétől a „Kásahát” nevű, szárazon maradt pusztarészen tartózkodott 5 ugartyúk, melyek között 2 idei fiatalot láttam. Az árasztás befejeztével, a víz apadásával együtt rohamosan fogyott a gémelek, kócsagok száma. Aug. 21-én már csak 14 kócsagot számláltam az erősen poshadó maradék vízben. Ebben az időszakban viszont kb. 400 sárszalonna jelent meg a frissen szárazra kerülő, rothadó növényzettel borított kaszálón és legelőn. Egy másik tisztántúli véstározót is sikerült felkeresnem

az árasztás idejében. Augusztus 19-én a bihari Sándoros melletti sziken kialakított 3 000 000 m³-es tározót szemléltem meg. Az egykori szoloncsákos szikest méteres víz borította el, melyből csak néhány lőszhát emelkedik a felszín fölé. Vadrécék, szárcsák, sirályok, szürke gémek, bakcsók, kis kócsagok, üstökösgémek mellett 24 nagy kócsagot is láttam itt. 1969 óta végzett itteni megfigyeléseim során ez utóbbi fajjal egyszer sem találkoztam még. A bihari falvakat előntő belvizeken (Nagykerek, Bedő, Biharkeresztes környéke) nem találtam számottevő márgyülekezést.

Dr. Kovács Gábor

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK VESZPRÉM KÖRNYÉKÉN

Erdekes molnárfecske fészkelés

1980. április 22-én felfigyeltünk egy fecskepárra, amely a sümegi kollégium kapubejáratánál egész nap kitarthatóan röpködött. Miután többször láttuk őket fészekanyaggal a csőrükben, de sárfészkeket nem találtuk meg, átvizsgáltuk a környéket. Nemsokára észrevettük, hogy a szülőmadarak egy porcelán villanybúrába hordták a fészek alapanyagot. Ennek oldalán egy 5x10 cm-es nyílás keletkezett, valamilyen sérülés folytán. Ezt fedezték fel a fecskék. A lámpában, amely csak elvétve működött, tollból és fűszálból épült fészket találtunk, 5 db tojással. A fiókák szerencsésen kirepültek, s azután a szülők részben befalazták a villanyizzót. Érdekes, hogy ebben az időben elegendő sár állt a madarak rendelkezésére, s mégis a rendellenes fészkelést választották.

Részlegesen albinó szürkevarjú.

1980. április 7-én figyeltem fel egy furcsa madárra, amelylyel Paloznak mellett találkoztam. Csak 100 m-re várt be, s ha közelebb értem, elrepült. Sokáig nem tudtam

azonosítani, de tíz nap múlva sikerült egy elhullott süntetemen belopnom. Fehér hasevezőjű, fehér farktollú, de egyébként teljesen normális színezetű hamvas-, ill. szürkevarjú volt. Ez a varjú valószínűleg a közelben fészkel, mert elég gyakran találkozom vele.

Partifecskék mentése

Tavaly jelentek meg partifecskék ebben az alsóórsi homokbányában. Állományuk ma már 26 párról 82-re emelkedett. Fészkelésük érdekes, mert a költőüregek zöme 80—100 cm magasságban található. Ugyanis itt a legmagasabb „fal” sem éri el a 2 métert. Az alacsonyabban levő fészkeket elég gyakran kibontja egy borz. Ez év június 27-én a nagy felhőszakadás több helyen alámosta a homokpartot, ami három helyen leomlott. Ellenőrzésem szerint 23 fészek is elpusztult. Szerencsére a fiókák a lezuhant homok tetején maradtak, így nagy részüket össze lehetett fogni. A 36 összegyűjtött fióka között volt frissen kelt, s volt kirepülés előtt álló. A madarakat kénytelen voltam az épen maradt fészkekben elhelyezni. Megfigyelésem szerint a mostoha szülők elfogadták őket, a fészek nélkül maradt anyák pedig új üreget kezdtek építeni.

Molnár István

GÓLYATÖCSÖK A DUNÁNTÜLI SUMONYI HALASTAVAKON

F. évi augusztus hó 3-án a Sumonyi halastavak leeresztett halkeltető kis tavain gyakoribb hazai átvonuló cankóféleink mozgását figyeltük és dr. Topál Györggyel hangjukat rögzítettük magnetofonszalagon (billegető-, réti-, erdei-, füstös cankók és godák mozogtak a táplálékban dús felületeken). Dél előtt 10 óra tájban váratlanul 3 darab gólyatölcs (Himantopus himantopus) jelent meg ugyanitt. Egyik példány teljesen kifejlett tollazatú, kettő fiatalkori, barnás árnyalatú színezettel rendelkező példány volt. A madarak egész napon át a területen tartózkodtak. Te-

kintettel arra, hogy a tavakon vadászat folyt, a lövések hangjára többször felriadtak, de újból visszatértek a keltező tavakra. A megfigyelési adat a madarak esetleges dunántúli fészkelésére enged gyanítani.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*) megfigyelés: augusztus 3-án a déli órákban egy darab körözött a Sumonyi halastavak felett.

Dr. Jánossy Dénes

RÖVIDCSŐRŰ LÚD MEGFIGYELÉSE

1980. május 23-án késő délután kirándulást tettünk Bp. Rákoskert környékén Tóth József tagtársammal. 19 óra tájban egy elbonorált szántáson liba formájú madárra lettünk figyelmesek, amely közeledtemre felrebbent, majd távolabb leszállt. A felrepülés után jól megfigyelhető volt a sötét nyakú, hátán szokatlanul jól látható fehér mintázatú, vetési lúdra emlékeztető madár. Többször felrebbentettem, miután 300 méternél nem engedett közelebb, míg egy-egy alkalommal nagyobb kört írt le, ekkor láttam, hogy a lába rózsaszínű. A madár jól repült, sérülés nem volt látható. Szemmel láthatóan éhes volt, mert ahogy leszállt rögtön elkezdett enni, és amíg fel nem riasztottam, állandóan csipegetett. Otthon a rendelkezésre álló kézikönyvek segítségével a madarat rövidcsőrű lúdnak határoztam. Másnap reggel ismét felkerestem a területet, de a madarat újra nem láttam.

Tekintettel a faj tőlünk igen messze eső költési területére és a szokatlan időpontra, bármennyire is vad volt a madár, feltételezem, hogy egy fogságból szabadult példányt figyeltünk meg.

Haraszthy László

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

- Batla (*Plegadis falcinellus*): Szentés (Fertő), 1980. 5. 2. 1 pd. (Dr. Bod P.); Miklósfai halastavak, 1980. 3. 22. 1 pd. (Barbácsy Z.)
- Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): Rajka, 1980. 5. 6. 3 pd. (Tapasztó I.); Vasszentmihály, (Rába), 1980. 2. 20. 2 ad. + 1 juv. (Barbácsy Z.)
- Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): Szeged-Fehértó, 1980. 5. 13. 1 pd. (Széll A.); Csaj-tó, 1980. 3. 9. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Üstökös réce (*Netta rufina*): Fülöpszállás, 1980. 3. 23. 2 pd. (Gombos Z.)
- Hegyi réce (*Aythya marila*): Miklósfai halastavak, 1980. 3. 22. 1 hím pd. (Barbácsy Z.)
- Jegesréce (*Clangula hyemalis*): Szeged-Fehértó, 1980. 3. 2. 1 pd. (Széll A.)
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): Tahi és Kisoroszi között (Duna), 1980. 3. 18. 1 pd. (Dénes J. Gombos Z.)
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): Felsőmarác (Himfai tó), 1980. 3. 18. 1 pd.; 1980. 3. 25. 1 pd., Miklósfai halastavak, 1980. 4. 13. 2 pd. (Barbácsy Z.); Szeged-Fehértó, 1980. 3. 22. 3 pd.; 3. 26. 1 pd.; 4. 4. 2 pd.; 4. 12. 1 pd.; 4. 13. 1 pd.; 4. 27. 2 pd. (Széll A.)
- Daru (*Grus grus*): Miklósfai halastavak, 1980. 3. 22. 5 pd. (Barbácsy Z.)
- Kis lile (*Charadrius dubius*): Balassagyarmat melletti üdülőközpont, 1980. 6. 7. 3 pd. (Jamik Zs.)
- Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): Kistelek, Kis-szék, 1980. 4. 17. 2 pd. (Dr. Bod P.)

- Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): Dorog, 1980. 3. 23. 1 pd. (Nagy L.)
- Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): Szentés, Kurcapatak, 1980. 1. 14. 1 pd. (Dr. Bod P.); Gyöngyöshalás, Halas-tó, 1980. 4. 13—27 között 3—4 pd. többször megfigyelve (Szalai F.)
- Lócsér (*Hydroprogne caspia*): Csaj tó, 1980. 4. 4. 7 pd.; 1980. 4. 13. 12 pd. (Dr. Bod P.); Felsőmarác, Himfai-tó, 1980. 4. 24. 7 pd. (Barbácsy Z.); Szeged-Fehértó, 1980. 4. 4. 1 pd., 1980. 4. 12. 1 pd., 1980. 4. 13. 2 pd.; 1980. 5. 12. 1 pd.; 1980. 5. 13. 2 pd. (Széll A.)
- Kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*): Tornyospálca, 1980. 4. 18. 2 pd. (Agárdy S.)
- Erdei pacsirta (*Lullula arborea*): Csaj-tó, 1980. 2. 10. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*): Csorna, 1980. 1. 17. 20—30 pd. kenderikékkal a hóra hullott magokat szedegetik; 1980. 2. 11. 2 pd.; 1980. 2. 12. 2 pd.; 1980. 2. 25. 6 pd. (3 énekel) (Kovács Gy.)
- Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): Csongrád, Erzsébet-liget, 1980. 1. 13. 1 pd. (Dr. Bod P.); Bp. Népliget, 1980. 1. 19. 1 pd. (Árkosi J.); Vác, Liget, 1980. 4. 17. 1 pd. (Dénes J.)
- Örvös rigó (*Turdus torquatus*): Derekegyház, 1980. 4. 2. 1 tojó (Dr. Bod P.); Bp. Sashegy, 1980. 4. 26. 1 pd. (Ocsanás P.); Sárísáp, Annavölgy, 1980. 3. 15—22. 2 pd. (tojó és hím) (Lenner J.); Salgótarján, Szilvaskő-hegy, 1980. 4. 14. 4 pd. (Langa J.); Ócs, 1980. 4. 17. 2 pd. (Barta Z.)
- Kövirigó (*Monticola saxatilis*): Gyöngyös, Sár-hegy, 1980. 4. 24. 3 hím (Szalai F.)
- Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): Ivánc, 1980. 4. 25. 30 pd. (Barbácsy Z.); Csorna, 1980. 1. 4. 3 pd. (Kovács Gy.); Bp. Rákospalota, 1980. 3. 13. 25—30 pd. (Kovács Gy.); Berhida, 1980. 1. 14. 40 pd. (Major I.); Bp. Somogyi u. 1980. 4. 17. 30—35 pd., 1980. 4. 27. 7 pd. (Dandl J.);

Bp. Orom u. 1980. 4. 5. 22 pd., Bp. Kelenföld, 1980. 4. 28. 50 pd. (Taba A.); Vác, 1980. 2. 27. 30 pd., 3. 1. 13 pd., 3. 3. 5 pd., 3. 10. 25 pd., 3. 16. 70 pd., 3. 19. 18 pd., 3. 21. 265 pd., 3. 23. 70 pd., 3. 26. 60 pd., 3. 29. 80 pd., 4. 1. 13 pd., 4. 3. 32 pd., 4. 7. 30 pd., 4. 8. 15 pd., 4. 10. 50 pd., 4. 12. 70 pd., 4. 13. 50 pd., 4. 17. 3 pd., 4. 21. 13 pd., 4. 29. 50 pd. (Dénes J.); Szeged, 1980. 2. 14. 18 pd., 2. 21. 5 pd. (Széll A.); Bp. Fivér u. 1980. 4. 6. 70—80 pd. (Dr. Sterbetz I.); Gödöllő, 1980. 2. 1—4. 7. kis csapatok, április elején 300 pd. (Bodnár M., és Füre A.)

Pásztormadár (*Pastor roseus*): Szeged-Fehértó, 1980. 5. 30. 6 pd. (Fráter I. és Széll A.)

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): Csorna, 1980. 1. 18. 5 pd. (Kovács Gy.)

Zsezse (*Carduelis flammea*): Tahi, Szentendrei sziget, 1979. 12. 23. 15—20 pd. (Árkosi J.)

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): Tardona, Bükk-hgys. északi része, 1980. 5. 4. 2. pd. (pár), 5. 5. hangok, 5. 7. 2 pd. (pár), 5. 8. hangok (Kakszi K.); Bp. Csúcshegy, 1980. 5. 22. 1 hím gyűrűzve (Schmidt H.)

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): Szakonyfalu (Vas vm.), 1980. 3. 19. 1 pd. (Barbácsy Z.)

Kerti sármány (*Emberiza hortulana*): Gyöngyös, Sár-hegy, 1980. 4. 20. 1 éneklő hím (Szalai F.)

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): Tokaj-hegy, Nagykopasz, 1980. 7. 26. 1 hím (Mércsák J. L.)

ÁLLOMÁNYVÁLTOZÁSOK

Helyi csoportok vezetőivel, egyesületi tagokkal beszélgetve nem egyszer felmerül a kérdés: elfoglaltságot, hasznos munkát kellene találni különösen a többiektől elszigetelten élő tagok, elsősorban fiatalok számára, hogy a kötődés az egyesületi célokhoz, a madártanhoz minél kifejezőbb, minél teljesebb legyen. Nos, ami a faunisztikát művelők népes táborát illeti, a téma, a lehetőség a földön hever. Éppen csak le kell hajolni érte és még azok számára is tág terét nyújtja a lehetőségeknek, akiknek közlekedési vagy egyéb nehézségek miatt csak ritkán van lehetőségük arra, hogy hasonló érdeklődésű társaikkal véleménycserét folytassanak.

Aki figyelemmel kíséri hazánk vagy csupán szűkebb környezete madárvilágát, bizonyára észrevette már, hogy a különböző fajok állományainak mennyiségi viszonyai nem állandóak, sőt nem egyszer alapos ingadozásoknak lehetünk szentanúi. Egyes gémfélék száma például hazánkban határozottan emelkedett az utóbbi években. Legszembetűnőbb a nagy kócsag példája, amely korábban csak a Kisbaltanba és a Velencei-tó nádasaiban fészkel, ma pedig több mint húsz költőhelyét tartjuk számon szerte az országban. Az örvendetes állománygyarapodásban bizonyára közrejátszott a védelem is, de ha őszinték akarunk lenni, meg kell vallanunk, hogy a nagy kócsag állomány ilyen gyors felfutásának **elsősorban egészen más, még pontosan ki nem derített természetes okai** vannak. Hiszen ne feledjük: a nagy kócsag **hazánkban korábban is védelem alatt állt!** És az állomány mégsem emelkedett! Pontos választ adni erre a kérdésre szinte lehetetlen, de annyi bizonyos, hogy a kiváltó okokat az állományban önmagában kell keresnünk. Sokkal szomorúbb a kövirigó példája. Ez a szép madár az ötvenes években még gyakorinak számított Magyarországon, minden számára alkalmas élőhelyen előfordult, de állománya azóta fokozatosan csökken, és ma már sajnos kifejezetten ritkaságnak számít ennek a színpompás madárnak a megjelenése. Egyébként nem csak mi vagyunk ezzel így, a kövirigók száma egész Közép-Európában aggasztóan megfogyott, és minden jel arra utal, hogy ezeken a területeken egy madárfaj gyors visszahúzódásának, el-

tűnésének vagyunk tehetetlen szemtanúi. Budaörsön és környékén az ötvenes években még rendszeresen 5—6 pár fészkel, a **hatvanas évek** derekától kezdve már csak egy, annak ellenére, **hogy rendszeresen megfigyelhettem a kirepült fiatalokat, sőt akadt olyan év is, amikor a pár bizonyítottan kétszer költött a sziklák között.** 1978 óta a kövirigó mint **fészkelő teljesen eltűnt Budaörs környékéről!** De sorolhatnám a főváros környéki egyéb területeket is, ahol korábban ugyancsak rendszeresen költött ez a színpompás madár, ma viszont még véletlenül sem találunk egyetlen fészkelő párt sem. A Badacsonyon régebben évente 4—5 pár fészkel, újabb évek óta csak egyetlen pár tanyázik a sziklák között. 1979-ben Dr. Rékási Józseffel, kirepült fiatalot láttunk ott, idén is megfigyeltem az öreg párt. **De vajon ott lesznek-e 1981-ben is?** (A pusztulás okaira nézve érdemes elolvasni Mercsák J. László cikkét ugyanebben a számban.)

Állományváltozásokat azonban nem csak a ritka és így nagyon is szem előtt lévő fajoknál figyelhetünk meg. Az utóbbi két évben például a Budai-hegyekben, elsősorban Budakeszi környékén, határozottan emelkedett a fészkelő vörösbecgék száma, de ugyanezt tapasztaltam idén az előbb említett Badacsonyon is, ahol korábban főként az erdő magasabb részein tanyáztak vörösbecgék, idén május—júliusban viszont a szőlővel határos erdőszéleken is mindenütt ott énekeltek a revirjüket őrző hímek.

A példákat lehetne sorolni, de inkább röviden arról, ami miatt mindezt papírra vettem. A különböző madárállományok mindenütt ott élnek lakóhelyünk környékén, de ezek évenkénti változásait hazai viszonylatban még csupán néhány faj esetében és csak elvétve rögzítették. Madártani szempontból rendkívül érdekes és hasznos feladat lenne, ha minél többen vállalkoznának arra, hogy néhány kiválasztott faj állományát az adott területen évről évre figyelemmel kísérjék. Különösen időszerű ez a munka akkor, amikor a hazai ponttérképezés folyik, ahol mennyiségi adatokat nem, csak a pusztá előfordulásokat (költéseket) igyekszünk rögzíteni. Az állományfelvételek leghasznosabb alanyai az énekesmadarak, hiszen kis területen is viszonylag nagy számban élnek és így azok számára is érdekes munkát kínálnak, akik csak kevés időt tudnak szánni a megfigyelésekre.

A kiválasztott terület lehet adott hektárszámú erdőrezset; egy park, vagy temető, esetleg egy domboldal bokrosai, tehát minden olyan akár csak látszólag zárt egység, ahol a megfigyeléseket nagyjából azonos körülmények között évente meg tudjuk ismételni. A párok számát távcsöves megfigyeléssel (pl. gébicsek) vagy az éneklő himék alapján (barátka, fülemüle, vörösbegy) állapíthatjuk meg. Természetesen vigyáznunk kell arra, hogy csak a tényleges költési időben számláljunk, mert a vonulás közben is éneklő vörösbegyek és más fajok tévedéseket okozhatnak. A leghelyesebb néhány fajt kiválasztani és a nekik megfelelő időben (költés idején) bejárni a területet. A néhány éven át végzett megfigyelések eredményeit kérjük beküldeni a központi irodába, ahol azokat a Tájékoztatóban történő közlés céljára használjuk fel. Különösen érdekes lenne, ha néhány fajról az ország különböző részeiről egyidőben kaphatnánk adatokat, ezért 1981-re a következő fajokat tudom ajánlani: füst- és molnárfecske (pl. egy-egy község, falu vagy városrész fecskeállománjának felmérése), cigánycsuk, rozsdás csuk, fülemüle, vörösbegy, nádirigó, töyisszúró és kis őrgébics.

Természetesen egyéb fajok is alkalmasak mennyiségi felmérésekre, de a felsoroltak állományingadozásainak rögzítése az ország legalább 10—15 pontján tudományosan is használható eredményeket adhat. Kiváncsian várom tagtársaim reagálását (írásban) egy ilyen felhívásra, mert kellő számú bekapcsolódás esetén lehetőségünk nyílna arra, hogy legalább néhány fajról megbízható mennyiségi adatokat kapjunk és az esetleges állományváltozásokat megfelelő pontossággal rögzíthessük.

Schmidt Egon

GÓLYAFIÓKÁK ÁLLOMANYFELMÉRÉSE ÉS GYŰRŰZÉSE É—BÁCSKÁBAN

1980. július 1-én és 2-án Baja város, a bajai járás 24, valamint a kiskunhalasi járás 4 községében golyaállományfelmérést és golyagyűrűzést végeztünk. Összesen 60 golyafiókát gyűrűztünk meg. A 29 helységben összesen 64 golyafészket találtunk a következő elhelyezkedésben: kéményen: 32, villanyoszlopon: 14, házvégen: 6, fán: 3 (akác, eperfa), templomtorony-tető: 4, emlékoszlop: 1, szénaboglya: 1, tartóoszlop: 3.

A március vége, az egész április és május a vizsgált helyeken esős, hűvös volt. Április—májusban 185 mm csapadék esett. A hűvös időjárás miatt 2—3 héttel később érkeztek a legtöbb helyre a golyák. Sok fészekben 2—3 kihült záptojást találtunk. Feltűnő, hogy egyetlen fészekben sem volt öt, s csak négy fészekben volt 4—4 fióka. Húsz fészekben 3—3, 22 fészekben 2—2, négy fészekben 1—1 fiókát találtunk. Az egyik fészekben talált döglött fiókát felboncolva gyomrában 2 db mezei pocok maradványát észleltem.

A 64 megvizsgált fészek közül 14-ben nem volt költés, s ebből 6 fészekben még öreg golya sem lakott. Csak 1 új golyafészket találtunk 1979-hez viszonyítva: Szeremle határában egy 3 m magas szénaboglyán.

Dr. Rékási József

VÖRÖSBEGY KÖLTÉSE MESTERSÉGES FÉSZEKODÚBAN

1980. május 11-én az Esztergomhoz közel eső barátkuti odútelepen a költés ellenőrzése közben vörösbegy (Eritacus rubecula) találtam az egyik odúban. A telep GAB-mintájú odúból áll, ezeket fűrészporból sajtoltják a Parkerdőgazdaság egy üzemében.

Az odú, amelyben a vörösbegy ülte hat tojását, ép, kb. 50x70 mm-es röpnylású volt, mintegy 1,70 m magasra elhelyezve. A madár sikeresen ki is költötte, s kiröptette mind a hat fiókáját, gazdagítva ezzel az odúköltő madárfaunát. Az egyetlen tayalyi — szintén pilisi — előfordulásától eltekintve nem tudok róla, hogy máshol is költött volna nálunk mesterséges odúban, noha a külföldi szakirodalomban jeleznek hasonlót.

Nagy Lajos

MEGFIGYELÉSEM A SZÁRCSA FÉSZEKÉPÍTÉSÉRŐL

1980. május 26-án reggel 9—11-ig figyeltem egy pár szárcsát amint a fészket építette, a megfigyelési idő alatt kizárólag nádszálból. Amikor a fészkekkezdeményre ráakadtam már akkora volt, hogy a madarak fel tudtak arra állni. Elsősorban úszó nádszálakból építettek, de több ízben maguk tépték azt ki sokszor igen nagy erőfeszítések árán. 10—15 méter távolságból hordtak legmesszebből fészekanyagot. 10—12 szál beépítése után a tojónak vélt madár felállt a fészkekre és egyik lábával messze hallhatóan döngölte, tömörítette az addig összerakott fészket. A hímnek vélt madár tized részben vett részt a fészkek építésében, és többször az odavitt nádszálat átadta a tojónak és az építette azt be. A tojó a szálakat a fészkekhez hordta, majd miután többet összehordott felállt a fészkekre és elrendezte azokat. 10—12 szál beépítése után egy 50—60 méter sugarú körben táplálkoztak, vagy egy tuskóra ülve hosszan tollászkodtak.

30 méter sugarú körből minden madarat elűztek (kis vöcsök, vízityúk, fiókáit vezető szárcsa, ill. tókés réce).

Haraszthy László

MEGFIGYELÉSEINK EGY SZALAKÓTA FÉSZEKNÉL

1980. július 24-én Fülöpháza határában viradattól (5.18 h) sötétedésig (20.45 h) folyamatos megfigyelést végeztünk egy szalakóta odúnál, melyben 3 tollas fióka volt. Az odú egy homokbuckás területen magánosan álló nyírfán volt, körülötte 50—100 méteres távolságban boróka bokrok, ill. nyárfák álltak. A területen ebben az időszakban rajzott a csapócserebogár (*Pollyhpylla fullo*) ill. a keleti cserebogár (*Anoxia orientalis*).

Reggeli első etetés: 5.54 perc, utolsó etetés 19.57 perc. Az egész nap során a két madár 63 ízben etetett. Az egyik öreg madár szárnyából hiányzott néhány toll, így tudtuk megállapítani az etetések megosztását a két szülő között

I. madár 38 etetés

II. madár 25 etetés

Érdekes volt a két szülő etetési gyakoriságában a periodicitást megfigyelni. Pl. 6.44—7.40-ig az I. madár 9 ízben, míg a II.-ik 1 ízben ugyanakkor 14.08-tól 15.22-ig az első madár kétszer, míg a II. tízszer etetett. A nap folyamán többször megfigyeltük, hogy etetés után a szülők a fészkes fa felső száraz ágaira ültek és hosszú ideig ott maradvan „őrizték” a fiókákat. 11.07-kor, amikor az egyik madár éppen a fa csúcsán ült, magasan elhúzott egy héja. A szalakóta nyakát felfelé merevítve nyitott csőrrel felfelé vagdosott. A „veszély” elmúltával nyugodtan ült tovább.

Táplálék: nagy cserebogár (csapó v. keleti)	10 esetben
csapó cserebogár	2 esetben
keleti cserebogár	1 esetben
hernyó	1 esetben
sáska, szöcske	1 esetben
lótetű	1 esetben

illetve egyszer az öreg madár megette. A többi esetben nem volt megállapítható a zsákmányállat. Megfigyeléseink szerint a nagy táplálékbőség miatt a madarak akkor etették fiókáikat, amikor arra szükség van és nem a fellelhető táplálék mennyisége határozta meg az etetés gyakoriságát. Pl. 7.00—7.18-ig 6 esetben etettek, majd ezt követően 8.04-kor ismét és azután 40 percig nem jelent

keztek. 16.35-től 18.14-ig egyszer sem etettek, de azután 6 perc alatt **háromszor**. A nap folyamán többször is előfordult, hogy 5—10 perc alatt etettek 4—5 ízben és utána hosszabb szünetet tartottak. Feltehetően ennek oka, hogy nagytestű cserebogarak hosszabb időre elegendő táplálékot nyújtottak a fiókáknak.

Többször megfigyeltük, hogy a fészkes fa alól a földről, vagy 50—60 méter távolságra elrepülve találtak táplálékot és azt rögtön megetették a fiókákkal.

Az öreg madarak az etetés és táplálékkeresés közötti időszakban egy 250 méter távolságban lévő villanyoszlopon üldögéltek.

Molnár László — Haraszthy László

FÜLESKUVIK (OTUS SCOPS) FÉSZKELÉSE MÁD HATÁRÁBAN

1980. június 30-án a Mád határában levő Dorgói víztározón madarásztam. A tó partján hatalmas, öreg diófa áll, ennek egyik kikorhadt ágcsontjában füleskuvik családot találtam. A madarak már etettek, négy pelyhes fióka lapult az odu mélyén. A fa alatt horgászni szoktam, itt van a halórház, de ez a madarakat nem zavarta! Mind a négy fiókát meggyűrűztem. Azóta felcseperedtek és kirepültek.

Mercsák József László

JÉGMADÁR MEGFIGYELÉSEK

Vác környékén a jégmadarak mozgalma VIII—X. hónapokban jelentős, de az év majd minden hónapjából van megfigyelési adatom. Az eddigi kutatásaim során azonban még nem találtam jégmadár fészket, de még költés időben gyanúsán mozgó párt sem láttam. Idén viszont egyszerre két jégmadár fészket sikerült megtalálnom, ezenkívül még egy pár mozgott a területen, de ennek költését nem sikerült megfigyelnem.

Május elején egy tavalyi partifecske telepet ellenőriztem, a fecskék csak jelentéktelen számban mozogtak, de amikor távolodtam a bányától megjelent egy jégmadár, mely a csőrében kis halat tartott. Ekkor nem tudtam megfigyelni hova viszi a táplálékot, de biztos voltam benne, hogy itt fészkel a közelben, s a környéken ez a bánya volt a legalkalmasabb hely. Sajnos másirányú munkám miatt csak jó három héttel később VI. 1-én jutottam el ismét ebbe a bányába. Az egyik jégmadár kb. fél óránként megjelent kis hallal a csőrében. Sokáig figyeltem, míg valamelyik lyukból kirepült a másik jégmadár is. Valószínűleg még tojásokon vagy egész kicsi fiatalokon ált, mert gyakori etetést csak a hónap közepétől láttam. A kis halat mindig egy kb. 300 méterre lévő elhanyagolt halastóból hordták, de csak az egyik madár, legalábbis egyszer sem láttam, hogy mindkét jégmadárnál lett volna táplálék. A fészket is többféleképpen közelítették meg, mindjárt besurrantak a lyukba, vagy leszálltak előbb a bányába és fokozatosan közelítettek a fészkekhez, úgy, hogy néhány méterenként leültek valamilyen homokbuckára, s amikor már egész közel voltak, akkor szálltak be a lyukba. A bejárónyílás nagyon jól elkülöníthető a partifecskéétől, mert a jégmadaré egy kicsit függőlegesen ovális, ezzel szemben a partifecskékének jóval kisebb és vízszintesen meglehetősen ovális, szinte lapos.

A másik jégmadár fészket V. 25-én találtam a Kompkötő-sziget közelében. A fészekre úgy bukkantam, hogy itt a halastóban egyre többször láttam vadászni jégmadarat s amikor már hordta a kis halat, akkor kezdtem figyelni. A táplálékot vivő jégmadarat jól nyomon lehet követni a nyílt terepen, meg amúgyis gyakran hallatta jellegzetes hangját. Így rövid idő alatt megtaláltam a fészket egy

alig másfél méter magas agyagos partfalban, ez a Duna vizétől alig 20 méterre volt. Ennek ellenére az öregek sohasem itt vadásztak, hanem a 300—400 méterre lévő halastóban. Mindig csak az egyik jégmadarat láttam kis halat hozni, a másik viszont ott ült a fészek közelében és a táplálékkal érkező kiáltásaira, apró ti, ti, ti hanggal válaszolt. Az érkező madár mindjárt a bejárónyíláshoz repült, tehát nem adta át a táplálékot. Sajnos azt nem tudtam megfigyelni, hogy az öregek felváltva mennek-e táplálékért, de mindig csak egy mozgott. Elég sűrűn kb. fél óránként vagy még gyakrabban etettek, de néha napközben 3—4 órát is kihagytak.

Befejezésként csak annyit, ha valahol költ a jégmadár, elég könnyű megtalálni, mert a táplálékot vivő öreg gyakran hallatja hangját és a fészek közelében is elég hangosan viselkednek, kivéve amikor az etetés szünetel.

Dénes János

MADÁRJELÖLÉSI ADATOK EURÓPÁBÓL

Emlékeztetőül: mint a bevezetőben annak idején jeleztem, a sorozat táblázatain csak az 1 000 darabot meghaladó jelölési eredmények szerepelnek.

3. Budapest

	1975	1976	1977	1978	1979
Dankasirály	—	1237	1153	1431	—
Füstifecske	1817	—	1391	1914	3969
Molnárfecske	—	—	—	1658	—
Partifecske	4470	4394	3642	6001	1898
Szécinege	6694	1428	—	—	—
Kék cinege	1459	—	—	—	—
Vörösbegy	1467	1455	1888	1707	1099
Fekete rigó	1632	1009	1167	1292	—
Nádirigó	—	—	—	1587	—
Cserregő nádiposzáta	—	1278	2235	3029	1862
Foltos nádiposzáta	—	1575	4801	5706	3383
Barátka	—	1917	1806	1681	1416
Mezei veréb	1693	—	—	—	—
Zöldike	1819	1433	1407	1439	1387
Tengelic	2980	—	—	—	—
Csíz	5725	—	2763	—	1489
Kenderike	—	1396	1119	—	—
Csicsörke	1071	—	—	—	—
Süvöltő	1719	—	—	—	—
Citromsármány	1220	1121	—	—	—
Nádi sármány	—	—	—	1305	—
Összes jelölés	46863	33277	41372	44235	32351

4. COPENHAGEN (DÁN GYŰRŰZŐKÖZPONT)

	1975	1976	1977	1978
Bütykös hattyú	1214	1258	—	—
Havasi partfutó	—	1560	—	—
Viharsirály	1073	—	—	—
Ezüstsirály	2806	1576	1038	1201
Dankasirály	1187	1412	1162	—
Sarki csér	2541	1079	3370	2839
Kenti csér	—	—	1524	1031
Füstifecske	3946	4813	5383	3259
Partifecske	2327	1318	1066	—
Szécinege	2178	2148	2483	1893
Kék cinege	1095	—	1555	—
Vörösbegy	4243	9633	5326	8687
Kerti rozsdafarkú	—	—	1178	1068
Fekete rigó	2457	2386	2237	2873
Enekes rigó	—	2041	1688	1588
Cserregő nádiposzáta	1702	1792	1039	1098
Kerti poszáta	—	1440	1067	1082
Mezei poszáta	1146	1349	—	—
Kis poszáta	—	1385	1041	—
Fitisz füzike	4138	5640	5173	4971
Királyka	2154	5113	4032	3767
Kormos légykapó	—	1198	1423	1361
Erdei szürkebegy	1637	1665	—	—
Seregély	1879	1878	4002	3027
Házi veréb	1486	—	—	—
Zöldike	1940	1137	1432	1454
Erdei pinty	—	1639	—	—
Fenyőpinty	—	—	1040	—
Összes jelölés:	65316	74721	71042	63402

5. GDANSK (LENGYEL GYÜRÜZŐKÖZPONT)

	1975	1976	1977
Havasi partfutó	1143	1208	—
Dankasirály	17649	8759	18189
Füstifecske	15544	18663	18221
Partifecske	3301	7028	7592
Szécinege	6012	6775	5818
Kék cinege	2307	1273	2717
Fenyvescinege	1148	—	—
Őszapó	—	—	2200
Vörösbegy	5544	4519	4006
Énekes rigó	1099	—	—
Cserregő nádiposzáta	6589	7632	3684
Foltos nádiposzáta	3266	5996	3448
Fitisz füzike	1314	1853	1573
Királyka	25918	15172	21621
Seregély	6612	5699	4032
Mezei veréb	1223	—	—
Erdei pinty	—	1056	—
Nádi sármány	1066	—	—
Összes jelölés:	119127	109634	114132

6. HELGOLAND
(AZ NSZK EGYIK GYŰRŰZŐKÖZPONTJA)

	1975	1976	1977	1978
Fehér gólya	1039	—	1014	1410
Vörös vércse	1161	—	—	—
Bibic	1662	1457	1739	1130
Ezüstsirály	—	—	1265	—
Dankasirály	1553	2089	2332	—
Küszvágó csér	—	1375	—	—
Kenti csér	1956	3064	—	—
Gyöngybagoly	—	—	1001	1450
Füstifecske	7759	7750	14990	7062
Molnárfecske	2529	2678	2968	3107
Partifecske	2857	5282	4469	4266
Szécincinege	31579	27777	31296	21196
Kék cinege	25914	23727	31072	15866
Fenyvescinege	4876	7036	7631	3610
Barátcinege	1512	2103	1237	1157
Kormosfejű cinege	—	1019	—	—
Csuszka	4638	3366	4078	2304
Vizirigó	1310	1569	1451	1100
Ökörszem	2109	1577	1554	—
Vörösbegy	3975	4285	4017	2649
Házi rozsdafarkú	1112	—	1156	—
Kerti rozsdafarkú	2344	2685	2611	1364
Fekete rigó	5099	4853	4951	5855
Fenyőrigó	1112	—	—	—
Szőlőrigó	1227	—	—	1263
Énekes rigó	3561	5562	3020	3073
Cserregő nádiposzáta	4178	6291	5472	4112
Énekes nádiposzáta	2109	2973	3738	2699
Barátka	3323	4913	4049	2944
Kerti poszáta	2678	3206	3055	2254
Mezei poszáta	—	1276	1297	—

Fitisz füzike	4327	4600	5470	3249
Csilpcsalp-füzike	3284	2775	3524	3212
Sisegő füzike	1462	—	—	—
Királyka	4137	1985	2393	1085
Kormos légykapó	17223	18187	16943	15138
Erdei szürkebegy	6484	6815	7762	4669
Erdei pityer	—	—	1555	—
Barázdabillegető	1961	1215	1656	—
Sárga billegető	1627	1180	1422	—
Seregély	—	2065	1394	1405
Mezei veréb	1670	1355	1624	1126
Zöldike	4441	4338	3570	2763
Tengelic	1901	1169	1340	—
Csíz	11824	2722	3319	2011
Zsezse	1291	—	—	—
Süvöltő	2241	1173	—	—
Erdei pinty	3537	5299	2848	2480
Fenyőpinty	1564	4828	1095	1565
Citromsármány	1159	1671	1191	—
Nádisármány	5598	5496	5235	3724
Összes gyűrűzés:	233425	224816	233433	160960

100 ÉVE SZÜLETETT LINTIA DÉNES

Bánság madárvilágának nagy ismerője, gyűjtője és leírója, Lintia Dénes 1880. augusztus 13-án született a Krassó-Szörény megyei Kákófalván (ma Gradinari), tanítói családból. Iskolái elvégzése után maga is tanító lett. Új Moldován, Oravicán és Török Becsén teljesített szolgálatot. A Dr. Tökés Lajos keze alatt nevelkedett diák az állatgyűjtés és preparálás fortélyait még gimnazista korában elsajátította, a bánsági karsztvidék és nagy kiterjedésű ösmocsarak háborítatlan csendjében a vadászat és az állatmegfigyelés szenvedélye egy életre magával ragadja. 1903-ra, Temesvárra kerülésének idejére, figyelemreméltó bánsági madár- és fészekaljgyűjteményt mondhat magáénak. Volt tanára közbenjárására a Temesvári Természettudományi Társulat pezsgő légkörében megírja első szakdolgozatait a balkáni szirti fogoly és az uráli bagoly biológiájáról, majd az 500 korona évi pénzsegély fejében nagyszámú madarat és emlőst gyűjt és preparál. A begyűjtött anyag nagy része Budapestre kerül, dr. Madarász Gyulához a Nemzeti Múzeum állattani osztályának a vezetőjéhez, akivel Lintia még az Aldunán ismerkedett meg egy hajóút alkalmával, s akihez baráti szálak fűzték élete végéig. A másodpéldányok egy részét pedig a Verseci múzeumnak küldték le. 1909-ben személyesen is Pestre látogat, hogy a Nemzeti Múzeum kezdeményezte előadássorozaton továbbképezze magát. Ez az időszak több gyűjtőutat is eredményez. Dr. Weingold és (később) dr. Steward társaságában az alibunári ösmocsár és a deliblái homokpuszta madárvilágát tanulmányozzák, a háború előszere miatt féleredménnyel. Megfigyeléseit az Aquilában közli (Adatok Szerbia madárfaunájához, stb.). R. R. v. Dombrowski-hoz és G. Atipa-hoz fűződő barátsága pedig több Dobrudzsa-i és Duna Delta-i gyűjtőútban csúcsonylik. Az utóbbtól függetlenül, ámbár egyidőben, Lintia is bevezeti az állatok diorámában való bemutatásának módszerét. 1912-ben a Szegeden megtartott Természetkutatók Nemzetközi Kongresszusán több nemzetközi szaktekinthéllyel személyesen is megismerkedik (dr. Ernst Hartert, Lord W. Rotchild, Herman Ottó, dr. Erwin Stresemann...). 1920. és 1924 között a temesvári múzeum igazgatóságával bízzák meg, majd nyug-

díjaztatásáig a Fiumgimnáziumban állatgyűjtés és preparálás tudományára oktat. A hírnév mind több nemzetközi meghívást eredményez. 1927-ben részt vesz a X. Nemzetközi Allattani Kongresszuson, 1930-ban Pádovába utazik el a XI-re. 1928-ban a Romániai Természetvizsgálók első Kongresszusán a madárelnevezések alaptervezetének és egy létrehozandó Ornitológiai Állomás felállításának szükségességére hívja fel a figyelmet. A kirándulások és gyűjtőutak eredményeként nagyszámú, összehasonlításra is alkalmas madártani anyag gyűlt össze, melyet 1937. szeptember 15-én Temesvár városának adományoz egy jövőző Madártani Múzeum részére, öröklakás fejében. A gyűjtemény gondozását és gyarapítását maga végzi 1952-ben bekövetkezett haláláig. A múzeummal való elkötelezettség 60-nál több szakdolgozatot, számtalan újságcikket és előadást, kb. 4000-nyi madárpreparátumot eredményezett, melyek Lintia Dénes megingathatatlan embersége, természetszeretete (és féltése,) fáradhatatlan munkakedve nélkül nem teljesedhetett volna ki Románia legnagyobb madárgyűjteményévé.

50 éves madármegfigyelői tapasztalatát élete háromkötetes főművében összegezte „Pasarile din R. P. R.” cím alatt, melyet Robert Ritter von Dombrowski „Ornis Romaniae” madártani könyvének románra átültetett változatára épített.

Kis Andor

FLAMINGÓK A KÁSPI — TENGER FÖLÖTT (N. BOBROV ÉS V. VASZILJEV)

A Káspi-tenger délkeleti partján hozták létre a kraszno-vodszki országos madártani védett területet. Sivatagok, szubtrópikus száraz területek és sekély vízü öblök alkotják. Télen a Szovjetunió északi övezeteiben honos vízi- és mocsári madarak sokasága érkezik ide. A védett terület a Türkmén Sz. Sz. K. kormányának fennhatósága alá tartozik. A terület ma már több mint 260 000 ha-t foglal el.

Amikor az északi területeket jég és hó borítja, a Káspi-tengeren madarak milliói találnak menedéket. A tél itt enyhe, a sekély partmenti vizek és öblök bővelkednek moszatokban, tengeri füvekben, különféle rákfélésekben és puhatestűekben, így a sok réce, szárcsa, hattyú, szalonka és más vízimadár nagyszerű, természetes táplálkozási lehetőséget és biztonságot talál e vidéken.

A Szovjetunióban honos rózsás flamingók többsége élete felét itt tölti. A Gaszan-Kuli nevű település közelében telelő kis hattyú, kékcsőrű réce, szirti sas, vándorsólyom és réti sas neve szerepel a Szovjetunió Vörös Könyvében. A nyári időben sem néptelenedik el a vidék. A védett terület szigetein, tengeri földnyelvein sirályok, lilefélék és szalonkák raknak fészket.

Az UNESCO Nemzetközi Természetvédelmi Szövetsége majdnem teljes egészében felvette a területet abba a jegyzékbe, amely a kiemelt jelentőségű vízi- és mocsári területeket tartja számon.

A védett terület kutatói a Türkmén SzSzK. és más szovjet köztársaságok kutatóintézeteinek szakembereivel együtt tanulmányozzák a tengermelléki, déli típusú természeti egységek kialakulásának mai feltételeit, a közönséges és a ritka madárfajok életformáját, az itteni növények élettanát, az élő természet hatékonyabb védelmének lehetőségét.

Orosz eredetiből fordította:

Baracska Béla

KÉRELEM

A jövő évben lesz MADARÁSZ GYULA, a kiváló ornitológus és festőművész halálának ötvenedik évfordulója. Alulírott szeretne a megemlékezések sorába bekapcsolódni. Munkájához szükséges lenne a

„Magyarország madarai” 2—5. füzetére, továbbá

„Monographie der Piperidae oder Manakin-Vögel”

Budapest, 1887. című munkára.

Kérem a tagtársakat, hogy segítsenek abban, hogy ezeket a munkákat megszerezhessem.

Dr. Kádár Zoltán

1088 Budapest, Szentkirályi u. 35. I. 7.

HELYREIGAZÍTÁS

A Madártani Tájékoztató ez évi április—júniusi számának 41. oldalán sajnálatos elírás történt. Az utolsó bekezdés elején „A Nagysziken fészkelő...” helyett „A Nagysziken előforduló...” értendő. A kormos, réti és erdei acnkó bizonyítottan még nem fészkeltek hazánk területén, csak vonuláskor jelentkeznek. Ezt a szerző is írja a második bekezdés végén. Az elírásért elnézést kérünk és köszönjük Dr. Kovács Gábor tagtársunknak, hogy felhívta rá a figyelmünket.

ÚJ KÖNYVEK

Urs. N. Glutz von Blotzheim és Kurt M. Bauer: Handbuch der Vögel Mitteleuropas Bd. 9. Columbiformes-Piciformes. Akad. Vetlagesgesellschaft Wiesbaden 1980, pp. 1145.

Mint azt a szerkesztők már korábban jelezték, a 9. kötet megelőzte a 8. kötetet. A most megjelent munka imponá-

lőan terjedelmes és a családok és nemzetségek vonatkozásában adott határozókulcsok után a szokásos precíz részletességgel és a már ismert felosztásban tárgyalja az egyes fajokat. A kötet tartalmilag részletesen ismertetni e helyen természetesen lehetetlen. Örömmel láttuk az irodalmi felsorolások között a „Madártani Tájékoztató”-ra történt hivatkozásokat és már csak ezért is kérjük valamennyi tagtársunkat, segítsék adatokkal, megfigyelésekkel a szerkesztőket fáradságos munkájukban. A jelen kötetet követő 8. kötet után már az énekesek kerülnek sorra de a csoport előkészítő munkái már jelenleg is teljes erővel folynak. Egyes fajoknál, mint azt a szerkesztők előre jelezték, nagyon számítanak a MME által végzett ponttérképes munka adataira is. Ezért különösen is fontos, hogy lehetőségei szerint mindenki vegyen részt ebben a munkában.

S. E.

Schmidt Egon: Kócsagok birodalma. A Velencei-tó állatvilága Budapest, 1980. Mezőgazdasági Kiadó (Natura). 1—145 oldal, ára 44.— Ft

A népszerű szerző legújabb kötete szerencsés témaválasztással az egyik legjelentősebb, nemzetközi értékű nyilvántartott madárvédelmi terület állatvilágát — elsősorban madárfaunáját — mutatja be a terjedelemez igazodó lehetőségek keretében. Négyes tagoltságban az első fejezet a tő természeti földrajzával és turistakalauz-szerű tanácsadásokkal foglalkozik. Második fejezete évszakok szerint ismerteti a terület állatvilágát. Harmadik részben foglalkozik a természetvédelmi problémákkal, végül kis lexikonhoz hasonlóan sorolja fel az ott található, jelentősebb s gyakran megfigyelhető madárfajokat. A kötetet Bécsy László és a szerző gyönyörű állatfotói díszítik. A közölt rajzok viszonylag jók, néhányukat azonban kritika illeti, de hiszen köztudott, hogy az állat, de különösen a madár rajzolása a szabadtéri megfigyelések rutinját s az anatómiai ismereteket nem nélkülözheti. Schmidt Egon új könyve élményszerű, hangulatos, ugyanakkor szakmai szempontból is sokat nyújtó írás nem hiányozhat a hazai természetkedvelők könyvespolcáról.

S. I.

FAUNISZTIKAI ANYAGOK MEGJELENÉSE A TÁJÉKOZTATÓBAN

Tájékoztatónk jelen számában közreadjuk Magyarország madarainak névjegyzékét, a közeljövőben megjelenő Nomenclator szerint. Ezúton kérjük Tagtársainkat, hogy faunisztikai jelentéseikben az itt található sorrendben írják a fajokat — kivétel a vízivad szinkronmegfigyelés, ahol a szinkron fajokat külön kell venni — a könnyebb feldolgozhatóság érdekében. A megjelent faunisztikai adatokkal kapcsolatban megemlítjük, hogy a vastag számokkal jelölt fajok valamennyi hitelesített előfordulási adatát közöljük a „Faunisztika néhány sorban” című rovatban, míg a többi faj esetében csak különböző szempontok szerinti elbírálás után (Pl. nagy mennyiség, korai vagy késői előfordulás, csak költés, csak előfordulás stb.) Természetesen az utóbbi kivétel nem vonatkozik az olyan írásokra, melyek egy-egy terület vagy faj adatait tartalmazzák, mert itt a szerzők által fontosnak talált valamennyi adatot közreadjuk, függetlenül a faj gyakori vagy ritka voltától.

Továbbra is kérjük tagtársainkat, hogy megfigyeléseik során észlelt valamennyi faj adatát jelentsék. A nem közölt adatok központi nyilvántartóba kerülnek és bárki számára rendelkezésre állnak, ill. a faunisztikai ponttérkép adatainak részét képezik.

Megemlítjük, hogy az egészen ritka vagy telepesen fészkelő fajok — pl. ragadozók, gémfélék — fészkelési vagy előfordulási adatait nem közöljük, hanem külön nyilvántartást készítünk, melyet védelmi munkához kívánunk felhasználni, illetve azok összefoglalva kerülnek közlésre, ezért azok jelentése legyen mindenki számára kiemelten fontos feladat.

Haraszthy László

MAGYARORSZÁG MADARAINAK NÉVJEGYZÉKE
Dr. KEVE ANDRÁS 1978. ÉVI ÖSSZEÁLLÍTÁSA

1. *Gavia stellata* — Északi búvár
2. *Gavia arctica* — Sarki búvár
3. *Gavia immer* — Jeges búvár
4. *Podiceps ruficollis* — Kis vöcsök
5. *Podiceps auritus* — Füles vöcsök
6. *Podiceps nigricollis* — Feketenyakú vöcsök
7. *Podiceps cristatus* — Búbos vöcsök
8. *Podiceps griseigena* — Vörösnyakú vöcsök
9. *Pelecanus onocrotalus* — Rózsás gödény
10. *Pelecanus crispus* — Borzas gödény
11. *Phalacrocorax carbo* — Kárókatona
12. *Phalacrocorax pygmaeus* — Kis kárókatona
13. *Ardea cinerea* — Szürke gém
14. *Ardea purpurea* — Vörös gém
15. *Ardeola ralloides* — Üstökös gém
16. *Bubulcus ibis* — Pásztorgém
17. *Egretta alba* — Nagy kócsag
18. *Egretta garzetta* — Kis kócsag
19. *Nycticorax nycticorax* — Bakcsó
20. *Ixobrychus minutus* — Törpe gém
21. *Botaurus stellaris* — Bölömbika
22. *Ciconia ciconia* — Fehér gólya
23. *Ciconia nigra* — Fekete gólya
24. *Plegadis falcinellus* — Batla
25. *Platalea leucorodia* — Kanalasgém
26. *Phoenicopterus ruber* — Flamingó
27. *Cygnus cygnus* — Énekes hattyú
28. *Cygnus bewicki* — Kis hattyú
29. *Cygnus olor* — Bütykös hattyú
30. *Anser anser* — Nyári lúd
31. *Anser albifrons* — Nagy lilik
32. *Anser erythropus* — Kis lilik
33. *Anser fabalis* — Vetési lúd
34. *Anser brachyrhynchus* — Rövidcsőrű lúd
35. *Anser indicus* — Indiai lúd
36. *Branta bernicla* — Örvös lúd
37. *Branta leucopsis* — Apácalúd
38. *Branta ruficollis* — Vörösnyakú lúd
39. *Casarca ferruginea* — Vörös ásolúd
40. *Tadorna tadorna* — Bütykös ásolúd
41. *Anas platyrhynchos* — Tőkés réce
42. *Anas querquedula* — Böjti réce
43. *Anas crecca* — Csörgő réce
44. *Anas acuta* — Nyílfarkú réce
45. *Anas angustirostris* — Márványos réce
46. *Anas penelope* — Füttyülő réce
47. *Anas strepera* — Kendermagos réce
48. *Spatula clypeata* — Kanalasréce

49. *Netta rufina* — Üstökös réce
50. *Aythya ferina* — Barátréce
51. *Aythya fuligula* — Kontyos réce
52. *Aythya nyroca* — Cigányréce
53. *Aythya marila* — Hegyi réce
54. *Bucephala clangula* — Kerceréce
55. *Clangula hyemalis* — Jegesréce
56. *Somateria mollissima* — Pehelyréce
57. *Somateria spectabilis* — Cifra pehelyréce
58. *Melanitta nigra* — Fekete réce
59. *Melanitta fusca* — Füstös réce
60. *Oxyura leucephala* — Kékcsőrű réce
61. *Mergus albellus* — Kis bukó
62. *Mergus merganser* — Nagy bukó
63. *Mergus serrator* — Örvös bukó
64. *Pernis apivorus* — Darázsólyv
65. *Milvus milvus* — Vörös kánya
66. *Milvus migrans* — Barna kánya
67. *Accipiter gentilis* — Héja
68. *Accipiter brevipes* — Kis héja
69. *Accipiter nisus* — Karvaly
70. *Buteo rufinus* — Pusztai ölyv
71. *Buteo buteo* — Egerészólyv
72. *Buteo lagopus* — Gatyás ölyv
73. *Hieraetus fasciatus* Héjasas
74. *Hieraetus pennatus* — Törpesas
75. *Aquila chrysaetos* — Szirtisas
76. *Aquila heliaca* — Parlagi sas
77. *Aquila nipalensis* — Pusztai sas
78. *Aquila clanga* — Fekete sas
79. *Aquila pomarina* — Békászó sas
80. *Haliaetus albicilla* — Réti sas
81. *Aegyptius monachus* — Barátkeselyű
82. *Gyps fulvus* — Fakókeselyű
83. *Neophorn percnopterus* — Dögkeselyű
84. *Circus cyaneus* — Kékes rétihéja
85. *Circus macrourus* — Fakó rétihéja
86. *Circus pygargus* — Hamvas rétihéja
87. *Circus aeruginosus* — Barna rétihéja
88. *Circaetus gallicus* — Kigyászólyv
89. *Pandion haliaetus* — Halászsas
90. *Falco cherrug* — Kerecsensólyom
91. *Falco peregrinus* — Vándorsólyom
92. *Falco subbuteo* — Kabasólyom
93. *Falco eleonora* — Eleonóra sólyom
94. *Falco columbarius* — Kis sólyom
95. *Falco vespertinus* — Kék vércse
96. *Falco naumanni* — Fehérkarmú vércse
97. *Falco tinnunculus* — Vörös vércse
98. *Tetrao urogallus* — Siketfajd
99. *Lyrurus terix* — Nyírfajd
100. *Tetrastes bonasia* — Császármadár
101. *Perdix perdix* — Fogoly
102. *Coturnix coturnix* — Fürj

103. *Phasianus colchicus* — Fácán
104. *Grus grus* — Daru
105. *Anthropoides virgo* — Pártásdaru
106. *Rallus aquaticus* — Guvat
107. *Crex crex* — Haris
108. *Porzana parva* — Kis vízcisibe
109. *Porzana pusilla* — Törpe vízcisibe
110. *Porzana porzana* — Pettyes vízcisibe
111. *Gallinula chloropus* — Vízityúk
112. *Porphyrio porphyrio* — Kék fű
113. *Fulica atra* — Szárcsa
114. *Otis tetrax* — Reznék
115. *Otis tarda* — Túzok
116. *Chlamidotis undulata* — Galléros túzok
117. *Haematopus ostralegus* — Csigaforgató
118. *Chettusia gregaria* — Lilebíbic
119. *Chettusia leucura* — Fehérfarkú búbic
120. *Vanellus vanellus* — Búbic
121. *Pluvialis squatarola* — Ujjaslile
122. *Pluvialis apricaria* — Aranylile
123. *Charadrius hiaticula* — Parti lile
124. *Charadrius dubius* — Kis lile
125. *Charadrius alexandrinus* — Széki lile
126. *Eudromias morinellus* — Havasi lile
127. *Numenius phaeopus* — Kis póling
128. *Numenius tenuirostris* — Vékonycsőrű póling
129. *Numenius arquata* — Póling
130. *Limosa limosa* — Goda
131. *Limosa lapponica* — Kis goda
132. *Tringa erythropus* — Füstös cankó
133. *Tringa totanus* — Piroslábú cankó
134. *Tringa flavipes* — Sárgalábú cankó
135. *Tringa stagnatilis* — Tavi cankó
136. *Tringa nebularia* — Szürke cankó
137. *Tringa ochropus* — Erdei cankó
138. *Tringa glareola* — Réti cankó
139. *Tringa hypoleucos* — Billegetőcankó
140. *Tringa cinerea* — Terekcankó
141. *Arenaria interpres* — Kőforgató
142. *Gallinago media* — Nagy sárszalonka
143. *Gallinago gallinago* — Sárszalonka
144. *Scolopax rusticola* — Erdei szalonka
145. *Lymnocyptes minimus* — Kis sárszalonka
146. *Calidris alba* — Fenyérfutó
147. *Calidris canutus* — Sarki partfutó
148. *Calidris minuta* — Apró partfutó
149. *Calidris temminckii* — Temminck partfutó
150. *Calidris maritima* — Tengeri partfutó
151. *Calidris alpina* — Havasi partfutó
152. *Calidris ferruginea* — Sarlós partfutó
153. *Limicola falcinellus* — Sárjáró
154. *Philomachus pugnax* — Pajzsoscankó
155. *Himantopus himantopus* — Gólyatöcs
156. *Recurvirostra avosetta* — Gulipán

157. *Phalaropus fulicarius* — Laposcsőrű víztaposó
158. *Phalaropus lobatus* — Vékonycsőrű víztaposó
159. *Burchinus oedicephalus* — Ugartyúk
160. *Cursorius cursor* — Futómadár
161. *Glareola pratincola* — Széki csér
162. *Glareola nordmanni* — Feketeszárný székicsér
163. *Stercorarius skua* — Nagy halfarkas
164. *Stercorarius pomarinus* — Szélesfarkú halfarkas
165. *Stercorarius parasiticus* — Ékfarkú halfarkas
166. *Stercorarius longicaudus* — Nyílfarkú halfarkas
167. *Larus canus* — Viharsirály
168. *Larus argentatus* — Ezüstsirály
169. *Larus fuscus* — Heringsirály
170. *Larus hyperboreus* — Jeges sirály
171. *Larus glaucoides* — Sarki sirály
172. *Larus melanocephalus* — Szerecsensirály
173. *Larus ridibundus* — Dankasirály
174. *Larus minutus* — Kis sirály
175. *Rissa tridactyla* — Csüllő
176. *Xema sabini* — Fecskesirály
177. *Chlidonias hybrida* — Fattyúszerkő
178. *Chlidonias leucopterus* — Fehérszárný szerkő
179. *Chlidonias niger* — Kormos szerkő
180. *Gelochelidon nilotica* — Kacagócsér
181. *Hydroprogne caspia* — Lócsér
182. *Sterna hirundo* — Kúsvágó csér
183. *Sterna albifrons* — Kis csér
184. *Sterna sandvicensis* — Kenti csér
185. *Alca torda* — Alka
186. *Fratercula arctica* — Lunda
187. *Syrhaptus paradoxus* — Talpastyúk
188. *Pterocles exustus* — Rusztaityúk
189. *Columba oenas* — Kék galamb
190. *Columba palumbus* — Örvös galamb
191. *Streptopelia turtur* — Vadgerle
192. *Streptopelia decaocto* — Balkáni gerle
193. *Cuculus canorus* — Kakukk
194. *Tyto alba* — Gyöngybagoly
195. *Otus scops* — Füleskuvik
196. *Bubo bubo* — Uhu
197. *Nyctea scandiaca* — Hóbagoly
198. *Surnia ulula* — Karvalybagoly
199. *Athene noctua* — Kuvik
200. *Strix aluco* — Macskabagoly
201. *Strix uralensis* — Uráli bagoly
202. *Asio otus* — Erdei fülesbagoly
203. *Asio flammeus* — Réti fülesbagoly
204. *Aegolius funereus* — Gatyáskuvik
205. *Caprimulgus europaeus* — Lappantyú
206. *Apus apus* — Sarlósfecske
207. *Alcedo atthis* — Jégmadár
208. *Merops apiaster* — Gyurgyalag
209. *Coracias garrulus* — Szalakóta
210. *Upupa epops* — Búbosbanka

211. *Jynx torquilla* — Nyaktekercs
 212. *Picus viridis* — Zöld küllő
 213. *Picus canus* — Szürke küllő
 214. *Dryocopus martius* — Fekete harkály
 215. *Dendrocopos maior* — Nagy fakopáncs
 216. *Dendrocopos syriacus* — Balkáni fakopáncs
 217. *Dendrocopos medius* — Közép fakopáncs
 218. *Dendrocopos leucotos* — Fehérhátú fakopáncs
 219. *Dendrocopos minor* — Kis fakopáncs
 220. *Melanocorypha calandra* — Kalandra pacsirta
 221. *Calanrella brachydactyla* — Székipacsirta
 222. *Galerida cristata* — Búbospacsirta
 223. *Lullula arborea* — Erdeipacsirta
 224. *Alauda arvensis* — Mezeipacsirta
 225. *Eremophila alpestris* — Fűlespacsirta
 226. *Hirundo rustica* — Füstifecske
 227. *Delichon urbica* — Molnárfecske
 228. *Riparia riparia* — Parti fecske
 229. *Oriolus oriolus* — Sárgarigó
 230. *Corvus corax* — Holló
 231. *Corvus corone* — Kormos varjú
 232. *Corvus cornix* — Dolmányos varjú
 233. *Corvus frugilegus* — Vetési varjú
 234. *Coleus mondeula* — Csóka
 235. *Pica pica* — Szarka
 236. *Nucifraga caryocatactes* — Fenyőszajkó
 237. *Garrulus glandarius* — Szajkó
 238. *Pyrrhocorax pyrrhocorax* — Havasi varjú
 239. *Pyrrhocorax graculus* — Havasi csóka
 240. *Parus maior* — Széncinege
 241. *Parus caeruleus* — Kék cinege
 242. *Parus ater* — Fenyvescinege
 243. *Parus cristatus* — Búbos cinege
 244. *Parus palustris* — Barátcinege
 245. *Parus montanus* — Kormosfejű cinege
 246. *Aegithalos caudatus* — Őzlapó
 247. *Remiz pendulinus* — Fügőcinege
 248. *Panurus biarmicus* — Barkóscinege
 249. *Sitta europae* — Csuszka
 250. *Certhia familiaris* — Hosszúkarmú fakusz
 251. *Certhia brachydactyla* — Rövidkarmú fakusz
 252. *Tichodroma muraria* — Hajnalmadár
 253. *Cinclus cinclus* — Vízirigó
 254. *Troglodytes troglodytes* — Ökörszem
 255. *Turdus viscivorus* — Léprigó
 256. *Turdus pilaris* — Fenyőrigó
 257. *Turdus philomelos* — Enekes rigó
 258. *Turdus iliacus* — Szőlőrigó
 259. *Turdus naumanni* — Rőt farkú rigó
 260. *Turdus torquatus* — Örvös rigó
 261. *Turdus merula* — Fekete rigó
 262. *Monticola saxatilis* — Kövirigó
 263. *Oenanthe oenanthe* — Hantmadár
 264. *Oenanthe hispanica* — Déli hantmadár

265. *Oenanthe pleschanka* — Balkáni hantmadár
 266. *Saxicola torquata* — Cigány csaláncsúcs
 267. *Saxicola rubetra* — Rozsdás csaláncsúcs
 268. *Phoenicurus phoenicurus* — Kerti rozsdafarkú
 269. *Phoenicurus ochruros* — Házi rozsdafarkú
 270. *Luscinia megarhynchos* — Fülemüle
 271. *Luscinia luscinia* — Nagy fülemüle
 272. *Luscinia svecica* — Kékbegy
 273. *Erithacus rubecula* — Vörösbegy
 274. *Locustella naevia* — Réti tücsökmadár
 275. *Locustella fluviatilis* — Berki tücsökmadár
 276. *Locustella luscinioides* — Nádi tücsökmadár
 277. *Luscinola melanopogon* — Fülemülesítke
 278. *Acrocephalus arundinaceus* — Nádirigó
 279. *Acrocephalus scirpaceus* — Cserregő nádiposzáta
 280. *Acrocephalus palustris* — Énekes nádiposzáta
 281. *Acrocephalus schoenobaenus* — Foltos nádiposzáta
 282. *Acrocephalus paludicola* — Csíkosfejű nádiposzáta
 283. *Hippolais icterina* — Kerti geze
 284. *Hippolais pallida* — Halvány geze
 285. *Sylvia atricapilla* — Barátka poszáta
 286. *Sylvia nisoria* — Karvalyposzáta
 287. *Sylvia borin* — Kerti poszáta
 288. *Sylvia communis* — Mezei poszáta
 289. *Sylvia curruca* — Kis poszáta
 290. *Phylloscopus trochilus* — Fitiszfűzike
 291. *Phylloscopus collybita* — Csilpcsalp-fűzike
 292. *Phylloscopus sibilatrix* — Sisegő fűzike
 293. *Regulus regulus* — Királyka
 294. *Regulus ignicapillus* — Tüzesfejű királyka
 295. *Muscicapa striata* — Szürke légykapó
 296. *Ficedula hypoleuca* — Kormos légykapó
 297. *Ficedula albicollis* — Örvös légykapó
 298. *Ficedula parva* — Kis légykapó
 299. *Prunella modularis* — Szürkebegy
 300. *Prunella collaris* — Havasi szürkebegy
 301. *Anthus pratensis* — Réti pityer
 302. *Anthus campestris* — Parlagi pityer
 303. *Anthus trivialis* — Erdei pityer
 304. *Anthus cervinus* — Rőtbejú pityer
 305. *Anthus spinoletta* — Havasi pityer
 306. *Motacilla alba* — Barázdabillegető
 307. *Motacilla flava* — Sárga billegető
 308. *Motacilla cinerea* — Hegyi billegető
 309. *Bombycilla garrulus* — Csonttollú
 310. *Lanius excubitor* — Nagy őrgébics
 311. *Lanius minor* — Kis őrgébics
 312. *Lanius senator* — Vörösfejű gébics
 313. *Lanius collurio* — Tövisszűrő gébics
 314. *Sturnus vulgaris* — Seregély
 315. *Pastor roseus* — Pásztormadár
 316. *Passer domesticus* — Házi veréb
 317. *Passer montanus* — Mezei veréb
 318. *Coccothraustes coccothraustes* — Meggyvágó

- 319. *Carduelis chloris* — Zöldike
- 320. *Carduelis carduelis* — Tengelic
- 321. *Carduelis spinus* — Csíz
- 322. *Carduelis cannabina* — Kenderike
- 323. *Carduelis flavirostris* — Téli kenderike
- 324. *Carduelis flammea* — Zsezse
- 325. *Carduelis hornemanni* — Szürke zsezse
- 326. *Serinus serinus* — Csicsörke
- 327. *Pyrrhula pyrrhula* — Süvöltő
- 328. *Carpodacus roseus* — Rózsás pirók
- 329. *Carpodacus erythrinus* — Karmazsin pirók
- 330. *Pinicola enucleator* — Nagypirók
- 331. *Loxia curvirostra* — Keresztcsőrű
- 332. *Fringilla coelebs* — Erdei pinty
- 333. *Fringilla montifringilla* — Fenyőpinty
- 334. *Emberiza citrinella* — Citromsármány
- 335. *Emberiza calandra* — Sordély
- 336. *Emberiza cirrus* — Sövénysármány
- 337. *Emberiza hortulana* — Kerti sármány
- 338. *Emberiza cia* — Bajszos sármány
- 339. *Emberiza schoeniclus* — Nádi sármány
- 340. *Calcarius lapponicus* — Sarkantyús sármány
- 341. *Plectrophenax nivalis* — Hósármány

A névjegyzék lezárása után bizonyított fajok, ezért csak megjegyzés rovatban szerepelnek, rendszertani helyükre való besorolásra már nem volt lehetőség.

- 342. *Glaucidium passerinum* — Törpekuvík
- 343. *Acrocephalus agricola* — Mezei nádiposzáta
- 344. *Lanius schach* — Hosszúfarkú gébics

- Az anyag teljes lezárása után bizonyított újabb faj
- 345. *Sylvia melanocephala* — Kucsmás poszáta

FELHÍVÁS!

Értesítjük tagtársainkat, hogy összeállítjuk a Madártani Tájékoztató eddig megjelent számainak regiszterét szerzők és madárnevek szerint. Ezt 1980-tól folyamatosan évente fogjuk elkészíteni.

Ezt a jegyzéket önköltségi áron megrendelhetik tagtársaink az Egyesület Központi irodájánál, kizárólag postai levelezőlapon.

Haraszthy László

